REVERENDI IN CHRISTO PATRIS, LANCELOTI, EPISCOPI VVINTONIENSIS,

OPVSCVLA QVÆDAM POSTHVMA.

3

LONDINI,
Excudebat *Felix Kyngston* pro *R. B.*
& *Andræa Hebb.* 1629.

TWO ANSWERS TO CARDINALL PERRON,

AND TWO SPEECHES IN THE STARR-CHAMBER:

BY
THE RIGHT REVEREND FATHER IN GOD, LANCELOT, LATE Bishop of *VVinchester*.

LONDON,
Printed by *Felix Kyngston* for *Richard Badger* and *Andrew Hebb*. 1629.

SERENISSIMO, POTENTISSIMOQUE PRINCIPI AC DOMINO NOSTRO, *CAROLO*, DEI GRATIA, MAGNÆ BRITANNIÆ, FRANCIÆ, & HIBERNIÆ REGI, *Fidei Defensori, &c.*

Serenissime PRINCIPUM,

S*Cripta hæc* Reverendi Præsulis, *ne tenebris perpetuis sepulta jacerent, Cura Tua fuit. Ea utilitati simul & honori tum* Ecclesiæ, *tum* Reipublicæ *futura, nos iussu Tuo publici juris fecimus. Concionum quidem quas Ille fœlicissimo ingenio elucubratas perpolivit, volumen satis amplum, eodem jussu fulti, nuperrimè in lucem dedimus. Fausto illud pede Imperij tui spatia peragret: doceat simul & consoletur: Sed ejus limites ne egrediatur,*

tur, lingua, quâ usus est, vernacula obstat. Hoc nunc volumine pauciora, nec minora tamen, damus: ex usu certè publico futura magis. Nam dum hic fere omnia habitu Romano induta, non quidem fastuosè, sed graviter incedunt; ad exteras etiam Gentes nomen Auctoris celeberrimum quidni deferant? Conciones etiam inter hæc nonnullæ sunt. Tractatus alij qui sunt, Pauci quidem illi, nec ultimâ manu Venerandi Senis omnes expoliti, Luce tamen non indigni, prodeunt. Nam ut omnia hic adeo perfecta & elimata sint, ut non Auctor ipse, si superstes edidisset, multa mutaturus aut additurus fuerit, ut nos præstare nolumus, ita nec volumus Lectorem expectare. Illud quidem nobis curæ fuit, ne quicquam prodiret, cujus occasione sancti manes queri jure possent, famæ suæ apud posteros malè consultum à nobis esse. Neque veremur, ut hic quicquam Lector prudens & cordatus reperiat, quô carere, quàm vel sic frui malit. Quanquam autem & hæc ipsa, quæ repræsentamus, pleraq; junior adhuc scripserit. Si quæ tamen cruda nimis

mis & indigesta fuerunt, quæ jam Senex acri pensata judicio rejecit, in iis Auctoris *ipsius judicio acquievimus. Neque enim æquum fuit, qui* Cœli *iam summa scanderit, eum ad* Carceres *denuo revocare, & nomen Orbi notissimum tyrocynij sui rudimentis obscurare velle.*

Erunt fortasse qui mirentur, cur non alia, cur non & plura scripserit Vir summus: *Quod tamen qui faciunt, illum certè haud satis nôrant. Sapientiâ quidem, si quis alius, præcelluit* Hic noster. *Qui tamen ut ad Invidiam doctus, ita mirè pauciloquus fuit. Nec lingua ei defuit expedita satis, nec acumen styli: sed acri judicio utráque ita temperata fuêre, ut non nisi lentè & cunctanter, aut ad dicendum, aut ad scribendum accederet. Non quia* non potuit, *sed quia* noluit *aliter. Hujus enim sive tarditatis, sive moræ, non ingenij hebetudo aliqua, sed cautio nimia & pensitatio in causâ fuit.* Ad pauca respicientes facilè pronunciant, *ut verè* philosophorum Princeps; *& qui non omnia priùs examinant, & expendunt acriter, eo*

ipso quandoque plura quàm par est, & loquuntur & scribunt. Ille verò dum omnia penitiùs undique introspicit, perspecta librat, librata circumcîdit undique, ne vana & futilia, ne laxa & hiulca, ne vel nimia vel jeiuna nimis Lectori *tædio ac fastidio forent, scriptorum paucitate contentus fuit; & de quibus non facilè iudicavit, ea non nisi difficulter prodire passus est.*

Si quis quærat insuper, cur hæc & non alia sibi ad scribendum delegerit; Huic si non satis fuerit respondisse, è re natâ accidisse hoc, ac prout occasio tulit, ipsum Auctorem *conveniat oportet, causam veram ac legitimam sciscitaturus. Et certè inter hæc nonnulla esse, quæ ex oblata occasione scripserit, asserere non dubitamus, & res ipsa indicat. Nam* literæ *à* PETRO MOLINÆO, *Theologo non indocto, & acuto satis, ad illum scriptæ, in causâ fuere, cur tam graviter, tam solidè, ac doctè, de* Ordine Episcopali, *paucis licet, responderit.* Velitationis *cum* PERONIO, Prioris *quidem auctor illi & impulsor, Beatiss^æ: memoriæ* REX Majestatis

Vestræ

Vestræ Parens; Posterioris *autem*, *prima ab ipso* Cardinale *occasio*, *qui nostrum in suis scriptis integro & elaborato* capite *aggressus fuerat: quod ille* Caput *summo judicio & acumine pari refutavit.*

Aliam si quis velit causam, cur Vir doctissimus nec alia voluerit nec plura scribere; Is secum temporum *in quæ incidimus iniquitatem reputet, & ni fallimur, inveniet.* Temporum *dicimus, quibus scripta si non ad publicum saporem temperata, quò doctiora, quò sanctiora sunt, eò minùs placent. Illa autem (quod certè vidit acutissimùs Senex;) quæ* Auctores *suos, quin & ipsum* Seculum *apud omnes sobriè & severè doctos infamant & dedecorant, eidem jam* ægrotanti Seculo *longè sunt acceptissima.* Mores enim præcipites cum eant, nec vitia nostra, nec remedia pati possumus; *& Medicina vel scripta non placet. Nec mirum similes si similia delectent. Et qui benè nôrit seculi tam infruniti* labra, *operam simul & oleum perdere videretur, si alias eis pararet*

Lactucas, *quàm qualis terra inculta profert. Noluit certè Vir gravis (quod olim monuit Sanctus* Hieronymus) ad scribendum citò prosilire, ne levi duceretur insaniâ: *si tamen levis ea dicenda sit, quæ nunc scriptorum vulgus agitat. Sed inde profectò fundi nostri calamitas, quòd tenet insanabile multos scribendi Cacoethes, quòd scribimus indocti quicquid in buccam venit, quicquid sub manu nascitur. Inde tanta ubique librorum turba, ut vel paucioribus ac brevioribus doctiorum scriptis vix supersit locus. Et hoc quoque de* Manichæis *observavit olim* Sanctus Augustinus, quòd libros scriberent & multos & ingentes, *ac si hoc etiam in fatis fuisset,* ut is doctissimus evaderet, qui copiosissimè deliraret. *Neque tamen hîc industriam cujusquam sugillatum imus, sit sanè qualem cupimus & vovemus, Sed hoc est quod optamus maximè, nec speramus tamen, ut æ*tas *hæc tandem aliquandò sobriè sapiat, nec in suum ipsius dedecus, & posterorum damnum,* libros nihili (*ne quid gravius dicamus*)

Ep.3. ad Rust.

Lib.3. Confess. cap.6.

mus) unde nec doctior quis nec melior fiat, aut scribat, aut foveat scriptos. Imò defe- rat potius in vicum vendentem thus. *Ibi enim benè saltem olere discent, dum thuris piperisve cuculli fient, qui nullius ære digni sunt libri.*

Unicum est quod restat, Nempe ut si quæ in hoc opere severiora videntur, (viden- tur autem alicubi nonnulla:) scire dignetur Majestas Vestra, Saturnum hunc no- strum, *vividi ingenij ac perspicacis* Senem, *Veritatem vultu proprio ac suo contemplatum fuisse, idest, gravi ac severo. Attamen, ut quidam sunt* planetæ *minuti (ita nonnul- lis placet:) qui circa* Saturnum *errantes ludunt Ita &* Hic noster *non semper & u- bique pari* supercilio *frontem contrahit. Sæpè etiam* Gratijs *litantem videre licet, & in re seriâ, decenter quidem, sed ludentem tamen. Et in his etiam, sui ita ubique simi- lis est, ut facile sit videre, quàm nullo nego- tio quoties libuit, & è re fuit, vel induere potuerit, vel exuere* Catonem.

Quod reliquum eſt, Sacratiſsimam M^cm. V^m. *oratã cupimus, ut hæc qualia qualia ſint, veluti reliquias* Sanctiſsimi Prĕſulis *in ſinu* Suo *fovere dignetur. Sũt hîc paucis multa, ſed quæ vix pauci pluribus exæquent. Quò pauciora ſunt, eò citiùs, ſed & ſæpius poſſunt legi. Quò ſæpius legi, eò plus eſt, quod inde diſcatur. Diſcentur autem, tum quæ* Superſtitionem *profligent, tum quæ menti erudiendæ atque componendæ inſerviant. Dum vixit, non habuit* Regia M^s. V^a. Servum *fidelem magis: nõ habuit* Eccleſia Antiſtitem *magis eruditum. Nunc mortuus per nos orat, ut dum illi nemo* Sepulchri monumentũ *parare ſatagit, hoc ſaltem monumentum, quod hîc ponimus, propriâ ipſius manu, dum viveret, ingenioſè fabricatum,* Regio Veſtro Patrocinio, *intactum maneat & intemeratum. Apud poſteros in* Eccleſiâ *hac tanti Viri*, an cura erit aliqua neſcimus. Illius certè ſcripta, dum erunt homines, nõ deſinent mereri ut ſint aliqua. *Nos interim hoc Officio functi id egimus, quantum in nobis eſt,*

Plin. li 9. Ep. 14.

ut

ut inter doctos viveret. Faxit Deus, ut Episcopi *moribus doctrináque, si non pares, similes tamen, deinceps oneri succedant Episcopali; Ut inde pax* Ecclesiæ, *salus* Reip. *bona prosperáque omnia* M^ti^. V^æ^. *cumulatissimè eveniant.*

Serenissimæ M^tis^. Vestræ

humillimi simul & devinctissimi,

Subditi Serviq;

Guil: London:
Io: Eliens:

ut inter doctos viveret. Faxit Deus, ut Episcopi moribus doctrinaque si non pares, similes tamen, deinceps oneri succedant Episcopali; Ut inde pax Ecclesiae, salus Regi, bona prosperaque omnia M. V. cumulatissime eveniant.

Serenissimae Mtis. Vestrae

humillimi, & devotissimi,

Subditi Servi,

Guil: London:
Io: Eliens:

CONCIO AD CLERUM PRO GRADU DOCTORIS, &c.

PROV. CAP. XX. VER. XXV.

Laqueus *est homini* devorare Sacra.

T quem ad finem à DEO *destinatus est Illius* Sermo, *eum in nobis finem sortiatur hoc tempore, totaque hæc actio nostra cum fructu sit, invitemus huc* NUMEN *precibus nostris* (Patres & Fratres *in* CHRISTO *venerandi:*) *Agnitâ primò ex intimis sensibus indignitate nostra, etiam vel* accedendi *ad Eum, nedum* orandi, *ac multò adhuc minus* exorandi *quicquam. Quin totam* dignitatem *nostram, ex* dignatione FILII sui, *totamque & o*randi fiduciam, *&* exorandi *spem ab illius* intercessione *pendere. Per Eum, deprecemur pœnam hodiernam pristinæ nostræ, & pro* Verbo ingratitudini, *& in* Verbo oscitantiæ, *meritissimò debitam. Precemur, ut præveniat nos hodiè* Gratia SPIRITUS sui, *& quod utiliter meditatum est* Cor *meum, perducat in* Linguam *meam, inde in* aures *vestras, inde in* corda *vestra, inde in* vitam, studia, mores *vestros, ad nostram omnium* salutem, *Illiusque* gloriam *sempiternam.*

Ac, ne immemores simus Ecclesiæ CHRISTI *in precibus nostris, quæ ipsa nostri nunquam est immemor in suis, intercedamus apud indulgentissimum* PATREM, *pro* Ecclesiâ *Ipsius in terris* militante, *perque omnes terras & Regiones disseminatâ. Conservet ei* DEUS *recuperatam non ita pridem, ex densissimis errorum tenebris* Veritatem *suam: Restituat ei, cum Ei visum fuerit, amissam jam penè, per* Christiani Orbis dissidia, Vnitatem *Suam.*

Ac quæ pars, in eâ, votis nostris indiget, vel maximè, eam præter supráque cæteras, non sine gemitu commendemus. Partem dico ejus, sive externâ cruce *pro testimonio* conscientiæ bonæ, *sive* internâ *pro testimonio* malæ, *afflictam & oppressam. Precemur eis calamitatum suarum fœlicem exitum; ac interim, dum exitus in incerto est, patientiam quanta sat erit ad cruces suas leniter (ut decet) constantérque perferendas.*

Pro Ecclesiæ *parte Pace florenti: nominatim, pro* Anglicanâ *hac nostrâ. Det nobis, diem agnoscere* visitationis *nostræ, & dignè ambulare* Misericordiâ *Illius tantâ, quantam nos quidem, at ante nos, nulla usquam Gens, nulla Ætas experta est.*

Pro Ecclesiæ nostræ Reipublicæque *Membro primario,* Serenissimâ Regiâ MAIESTATE, *omnibus tanto Loco, tanti Loci Præside dignis virtutibus, ornandâ cumulandâque. Vt in* Regno *hoc Ejus,* Regnum CHRISTI *magis indies magísque propagetur: Vtque Illi,* DEI *omnia tam sint curæ atque cordi, quam Ille eam sibi cordi atque curæ esse, argumentis plurimis, maximis, pristinis, novissimis, confirmavit.*

Pro Regni Proceribus Nobilissimis viris: *ijs præsertim qui* Regiæ MAIESTATI *à* Consilijs *sunt; quibus (uti diu fecit)* DEUS *pergat suggerere quæcunque* Ecclesiæ *hujus Regnique Paci, vel salutaria sunt, ut agantur, vel noxia, ut arceantur.*

Pro Clero Anglicano; *cui cum omnia fausta optare cupio, quid aliud optem à* DOMINO, *quàm* idem *semel* sapere *&* sentire *in omnibus?*

Pro Magistratu *nostro, ut castè integréque versentur in suo Munere: neve* Iustitiam *mutent in* absynthium, *corruptâ Causarum dijudicatione; neve in* acetum *etiam, prolixâ earum & diutinâ suspensione.*

Pro

Pro Populo, *&* Regni *parte infimâ (sic est, sed tamen pretiosâ, emptâ nempe pretioso* IESV CHRISTI *sanguine:) ut & audiant quos habent, & habeant quos audiant, Viros ad docendum idoneos, tam in præsens, quàm in futurum.*

Id ut ita sit, perpetuòque sit, & succrescat indies magna Eruditorum *Manus, quanta satis sit, &* Causarum *æquitati, &* corporum *sanitati, &* animarum *saluti procurandæ,* DEVM *precemur, ut Bonus Fœlixque adsit* Scholis *quæ uspiam sunt omnibus; Vtrique* Academiæ, *ac inprimis nostræ huic, ejusque* Magistratibus *universis; Honoratissimo Viro* Quæstori Regni, Cancellario *nostro; Ornatissimo Domino Pro-cancellario, Dominis* Procuratoribus *&* Taxatoribus, *cæterisque, qui ullo apud nos funguntur munere.*

Postremò, vt plenâ manu benedictiones suas effundat in Collegia *nostra; ac, quò me vocat officij ratio singularis, in* Aulam Pembrochianam *illiusque Cœtum universum: ut memores* Majorum *nostrorum, qui illustres semper in hâc* Ecclesiâ *extiterunt, eorum imitemur* industriam, *considerantes qui fuerit* Exitus *conversationis eorum.*

Pro hisce omnibus (Patres & Fratres) *supplices offeramus* CHRISTO Intercessori *nostro, Suam ipsius* Orationem, PATRI *Suo nostris nominibus offerendam, ut Ille nobis hæc, tum alia præter hæc, quæcunque nostrûm cuique necessaria sunt, quàm benignissimè largiatur.*

Pater noster, &c.

IAm inde à Capite decimo, quæ hîc sparsim leguntur *Proverbia*, receptum est inter *Theologos*, absque methodo esse, nec perpetuo tenore scripta, ut priora *novem*, à SALOMONE: Sed alia alijs temporibus, uti res ferebat & tempus, prolata à *Rege*, ab astantibus observata, pòst literis Librísque, non sine fructu quidem, sed tamen sine ordine, consignata.

Ac alijs quidem efferendis, occasiones aliæ (nec enim temerè quicquam aut intempestivè vir tantus:) huic nostro verò, quæ fuerit ansa, cui responsum, quâ occasione prola-

tum, non perinde liquet. Quid enim? Nec inter δημοβόροις βασιλεῦσι erat SALOMON, nec (quod peræquè infame est) inter ἱεροσύλοις. Nemo illo, in *Res Sacras* munificentior; nemo à *Sacris alienandis* alienior. Et vnde Ei, aut quid cum *Sacrilegis* & *votifragis*, quos designat hic Versus? Ecquis, SALOMONIS seculo, fuit *O Esophagus* tam sacer, ut ei *res consecratas* pro bolo esse oporteret? Ecquis, eo seculo, tantus *Sacrorum* hostis, vt ea *devorare*; tantus *votorum*, vt ea *violare* vellet? Ita videtur: Et sanè eò res redit, ut existiment qui inter *Interpretes* non postremi mihi sunt, ita fuisse, & quorum non pauci sunt nostrâ hac, eorum nonnullos, eâ ætate, extitisse. Responsumque hoc pium & prudens, pij & prudentis *Regis*, ad Suasores quosdam, qui hoc illi inducere volebant in animum, Ei quæ à Patre eius, à SAVLE & SAMVELE, data & dicata fuerunt, ac seposita tum in *apothecis*, ædificando *Templo*, posse *abalienari* atque insumi in nequitias *aulicas*.

Paulò rem repetam altius.

DAVIDI (quem Sacræ Literæ paululùm deflexâ voce, DEI *Corculum* dixere,) eam mentem DEVS dederat, Viro ex mente Suâ, vt incongruum judicaret, Pacatis iam bellorum tempestatibus, *Cedro* Se, *Arcam* verò DEI *cortinis* habitare. Et est sanè iniquum postulatum quorundam hominum, vt nihilò ampliore statu sit *Ecclesia* iam sub pace florens, quàm fuit olim, sub cruce afflicta; nunquam περισσεύειν, semper ὑστερεῖσθαι. Pars est Templo sua in rebus prosperis: Sic DAVID, sic cum DAVIDE pij omnes. Bello quidem, & impeditis temporibus, pellibus caprinis contentum esse: Pace verò, & solutis, magis tabulata *Cedrina* postulare. Eò igitur se dare DAVID, ac totum incumbere; ac præter *votiva* multa à SAVLE, ABNERO, SAMVELE jam ante, hunc in finem recôdita, ab ipso autem sanctissimè fidelissiméq; conservata, & *cedros*, & *marmora*, & *gemmas*, & *metalla*, de suo insuper largitum esse. Nec id parcè aut malignè: *Talenta* enim *auri* 3000; *argenti* 7000 erogâsse. Nec eo contentum, Regni quoque *Proceres*, partim exemplo, partim hortatu, eò impulisse, vt & ij quoque voti se similis reos facerent. Quorum munificentiâ 5000 *auri* talentorum, 10000 *argenti*, & *aris*

2.Sam.7.2.

Phil. 4. 12.

1.Chron. 26. 27.

aris pondo 18000, *ferri* 100000 accessionem esse factam. Accessionem (inquam) tam illustrem, vt quod memoriâ nostrâ accidit in decessione ab *Ecclesiâ*, id tum in accessione ad *Ecclesiam*, opus fuerit *Curiâ* quadam *Augmentationum*, cui GEHIELEM quendam *Præpositum* fuisse *Chronica* testantur, *Lib.* 1. *C.* 29. *v.* 8.

Hanc *auri* vim tantam & *argenti*, cum SALOMONI filio, jam moriens, ad *Templi* structuram tradidisset, eaque adhuc esset in *Ærario*, nec dum in *Templum* importata; extitisse quosdam *Palatij Sorices* (fortè IEROBOAM, & eius furfuris alios;) qui suaderent *Regi*, quod illi apud [a] Prophetam, DEI *domum laquearibus carere posse*; quod ille apud [b] Evangelistam, CHRISTI *caput nardo carere posse, Vt quid perditio hæc?* proin addiceret illa *Fisco* suo, cui illa multò aptiora quàm *Templo*; in eumque finem paratos esse se, inquirere in *vota* SAVLIS & ABNERI, ac (quod facilè fit) nodos aliquos aliunde reperire, quò *vota* ne *vota* sint. Non valuisse quidem eos apud *Regem* cordatum, sed fuisse tamen ejusmodi monitores; hancque huius Versus occasionem fuisse, nec *Commentatores Hebræos* coniecturâ suâ valdè aberrâsse, mihi verisimile fit. Non valuisse (inquam) eos, indicat hic versus, qui apud pios & SALOMONI similes *Principes*, æternum occludet os petitioni isti: Et id quoque indicat, cur non valuerit: *Laqueum* enim sibi certum fore, *exitium* Regno suo, si hoc tantum Scelus admitteret. Esse quidem escam hanc illecebrosam satis, sed circundari ei *laqueum* inexplicabilem.

[a] *Agg.* 1. 4.
[b] *Mar.* 14. 4.

Verba videtis quò spectent, (& ipsa se primâ fronte produnt:) ad Sacrum scilicet *Patrimonium* conservandum, ad arcendas ab eo *sacrilegas* manus, & ad *dentes*, qui *Sacra devorant*, obstupefaciendos. Quod vtinam persuasum foret Sæculo huic nostro, in quo pessimus mos invaluit, isq; manat in dies latiùs, *Sacra attrectandi*: in quo accessiones ad *Clerum* nullæ, (vtinam id tantùm) crebræ imminutiones sunt: Crebræ (inquam) imminutiones sunt; atq; vtinam id tantùm contingat dicere, *Sunt*; nec causa sit vnquam *futuri temporis* vsurpandi: In quo (liberam vocem emittam) præ *Sacrâ auri fame* nihil est *Sacrum*: In quo, *Sacrorum* restauratio, prætextus *Sacrilegij*.

Ad hoc autem sæculi nostri ingenium accedit & error alter, quòd *Illustres* illi *viri*, nec vnquam sine summâ honoris præfatione nominandi, quorum Devs, in *Religione* restaurandâ, operâ usus est, de *Doctrinæ* restitutione valdè solliciti, ad *Patrimonium* minùs attenderint; ac id penè dixerint diverso sensu, quod *Sodomarum Rex*, Abrahamo, *Date nobis animas, cætera vobis tollite.* Verùm, ut illi qui Baptistam; ita & hij qui se Abrahamvm se in *Aulis Principum*, reperturos sperabant, vtrique falsi sunt.

Qui error etsi levis sit; (& est certè levis, si ad magna illa illorum κατορθώματα conferatur;) tamen verendum est, ni sistatur, ne graviter incumbat sequenti sæculo; in quo cordati viri (ex illo Salomonis, *Penuria Boum, ubi præsepe vacuum,*) vel Barbariem, vel aliud quod dicere nolo, augurantur: falsò quidem fortasse, idque faxit Devs;) sed non temerè tamen augurantur. Omnino, nisi deseri stationes has, squalere hunc Ordinem, ruere *Res Sacras* & retro sublapsas referri volumus, intercedamus oportet pro *patrimonio*; inungamus quod reliquum est, hoc tam amaro succo; monstremus eis *laqueum*, in quem se conantur induere; nec licere eis quod quotidie moliuntur, nisi & Versum hunc de Sacris Literis delere liceat.

Nec ego ista pro vulgi concione dicerem: sed soli jam sumus; & vel hîc hodiè, vel nusquam dicenda sunt. Ac me quidem (vt, quod res est, fatear;) labes hæc sæculi nostri malè habet, quòd sic *Sacra deuorantur*: (Quanquam erant, omnino erant, & Salomonis quoque sæculo, quorum ad ea dentes pruriebant:) At illud magis, quòd nos illa sic absumi quotidie tepidi & tacentes videmus, quòd devoramus *deuorationes* has, & (quod queritur Apostolus;) *Si quis nos exedat, si quis ad mendicitatem redigat, sustinemus:* Omnium verò pessimè illud, quòd *nos ipsi nos ipsos* (quod fit,) *Cleroboris* his comedendos quotidiè bibendosque propinamus. Non sic fiet quod volumus, non fiet sanè. Votum multorum est, & meum cum multis, *Clerus* per omnia *doctus docensque*. Fiat Domine Iesv, fiat cito: Votum enim sanctum atque salubre est: Sed enim si *Sacra* nostra sic arrosa,

arrosa, arrasa, semesa, exesa patimur, Votum inane & irritum. PHARAONIS dementia fuit hæc: Sacrificatum voluit DOMINO; verùm non pecudem vllam, non armentum educi. Noster hic error est: demens error. Illi in castris prudentiùs: Primùm de *Commeatu* prospiciendum, pòst de *milite*. At nos *milites* indies conscribimus multos, fortes, bonos: *Commeatum* eis nec comportamus, & qui jam est, quotidie exportari sinimus; & (quod ego non semel miratus sum in nostris hominibus;) perpetuò de *luminis accensione*, vix vnquam de *Olei affusione* verba facimus. Nobis verò, quàm de *lychno*, tam de *oleo* instituendus sermo est; intercedendum sæpiùs, vehementiùs, pro *Sacro Aerario*, eò perducendi homines nostri, quò SALOMON perduxit suos, vt religio sit illis, *religiosum* quicquam attingere; vt jejunare malint, quàm *res Sacras* prandere; vt strangulari se putent, si *Sacrum* quid vel imprudentes transmiserint. Id si fiat (quæso autem vos, *Viri Fratres*, vt fiat) Sperabo dies, quales sub SALOMONE: Sin autem; Sed nolo quid tristius ominari. Pergo ad institutum.

Versum ego hunc, uti ipse se findit, in duas partes dividam: [1] Alteram de *Sacris* non *devorandis*: [2] De *Votis* anxiè non *disquirendis*, alteram.

Priorem verò, quo distinctè progrediar, tria in membra diducam.

1. Quæ illa sint quæ SALOMONI *Sacra* habentur.
2. Qui illi sint, qui ea *devorent*.
3. Qui *devoraverint*, eos se gravis *Sceleris* nexu, quasi *tendiculâ* quadam irretire.

I De *Sacris* non *devorandis*.

DE primo. SALOMONI *Sacra* est, hoc Capite, ea *Substantiæ* pars, quâ (*Capite III. ver. IX.*) DEUM *Se velle* dixit *honorari*. Nec enim AUGUSTO soli potestas *describendi Orbis*; & DEO quoque *descriptio* sua; nempe ex pleno jure in facultates nostras. Quod ne cui dubium esset, aut obscurum, duplicem sub *Lege monetam* cudi voluit; [1] Alteram *Principis gladio* & *Sceptro* percussam: [2] Alteram, AARONIS *virgâ* & *vitâ*. Ex eo, *Principi censum* suum, qui nos

nos *Sceptro* contra *lites*, *gladio* contra *hostes* protegeret: Ex hoc *Sacerdoti* suum, cujus nos operâ è succîsis atque aridis lignis denuò revivîscere, redivivos *mannâ* cœlesti pasci voluit ad vitam æternam. Vtrumque Pater edixit, utrumque Filius pendit: Tum *Templo columbas suas*; Tum *Principi didrachma* sua. Prius illud *sacrum vectigal* est.

I Quæ Sacra dicuntur. Quâ de re si paulò magis exactè cognoscere velitis, sic habete. *Quatuor* omnino esse, quæ in *Sacris Literis Sacra* perhibentur.

1 E quibus mihi primum sit, cujus gratiâ tria reliqua sanctificata sunt: *Primitias* dico Spiritvs; Nempe *Sanctitatem* ipsam, quâ initiatos esse oportet, qui in *Sacram* & *cælestem Hierosolymam* intromittendi sunt. Encomium Dei est in ore *Angelorum* (Sic illi, Sic nos Deo) *Esaiæ VI. III. Sanctus, Sanctus, Sanctus.* Devs verò nobis sic sub *Lege*; *Sancti estote, quia ego Sanctus. Levit. XX. VII. Sub Evange-*
1. Thes. 4. 3. *lio: Hæc est voluntas* Dei, *sanctificatio vestra. Voluntas hæc* Dei, eadem & nostra esse debet. Cum *Ecclesiam* suam (quæ
a Eph. 1. 4. sumus nos) & [a] *elegerit* Pater *ante sæculum*, & [b] *redemerit*
b Eph. 5. 26. Filivs à *sæculo*, & [c] *vnxerit* Spiritvs in *sæculo*. Primum
c 1. Io. 2. 20. habetis *Sanctificationem* nostram.

2 Huic verò in nobis procreandæ primùm, dein propagandæ, secundum *sacrorum* genus sanctificavit: *Media* nempe quatuor, [1] *Verbum*, [2] *Orationem*, 3 *Symbola*, 4 *Cen-*
Io. 17. 17. *suras*. 1. *Verbum* verò ante cætera, *Sanctifica eos in veritate, Verbum tuum Veritas.* 2. Quicum *oratio* copulata: *Sancti-*
1. Tim. 4. 5. *ficantur in Verbo & Oratione.* 3. Dein *Signa* quoque *Sacra*: Et *Lavacri*, ad Ephes. *V.* & *Eucharistiæ*, Heb. *XIII.* 4. Postremò *Censuræ* quoque: Eas rem *Sanctam* scivit Chri-
Mat. 7. 6. stvs, nec *canibus proijciendam*; Sanctificatas scilicet à Se, hominibus tum in officio continendis, tum ad officium revocandis. Secundum habetis; *Media sacra.*

3 Porrò *Medijs* hijs exercendis, & (cui destinavit usui) applicandis, tertium *Sacrorum* genus *Sacro-sanctum* esse voluit. Triplex illud est: 1 *Loci vbi*, 2 *Temporis quando*, 3 *Personæ per quam* administrari debeant.

1. *Loci*, quem propterea *Sanctum*, adeóque *Sanctuarium* appellavit.

appellavit. 2. *Temporis*; quod propterea dicit *Diem Sanctum* DOMINI. 3. *Personæ*, quam propterea Virum sanctum suum *nominavit*. Tertium habetis. Mat.24.15. Esa.58.13. Deu.33.8.

Personis verò hijs sic in re divinâ occupatis, & præ *sacris* rebus suas res posthabentibus, ad victum cultumque, quartum *Sacrorum* genus consecratum est *Sacrorum vectigalium*. Optimè rem totam complexus est *Rex* optimus *Ezechias*, Quò *Legis* studio strenuè incumbant, Oportere illis decerni commodam *portionem*. Ea porrò *portio* ut *sacra* censeretur, de DEI sententiâ lata *lex*: Tum sub *Lege*, Populus sic docetur loqui; *Sustuli rem sacram è domo meâ*, id est, *Sacrum* fateri *vectigal* illud, quod *Levitæ* penditur: Tum sub *Evangelio*; ubi, ea non modò quibus operamur, sed ea quoque quibus *vescimur*, PAVLO censentur ἱερὰ ἐκ τοῦ ἱεροῦ. 4 2.Chro.31.4. Deu.26.13. 1.Cor.9.13.

En vobis quadruplex *Sacrorum* genus, alterum ex altero natum, ac alterum alteri conservando destinatum: [1] *Sacri Mores*, [2] *Sacra Media*, [3] *Sacræ Personæ*, [4] *Sacri Redditus*. De quarto hoc agitur. Tribus namque illis nemo inhiare, nemo dentem imprimere: vltimum hoc illud est; illud, illud (inquam) est, cui parant dentem & ventrem. Quanquam (quod mox doceo) unus bolus, unus haustus est omnium. Omnino arcto hæc inter se nexu devinciuntur, *Sacri Proventus*, *sacræ Personæ*, *sacra Media*, *sacri Mores*. Neque *Mores sancti* sine *Medijs* debitis; Neque *Media* debita sine *Personis* idoneis; Neque *Personas* idoneas sine luculentis *proventibus* retinere fas est.

SALOMONIS ergo *Sacra*, *vectigalia* sunt. Sed quænam illa, aut unde? dicam hoc quoque. Diffusa illa quidem per *Sacras Literas*, sed ad duo ferè capita reducuntur, [1] *Oblationis*, & [2] *Indictionis*.

1. *Oblationis*, vel [1] *votivæ*, vel [2] *Voluntariæ*: illud נדר hoc נדבה *Hebræi* dixere. Incurrunt hæc in membrum secundum; non persequor. Id tantùm dico: *Diploma* datum *Ecclesiæ*, cujus vi libertas cuique *alienandi* res suas ad *Sacros usus*, idque seu *sponte*, seu *voti* vi, Tum *personam*; Tum *Iumentum*, mundum vel immundũ gregale vel armentarium; Tum *ædes fundosque*, seu hæreditarij essent, seu emptitij. Idem indultum mane- Lev.27.

 re

re sub *Evangelio*, Ponendi, cuique, quid, quantum vellet,
Act.4.35. de suo, ad pedes *Apostolorum*, id est, dandi, donandi, dicandi, consecrandi res suas.

2) Ad *Indictionem* venio, quæ statatia est. Et verò sic sit oportet, ne si refrigescant illa *Spontanea*, & vacuus reperiatur (vt ferè reperitur) *Cippus Ecclesiæ*, cum nulla *Manna* pluvia jam sit, strenuè esuriant. Difficili de re dicturus sum, & (quod me malè habet,) breviter dicturus. Certum est, esse in cujusque *substantia* portionem aliquam *sacram*. Illud spissius;
Gen.14. *qua* illa sit vel *quota*. *Pater fidelium*, Abrahamvs, (per omnia filijs suis, vbi & quantum datur imitandus) indixit sibi *Decimam*, *Levitico* nondum scripto. Vnde hoc, aut quis expedivit illi *mensuram Divinæ portionis*? Non dubium, quin Spiritvs Sanctvs tam *sancto* viro. Idem ille Spiritvs, qui quod antè occultè dictârat Abrahamo, pòst disertâ lege cavit de hâc & non aliâ *portione*, *Sacratis* à
Num.18.21. Se *Personis* persolvendâ. Ac alijs totum hoc *cæremoniale* videri solet, vt hodie sunt omnia quæ pulsant *crumenam*. Portionem aliquam *Iuris naturalis* esse, tantam *positivi* alij non dant. Quàm enim fuit de *Levitarum* victu sollicitus, tàm fuisse de nostro. Ibi *positivo Iuri* reservatum nihil; ne hîc quidem igitur: hucque illud astruunt è *Matthæi XXIII*. Δεῖ (μὴ ἀφιέναι.) Ego concionatum hodiè, non disputatum venio: Quare recipio me ad receptam magis opinionem, Vim habere ab *indictione Ecclesiæ*. Nam quæ fuit olim penes *Ecclesiam* potestas instituendi sibi *Præcepta*, ac imponen-
Nehe.10.33. di *Siclum*, *sicli*ve *trientem*, ad *cultum Domus divinæ*, manet e-
Act.11. adem nunc quoque sub *Evangelio*, vbi & δόγματα reperias & διαταγὰς, id est, *Decreta*, & *Edicta*: easque non modò, quod
1.Cor.16. Pavlvs ipse refert, ad *eleemosynas* pauperum, sed etiam ad
Act.24.17. προσφορὰς *Sacrorum*. Ergo cum edicto cavere vellet *Ecclesia Primitiva* de statâ *Mystagogis* suis *indictione*, cum in omnia se vertisset, ac summam fecisset cogitationum suarum, non aliam reperit *æquiorem*, quam scire & sancire posset, quam scitam olim sub Lege & sancitam de *decimâ proventus annui portione*: Æquissima quà ad *Deum*, quà ad *homines*. Quà ad *Deum*, Sic *Augustinus*: *Deus* sic dicat, *Meus es, ô homo, mea*

est

est terra quam colis, mea sunt semina quæ spargis, mea animalia quæ fatigas, meæ sunt pluviæ, meus solis hic ardor, omnia mea sunt; tu qui manum tantùm accommodas, solam Decimam merebaris, sed servo tibi novem, da mihi Decimam. Potestne oratio fingi magis æqua?

Quà ad *homines.* Æquissimum ibi, si non sit *remissius* uni, *durius* alteri. Id hîc fit, & exactè quidem fit: *Diviti* non parcitur, *Pauper* non prægravatur: quæ ferè querela est de *Principum* Edictis; melius ibi *Corvo* quàm *Columbæ.*

Illam ergo sacravit *Ecclesia,* húncque DEO honorem habuit *Authori indictionis* hujus, vt Ei optimè putaret exploratam *mensuram vectigalis* sui; nec vlla aut *Ecclesiæ Concilia* aut *Regni Comitia* prudentiùs istâ de re statuere posse, quàm est olim cautum *lege sacrâ,* quàm ipse *Legislator* (tam absolutus, vt *Iustinianus* nihil ad Eum) ante multa jam sæcula promulgârat. Ergo quæ potuit *indicere,* poterit cum vult *interdicere.* Non censeo; certè non suadeo. Argumento hoc, tum quòd periculosus inde mos; Vt sit *sacrum* quod volumus, quantum volumus, quamdiu volumus, si ista sic dentur: Tum hoc, quòd oporteat *Hæreditatum iura* esse *Sacro-sancta:* Et DEVS Sua dixit *pacta salis,* nec subinde pro libitu figi, refigi, irrogari, surrogari, abrogari: Tum hoc, quòd *antiquari* non debeat *antiqua lex,* nisi propter illius vel ἀσθενὲς vel ἀνωφελές. Neutrum hîc. *Vim* enim video ab *Inventore, consensu, consuetudine, multitudine.* Denique non vel *tacitâ* vel *mutâ,* sed tum *expressâ,* tum *testata* sæculorum omnium *approbatione. Vsum* video: Eum enim diu jam sine cujusquam querelâ præstitit, cui rei destinata est; & quidem nisi elisi essent ejus nervi per *impropriōs* quosdam *Proprietarios,* plenius adhuc præstaret, neque *Ecclesia* ex hâc parte quicquam laboraret. Tum hoc denique, quòd vbi calido consilio in *stipem* mutata est, nollent factum: multi exin *errores, fraudes, difficultates, querimoniæ.* Extat querela *Ecclesiæ Scoticæ exhibita in Comitijs Edinburgi A. D. MDLXV.* vbi folium ejus octavum lego, miseret me illorum: nihil addo, nisi quod pueri cantillant —— *Fœlix quem faciunt &c.*

Maneat ergo immota *Consuetudo* hæc, adeóque conclusa

mihi in eo pars prima sit: Quicquid semel vel *voto addictum* est, vel *Lege* indictum, *Sacrum* est; illud (ut XII. *Tabulæ* loquuntur) qui *clepserit, repserítve, Sacrilegus esto*.

2 1. Quid sit Sacra devorare. Mal. 3. 8.

Scîstis jam quæ *Sacra* sint. Iam quod sum secundo loco pollicitus, accipite, Quid sit *Sacra devorare*. MALACHIAS pro *Vetere Testamento* dicit קבע spoliare; LVCAS pro *Novo* νοσφίζω horum quid *fraudare* vel *intervertere*. In quo, SALOMON aptissimâ mihi voce videtur usus, dum quod *alienare* propriè dicendum erat, dixit *devorare*.

1. Certè enim *nostris* dum vescimur, quod morati faciunt, buccellatim probè mansis & masticatis vescimur: *alienum* si est quod arripuimus, ne superveniat is cujus est ac præripiat nobis *bolum* de faucibus, citò totum & simul transmittimus. In eò aptè primùm, quòd *nostra* non sint.

2. Secundò in eo quòd *avidè*. Vide mihi *molossum* illum *Senecæ*, aut si mavis, *Esaiæ*, mensæ inhiantem, nusquam oculos moventem, caudâ motâ, & voce milvinâ abblandientem, dum ei aliquid in os. Audi mihi aliquem ex *Cleroboris* nostris, dilatantem os atque animam in bona *Ecclesiæ*, malis increpantem, dentibus prurientem, ingeminantem quotidie illud, *Da mihi hæc latifundia, Da mihi illud prædium superfluum, illam Ecclesiam caducam*: quæso quid interest? In eo aptè secundò, quòd *avidè* rapiantur. (Esa. 56. 11.)

3 Tertiò, illum ipsum *canem* advertite non modo *avidum*, sed *nescientem saturari*; si quid ei injectum in os, momento transglutientem, nec minùs pòst fauces diducentem quàm antea. Et istos itidem adverte petaces semper; in quibus ut agnoscas ipsam *hydropem*, sitis crescit ex potu; vt scias *sangui-sugarum* de genere esse, audi filiam ejus clamantem הב הב. (Prov. 30. 15.)

4. Quartò, quod in *voracibus* istis usu venit *milvis, lupis, locustis*, ut perpetuò *strigosi* maneant, nec quisquam ex eis evadat *habitior*: idem & hijs. Nimirum PHARAONIS *vaccæ* macie confectæ devorârunt pingues, & aspectus earum manebat malus sicut anteà: quotidiè rapientes & semper in egestate, DEO scilicet sic partas opes afflante, ut miremur omnes, quid massâ illâ factum sit, quę abijt ante annos paucos in *lienem Reipublicæ*. Nobis ergo hoc esto *devorare*: [1] DEI quæ

sunt,

sunt, non *nostra*; [2] *glutire avidè*, quibus nec [3] *nutriatur* quis, nec [4] *saturetur*. De re *dixi*: Expediam etiam de *Personis*.

Genus est hominum duplex: [1] partim eorum quibus *Ius nullum*; [2] partim eorum, quibus *Ius* quidem, sed eo turpiter per nequitiam abutuntur. 1. Quibus *nullum Ius*: Centupondio enim hoc peccatum gravius, etsi vtrumque grave. Is namque si peccat, qui ea prodigit, quæ *sui* sunt *juris*; qui *aliena*, in quæ nihil ei *Iuris*, ac nec *capacitas juris* (vt loquuntur) idque cum DEI injuriâ, nec DEI *cujusvis*, sed *vivi*, *sacra* diripit, quantus Peccator? *Cuique* reddendum quod *suum*; ita nempe *Iustitia* vult: Hoc illis *suum* est, ita tamen *suum*, vt DEI primùm; vt semper peccetur prius in *cælum*, quàm in *nos*: Primarium enim *jus* DEI; *Sibi* asserit. Si quod *suum cuique*, quæ DEI DEO. DEI autem hæc, si DEO credimus. Et quidem bis DEI. DEI primùm *creatione sua*, vnde id necesse est dicamus omnes, quod dixit DAVID, *Hæc quæ damus, omnia tua sunt: Tua de Tuis Tibi damus*. *Creatione* primùm suâ, *Dicatione* dein *nostra*: Quæ DEVS *secundario iure*, transcripsit in nos æquissimâ lege, Vt qui pro *hominibus* constituimur, in ijs quæ *apud* DEVM, pro DEO constituamur, in ijs quæ *apud homines*; qui porrigimus quæ DEI sunt, *hominibus*, accipiamus quæ DEI sunt, *ab hominibus*. Transcripsit (inquam) *jus*, tam arctum *jus*, vt non modò non *tolli* quicquam inde, ne per inscitiam quidem; Sed (quod in *Civilibus* licet) nec *vendi*, non modò *totum*, sed nec *partem* quidem fas sit. Non *vendi*, non *emi*? nedum igitur *devorari*. Neque verò id ei tantùm scelus qui extorserit, sed *Magistratui* etiam qui permiserit: Deque eo protestatus est *Nehemias* bonus *Princeps*, non modo non sustulisse se *Sacra*, sed ab Vrbe abfuisse, cum tollerentur; nam si adfuisset, potius quàm id fieret, de *fisco* suo (quod *Artaxerxes* fecit,) de *mensa* suâ (quod fecit *Pharao*) largiturum fuisse. Aio igitur, qui, quod *Levitas* capere oportet, id intercipiunt, eos committere in DEVM, sive *vi* id fiat, sive *fraude*; sive ad *militaria* vertant *stipendia*, sive ad *structuras Ædium*; sive *lucri*, sive *voluptatis* causâ faciant; sive *partem*, sive *totum* intervertant. *Per vim*, impia *Athalia*

2. *Quinam sint qui devorent.*

Rom. 13. 7.

Num. 18.

Mat. 22.

1. Chro. 29.

Lev. 5.

Ezech. 48.

per-

perrumpens in *Domum* DEI, & diripiens quæ inibi erant omnia: Per *fraudem*, impius *Acan* clanculùm defodiens in tentorio, vt adjiceret ad ſupellectilem ſuam *rem ſacram*. *Publico commodo* viſus eſt facere IOAS; pacis enim conditiones redemit theſauro *Domus* DEI, ſed pacis lubricæ; *devoravit* enim *ſacra*. *Publicâ magnificentiâ* viſus eſt facere IEROBOAM: extruxit inde *Shechemum* & *Phenuelem*; ſed in *ſanguinibus*, quippe ſpoliato *Templo*, & alienato jure *Decimarum*. *Lucri* cauſâ & commodi, *Tobia* cubiculum ſibi adornat in *Atrio* DEI: *voluptatis*, perpotavit *Baltazar* in *vaſis ſacris*: uterque *Sacrilegus*. Denique ejuſdem nominis non modò Ἐμπορεὺς ille qui convaſavit omnia; ſed & *Iudas*, qui auſus *ſacrilegos* digitos inſerere in *loculos* CHRISTI, etſi *parte* contentus. Et Par illud *Sacrilegorum* Conjugum, quod auſum invadere *loculos Eccleſiæ*, & vel *partem* eorum detinere, quæ *Apoſtolorum pedes* attigerant. Quivis horum *Sacrilegij* reus.

2 Dicendum de ſecundo genere. Genus hominum quibus *jus* quidem, ſed abutuntur *jure* per *injuriam*. Putatis fortè longè hinc abiturum ut quæram. Non eo pedem hinc, non diſcedo. Nos ipſi ſumus; & apud nos hic multi ſunt, nimis multi, qui *Sacra devorant*. Nam (quod non nemo è nobis facit,) per *otium* & *ignaviam*, hic *fucorum* inſtar obtorpeſcere, bonas horas malè perdere, luxu diffluere, comeſſationibus, ludis, nugis vacare, hæc facere, & tamen ex ijs quæ *Sacris* uſibus dicata ſunt, nos ſaginare, id demum eſt ex CHRISTI ſententiâ, καταφαγεῖν, *devorare* & *dilapidare* paternam rem. Luc. 15.

Propius adhuc accedam: Prioris illius partem magnam fluxiſſe â nobis hinc; Ideò ab *alienis Sacra vorantur*, quia *vorantur* à nobis. Perinde enim ſibi licere, res *Sacras* legere, rem *Sacram* negligere, ac nobis. Et quidem (quòd valdè vereor) qui nunc tondent lanam, pellem cum lanâ deglubent; qui nunc arrodunt *Eccleſiæ* bona, plenis tandem faucibus abſument, niſi detur à DEO *nobis* mens melior. Certè enim nullum eſt tam *ſacrum* guttur, ut ei *ſacra* deglutire liceat: *veſci* licet & *paſci*: *vorare*, non modò *locuſtis* illis, ſed

ſed vel *nobis*, nefas. Fiant, fiant *acervi*, acervi obſoniorum ſed לחלקים ſit συμμερισμὸς *ſacrorum*, *ſed* [illegible]. Participanti verò, non aſſidenti ; opes impendenti, operas nuſquam rependenti, peccatum eſt illi. Non eò dico, vt populus demat ei de mercede : non hercle magis de CAIPHÆ *ſiclo* mali *ſacerdotis*, quàm de TIBERII *cenſu* mali *Imperatoris* : Vtrobique *debitum* reddat, etſi *debitum* non reddatur. DEI uterque Miniſter eſt, DEO ſtat vel cadit. DEI quæ ſunt accipit, ſi *Sacrilegâ* manu accipit, DEO rationem redditurus. Eò dico, quòd meliorem mentem optem utríſque, & hijs & illis. Illis prioribus, dehinc vt quieſcant porrò & deſinant *ſacra devorare* : Poſterioribus hijs, dehinc vt laborent porrò, & deſinant *ſacra devorare*. 2.Chro.31.4. 2.Cor.9.

Devorare ſacra quid ſit, & qui ſint, notum jam : utinam minus notum.

3 Pœna eorum qui devorant.

Qui ſaxit, quò illi eventurum factum ſuum (quod poſui tertium ;) audite jam : *Laqueus* eſt. Facturos enim SALOMON prævidit ; ſubſecuta tempora comprobârunt. Certè tam *ſacra fames*, vt ſit *furtum*, ſit *ſacrilegium*, ſit *ſacrorum* omnium *everſio*, ne ſi DEVS ipſe præſens edicto, interdicto, ac vel fulmine caveat, efficiat ne illibata ſint. *Bolus* eſt tam *opimus*, *palato* placens, plenus *deliciarum*, vt fauces ijs divelli, ac diffringi maxillas opus ſit, vt extorqueat. Non convenit ſic. Subdit ergo SALOMON, Exedant ergo ſi volent, ebibántque *res ſacras* ; *Eſcam* placere, at enim ſub eſcâ hâc, *hamum* latere, quem vnà deglutiunt : Caveant *illecebram*, *tendiculam* haud procul abeſſe ; *Agrum* ne attingant, eſſe *Acheldama* ; *Anathemata Templi* ne tollant, anathemate enim *Divino* implicari. Quâ voce ſcitè SALOMON inprimis, elegantérque rem totam, quâ de agitur, *aucupio* comparat, in quo magnus ille *animarum Auceps*, SATANAS (Sic enim DAVID, *Pſalmo XCI.* יקש, PAVLVS, *II. Tim. II.* ζωγρῶν dixit) *prædam captans*, obtendit pro *eſcâ* ſuâ *prædia* & *fundos Eccleſiaſticos*, ſed *ſacrilegij ſcelere*, quaſi *tendiculâ*, circundatos. Ibi *Cleroboros* noſtros, qui (quod PHARAO ſibi facere viſus, cum *Eccleſiam* opprimeret, *Venite*, *ſapienter agamus* ;) ſapere ſibi valdè videntur, *lucrati* ex re *ſacrâ*, quaſi

ſtultas,

ſtultas aviculas (vt habetur Cap. VII. Ver. XXIII.) feſtinare ad *laqueum*, neſcientes contra vitam ſuam illum eſſe; advolare ſtatim *prædâ* conſpectâ, *capere* & *capi*, & *devoratâ prædâ*, *prædam* illius fieri, qui *circuit* noctes dieſque, *quærens quem devoret*. Veriſſimum hoc verbum eſt: Eſſe in omni *peccato eſcam* & *laqueum*; *eſcam*, quæ obtenditur; *laqueum*, qui ſubtenditur. *Eſcam*, aliquod *lucellum* iniquitatis, aut *voluptatiulam* peccati; *Laqueum*, *peccatum* aliquod cum *aculeo* ſuo, diro ſcilicet *Legis maledicto*. Non longè diſcedam: *Cap. V°.* In vagâ *libidine*: *Eſcam*, eſſe *labia meretricis* mel merum ſtillantia; *laqueum*, peccati *reliquias abſynthio* amariores, gladio ipſo acutiores. *Cap. XXIII. Ver. XXXI.* In *luxu* & *vinolentiâ*; *Eſca*, *vini color* in vitro, *ſapor* in palato; *Laqueus*, morſus quaſi *Serpentis* aut *Reguli*, certam morſu ſuo mortem inferentis.

Hoc ipſo *Capite*, *Ver. XVII.* In *furto*: *Eſca*, *panis fraudis*, furtivus, abſque *ſudore* quæſitus; *Laqueus*, *peccatum* complens os *ſabulo*, unde exiſtat neceſſe eſt *ſtridor dentium*. Habet (inquam) *ſcelus* omne *eſcam*, habet & *laqueum*: Sed, de quo agimus, præter ſupráque cætera. *Eſcam* ſumo pro confeſſo: *laqueum* monſtro, vel in ipſâ *Gentium* hiſtoriâ, ſi vultis. CAMBYSEM, qui *Sacrum Hammonis*, exitio ſibi fuiſſe: BRENNVM, qui *Delphicum*, exitio cum ſibi tum ſuis. CRASSVM verò, qui *Hieroſólymitanum*, ijſdem faucibus hauſiſſe pòſt aurum liquefactum, quibus antè *ſacrum* hauſerat. Mavultis *Sacra?* eò ſequor. DATHAN, qui animum tantùm habuit *ſacra devorandi*, à terrâ *devoratus*. ACAN, qui primus adjicere auſus *rem ſacram* ad ſuam ſupellectilem, à ſtrue lapidum *devoratus* in valle *Achor*. BALTHAZAR, cum in digitis haberet crateres *Sacros*, digitos vidit ex adverſo, fatales tum vitæ, tum imperio ipſius. ATHALIA, intra *Templi* pomœria confoſſa gladijs, ejus ipſius *Templi*, cujus non ita pridem *ſacra* ſuſtulerat. Verùm quia in proclivi labor eſt, *ſceleris* iſtius vltionem, ſub *Lege*, reperiendi, ac ſuſpecta in quæſtione hâc fides *Teſtamenti Veteris*, malo de *Novo* ſumere. Ibi IVDAS, qui rem CHRISTI primò expilavit, CHRISTVM ipſum

pòſt

pòst, prioris peccati pœnâ prodidit, *laqueum* in rebus *sacris* latere tristi exemplo docuit. Hoc qui rem CHRISTI. Qui verò rem *Ecclesiæ* (quanquam idem est:) primi invadere, nec rapere jam donatam, sed antequam donata esset, detinere tantum ausi sunt, (*Evangelio* nequicquam intercedente,) *Apostoli* ipsius ore, horrendâ morte suffocati sunt. Quo ipso loco, paululùm morabor: Est enim vt pulcherrimus, ita maximè appositus ad quæstionem hanc. Constat primò, Posse & sub *Evangelio, dicari res sacris usibus*. Secundò, *Dicatas* sic, *nostras* jam non esse. Tertiò, Cum *nostræ* non sint, non sine gravi *scelere detineri*, non sine graviori *surripi*. Quartò, Qui alterutrum fecerit, ideò facere, quod illius *cor Satanas oppleverit*; (*Sacrilegi* ergo nostri *Satanæ* pleni.) Quintò, *Morte* hoc genus hominum mulctandum, non *censuris* notandum esse. Sextò, *Morte* autem tum *improvisa*, ne locus sit huic tanto *sceleri expiando*: 7° Tum *cælitùs immissa*, quo facto, DEUS sese *Vltorem* hujus *flagitij*, quasi de cœlo conspiciendum præbuit.

Evangelica hæc sunt (*Patres & Fratres*:) Nihilò in hos homines mitius *Evangelium*, quàm *Lex*. *Et Evangelio* ipsi vitæ ministro, *Laqueus* suus, *laqueus mortis*, illi homini, illi conscientiæ, cui, quæ *Religionis* sunt, *abligurire religio* non est.

Verùm enim quàm multis *Sacrilegis* nihil tale obvenit? Nec enim *solenne* est, aut perpetuum, quod *Sceleri surgenti* infligitur. Nec hoc dicit SALOMON, eos ἐπ' αὐτοφώρῳ opprimendos: Sed quod dicit, *solenne* est, nec fallit exemplum: id est, ut ut *lucem* effugiant, non effugient tamen; præhendet eos *calcaneo* SALOMONIS *laqueus*. *Laqueum* enim dicit, *aucupantis laqueum*, in quo non statim suffocatur *avicula* quæ deprensa est, quin *pede* aut *collo* astricta ad vesperam interdum, interdum & diutius in reditum vsque *aucupis* asservatur; Lento sæpe interitu, certo tamen.

Credo vos advertisse, de *pernicie sceleratorum* Sacras Literas verba facere, non eodem modo. Ira DEI vel est *ruina* subitò prosternens, vel *rete* rapiens, & post tempus interimens. Apud ESAIAM (*Cap. LI. Ver. VIII.*) est *Securis* repentè excîdens: Est & *teredo* paulatim erodens. A- *Ios.* 23.13.

pud HOSEAM (*Cap. V. Ver. XII.*) *Leonem* fore se ait, quibusdam *Tineam*: *Leonem*, qui momento diripit; *Tineam*, quæ sensim absumit & sine sensu. Aliter interimit *Apoplexia*, aliter *Hectica*; sed utraque tamen interimit: aliter perit *navis sentinâ* neglectâ, aliter obruente *fluctu*; sed vtroque perit. Celeriùs PETRI *fulmen* illud rem efficit, tardiùs *laqueus* iste noster; sed idem uterque efficit.

Isthuc in *Sacrilegio* fit. Involant in *escam*, etiam in *rete* quoque; sed toti intenti in *prædam*, illius *dulcedinem* sentiunt, hujus *periculum* non advertunt, quo cor & conscientiam obstricti tenentur. Non id ita, vt statim pereant, sed epulentur *vermiculo* suo, donec totum absumpserint: at cum abire volent, sentient *teneri se* peccati *funiculis*, ut *Cap. V. Ver. XXII.* mortis *laqueis*, *Psal. CXVIII.* & *Iudicium* quod protinus non irruit, sed præ foribus excubat, non esse nihili faciendum: Venturum enim tandem *Aucupem*, certissimè venturum, & *animam* sic *illaqueatam* ei prædam futuram; Prædam (inquam) *Dæmoni*, cui DEVS & quæ DEI sunt, priùs præda fuerint, justissimo judicio; *Qui te diripiunt, diripientur*, IER. 30. 16.

Monstravi *laqueum*. Is autem =לאדם Homini positus est, tum ipsi qui *peccat*, tum aliis propter ipsum. Ea enim natura *peccati* hujus, ut in castra universa pertingat, ut vallem ACHOR efficiat *Reipub.* universæ. De *Sacrilego* ipso diximus, pessimè istuc consulere in *rem suam* familiarem, in quam *anathematizatum* illud lucrum invehit, ut *arrhabonem* τῆς δυσυχίας. Omnino excedent fundum loculorum *res sacra*, in quos abduntur, & pertusos reddent. Ager hic agros reliquos afflabit *uredine*: supellex ista tabem inducet in reliquam *supellectilem*. Ea pœna est AGGAEI. Pessimè in *animas*, quas *Satanâ* opplent, qui illos involvit *laqueo* inexplicabili, reservat *Iudicio* intolerabili.

Dicam paucis de *Repub.* deque *Ecclesiâ*. Vbi admissum est, *Reipublica* propter *devorata sacra*, à DEO *Devorator* immittitur: Sive is *Bruchus* est, sive *homines Brucho* deteriores. (*Mal.* 3.11.) Cum direpta *sacra* à *Regibus Israëlis* non erat pax, sed vexationes multæ exeunti & redeunti: Quod sustulerant à *Templo*, coacti impendere in *Locustas castrenses*. Cum direpta

Sacra

Sacra à *Præsidibus Provinciarum*, AVGVSTINI sæculo, non est ditatus populus ille: Quod sustulerant à *Templo*, coacti impendere in *Locustas forenses.* Quia decessit *devotio* DEI, accessit *indictio fisci. Devorator* immittitur *devoranti*, vel manipuli *Militum*, vel examen *Causidicorum. Laqueus* erit, *laqueus juris*, *laqueus fisci*, *laqueus belli*; Omnino *laqueos* pluet in gentem illam DOMINVS.

De *Ecclesiâ* jam paucis. Ibi verò, cum *sacris* obsonijs *devoratis*, & omne quod *sacrum est* vnà *devoratur*. Debilitatis enim *Cleri* manibus, qui sunt; alienatis animis, qui futuri sunt, vel *Propheta* nullus, vel qui erit, *laqueus* ipse erit in *vijs Israël*. *Populus* præda fiet *draconis*: *Draconis* illius, qui stat ante *mulierem parituram*, vt cum pepererit, partum ejus *devoret*. Certè enim majus huic *scelus* subest vel ipso *sacrilegio*, & (quod initio monui) non modò *sacrilegi* homines hij, sed hostes etiam habendi *sacrorum* omnium. Hos.9.8.

Cum enim hæreant sibi invicem, & complicata quasi sint quatuor *sacrorum* genera, 1 *Sacri mores*, 2 *media*, 3 *personæ*, 4 *proventus*, vnus bolus est omnium, & abesse non potest, qui hauserit vnum, quin & cætera quoque sub eodem haustu hauriat. 1 Ne sit *vectigal*; non erit *Levita* NEHEM. *c. XIII.* Videtis hanc Coronam tantam? Diffugient quisque in agrum suum, deseréntque *Domum* DEI, nisi de congruâ eis portione provideatur. 2 Ne sit *Propheta*; non erit *prophetia*, non *lex*. Si diffugerint isti, nec erit *Sacerdos* doctus docénsque populum. Conjungit ista duo SPIRITVS SANCTVS; 1 sine *Sacerdote docente*, & 2 sine lege. 2.Chron.15.3.
3 Ne sit *prophetia*, non erit *populus*; ipsissima SALOMONIS verba. Redeunt eò hæc omnia, eos homines qui *sacra devorant*, *devorare* etiam *Prophetas* suos, vt illi *Iudices* suos. Qui illos autem *devorant*, *animas* devorare: qui animas devorant, *populum* DEI sicut *panem* devorare. Non ergo *vectigalium* modò, sed & *Prophetarum*, & *Concionum*, & *Animarum*, & *Gentium* gurgites sunt, qui *Sacra* deglutiunt. Nemo vos seducat verbis fallacibus: ut *salus* non sine verbo, nec sine *Prophetâ verbum*; sic sine *authoramento* suo, neque *Prophetas*, neque *Prophetarum Scholas* has, diu fore certum est. Prov.29.18. Psal.14.4.

Num secundùm hominem ista dico? nonne *Sacræ Literæ* hæc eadem dicunt? Quod omnia *Ethnicorum* scripta ingeminant, *Honorem artium nutricem*; eandem & *D.* PAVLVS, *Theologiæ* quoque nutricem esse, ter uno Versu inculcavit. *Sub spe* arandum, serendum, triturandum: sine hâc *spe carnalium*, actum esse de *messe spiritualium*. Dixit SALOMON, *Penuriam præsepis penuriam boum* consequi: Nobis dixit, qui nisi *hordeum* cumulamus, frustrà *boves* condocefactos quærimus. Dixit sapientior SALOMONE, non de re nostrâ, non tamen abs re nostrâ, Ni sit *cadaver*, non fore *aquilas*: Nobis hoc dixit, qui frustrà *aquilas* speramus, cum *cadaver* tollimus. Oportet *studijs Theologicis authoramentum* suum esse. Nec enim CHRISTVS cum Collegio suo *Fratricelli* erant, vt est definitum; quin γλωσσόκομον ei, & tam amplum, ut inde non modò coëmerit quæ opus, sed & *pauperibus* etiam erogârit. PAVLVS autem non modò in *eleemosynis*, sed multò etiam magis in [illegible] (de utrisque enim intelligendum, jam ante monui,) ἁδρότητα esse vult (id est) *dapsilitatem* quandam, ἐπ' εὐλογίαις non φειδομένως non modò τὰ ὑστερήματα, προσαναπληροῦσαν, sed etiam περισσεύουσαν. Tum qui φιλόξενον æquè ac διδακτικὸν vult esse quem instituit *Ministrum*, (& verò, si quicquam in priore loco præjudicij, prius φιλόξενον:) non modò à *musæo* instructum vult, ad διδασκαλίαν; sed ab *arca* etiam instructum, ad φιλοξενίαν. Denique & exarüisse eos in *fide* censet, qui sic *tenaces sunt*: & si quando excreverit eorum *fides*, tum demum pro attributo nobis canone, conditionem nostram fore auctiorem. Oportet eam esse *Cleri* conditionem, quæ *invidiæ* sit, non *misericordiæ* finitima.

Veterem *Canonem* videte. *Consecrationis* pars vna, *unctio*; altera, *manuum impletio*; & ubi posterior deficit, prior quoque desideratur. Ita sub MOSE. Invidit DATHAN: Habeat oportet suum אספים (id est) *ærarium*, & פרבר (id est) *penu*. Ita sub DAVIDE. *Acervi* fiant oportet, plurimi *acervi*, המון הזה, ad magnæ *multitudinis* instar. Ita sub EZECHIA. Neque verò læta magis facies, quàm sub *Regibus* hijs, qui *dapsiles* in *Levitas* extiterunt: Neque verò tetra magis aut funesta facies *Republica*, quàm sub *Regibus* ijs, qui maligno in *Levitas* oculo extiterunt.

Videte

1.Cor.9.10.

Ioh.13.29.

2.Cor.8.20.
2.Cor.9.6,12.

1.Tim.3.2.

Phil.4.10.

Asuppim
1.Par. 26.15,18.
Parbar.
2.Paral.31.10.

Videte *Anarchiam* illam *Iudicum*; Erraticos *Levitas*, huc illuc. *Ratio: Denis* enim *siclis* valebant. Videte SAULIS: *Arca* non quærebatur in diebus illis. *Ratio:* Conditio eorum, incurvare se pro *nummo argenteo* & *segmento panis*: meliore loco DOEG, quàm AHIMELECH. Videte IEROBOHAMI: *De novißimis* quisque qui voluit, *consecratus est*. *Ratio: Novißimi* enim sat apti *novißimæ conditioni*. Et apud nos (*Patres* & *Fratres*) Si operam tam *vili* locatam volumus, quàm quidam, ubi frontem perfricuerunt, non dubitant affirmare; quivis qui *talarem togam* gerere, & *garrire* poterit ad clepsydram, ἀνατυχὸν τι πολλά τι, cohærentia non cohærentia *præcipitare*, is erit nobis aptus *Propheta*. Iudi.17.7,8,10.

Verbo absolvam quod superest. Videte mihi DEUM apud ZECHARIAM (*Cap. XI. Ver. XII.*) ubi deserere vult *Israëlem*, hoc ipso deserentem, quod Ipsius operam nimis frigidâ *mercede* pensaverint. Heus (inquit) si bonum videtur in oculis vestris, appendite mihi mercedem: sin minùs, desistite. Cum illi nummos aliquot (*triginta* putà,) appendissent, ibi Ille indignabundus: Egregiam verò *mercedem* & magnificum *pretium*, quo æstimatus sum à vobis! diffregitque *baculum Pastoralis* muneris, ac irritum fecit quicquid ei populo bonum destinaverat. Non frustra positum exemplum hoc. Idem quotidiè usuvenire mihi credite, in præstantibus & DEO plenis ingenijs; (excepto si ELDAD fuerit aut MEDAD unus aut alter:) prospicere huc subinde & sese tacitè percontari: Hem *Onus ingens* naturâ suâ, sed quorundam *Pharisaïcâ* alligatione (quod tamen ipsi non attingunt) *infinitum* jam; locus *lubricus*, *tædij* & *molestiarum* plenus: Ecquid erit *pretij*? Vbi frigere vident hac ex parte homines, nimiùm *vili* locandam operam, infinitum *laborem* requiri, *triginta nummos* appendi; qui alioqui in hæc studia propenderent, *baculos* suos diffringere, ad alia se studia vertere, irritum facere propositum suum, studijs se hisce, atque huic tam *Sacro* muneri consecrandi.

Quod ne fiat, (*Patres* & *Fratres*) ne plura indies fiant fragmenta *baculorum*, maturè accurrite huic morbo: *Ecclesiam* ab illâ *cauda Prophetarum*, quæ est ei alioqui obventura; *Rempublicam* à *laqueis* vexationum; Vos ipsos à sanguine

guine tot animarum *Sacrilegio* quotidie pereuntium liberate; Textum hunc, alios huic similes sæpe vrgete.

Omnino mihi pro concesso est confessóque ab omnibus, Optimam fore rem optatissimámque, *Clerum* eruditum, dum constet ratio, quâ id possit effici. Quod ut effectum detur, potior mihi ratio videtur hæc pro concione inculcandi, quàm (quod diu jam tristi successu fecimus) mordendi nos atq; lancinandi invicem, donec tandem alteri ab alteris consumamur.

Quod nisi fiat, rudera certè & ruinæ *Ecclesiæ* conspicuæ sunt; structura verò aut structuræ materia non apparet. *Ruta cæsa* video: vnde farciantur vel tegantur, non video: Meliore loco fore res quàm sunt, sperare non possum; pejore adhuc fore quàm sunt, metuere possum.

Disserui de re, vt mihi quidem videri solet, necessariâ & tractatu & cogitatu. Sententiam eâ de re meam vobis, qui *Prophetæ* estis & *prophetiæ Anglicanæ Patres*, *Propheta* ipse ejusdem ordinis non ejusdem meriti, méque ipsum per omnia submissum volo.

Satis jamdudum tædij devorâstis scio; non peccabo igitur diutius in patientiam vestram.

Illustret mentes nostras lumine suo vera Mundi LVX, non modò vt vitia videamus, & labes rerum præsentium & earum causas scrutemur; sed vt, ex ijs quæ maximi momenti sint, excutiamus, ad eáque amovenda toti totis viribus incumbamus; florentem ECCLESIÆ statum, quoad ejus fieri potest, omnimodò faciamus, factum conservemus: Denique revocemus ad IERVSALEM caput lætitiæ nostræ per CHRISTVM DOMINVM nostrum, &c.

FINIS.

CONCIO AD CLERVM IN SYNODO PROVINCIALI CANTVARIENSIS PROVINCIÆ AD D. PAVLI.

Die XX° Februarij.
A.D. MDXCIII.

LONDINI,
Excudebat *Felix Kyngston* pro *R. B.*
& *Andræa Hebb.* 1629.

guine tot animarum *Sacrilegio* quotidie pereuntium liberate; Textum hunc, alios huic similes sæpe vrgete.

Omnino mihi pro concesso est confessóque ab omnibus, Optimam fore rem optatissimámque, *Clerum* eruditum, dum constet ratio, quâ id possit effici. Quod ut effectum detur, potior mihi ratio videtur hæc pro concione inculcandi, quàm (quod diu jam tristi successu fecimus) mordendi nos atq; lancinandi invicem, donec tandem alteri ab alteris consumamur.

Quod nisi fiat, rudera certè & ruinæ *Ecclesiæ* conspicuæ sunt; structura verò aut structuræ materia non apparet. *Ruta cæsa* video: vnde sarciantur vel tegantur, non video: Meliore loco fore res quàm sunt, sperare non possum; pejore adhuc fore quàm sunt, metuere possum.

Disserui de re, vt mihi quidem videri solet, necessariâ & tractatu & cogitatu. Sententiam eâ de re meam vobis, qui *Prophetæ* estis & *prophetiæ Anglicanæ Patres*, *Propheta* ipse ejusdem ordinis non ejusdem meriti, méque ipsum per omnia submissum volo.

Satis jamdudum tædij devorâstis scio; non peccabo igitur diutius in patientiam vestram.

Illustret mentes nostras lumine suo vera Mundi LVX, non modò vt vitia videamus, & labes rerum præsentium & earum causas scrutemur; sed vt, ex ijs quæ maximi momenti sint, excutiamus, ad eáque amovenda toti totis viribus incumbamus; florentem ECCLESIÆ statum, quoad ejus fieri potest, omnimodò faciamus, factum conservemus: Denique revocemus ad IERVSALEM caput lætitiæ nostræ per CHRISTVM DOMINVM nostrum, &c.

FINIS.

CONCIO AD CLERVM IN SYNODO PROVINCIALI CANTVARIENSIS PROVINCIÆ AD D. PAVLI.

Die XX° Februarij.

A.D. MDXCIII.

LONDINI,
Excudebat *Felix Kyngston* pro *R. B.*
& *Andræa Hebb.* 1629.

ACT. CAP. XX. VER. XXVIII.

*Attendite vobis, & uniuerso Gregi, in quo vos SPIRITVS SANCTVS posuit Episcopos, regere Ecclesiam DEI, quam acquisivit sanguine Suo.

*Γεγονότι

Vam vobis recitavi sententiam (Reverendissimi in CHRISTO Patres, Fratres in DOMINO charissimi) Divi PAVLI est, è concione desumpta, quam ille ad Episcopos habuit & Clerum ASIÆ, Mileti in Prouinciali Synodo congregatos. Nec alia mihi aptior occurrit instituto nostro, qui idem hîc hodiè molimur, quique à Provinciâ usque ultimâ convocati, præsidio CHRISTI, Almique SPIRITVS subsidio, sacram hîc hodiè Synodum à Sacris auspicamur.

Provincialem dixi fuisse Synodum hanc PAVLI; idemque hoc mecum dicit Author non indiligens, & qui primus Synodos collegit, ISIDORVS. Is namq; author est, ut illud Capite XV. Generalium Conciliorum, ita hanc, hoc Capite XX. Provincialium Synodorum primam fuisse. Idem hoc ex ultimâ antiquitate Testis, & à CHRISTO recens IRENÆVS, (Lib. III. Cap. XIV.) Convocâsse huc PAVLVM utrosque, & Episcopos & Presbyteros, (non enim IRENÆO, idem Episcopus & Presbyter;) non ab Epheso modò, sed à reliquis in circuitu Civitatibus, ad Synodum faciendam. Idem ipse PAVLVS paulò ante Ver. XXV. Omnes vos (inquit) per quos transivi

iui prædicans Verbum Dei: *quod, de unica* Ephesi *vrbe interpretari, nimis violentum est.* Synodus *ergò fuit.*

Quâ de Synodo *miram rem memorat,* D. Lvcas. Mileti Pavlvs *est: properat ad* Hierosolymam, *&* Spiritu alligatus *properat, nec omnino illi animus* χρονοτριβῆσαι *in* Asia: *At, quantumvis* properantem *sistet tamen* Synodi *necessitas, & qui illum* ligârat Spiritvs, *exolvit ad tempus vinculis suis huic negotio: &* Synodum *celebrare, non fuit* Pavlo *tum, utinam verò nec nobis* nunc, χρονοτριβῆσαι. *Magnam verò* Synodi *necessitatem, vel ob hoc unum, quod in medio itinere, in hac* Apostoli *festinatione tanta, in hijs tantis temporum angustijs, prætermitti tamen non debuit.*

Cur verò non debuit prætermitti, in causa fuit, quod cernebat animo Pavlvs, *imminere tum* Asiæ *procellam gravem; non ab* Hermogene *solùm &* Phygello hæreticis; *(qui tamen paulò pòst, ut ipse refert* (II. Tim. I. XV.) *totam pœne* Asiam *à fide averterunt:) Sed ab* Ephesinis *illis* Bestijs *multò magis, quibus* Resurrectio *iam tùm, adeóque tota* Religio ἀργὸς λόγος.

Quare vltimùm jam *videns Clerum hunc* Apostolus, *nec jam amplius visurus, cum sciret quanti interesset,* attentos *esse qui principem in* Ecclesiâ *locum tenerent, attentus ipse, eos ut* attentos *redderet, quò venienti huic tanto malo* attentione *suâ occurrerent,* Synodum *hanc habuit, & hanc in* Synodo *concionem,* Attendite.

In eóque regulam nobis fixit habendi Synodos. *Non modò, si* exortum jam murmur est (ut Cap. VI.) si jam emersit hæresis, (ut C. XV;) *ad Medelam, cum quid* Ecclesia *detrimenti cepit; sed etiam, si minatur tempestas,* si Lupus *pro foribus est, ut hoc loco, ad Cautelam, ne quid* Ecclesia *detrimenti capiat. Cautelam verò* Medelâ *præstantiorem, apud* Medicos; *&* προφύλαξιν μετανοίας, *apud* Theologos, *receptum est.*

Quid actum Mileti *in* Synodo *hâc, quid cautum sit, si quæritis, legi vobis* Canonem magnum, *Canonem de* Attentione *tum nostri, tum* Gregis. *Unicum illum quidem, sed instar multorum: cuique si* attenti fuissent Curatores Ecclesiæ, *unica hæc* Synodus, *unicus hic* Canon Milesius *satis fuisset; Nec tot pòst* Synodis, Concilijs, Conventibus *opus ullum,*

ad

ad tam multos Canones, Acta, Decreta *coacervanda.*

Quo in Canone propono vobis, exponóque tria hæc. Primum de Decreto *ipso, ipsâ nempe* attentione : *Caput enim est totius* Versûs, *&* (*ut* Iurisconsulti *loquuntur*;) Verbum operativum, *verbum primum.* Attendite.

Secundum, de Attentionis *hujus* extensione, *quousque se porrigat, & ad quos :* Ad vos ipsos, ad Gregem universum.

Tertium, de Attentionis *hujus* intensione (*ut in* Scholis *loquimur* :) *quibus scilicet argumentis intendat, (id est) attentam magis intentamque reddat* Apostolus Attentionem *hanc. Tria verò sunt. Primum, à Munere ipso*; Positi estis ad pascendum.

Secundum, à Muneris Subjecto : supra Ecclesiam DEI positi, quam proprio sanguine acquisivit.

Tertium, à Muneris Authore : Positi *autem à* SPIRITU SANCTO.

In quo vos posuit SPIRITUS SANCTUS pascere Ecclesiam DEI, quam proprio sanguine acquisivit.

Quæ ego dum sic singula complector, ut quem ad finem à DEO *destinatus est Ipsius* Sermo, *eum in nobis finē sortiatur hoc tempore, totáque hæc actio nostra cum fructu sit, invitemus huc* NUMEN *precibus nostris,* (Patres & Fratres *in* CHRISTO Reverendi:) *quo detur mihi sermo in apertione oris, quodque utiliter meditatum est cor meum, perducat in linguam meam, inde in aures vestras, inde in corda vestra, inde in studia atque in mores vestros, ad Sui Nominis gloriam, nostramque omnium salutem sempiternam, &c.*

I *De Attentione ipsâ.*

Ttendite, &c. Attentos nos primò reddit prima PAULI vox; (cum AUGUSTINO dicam) sive *vox*, sive *tuba*, sive *tonitru*, *attendite.* Attentos nos (inquam) reddit, eò magis *attentos*, quia versus vix unus aut alter intercedit, quin hoc idem iterum ingeminet, *Ver. XXXI. propter quod vigilate.* Id perinde est ac si diceret : Iterum vos moneo atque iterum, Provinciam tractare vos spissam atque arduam, Provinciam quæ *attentas aures*, quæ *vigiles oculos* requirat; *attentas aures*, proin *attendite*; *vigiles oculos*, propter quod *vigilate.*

Neque verò temerè hæc, *Apostolus*; (non enim te-

merè quicquam aut intempestivè vir tantus:) Viderat, proculdubiò viderat alicubi in *Synodo* remissas quorundam manus, soluta genua; Viderat nonnullos in *Asiâ*, quorum nos hîc in *Angliâ* non paucos videmus, ad Munus suum vel non satis *attendentes*, vel non satis acri tendentes animo. Perfacilè istuc fit (*Patres*:) *Attentio* namque sine *tensione* non fit. Violenta res est, & Natura nostra tenella
Jona.4.5,6. est; remitti vult, *cucurbitam* IONÆ, *pulvillos* EZECHI-
Ezech.13.18. ELIS amat & sectatur: quin si aliqua fortè nos machina tetendit, statim tamen (quod acutè animadvertit PSALMI-
Psa.78.57. STA;) *instar arcûs dolosi* esse nos, & nervum nostrum de incisurâ suâ citò resilere. Atque hinc κακοηθίς illud nostrum, dum ita ferè animati sumus, dum ita (ut eleganter AVGVSTINVS,) *secum quisque loquitur, Quid ad me pertinet? quisque quid velit agat; victus meus salvus erit & lac & lana; Satis est mihi, eat* Ecclesia *quà potest.* Hoc malum sub sole est (*Patres*:) ab hoc verò malo est quicquid vsquam est mali. Cladem *Ecclesiæ* sic orditur CHRISTVS, Parabo-
Mat.13.25. lâ *Zizaniorum*, *Cum* dormirent *homines*. Scio quidem accessit invidia *Dæmonis*; sed substrata illi causa, *desidia* homiminis. Nam certè, quæ fuerunt vnquam *Gregis* dispersiones, aut agri *zizanijs* oppleti, vel luxatæ in *Ecclesiâ* trabes & tecta perstillantia, ab hoc malo fuerunt omnia. Etiam nos (*Patres*) dum semi-somnes hîc sedemus (quanquam *somnus* non fuit, *vidimus* enim;) dum videmus ergò sed tamen tepidi & tacentes sedemus, nescio quæ portenta *opinionum* invaluerunt hîc apud nos, nulli priscorum audita vel visa, & vulgi aures animósque occupârunt, ac jam *zizania*, scilicet *zizania* non sunt, *fruges* sunt. Cura certè nobis, vel si non cura, cor defuit; & eódem redit, venienti malo vel non *attendere* per oscitantiam, vel non *contra tendere* per vecordiam. In *attentionem* enim (quæ & *Oculata* & *Cordata* est,) vtrumque committit.

Vidit hæc PAVLVS. Parte verò ex alterâ, vidit magnum huic malo remedium esse in hâc voculâ, [*Attendite.*] THALES olim *Milesius* hoc ipso in loco, ascriptam pòst multis sententiam, primus dicitur dixisse, *Non sine oculo Domini* (id est, *attentione*) *equum*, *Non sine vestigio Domini*

(id est, *attentione*) *agrum pinguescere*: id est, Omne in *attentione* punctum esse. Eodemque in loco hoc PAVLVS, (jam *Milesius*) Nec, sine voce hâc, *Ecclesiæ* bene esse; sed & illam *attentione* vestrâ, vestris *oculis*, (id est) quotidianâ inspectione in *Consistoriis* vestris; *vestigiis*, (id est) solenni lustratione in *Visitationibus*, lætam florentémque fieri. Ita vtraque & *Philosophia* & *Theologia* favent *attentioni*: & apud *Philosophos* κυρία δόξα, & apud *Theologos* Canon est, *Attendite*: vtrique magnum in eo momentum viderunt.

PAVLVS verò tantum in his quatuor syllabis momentum vidit, vt *Attendite*, dixerit; dixerit, & tantum dixerit, nec verbum præterea vllum addiderit, quasi in eo insint omnia; & cùm cætera posset, gratiam, potentiam, opulentiam meminisse; (in quibus est & momentum suum;) quasi vbi vel reliqua desunt, sola *attentio* satis sit, solam evocavit. Et quidem si solers est atque seria, si assidua atque anxia, si (vt *Poëta* verbis vtar) *improba attentio* (id est, qualis in improbis) satis est vel sola, nec est ei, vel vox alia, vel virtus addenda. Enimverò qui attentè historias legerit, videbit illa quæ dixi, *Principum* gratiam, opulentiam, potentiam, magna rerum gerendarum præsidia, primis illis *Christianis* defuisse; vnam hanc vocem non defuisse: vnam hanc instar omnium fuisse: vni huic post CHRISTVM quidem, debere *Ecclesiam* incrementa sua. Neque verò læta magis facies *Ecclesiæ*, aut quam videre malles, quàm cum TIMOTHEOS habuit, qui rem *Gregis* germanè accurabant: Neque verò tetra magis aut funesta facies *Ecclesiæ*, quàm cum GALLIONES habuit, quibus *nihil illorum curæ*, quibus susque deque quid fieret *Ecclesiæ*. *Act.* 18.17.

Quamobrem, & quia tanta in hac voce virtus, vrget eam *Apostolus*; & verò etiam, quia illa quæ modò nominavi, Potentia, Opes, Gratia, aliunde pendent, nec opis sunt nostræ; *Attentionem* verò quisque DEI virtute à seipso petit, secum habet, & apud se in se, cum opus est, excitat; quod NAAMANI olim *Syro* servus ejus, id mihi liceat vsurpare (*Patres*:) *Si rem grandem dixisset* Apostolus, *certè facere debuissetis; quantò magis, cùm hoc unum* *2. Reg.* 5.13.

 modò

modò dixit, Attendite? id est, vt vt cætera desint, Gratia, Potentia, Opes; quæ quia penes vos non sunt, non petit à vobis, vnam hanc vobiscum afferte, *attentionem*.

Quanquam illa quidem (quod initio monui) vna non est; multiplex est: nec mihi (vt quod res est dicam,) per omnia satisfacit, Latinum hoc *attendite*. Plenius est quod in origine est, προσέχετε; id verò latinè de verbo sonat *adhibete*; *adhibete vobis, adhibete Gregi*. Quid tandem? Cum nihil certi adjunxit, indefinitè intelligi voluit προσέχετε νοῦν, γνώμην, σπουδὴν ἐπιμέλειαν, id est, *Adhibete aures atque oculos, mentem atque animum, curam omnem atque solicitudinem*.

In *attentione* insunt hæc omnia; quasi *Synodum* quandam *cogitationum, curarum, consiliorum*, complexus videtur voce hâc: seorsim illam quidem vobis, & semper; hic verò in *Synodo* jam congregatis, apprimè necessariam, commendat *Synodo* huic vocem *Apostolus*, quæ ipsa est *Synodus*. Et ego (*Patres*) commendo vobis, *adhibete Synodum hanc* Synodo *huic*: nec illam solum de Superiore *Synodi* Domo, oculatam solicitudinem: sed & hanc de inferiore, cordatam fortitudinem adhibete; id est, non modò vitia & labes *attendite* rerum præsentium, sed & contra eas acri *tendentes* animo ascendite; ex adverso *State in confractione, & opponite vos murum pro Domo* ISRAEL. Quod si fiat (quæso autem vos *Patres & Fratres* vt fiat;) speciem aliquam visuri sumus legitimæ *Synodi*. Sin autem: Sed nolo quid tristius ominari. Pergo ad institutum.

Psalm.106.23.
Eze.13.5.

II
De attentionis extensione: *Vobis & Gregi.*

SCistis verò *attendite* quid sibi velit. Quod posui secundum, assumo jam mihi, *Ad quos se, & quosque* porrigat; nempe de *attentionis* extensione. Semel quidem dictum vna vox [*attendite*;] sed ἀπὸ κοινοῦ bis repetenda; [1] *Attendite* vobis: [2] *Attendite* gregi.

I
Attendite vobis.

Quæ namque reliquis simpla sufficit *attentio*, ea dupla requiritur à *vobis*; *vobis*, quà *Christiani*; *Gregi*, quà *Præpositi*: Vtrique nos *attentos* vult PAVLVS, sed primò *vobis*. *Vobis*; nam nisi *Vos vobis*, quis *vobis*? Nam *quis custodiet ipsos Custodes?* aut Sal *si infatuatus fuerit, in quo salietur?* *Vobis*; quia, qui *sibi* non *attendit*, quomodò *Gregi*? Aut, *in suo* fidelis

...5.13.

qui

qui non est, *alienum* quis credet illi? Vigilanti PETRO, Luc.16.12.
CHRISTVS. *Tu conversus, confirma fratres:* is CHRIS- Luc.22.32.
TI ordo est, primò ut *in se* tendat, *conversus*; pòst, ut ad *alios* se extendat *attentio, Confirma.* Semi-somni PETRO Mar.14.37.
paulò pòst CHRISTVS, SIMON *dormis?* id est nimirum, *Tu, qui* alijs *attendere, qui* alios *excitare debueras, Tu dormis? tute* tibi *non attendis?* Absurdum id CHRISTO visum est; & est sanè absurdum. Quare principiò *Vobis* attendite.

Et est in *vobis* cura, est *attentio vestri*; quis negat? Satis enim vos *vobis* attendere, vt rei vestræ, populi vox est; satis vos strenuè, ditandis filijs, dotandis filiabus *attendere.* Tam verò vos hâc ex parte *attentos* esse, ut *hæredum* magna vobis *Attentio, Successorum* exigua (etsi quæ *exigua* est, aliliqua est,) ut præ *hæredum* attentione, *nulla* sit *Successorum. Attendere* hoc quidem est, sed vereor ut PAVLI sit. Explicat verò se PAVLVS (optimus sui interpres) & longè vos aliò vocat, apud quem glossa est *attentionis* hujus I. ad *Timotheum. C. IV. Attende tibi & διδασκαλίᾳ. Attende tibi &* 1.Tim.4.16,13.
ἀναγνώσει. Quo modo ex ossibus & carne corpus conflatur, ita concretum quid ex *vitâ* & *doctrinâ* ponit TIMOTHEVM; ut *doctrinæ* & *vitæ attendere,* id demum sit Vobis attendere.

De *doctrinâ* primò: *Attendite vobis & doctrinæ.* Fallor (*Patres*) si non hâc ipsâ voce Sacrati, inque ipsam *Episcopalis* gradus possessionem missi estis; proin illa vobis excidere non potest. *Doctrinæ* enim ad vos cura propriè & primò 1.Tim.6.20.
spectat, *Depositum* vestrum est: vobis datum & *παραγγέλλειν*, id est, *præcipere, ne quis aliter doceat,* 1. Tim. 1. 3. Et si quis aliter doceat *ἐπιστομίζειν*, id est, *cohibere.* 2.Tim.2.16.

Hîc verò quæso (*Patres*) primum *attentionis* vestræ specimen edite. *Attendite* doctrinæ, non dico à *fermento erroris,* ut *vera* sit; non ab *ægris* illis & *vertiginosis quæstionibus,* ut *sana* sit; (quanquam & illa vobis cura incumbit & illa;) illud dico, Attendite à *Barbarie,* ut *sit*; id est, ne omninò nulla sit. Ex quo enim nuper hîc apud nos vapulârunt *Canes muti* (pro quibus, non quisquam (credo) nisi exlex ille solus quem *Necessitatem* dicimus, intercedit,) animos sibi sumpsit indoctissimus quisque, involavit in locum hunc, in hoc

Sapientiæ

Sapientiæ Divinæ Solium, hîc ad clepſydram ἄκοσμά τε πολλά τε, cohærentia non cohærentia, ſcabra, putida, inſulſa nec cocta nec condita præcipitavit ad nauſeam vſque; & hoc ſcilicet *Concionari* dicitur. Permittite mihi liberius quid dicere: ex quo excluſi ſunt Clamatores iſti odioſi, ac moleſti; ex quo peſſimus iſte mos invaluit; ex quo pruriginoſo cuique aditus patefactus, hîc, quicquid libet effutiendi, *Eccleſia* in *tonſtrinam* verſa eſt; non plus ibi ineptiarum
Mat.6.7. quàm hîc; *Theologia in* βαττολογίαν, damnandum certè nonminùs in *Concione* quàm in *Oratione* βαττολογεῖν: Canes non latrantes mutati in catulos oblatrantes. Haud ferè ſcias, quid optandum ſit, illúdne ſilentium, an hij latratus abſoni; illúdne jejunium, an hæc nauſea. Certè *doctrinæ* hîc apud nos non *attenditur*.

Non hoc *Eccleſiaſtes* ille permittit, qui verba hîc proferenda, non ſolùm *rectitudinis* verba eſſe voluit, ſed *delectûs* etiam *verba, addo* & *delectationis* (*Ecclеſ. Cap. XII. v. X.*) Non
1.Tim.2.15. hoc PAVLVS noſter, qui nos omnes ὀρθοτομεῖν, id eſt, *ac*
2.Tim.5.17. *curatâ methodo partiri*; qui nos omnes κοπιᾶν ἐν λόγῳ, id eſt, *Sermones noſtros elaborare*; qui nos omnes (dicam vno verbo,) *doctrinæ* vult *attendere*.

Non hoc exemplo veſtro fit (*Patres*:) quoties enim divinæ voces veſtræ & hijs longè diſſimiles, noſtras omnium aures circumſonuerunt? Conniventiâ veſtrâ fit, & defectu, hâc ex parte, *attentionis* veſtræ. Dum vos nobis non *attenditis*, doctrinæ hîc apud nos non *attenditur*.

Non ferendum hoc (*Patres*:) Illud multò adhuc minùs, quòd per importunas quorundam conciones; per libros nec genium habentes nec ingenium; per angulares (neſcio quas) & ſemi-doctas *Synodos*, id agitur, ut jam non modò liceat, ſed etiam neceſſe ſit nobis *inſulſis* eſſe. Proſcribunt enim uſum in Sacris *doctrinæ* omnem. Si quis *Eccleſiæ* LVMINA, Ὁμήρους τοῦ λόγου (BASILII verbis utar) id eſt, interpretationis ſuæ tanquam Obſides dare; ſi quis quid enucleatæ aut reconditæ eruditionis proferre; ſi quis hinc à *Mileto* quidquam petere; ſtatim *corruptorem* clamant, & quaſi adulterantem Verbum DEI: Ita reum peragunt ipſi omnium corruptores & caupones nequiſſimi, qui non eruditio-

nem ullam immiscent, non certè, sed pro eâ nugas, & næ-nias, & cerebri cruditates, quibus non saliva, non albumen ovi ullum magis aut jejunum aut insulsum est. Summa est; *Doctrinæ* non attenditur. Tendit verò vobis manus supplex *Doctrina*, ut possit *attendi:* quòd nisi *Doctrinæ* voci, idque maturè *attendatis*, brevi nulla futura est omnino, cui (si maximè velitis,) possitis *attendere*.

Verùm enim non, si satis *Doctrinæ* cautum est, absolvit vos *Apostolus*, nisi & ad *vitam* quoque sitis *attenti*. *Attendite vobis* & doctrinæ; nec *doctrinæ* modò, sed & ἀναστροφῇ *attendite*, id est, *Attendite* ne quod *voce* astruitis, id *vitâ* destruatis. 1. Tim. 4. 12.
Præcepta vos gregi, nec solùm præcepta, exempla quoque dare vult: nec exempla dare vos, quin Exempla vult esse fidelium; atque inde nimirum *gregis* mentio. Populum enim dum *gregem* dicit, id dicit, Oportere vos ita compositos esse respectu populi; eâ esse & integritate morum & sanctimoniâ, ut reliqui, comparatione vestri, meritò *grex* dicantur. Acutè id vidit *Scholiastes*, perinde ut σκοπὸς, ita & ἐπίσκοπος, non *activè* solùm, verùm *passivè* quoque usurpari. *Episcopi* estis *activè*, id est, *Inspectores*; *passivè*, id est, *Spectacula:* aliorum simul *Inspectores*, simul *Inspecti*; omnium enim in vos oculi atque ora conversa sunt; omnes in *doctrinâ* attendunt vobis, omnes in vitâ attendunt ad vos. Quòd si quis in vestro illo tam sancto ac venerando Ordine malæ frugis, si quis Dilapidator Ærarij sacri, si quis polygamus, si nepos, si falsarius, si fœnerator, si caupo Beneficiorum; latè se spargit exemplum, & nimis facile responsum, *Idem hoc* Episcopus *noster factitavit*. Certè si quid vel leviter à vobis admissum est, magna inde, & malis licentia peccandi, & malignis ansa calumniandi: magnúmque declinationes vestræ, & hîc in *Sione* luctum, & illic trans mare quoque in *Ascalone* triumphum excitant. Quare ab hâc quoque parte *attendite Vobis*.

Enimverò, nisi vos vobis hâc parte caveatis, Optimæ PRINCIPIS gratiâ, Procerum favor, Legum terror, diu vobis cavere non poterunt. Intelligentibus loquor. Scio ego vos advertisse Statum hunc atque Ordinem nostrum, non tam à politicis legibus, quàm ab hominum conscienti-

is momentum habere atque vim suam: quibus nisi nos commendare in conspectu Dei; & in quibus nisi venerationem internam lucrari detur, quàm ista nobis (de quâ dixi) *attentio* conciliabit, frustrà nobis faverit, frustrà caverit lex vlla. Si remittitis hâc parte *attentionem* vestram, si *doctrina ludibrium* est, si *vita scandalum*, fortasse non momento uno, non ictu oculi, sed sensim tamen senescet, evanescet, tendet ad interitum Ordo vester, διὰ τὸ ἀσθενὲς αὐτῆς καὶ ἀνωφελές. *Attentione* enim vestrâ, non *Ecclesia* solùm, sed vos quoque ipsi statis; ideóque curam conjunxit *Apostolus gregis*, sed vestra quoque
2 hîc res vertitur.

Et Gregi. Hæc ad vos de *vobis*. De *grege* jam vestro superest sermo alter. Nam & *gregi* pars sua est in *attentione* vestrâ; & *vobis* etsi cura vestri imposita est, tamen non ad curam vestri positi estis, sed *gregis*. De *vobis*, sine authoramento dixit; de *grege* verò, *in quo positi estis*. Et illa tria quæ mox explico argumenta, pro *grege* sunt singula, non pro *vobis*. Certè sic facto opus fuit. Omnino enim auditur susurrus iste in vulgo, (utinam falsò:) Ubi vestra res agitur, si quid in titulos, in statum, in dignitatem vestram tentatur; si periclitatur vobis
Cap.19.24. pars vestra in redargutionem venire; ut ille præcedente *Capite* pro *Dianâ suâ*, itidem & vos mirum in modum satagere; non labori, non sumptui parcere, non *attentioni* ulli: De *grege* verò non perinde sollicitos esse. Etiam hoc quoque dicitur, ad illos consessus vestros & Consistoria, si vestrûm cujusquam privata res agatur, sive lucrum est, sive vindicta, alacres, arrectos, *attentos* advolare vos, ac vehementer quidem perorare: sin aliquid in commune tractandum, si collatis sententijs deliberandum, vel ne quid *Ecclesia* detrimenti capiat, vel cum quid *Ecclesia* detrimenti cepit, si res *gregis* præ manibus est, concidere illico *attentionem* vestram, subducere se quemque, vel non interesse, vel, si intersit, tepidum & tacentem sedere, & obtorpescere: Multum ut intersit inter geminum hoc *attendite*, [1] *gregis*, & [2] *vestri*.

Non sic factum oportuit (*Patres*;) vobis verò quam vestri, tam *gregis* habenda *attentio*: Addo etiam (quia *grex* abest, & hîc soli jam sumus,) major *gregis* quàm *vestri*, præ cujus

cujus *attentione*, nec vobis ipsis interdum est *attendendum*: pro eóque, ad magni PASTORIS exemplum, vestri non dicam ludi, quin seria; nec seria modò, sed tempus erit, cum anima quoque ipsa ponenda est.

Attendite gregi universo. Levate nunc in circuitu oculos vestros, & videte: omnes isti qui congregati hîc jam adsunt, *grex* vester sunt: omnes illi qui in caulis suis quisque non in urbe solùm & propinquo rure, sed per remotissimas *Regni* partes absunt, *grex* vester sunt. Nobis quidem *particulæ Gregis* quædam; vobis verò *universus* per universum hoc Regnum *Grex* commissus est. Cum [*universo gregi*] dixit, vobis dixit: *greges* namque nostri, *Gregis* vestri pars sunt; nos ipsi, quibus in DOMINO præestis, *Gregis* vestri pars sumus. Quæso vos (*Patres*,) idque in visceribus IESV CHRISTI, & hijs & illis, & vestris & nostris, & nobis ipsis, *attendite: Attendite universo Gregi.*

Latum verò campum, & quem metuo intrare; sed decurram brevi. Sunt verò in *universo* hoc *grege* vestro, sunt oves erraticæ, ad alieni vocem aliquam per abrupta *Schismatum* palantes: Nolite dicere, Errent verò in malam rem; sed *attendite* ut *reducatis*. In *universo* hoc *grege* vestro, sunt morbidæ aliæ, quas vel Cancer depravatæ opinionis, vel dissolutæ vitæ labes depascit: Nolite dicere, *Quod perit pereat*; sed *attendite* quæso ut *alligetis*. In *universo* hoc *grege* vestro, sunt & protervæ, quarum jam valdè numerus excrevit, maceriam atque septa transilientes; oves alias, etiam ipsum quoque Pastorem, latere atque cornu impetentes: Nolite dicere, * *Non est bona fama quam ego audio de vobis*; nolite sic; sed *attendite* quæso, ut *coërceatis*. In *universo* hoc *grege* vestro, sunt porrò aliquæ (non multæ quidem, sed sunt tamen aliquæ) mites, moratæ, condocefactæ: Nolite dicere, *Si bonæ sunt, sibi sunt*; sed *attendite* quæso ut *consolidetis*. Non multæ enim sunt hæ, sed multò tamen pauciores futuræ, nisi per vos mitiùs cum ijs, & remissiùs agatur. Nec enim ullarum jam deterior conditio, quàm harum; quarum quia levis natura est, invitat tondentem. Et certè ut jam tempora sunt, nihil minus expedit quàm moratam esse; nihil magis quàm morosam: Morosis enim illis

* 1.Sam.2.24.

illis parcitur; nemo uber illis tractare, nemo vellus attingere: at misellis istis incumbunt censuræ, incumbunt solutiones omnes; toties huc ad mulctram veniunt, ut jam sanguis exprimatur, non lac; sanguis certè. Parcite verò hijs (*Patres*;) quantùm potestis, *parcite* hijs, illas *reducite*, alias *alligate*, alias *coërcete*, *universis attendite*.

Addo unum modò, nec vos hac in parte diutius tenebo. *Attendite Gregi:* quod *nisi vos gregi, grex vobis attendet:* Præter naturam hoc quidem, & monstri simile est, *grex vobis*; sed tamen hoc in genere nuper, nec id quidem leviter, attentati estis. *Grex* ipse petulantior jam factus, usurpare sibi cœpit *attentionem* vestri: dúmque vos populum lentè curatis, vos populus curat scilicet. Inde enim nuper malè feriati illi tam oculati, tam attenti, tam Lyncei in mores & actiones vestras: Inde illæ nuperæ tam curiosæ inquisitiones, & disquisitiones in mensas & cubicula vestra: Inde *Itineraria* illa, *Registra*, *Fasti*, quid à quoque vestrûm, quando, quibus in rebus, erratum est. Quid aliud hoc ὕστερον πρότερον, quàm levis vellicatio remissionis vestræ? *Attentio* nempe *gregis* ad *vos*, dum ipsi ad *gregem* parum *attenditis*. PETRO dormienti CHRISTUS: SIMON, *dormis?* Addidi prius glossam unam, SIMON, *dormis*, qui alios excitare debueras? *Addo* jam aliam: SIMON, *dormis*, & IUDAS non *dormit?* Vobis (*Patres*) addo: IUDA vigilante, nec uno IUDA, istis tot IUDIS pervigilantibus, istis tot IUDIS insidias vobis tendentibus, istis tot IUDIS ad perniciem vestram attendentibus, Vos vobis ad salutem non *attenditis?* *Attendite* verò; *hora jam est*, vos *vobis*, & *gregi* vestro *attendere*. Ac de *attentione* vestrâ huc usque *extensivè*: Pergit verò jam, & *intensivè* loquitur *Apostolus*.

III
De attentionis intentione.
* Psalm. 78. 57.

QUia enim (ut ante, de * *Psalmis*, citavi) fere *instar arcus dolosi* sumus, & nervus noster citò de tenu delabitur; ne labascat denuò *attentio* nostra, nectit tres nodos *Apostolus*, & quasi *funiculo triplici* astringit ad officium. Quæ namque restant, statumina tria, & quasi tres monitores sunt, qui quod *Vestalis* illa Sacrorum *Regi* apud *Romanos*, perpetuò vobis ad aurem occinat, *Vigilasne? Rex vigila: Attendistisne*

(*Patres*

(*Patres* & *Fratres?*) *etiam attendite*. 1

Monitor primus *Munus* ipsum: *Positi estis Episcopi ad pascendum*. Primus quidem; at quanquam primus, non tamen unicus: Singulæ enim voces, *Positi, Episcopi, Pascere*, singula argumenta sunt: *Positi*, Munus designat; *Episcopi*, Nomen; *Pascere*, Similitudinem: Titulus & Nomen, quo notati; Imago & vmbra, quâ repræsentati; Munus & Provincia, ad quam vocati estis. Hæc vos omnia unâ voce ad *attentionem* vocant. *A Munere ipso.*

In eô quòd *positos* dicit, non vel obiter, vel casu, sed consultò, & (ut ita dicam) ex *intentione* locatos indicat. In eo quod *Episcopos*, idem bis iterat: *Episcopatus* enim, vi vocis, AMBROSIO interprete, *Super-attentionem* significat. In eo quòd *pascere*, idem ter inculcat. Pervigil enim vocatio *pastoratus*; & nec de nocte vel somnum capere potest, vel de *attentione* suâ quicquam remittere. Ad hoc designati, cum hoc comparati, ab hoc denominati estis: Hoc estis; este quod estis: *Attendite Muneri, Nomini, Exemplari* vestro, & sat est.

PRimus hic Monitor, Similis huic secundus, Muneris Objectum; *Super Ecclesiam* DEI, *quam proprio sanguine acquisivit*: id est, quem pascitis *gregem*, cuiq; *pascendo positi*, imò *præpositi* estis, *pusillus est*; (*Luc. XII. XXXII.*) *Pusillus*, sed *inclytus*, (*Ierem. XIII. XX.*) Nam etsi aureum vellus non habet, at animas habet auro contra non caras: eo magis sollicitè à vobis, atque anxiè custodiendus. Nam hic quidem Cœtus, quem *Ecclesiam* dicimus, quemque plerique tam frigidè & lentè curamus, si PETRO credimus, *consortes divinæ naturæ* sunt; si IOANNI, *Municipes cœlorum* sunt; si PAVLO, *Iudices Angelorum futuri* sunt. Ab hoc Versu non discedo: vel hic unus satis per se momenti habet, ut non possit non *attentus* esse *gregi*, qui huic uni attenderit. Tria ponit: 1. *Grex* iste vester *Ecclesia* DEI est, & hoc ipso quòd DEI est, curanda certè, nec pro levi habenda est. 2. DEI verò, non quidvis, aut quovis modo. Non enim solùm, (ut reliquæ in mundo creaturæ, ut mundus ipse,) *nutu* modò DEI, id est, *compositio*, sine vel pretio vel sumptu; Dixit, & factum est: Immò verò plus est, nempe *mercimonio*, id est, *acquisitio*, *mercimo-*

2 *A Muneris Subjecto.*

2.Pet.1.4.

1.Cor.6.3.

mercimonium DEI; pretio Illi stetit. 3. Pretio autem non quocunque, *non corruptibilibus auro & argento*; pluris, multò pluris *Ecclesia*, *Sed Sanguine*: Nec illo *Hecatombæ* alicujus, nempe vel belluino, vel humano, vel (verbo dicam) *alieno*; sed *proprio*, & *suo*, *pretiosissimo* scilicet *sanguine acquisivit*. Non tanti Illi *Respublica*, non Regnum ullum, non tanti mundus ipse, quanti *Ecclesia*. Tanti fuit Illi *Gregem* hunc redimere: Tanti sit nobis ad *Gregem* hunc *attendere*. *Pupillam oculi Divini* olim sub veteri Testamento ZACHARIAS *Ecclesiam* dixit: multum dixit; non aut pilus aut unguis, non vel pedis digitus vel manus, verùm *oculus*; & *oculi* non quivis circulus, non albugo, non iris, quin *pupilla* ipsa: Eam verò si quis, non pungat vel premat, sed si vel leviter attingat, pessimè istuc in se consulet. Ille quidem sic. Plus magísque spirat hic SPIRITVS in Testamento Novo: cum, non *pupillam Divini oculi*, sed *cordis Divini sanguinē*, *Ecclesiam* dixit: immo *Gregem*, præ quo *sanguis* ipse, Illi non charus; quin pro quo *sanguinem* non ex venâ aliquâ, vel parcè, vel malignè, sed ex *corde* intimo, & copiosè, & totum profudit. Hæc, nisi *mandragoras* bibistis, suscitabit vos, hæc *attentos* reddet oratio: hæc, nisi mortua est *attentio* vestra, expergefaciet illam: Omnis enim rei tam charæ *attentio*, infra dignitatem est.

Zac. 2. 8.

3
A Muneris *Authore*.

Secundum monitorem audistis; porrò jam tertium audite: nec illum minùs, quin (si quid mei judicij est) magis etiam audiendum.

A quo huic præpositi estis tam pretioso *Gregi*, is SPIRITVS SANCTVS est: SPIRITVS *vos posuit*. In Illum peccatis, qui vos *posuit* SPIRITVM SANCTVM, si ad quod vos posuit, non *attenditis*. Muneris enim vobis author SPIRITVS Ille, vestrûm omnium Designator, Consecrator, *Metropolitanus* est. Non enim, si veri nominis & non titulo tantùm tenus *Episcopi* estis, *Episcopos* vos hominum quisquam; PATER ipse *O Economos* fecit *familiæ suæ* (*Luc. XII.*) CHRISTVS ipse *Pastores* dedit *Ecclesiæ* (*Ephes. IV.*) SPIRITVS SANCTVS ipse *Episcopos vos posuit*. CHRISTVS *ostium* est; Idem *ostium*, idem *veritas*: qui ergò *veritatem*

Luc. 12. 42.
Eph. 4. 11.
Ioh. 10. 9.

tatem aperit (inquit AVGVSTINVS) *ostiarius est*; Is autem est SPIRITVS SANCTVS. Quòd si quis sit, qui per hoc *ostium* non intravit, cuive hic Ostiarius non aperuit, sed *aliunde ascendit*, per scalam ambitionis, per impluvium largitionis, per pseudothyrum cognationis, non miror, si *gregi* minùs *attendat*. Non enim illum SPIRITVS SANCTVS hic, sed alius (quem dicere nolo) *Spiritus Episcopum* posuit. Quare si cujusquam in Palatio, sacrilegæ Ecclesiarum nundinationes; si cujusquam in visitatione, major nummorum ratio quàm morum; si cujusquam in Curiâ, venales Canonum dissipationes (non enim *dispensationes*:) verbo absolvam, si cuiquam præ auri sacrâ fame nihil est sacrum: inde mali hæc, inde alia hijs plura; quòd *mercenarius* fuerit, non *pastor*; quòd *Mammonæ Episcopus*, non SPIRITVS SANCTI. Vos verò (*Patres*) quia à SPIRITV accepistis, ut vos hoc loco poneret, ab eodem accepistis (spero) ut hæc ipsa cogitatio, quòd *Ille* vos hoc loco *posuit*, quotidiè vobis, quasi cos, acuat magis magisque *attentionem* vestram. Nôstis enim reddendam Illi rationem, qui vos *posuit*, *œconomiæ* vestræ, quæ, quantáque vobis in illâ *attentio* fuerit; quàm altè vobis sederit vox ista [*attendite*;] ab Eoque vel immarcescibilem gloriæ coronam, præmium *attentionis* vestræ; vel cruciatum & intolerabilem sentienti, & interminabilem sustinenti, supplicium *remissionis* vestræ, expectandum. Omnino qui vos ad hoc Munus posuit, ponet vobis, vel cum Sanctis partem, si *attenti*; vel cum hypocritis partem, si *remissi*, in die illo. Et quid superest? En vobis mortem & vitam, en cœlum & gehennam, en æternùm vel flere vel gaudere in manibus *attentionis* vestræ: *Attendite* igitur, & sollicitos vos habeat cogitatio, si non officij, saltem periculi hujus vestri. Ioa. 10. 1.

Attendite, inquam: idque cùm perpetuo facite: Domi quisque in speculâ, foris in visitatione vestrâ; (*Consistoria* enim vestra *attentionis sedes* sunt; *Visitationes vestræ, attentionis itinera*:) tum verò in *Synodo* hîc hodie, vel maximè. *Synodorum* enim, vel vno hoc *attentionis* nomine, in *Ecclesiâ* illustre semper nomen, & cum celebris tum salubris authoritas: in quibus, dum *Synodum* quisque suam (de quâ initiò

dixi,)

dixi,) quam circumfert in pectore, *curæ* atque *consilij*, in communem *Synodum* confert, magnum semper remedium extitit, ad καταρτισμὸν *Ecclesiæ*. Si quando enim *murmur* in eâ *exortum*, hic *sedatum est*, Cap. VI. Si quando *emersit hæresis*, *hic profligata est*, Cap. XV. *Si quando quid ullâ in re cuiquam indulgendum fuit*, *hìc dispensatum est*, Cap. XXI. Benedictus DEVS qui dedit talem potestatem hominibus: Beati verò homines, quibus potestate hâc datâ legitimè uti fas.

Ad vos venio (*Amplißimi viri:*) frequentia hæc, & hic vester non modò celebris, sed etiam sacer *Conventus* ecquid molitur? ecquid agit? Ita convenîstis, ac si aliquid congressu, consultatione, consideratione dignum: itáne discessuri, ac si nihil prorsus curâ, consilio, correctione egeat?
Luc.10.32. Quasi *Curatores* advenîstis huc ad læsam *Ecclesiam*, *an quasi Sacerdos* ille & *Levita* (Luc. X.) *venturi tantùm & visuri, abi-*
Ver.33. *turi dein & relicturi in statu quo?* Scio quidem non licere *Synodum* hanc nostram claudere, ut PAVLVS hîc suam, *Non concupivi aurum aut argentum cujusquam vestrûm:* Scio certè, quis enim hoc nostrûm nesciat, *Poëtæ* vocem ad *cives* suos, *Prophetæ* vocem ad *cleros* nostros, esse potuisse, *— quærenda pecunia primùm, Virtus post nummos*. Siccine verò, *Ecclesia post nummos?* Absit ut sic, sed utinam uel sic: utinam vel *post nummos Ecclesiæ* ratio. Prima cura non datur; Secunda utinam, vel tertia: vel tertia? Utinam vel postrema, ac non omnino nulla *Ecclesiæ* ratio. Toties enim hîc jam in *Synodo* conventum est, toties inde, nullâ *Ecclesiæ*, planè nullâ ratione habitâ, discessum est. Quiáne nihil luxatum, nihil ruptum, nullæ ruinæ, nulla ruta cæsa *Ecclesiæ?* Quiáne omnia κατηρτισμένα, omnia vobis ex sententiâ, omnia omnibus numeris absoluta?

Psalm.141.5. Non eò veni, (*Patres,*) ut *oleo peccatoris impinguarem* vobis *capita:* Quare propitijs auribus vestris dicere mihi liceat: Nemo tam durâ fronte est, ut dicat; nemo tam levi cerebro, ut credat dicenti. Sunt verò sunt aliqua, oratione nostrâ, *attentione* vestrâ digna, & *ad quæ*, si qui *Mileti* tum fuit, vobiscum hic jam esset PAVLVS, juberet vos *attendere*. Neque verò perfodiendus mihi paries erit, ut ostendam,

ostendam, quæ sint; nihil opus certè, prostant enim jamdudum sponte suâ, & ipsa sese dant in conspectum.

Olim sic ordiri mos fuit, *Attendite ab hæreticis, à Schismaticis*; ego verò inde initium non sumam; nam & in hijs, & in hijs sensus aliquis Numinis: Inde mihi initium, *Attendite ab Atheis, ab Ephesinis illis Bestijs, Attendite* ab hijs quibuscum vos PAVLVS hîc, vnà secum, ad θηριομαχίαν vocat.

Qui non (ut illi) partem aliquam pervertere *Religionis*, sed totam evertere; & quæ hactenus illibata manent *Religionis* Mysteria, de TRINITATE, de CHRISTO, de DEO, ausu temerario, ore incesto, atque ipsum hunc aërem nostrum pestilenti halitu afflante, idque palam nec obscuris in locis, per jocos fulmine dignos non verentur traducere; & prohibeat adhuc deteriora DEVS. Adeóne apud nos elanguisse Disciplinæ vigorem omnem, ut hæc impunè liceat? Saltem *ad hos* quæso *attendite*: saltem horum, cœlo atque terræ, DEO hominibusque execrandam petulantiam coërcete. Vt ut ad cætera connivere certum est, & DEO *Vindici* reservare, hoc arcete nefas: sentiant quæso hij aciem atque aculeos (si modò est aliqua vestra) authoritatis vestræ. Et en vobis campum, in quo consecrare DEO possitis *primitias attentionis vestræ*.

Cum ab hijs discessum est, *attendite* ad transfugas illos, *Romani Lupi* emissarios, professos, & Regni & Religionis hostes, tubas & faces & flabella seditionum, per triginta jam annos; quique vos singulos ad cædem, vestras singulorum Sedes, tertium jam sibi designârunt. Per hos enim fit, ut *Gangræna* illa non jam *serpere*, sed *grassari* indies magis, nec agrum DOMINI tam uberes manipulos, nec vineam DOMINI tam justæ magnitudinis uvas, ab aliquot jam annis ferre, quia remissior circa illos *attentio* vestra. 2.Tim.2.17.

Neque verò cum *Ægyptijs* hijs, nobis lis modò, ut olim MOSI; etiam cum refractarijs *Israëlitis* quoque, qui domi hic diu turbas dederunt in *Ecclesiâ*. Heu quid faciet *lupus*, si *grex* ipse se devoret? O alma Pax! nihilne spei reliquum est, semel ut per te coalescat *Ecclesia*? Si quicquam vsquam est, si vel *scintilla* vel *linum fumigans*, nolite (quæso) *extinguere*. Quòd si qui tam altè aquas *Meribæ* imbiberunt, ut Esa.42.3.

 certum

certum sit illis, potius cœlum terræ miscere, quàm ut cedant de sententiâ; audeo dicere, & salvâ charitate audeo; incidant in *lupos* qui nolunt regi à *Pastore*. *Attendite* tamen ab hijs. Nam etsi hæ quidem lites nuper nonnihil sopitæ sunt; tamen, si bene novi inquieta quorundam hominum ingenia, qui *leges dare Ecclesiæ* volunt, non *ab eâ accipere*, nec cum dormiunt illi, vobis dormiendum est. Nolim equidem irritari; (sum enim avidior fortasse quàm par est, pacis;) sed nolim tamen eò minus observari.

Sed quicquid hijs fiat, etiámne, lymphatos illos feretis, eò jam amentiæ atque insolentiæ provectos, ut & *Sacramenta* in superfluis ponere, & *Symbolum Apostolicum* proscribere, & *Dominicam orationem* exauthorare, & ad *secessus* ac tumultus populares omnia revocare non dubitent? etiámne feretis illos? Certè si hæc ita liceat, nec occurrat hijs malis *attentio* vestra, pro *Sione* brevi futuri sumus *Babel*, in quo, cuivis, quidvis impunè & scribere & sentire liceat. Primum jam stadium decurri.

Neque verò ab illis modò *attendite*, sed ad illa *attendite* quæ causantur: Nec enim temerè omnia sunt, quæ causantur, nec surdâ vobis aure prætereunda. Querela vetus est, nec jam querela, sed *clamor*: Sacris initiatos per vos, inque Ordinem hunc nostrum ascitos *novissimos populi*; nec modò ignaros penitus atque illiteratos, sed & infamiæ notis aspersos, ac omni flagitiorum genere contaminatos; Et sanè hinc aliquot ab annis, hoc in genere largiter peccatum est. At jam curâ id fit & virtute vestrâ (*Patres*) ut amoveantur hinc demùm multi quò digni sunt. Bonum factum: Factum & DEO approbante, & cœlo favente, & hominibus acclamantibus, *Fiat, fiat.* Quare ut magis magisque fiat, quod ita factum placet, precibus apud vos summis intercedit *Ecclesia.*

Proximè post hos, *attentionem* vestram requirit scelerata illa *Simonis* & *Iudæ* fraternitas; IUDÆ, *Quid datis mihi?* quærentis; SIMONIS vel pecuniam vel pejorem pecuniâ conditionem offerentis. Nec hoc solùm in nobis *minoritis*, qui sic Rectorias nostras ferè paciscimur; sed & apud vos *Majoritas*, quos sic *Cathedras* vestras, nempe vel pecuniarum

summis, vel Ecclesiarum spolijs fœdè cauponari vulgò dictitant. Quo morbo malè jam-diu & habet & audit *Ecclesia* nostra: Et *nunquid non est resina in* GILEAD? quare igitur non est obducta cicatrix *lepræ* hujus? Jer. 8. 22.

Postquam autem à Domo DEI cœpistis, & illud curate, ut fiant increpationes in *Populis*. *Populus* enim noster, quàm (quæso) in ipsa Domo, in cultu, in præsentiâ DEI non religiosus? Quàm verò supinus? non aperire caput, non incurvare genu, non reverentiæ signum ullum exhibere, dum fiunt preces; non alio prorsus aut gestu aut habitu in Templo hic rem divinam facere, atque in scenâ vel orchestrâ histrionem spectare. Idem ille *Populus* noster quàm porrò procax? ut non modò *Artifices*, sed & *mulierculæ*, jam, & operæ tabernariæ, immiscere se quæstionibus Ecclesiasticis, & quasi in *Synodo*, sic in officinâ aliquâ, abundare istud in *Ecclesiâ*, deesse illud, nimis petulanter decernere. Quàm denique totus collapsis moribus, quàm effusus in luxum, vel œnopolia tot de novo indies multis in locis emergentia; quàm ad malas artes ingeniosus, vel formulæ forenses, quibus nullæ jam membranæ satis amplæ sunt; quàm præceps ad vindictam, vel tam multa quotidie in rem Causidicorum pretiosa odia & magno constantia, argumento esse possunt. Ægræ hæc sunt Civitatis indicia; tempus est ut fiant *increpationes in populis*.

Postremò, horum omnium abusuum medicina abusus ipsa est: (redeo enim ad nos.) *Censura Ecclesiæ*: Vos quæso *attendite*, & medicinam apponite medicinæ vestræ. Quæ enim ad scelera profliganda data sunt, *flagellum* CHRISTI, *claves* PETRI, solam jam crumenam pulsant: Ad scelera verò, & *flagellum* CHRISTI funiculis exarmatum, & *Claves* PETRI rubiginosæ jam sunt, nisi vos *flagello* funiculos novos, novum *clavibus* splendorem, *attentione* vestrâ inducatis. Vulgò id dicitur, tædium esse deferre ad *Officiciales* vestros maleficorum quenquam; ubi enim stipem persolverint, dimitti impunitos; nec minùs pòst quàm antè, quin multò magis pòst insolenter bacchari: stipem quidem si nulli numerent, si nummus in promptu non est, tum verò

 distringi

distringi in eos mucronem vestrum Episcopalem, confestim uno ictu abscindi ab *Ecclesiâ, Sathanæ* tradi, *publicanum, ethnicum, anathema* denunciari. Quæ illi jam, quia ridiculis in rebus, idque in optimum quemque passim & temerè volitare vident, quasi *bruta fulmina*, & soli metuenda crumenæ, contemnere didicerunt: ac quotidie magis contemnent atque magis, nisi detur à DEO vel illis melior mens, vel vestris hijs major *attentio*. Vtinam verò (*Patres*) Regiâ primùm, vestrâque ac Ordinum authoritate sanciatur, pecuniarias ad lites mulctam potius aut carcerem adhiberi: hoc verò *fulmen*, ad graviora scelera, quibus à DEO fabricatum est, (ut par est) reservari, nec ita passim prostitui, ad contemptum tremendæ illius *Censuræ*, ad scandalum *Ecclesiæ*, ad opprobrium atque dedecus Ordinis & authoritatis Vestræ. En vobis (*Patres*) de acervo manipulum: in quibus commodè vobis veniat in mentem, commodiùs vertatur in praxin, Vestrum *istud attendite*.

Quæ verò vobis mens, quod consilium est (*Patres*) aut quid tandem? malis hisce nostris finem afferre potestis, an non potestis? Non potestis? *Tu* ergo DOMINE, *miserebere Sionis, quia tempus faciendi, quia tempus venit*. Potestis verò? non tamen à vobis: scio certè. Ex quo enim *Principes* CHRISTO nomen dederunt, illorum quoque authoritas ad hoc interveniat necesse est. Per Illam igitur nostram optimam & vobis (uti fertur) satis attentam *Principem* potestis: Nam quâ apud Eam gratiâ valetis, sicubi *attentionem* in *Ecclesiâ* vestrâ requiri unanimes unâ voce significetis, permissura certè vobis est id, vt faciatis, quod vos SPIRITVS SANCTVS vult facere, quodque vos eo loco *posuit*, ut faceretis. Permissura (inquam) vobis, Ipsáque non minùs libenter, quàm PAVLVS ipse, vobis dictura, *Attendite*.

Psal.102.13.

Vos modò tentate isthuc: vindicate Vos & hunc sacrum Cœtum ab illâ calumniâ, cogi nos ut *horologio* potius quàm *gregi attendamus*: Obstruite os maledicis, qui *Synodos* nostras, negotiationes meras appellitant, ut *Fisco* potius quàm CHRISTO consulatur, utque initio dixi, *attonsioni gregis*

potius

potiùs quàm *attentioni*. Saltem id docete, dies has *novercas* esse, non vos *vitricos Ecclesiæ*; nec vos Officio vestro, sed Vobis tempora defuisse.

Vos hæc (ut dixi) tentate. Nos verò hinc ex inferiore loco, studia vestra & conatus sacros, votis optimis omnibusque prosequemur, ut quod *Mileti* PAVLVS, idem, vos hîc, hodiè in *Synodo* vestrâ; *Ecclesiam* CHRISTI sanguine emptam, Vestrâ *attentione, intentione, contentione* non indignam judicetis. Restituatis ei venustatem pristinam, restitutam conservetis. Denique semper & in omnibus revocetis ad IERVSALEM *caput lætitiæ vestræ*. Quod Ille velit, jubeat summus DEVS, cujus Sacris operamur omnes, intercedente FILIO, superveniente SPIRITV, quibus in TRINITATE Personarum, Uni, Immortali, Invisibili, soli sapienti DEO sit omnis laus, honor, gloria, & gratiarum actio, nunc & in sæcula sæculorum.

FINIS.

CONCIO LATINE HABITA,

CORAM REGIA MAIESTATE,

V°. Augusti, *MDCVI.*
in Aula Grenvici:

Quo tempore venerat in Angliam, Regem nostrum invisurus, Serenissimus Potentissimúsque *Princeps* CHRISTIANVS *quartus, Daniæ* & Norvegiæ Rex.

Ab Episcopo Cicestriensi
Eleemosynario Regio.

LONDINI,
Excudebat *Felix Kyngston* pro *R. B.* & *Andræa Hebb.* 1629.

CONCIO LATINE HABITA,

CORAM REGIA MAIESTATE,
5. Augusti, M D C V I.
in Aula Grenovici.

Quo tempore venerat in Angliam, Regem nostrum inuisurus, Serenissimus Potentissimusque princeps CHRISTIANVS quartus, Daniæ & Norvegiæ Rex.

Ab Episcopo Cicestriensi Eleemosynario Regio.

LONDINI,
Excudebat Felix Kyngston pro R. B.
& Andrea Hebb. 1629.

Psal. CXLIIII. Ver. X.

Ipse est qui dat salutem Regibus: qui eruit DAVIDEM *Servum suum de gladio maligno.*

Udito versu hoc quem recitavi, vix quisquam est, qui non advertat, eum; & instituto huic nostro, & tempori convenire. Tempori; de *Regibus* enim hîc mentio, de *salute Regibus datâ*; de uno, præ reliquis, *Rege*, DAVIDE periclitante & *servato*; à *gladio*, periclitante & *servato*: Appositè verò omnia.

Ecce enim *Reges, Reges*, quibus DEUS *salutem dedit*; *salutem dedit, & salutem dat*; *salutem dat*, detque, etiam atque etiam, *salutem* multam, in annos multos. Ecce autem, *Regem* nostrum *servum ejus*; quem, die hoc ante sexennium jam, (hoc ipso inquam die) *eruit* DEUS, mirificè *eruit à gladio maligno*. Conveniunt certè: simul dum contextus verba audimus, quasi commentarium ejus, habemus ante oculos.

Quod verò ad institutum nostrum: Frequentia hæc, & hic noster, non modò celebris, sed etiam sacer conventus, quid molitur, quid agit? Quid aliud, quàm, ut DEO gratias agat, de *salute Regi præstitâ*? Quid verò Versus hic aliud sonat, quàm, DEO gratias itidem, de *salute* DAVIDI *præstitâ*?

Præcedente enim Versu, arripuit Citharam PSALTES, nervos aptavit, canticum pollicitus est, canticum novum. En verò novi hujus cantici Argumentum in Versu hoc; totum in Versu hoc, (proximus enim Versus oratio est, nec quicquam habet cantici in se.) Argumentum verò hoc gra-

tiarum actio: & gratiarum, de beneficio non alio, (etsi erant multa alia) tamen, de beneficio non alio, quàm *Regis* incolumis. Quod scilicet, servator Regum, id est, DEVS (hæc namque DEI Periphrasis est, *Qui dat salutem Regibus:*) quòd *Regum servator* hic, *servâsset servum suum* DAVID, ab insigni aliquo discrimine: discrimine autem non alio, quàm *gladij maligni*, id est, proditorij.

Atque ita quidem, Versus hic: atque ita illum tum, cecinit populus Israël de *Rege* suo sospite: *Ipse est qui salutem dat Regibus: qui eruit* DAVIDEM *servum suum de gladio maligno.*

Ac nos quidem, idem ipsum hîc hodiè modulamur; idem per omnia, unicâ tantum voce leviter immutatâ: *Ipse est qui salutem dat Regibus: Ipse est qui eruit* IACOBVM *servum suum de gladio maligno. Ipse est*, qui hoc fecit; *Ipse est*, quem, de hoc facto, Festo, Concione, Cantico, hûc, hodiè; omnes, celebraturi convenimus.

Ac, solenne hoc quidem apud DEVM, nec novum certè, *Regibus salutem dare:* Vetus hæc illi bonitas est: veteris tamen hujus, nec novæ bonitatis, nova subinde exempla edidit; etiam, sæculo nostro edidit, nec, ad hunc usque diem, cessat edere. Hoc enim, quòd hîc hodiè celebramus; etsi novum sit, (& est sanè novum,) novissimum tamen non est. Nam, ex quo nos Illo dignatus est DEVS, unum etiam atque alterum intercessit, quo nos scilicet DEVS beavit, de novo. Bis, tèrve, DEVS salutem dedit: bis, tèrve, Illum DEVS eruit; & (ut alia mittam, præclara quidem illa) qui sexto abhinc anno, eruit eum de gladio maligno; nuperrimè, hoc anno, (anno hoc,) eruit & illum à pulvere maligno: Ita nos quotannis novâ salute cumulat. Nostrum jam erit DAVIDEM hîc imitari. Et in singula exempla nova, cantica nova; in singulas salutes novas, novas gratulationes meditari: Ita, nos quotannis novâ salute cumulabit: vetera recensentes, recentibus cumulabit: nec unquam, deerit nova cantici materia, si novum canticum non deerit. Antiqua, modò, ne antiquentur; succrescet nobis, quotannis, seges nova gratiarum.

Atque hæc, de summâ versus hujus, summatim. Partiri

verò

verò Versum hunc, in proclivi labor est. Ipse sese diducit ultrò; & duas in partes findit. Alteram, *Thesin: Hypothesin*, alteram. *Thesin*, de curâ Regum in genere: *Ipse est qui salutem dat Regibus. Hypothesin*, de curâ DAVIDIS in individuo: *Ipse est qui eruit* DAVIDEM *servum suum de gladio maligno.* Vel certè (quia in musicis sumus, & cum cantico nobis res est) *Regum* cura communis, quasi cantus est, Cantus firmus: DAVIDIS cura singularis, quasi Discantus, seu Cantus figuratus. De DAVIDE verò, etsi illum multifariam, multísque modis & temporibus liberavit DEVS; tamen in unico hoc insistit, (quod, & huic tempori, atque nobjs, peculiare est,) quòd, *à gladio maligno.*

Dicam primùm, de Regum salute generatim, deque ejus tum causâ, tum modo donandæ. 1

Pòst, de DAVIDE Rege liberato. 2

Postremò, de Nostro. 3

Quæ ego dum sic singula complectar, &c.

Ipse est qui dat salutem Regibus.

DE Thesi primùm recepi.

Qui dat salutem:

Qui dat Regibus.

Salutem dare; Servatorem se præstare, usque adeò Divinæ naturæ convenit; ut illud sibi DEVS quasi nativum proprium ac peculiare vendicet. Esa. 43. 11. *Ego, ego sum, & præter me non est Servator.* Ita Servator est: Servabit igitur.

Et quidem *homines & iumenta servabit* DEVS, tam insignis est misericordia Ejus: ait Propheta noster, Psal. 36. 7. Ita bruta quoque natura, salvificæ in DEO virtutis particeps est: Ipse est, qui *dat salutem*, etiam brutis animalibus.

Etiam, vel brutis animalibus, sed sic tamen, ut sciscitari non dubitet Apostolus & quærere, 1. Cor. 9. 9. *Nunquid de bobus cura est* DEO? *annon potiùs propter nos hæc?* Quasi cura

illorum, præ nostrâ, cura dicenda non sit. Nec est. Nos enim cura illius prima, sumus: proin IOB illum, nostro nomine quasi peculiari titulo compellat, *Peccavi, quid faciam tibi, ô Custos, ô Servator hominum?* Iob 7. 20. Ipse est qui dat salutem hominibus.

Servator hominum: Sed prçcipuè Regum μάλιστα διοτρεφέων Βασιλήων (ut non malè cecinit Poëta Ethnicus.) Præ toto enim genere nostro, Illi, DEO cordi sunt, atque curæ: Regi, præ cæteris, Θεοφυλακτῆ nomen convenit: *Magnificat enim salutes Regis sui*, ait PSALTES noster, Psal. 18. ver. ulti. *Protector est salvationum Uncti sui*, ait idem, Psal. 28. 8. In quibuscunque tandem mirabilem se præbeat, *Mirabilis est in Regibus terræ*, ait idem, Psal. 76. ult. Mirabilis certè in illis, in illis conservandis: In nullis magis; in nullis æquè mirabilis. Ita tribus hijs quasi gradibus ascendimus ad *Thesin* nostram. *Ipse est qui dat salutem Regibus.*

Regibus inquam in genere: Nam de Regibus DEI servis, uberior mihi sermo restat, cùm ad *Hypothesin* de DAVIDE *servo ejus*, perventum fuerit.

Ipse est qui dat salutem Regibus: Ipse est. Sciant ergo Reges, cui acceptam referre debeant salutem suam. Ipsi scilicet.
Psa. 147. 10. *Non in fortitudine equi:* Id est, non in equitatu suo. *Non*
Psalm. 48. 7. *in tibijs viri:* Id est, non in peditatu suo. *Non in navibus*
Tharsis: Id est, non in Classe suâ: salus illis. *Fallax est e-*
Psalm. 33. 17. *quus ad salutem:* Fragile est lignum ad salutem. Denique
Psal. 60. 11. *Vana Salus hominis. Domini est Salus.* Ipsius est; Illuc ad ip-
Psal. 3. 8. sum, suspicite. Ipse est, qui vobis de cœlo dicit, *Salus vestra*
Psal. 35. 3. *ego sum.* Sciant hoc Reges.

Sciant & Populi, quò tandem oculos attollere, ad quem suspirare debeant, cùm Regem salvum volunt: Ad DOMINUM
Psal. 20. 9. scilicet cujus est *salus.* DOMINE *salvum fac Regem.*
Mat. 21. 9. *Hosanna Tu qui in excelsis.*

Sciant rebelles in populis hinc, exosos se DEO, qui, quam DEUS *Regibus salutem* dat, eripere moliuntur: Sciant fideles in populis, amicos se DEO, & sibi DEUM: qui *Reges servatos* volunt. Idem enim hoc vult DEUS. *Ipse est qui dat salutem Regibus.*

Propiùs accedo. *Qui salutem dat.* Salutem quam? Quamlibet

libet certè, vel illam medicorum, sani vegetique corporis contra morbos. Nempe quà mortales sunt. Nam, (quod nos Imago DANIELIS docere potest) *Omne Imperium luteis subsistit pedibus.* Et Reges *thesauri* quidem populi sui; sed tamen *thesauri in vasis fictilibus:* Proin, illis opus salute hâc. Verum ergo, vel si de illâ intelligamus; Nam & illam DEVS dat. Verum quidem: sed non proprium hujus loci. Est enim salus hæc (ut se habet Versus noster) à *gladio,* non morbo; à malignis moribus, potiùs quàm à malignis humoribus; ab externâ vi, non ab internâ δυσκρασίᾳ. Illuc igitur me do. *Salutem dat: Salutem* hanc *dat Regibus:* Regibus præ cæteris. Dan.2.33. 2.Cor.4.7.

De causâ jam quæro, & intro magis, & DEI voluntatem propiùs inquiro. Et quid ita præ cæteris? Quiáne præ cæteris *Reges salute, salutis Datore,* opus habent? Certè quia habent: utpote quibus, præ cæteris, *malignum* se præbeat *Malignus ille.* (sic enim κατ' ἐξοχὴν malum dæmonem, sæpiùs appellat D. IOANNES, primâ suâ Epistolâ.) Ipse est, qui perniciem dat Regibus. Nempe Angelus Abyssi, de quo idem IOANNES Apoc. 9. 11. cui nomen Hebraïcè *Abaddon:* Græcè *Apollyon* est, id est, nimirum *Perditor. Perditor:* nomen ex diametro oppositum DEI nomini. Nomen eius, *Servator* est. Et nomen filij ejus, IESVS, *Servator* itidem (vel Angelo interprete.) Salutem dant illi. At est ABADDON, est perditor, cui, id in votis unum, salutem hanc, salutem omnem omnium eripere, tollere, profligare. Ac videte mihi, quàm huc tôtus incumbat. 1.Io.2.13,14. & 5.18. Mat.1.21.

Dictum hoc nobis paulò antè. *Servat* DEVS *vel jumenta:* nedum *homines:* ac multò adhuc magis *Principes:* Prorsus illi ex adverso consurgit ABADDON hic, ac totus fertur in perditionem. Ac potiùs quidem, quàm ut ne perdat, satagit vel bruta perdere: Id quod in misellis *porcis* perspicuum, quos omnes (veniâ datâ) præcipites egit, & suffocavit in mari. Ita, ipse est qui salutem aufert, vel brutis animalibus. Mat.8.32.

At verò hominem quemlibet magis, perditum cupit, unum quemlibet hominem, quàm vel totos greges & armen-

Iob.1.12. & 2,4. ta, (vel IOBO teste.) Ita, ipse est qui salutem aufert hominibus.

Verùm enim Regibus, præter supráque mortales cæteros, insensè infensus est: Et, si quis est inter Reges, pietate præcipuus, ut DAVID: Illi præcipuè. Regibus certè semper maleficium meditatur: vel ASSVERVM, Regem Ethnicum (tantùm, quia Regem) sublatum voluit per Eunuchos suos. Atqui DAVIDEM! Quoties verò, ille impulsus, immò eversus, ut caderet; & jam ruinæ proximus, nisi Dominus suscepisset eum! ut ipse de se, Psal. 118. 13. Omninò sit qui *det salutem illis*: Est qui tollat.

Esth.2.21

Quare verò tam impensè Regibus perniciem afferre, salutem auferre machinatur ABADDON iste? Quid illi tantum committere? Certè, quia non est Regibus quisquam, qui sit illi, qui sit Regno illius, hostis capitalior: Illorum enim authoritate & virtute fit; ne, cuíque, quod libet, liceat: (utar verbis Scripturæ) ne *quisque quod rectum videtur in oculis suis* id facere possit impunè: id quod, & potuit, & fecit quisque cùm Rex nullus in Israël. Facere verò quemque posse impunè, quod sibi rectum videtur, id verò impensè cupit ABADDON; Animo illius benè sit; Regno illius bene sit; istuc si sic detur.

Deut.12.8.

Rectum enim tum videbitur, in oculis MICHÆ, conflare atq; erigere sibi Idolum intra privatos parietes, *Iudic.* 17. Et quod MICHÆ, quidni & alij? Ita, quot familiæ, tot Idolorum portenta nova. Miseram verò Ecclesiam, ubi sic datur.

Rectum tum videbitur DANITIS, rapere, clepere, nec modò, privatas MICHÆ ædes perrumpere; sed totas adeo urbes, ut *Laish*, expilare, diripere, omnes ad unum internecioni dare. *Iudic.* 18. Rectum tum in oculis virorum *Gibea*, mulierum raptus, & stupra ne nominanda quidem: *Iudic.* 19. Funestam verò Regni faciem, vbi sic datur. Hæc, atque hijs similia ut fiant, id verò valdè velit, & magno mercetur ABADDON. Hæc verò, hijs similia ne fiant, Reges scilicet in morâ sunt. Quare, illos tollere, illis salutem tollere, quocunque modo satagit, in eóque totus est.

Primùm,

Primùm, & ante omnia, ἀναρχίαν vellet. Id si non detur; Tum, Reges, alterum post alterum quamprimum de medio tolli: quò sic fluctuent *regna instar arundinis, in aquâ:* (id quod usu venit Rege sæpè mutato) nec unquam stabilitatem certam consequantur: quò semper tenella sint Rege alio atque alio semper, nec unquam contra mores hominésque nefarios convalescant. 1. Reg. 14. 15.

Vidimus jam Quare: Quo modo etiam Reges perditum eat ABADDON, id quoque scire operæ precium est. Fas verò, ex eodem Cap. nono Apocalypseos. Ibi enim, emissarios habet, *Locustas* ex fumo putei ascendentes, (quorum Rex scilicet est) & illos quoque perinde, ut Rex eorum ABADDON, Regum hostes juratissimos. Hos submittit huic negotio. Qui verò *Locustæ* hij? Genus animalium, quibus vultus humanus, capilli muliebres: verùm leonini dentes, & caudæ scorpionum aculeatæ. Non alij sanè, (si Patres audiendi sunt loci Interpretes) quàm ijdem ipsi, quos bis hoc Psalmo, DAVID noster *filios alienos* nominat. Vers. 8. 11.
Quos D. IOANNES *Locustas* pòst vidit; hos diù antè, DAVID *filios alienos* dixerat. Neque enim DAVIDI ignota gens ista: Neque verò nobis ignota: Parit & ætas nostra *filios alienos. Alienos* certè. Genus hominum, qui sese indigitant de societate IESV: IESVS autem (uti jam diximus) SERVATOR. Quare & hij, si è re nomen habent, si *filij alieni* non sunt, salutem dare debebant: Atqui, nonne *alienum* hoc, & quasi monstri simile, hos qui de IESV SERVATORE sibi nomen fecerunt, pessimè audire, quasi Emissarios ABADDON, proditores Regum, perditores Regnorum, ubicunque pedem fixerunt? Nonne hij *filij* verè *alieni*, qui sub *alieno* IESV Nomine, *alienissimum à* IESV naturâ negotium, nempe perditiones, proditiones, seditiones ubique moliuntur? Ac ut scias esse de eâdem prosapiâ, DAVIDIS & nostros hos; notæ per omnia respondent: *Filij alieni*, (ait DAVID, Psalm. 18. 46.) *mentiti sunt mihi:* nempe Illud idem, quod hoc Psalmo bis dicit, *Os eorum loquitur mendacium: dextera eorum, dextera falsa.* Nostri enim hij, nonnè per omnia similes? Tantùm, quod DAVID *mentiri* dixit, id illi *æquivocè* respondere: Di-

versâ

versâ voce, re non diversâ. Nam *dextera* quidem æquè *falsa*. Sive enim, ad civilem fidem, *dexteram* dent; sive ad fidem juramenti religione firmandam, eâ, *sacrosancta* tangant: utrobique *dextera* eis *falsa*, & fallens: utrobíque vtrâque, & *os*, & *dextera*, à mente aliena, mens aliena à DEO; DEO quidem vero: Nam à DEO *æquivocè*, DEO scilicet *sæculi hujus*, fortè non aliena. Et horum jam, (sivè *locustas* dicere libeat, sive *filios alienos*;) ope atque operâ, ad *malignos* hosce *gladios* acuendos, ad miscenda toxica, ad pulverem succendendum utitur: Quibus Rex eorum *Abaddon*, sedulò in mandatis dat, (emissarijs suis,) quod olim, Rex Syriæ ducibus suis: *Non pugnabitis contra majorem quempiam, neque contra minorem, nisi tantùm contra Regem.* Illum ferro, flammâ, sicâ, veneno, pulvere, Illum quocunque modo tollite, Nempe——

2. Cor. 4. 4.

1. Reg. 22. 31.

——*Rege incolumi, mens omnibus una,*
Amisso, rupere fidem:

(ut eleganter poëta:) Concludo jam. Sit qui *det salutem*: Est qui tollat. Sit qui prætendat clypeum benignum: Est qui intentat *gladium malignum.* Sint filij genuini, qui servatos: Sunt *filij alieni*, qui sublatos volunt. Sit IESVS qui *servet*: Est ABADDON qui perdat. Sit CHRISTVS, qui faveat: Est ANTI-CHRISTVS, (nec enim tantùm, quia CHRISTO DOMINO, sed etiam quia CHRISTO DOMINI infestus est, nomen hoc habet ANTI-CHRISTI:) Est ANTI-CHRISTVS, qui *malignus* sit, quíque *maligno* eis, & gladio, & verò etiam pulvere, mortem acceleret.

Scîstis verò jam, & Quare, & Quomodo *Regibus* perniciem afferat ABADDON. Iam Quare etiam & Quomodo DEVS illis *salutem* afferat, paucis accipite. Quare, primùm, Quare DEVS *Regibus salutem dat?* Nimirum, quia vices Ejus in terris gerunt; quia locum tenent, quia personam sustinent: quia Ministri sunt Ejus, ministri primarij. In quo commemorata est quædam necessitas DEO, *servandi Illos*, quia nempe Delegati Ejus sunt. Certè, qui apud exteros, Legati sunt Regum; qui hîc domi in provinciâ, Proreges & Præsides: Regiæ semper prudentiæ pars habita est, eos tutari,

Rom. 13. 4, 6.

tutari, eos modis omnibus à contemptu vindicare. Honor enim Legati, honor mittentis est, & Proregis dedecus redundat in Regem. Vel DAVID noster, cùm indignè habiti essent, quos suo loco Regi AMMON gratulatum miserat, læsum se in illis putavit: injuriam quasi sui ipsius propriam, severè vindicavit. Itidem se res habet cum summo Rege, cui scilicet nostri hij, vicariam hîc operam præbent: Honor Illi suus, nisi salvis Regibus, (Proregibus nempè suis;) Honor Illi suus, integer atque illibatus constare non potest. Vel Honoris sui causâ, salutem illis procurabit. *Per Eum enim regnant: Ab Eo ordinati sunt.* Per Illum, sunt quod sunt: Redeunt huc omnia, attinere ad Eum, quodammodò interesse Illius, ut quorum Author est, eorum & Fautor sit; & quorum Fautor, ne violentur, eorum quoque Ultor, si violentur. Ratio hæc vna est, cur *salutem* det Illis.

2.Sam.10.4.& 12.31.

Prov.8.15. Rom.13.2.

Porrò & huic addo alteram. Populos salvos vult DEVS, nos omnes salvos vult: (Salutis enim bonum, quò communius, eò divinius est.) *Tune ut Cucurbitam tuam salvam velis*, (ait IONÆ DEVS) *Ego verò non servem Niniven civitatem magnam, in quâ sunt* 120000. *qui quidem discrimen nesciunt inter dexteram & sinistram? Regibus* jam *salutem dat*, quò det populis opportunè illis, quò, per illos, universis. Nam, inde adeo est, quòd Magistratus non modò DEOS dixit: *Ego dixi, Dij estis*: sed & *Servatores*. Sic enim libro Iudicum, quoties de summo Magistratu mentio fit: DEVS, inquit, *suscitavit illis servatorem* OTHONIEL, GEDEON, IEPHTHE, reliquos. Servatores ergo sunt multorum millium: Servatores tot millium, servare consentaneum, decorum, deniq; DEO dignum. Salutem scilicet illis dare, in quorum salute salus nostra, nostra omnium salus sita est. Locus est insignis apud D. PAVLVM. *Fiant* (inquit) *Orationes pro omnibus hominibus*. Diffusum verò hoc; nimis longum decurrere per omnes. Vultis ergo compendium facere? *Fiant pro Regibus*: Nam si pro Illis, pro omnibus. Illis si benè, benè erit omnibus. Quo in loco, sic porè assurgit Apostolus: Gradus notate: *Pro Regibus* (inquit) quò

Ion.4.10,11.

Psal.82.6.

Iud.3.9,15.

1.Tim.2.1,2,3,4.

illi salvi: quò illis salvis, salva pax: in salvâ pace, notitia DEI: ex notitiâ DEI, vita honesta & pia: ex vitâ piâ & honestâ, salus Mundi. Videtis né? Quasi, saluti omnium, lapis angularis substruitur *Salus Regum*, & Orationes pro illâ.

Verùm quid ego foris hinc arcesso hæc? cùm domi nobis nascantur hîc in Psalmo nostro, & quidem multo fœliciùs? Pro *Regum salute* Gratiæ agendæ, Versu hoc; Preces faciendæ, Versu proximo. Quare tandem? Nimirum Versu 12. Quò sic *filijs nostris*, quò *filiabus:* Versu 13. Quò *promptuarijs*, quò *gregibus:* Versu 14. Quò *armentis* benè sit: Nec vlla, aut *ruina*, aut *exitus*, aut *clamor in plateis*. Nihil horum fiet, omnia *illa salva* erunt nobis, *Rege salvo*. Numerate verò, Octo sunt, (quas Patres ex verbis Psalmi, *Beatus populus, qui sic:* octo fœlicitates sæculi, octo terrenas beatitudines dixerunt) omnes ex Regum salute pendentes. Nec modò octo has, sed &, (quæ superest vltima, ac instar omnium est, *Beatus populus cui* DEVS DOMINVS.) Ipsa quoque, (ut DEVS *noster* sit DOMINVS, id est, ut Religio salva sit nobis) magnâ quidem ex parte pendet à Principe. Qui enim certè, in libris Regum, sex Reges IVDA successivè legerit: Qui, in historiâ Ecclesiasticâ quinque Imperatores successivè: Qui, domi hîc apud nos quatuor Principes successivè viderit Religionem alternantes; & quomodo Reges, sic populos mutantes in Religione: sentiet operæ precium esse, ut SALOMONI *salus detur*, ne sub-
1.Reg.15.30. lato illo, IEROBOAM peccare faciat ISRAELEM. Quò ergò Gentibus *salutem* det, *Regibus salutem dat:* Et honoris sui causâ; Et verò etiam humani generis causâ, Regibus salutem dat. Quare salutem det, notum jam. Quo modo det, id superest. Propero dicere.

Verbum primùm *mittendo*, ut servet illos: Sin id parum est; *manum* quoque *exerendo*, ut afferat salutem illis.

Verbo primùm *salutis*. Nam, ne quisquam, quam DEVS salutem dedit, intervertat Illis: cavit edicto triplici, quo, (quasi vallo triplici) munivit salutem Regiam.

Psal.105.15. 1. *Nolite tangere Unctos meos:* Quo cavit, contra manus violentiam.

2. *Principi*

2. *Principi populi tui non maledices.* Quo cavit, contra linguæ virulentiam. Exod. 22. 28.

3. *In cogitatione tuâ Regi ne detrahas.* Quo contra mentis quoque ipsius, vagam petulantiam. Eccles. 10. 19.

Et ab hijs tribus, si satis salvi, salva res esset: abundè satis consultum foret, *saluti Regum.* Ita, triplici hoc *salutari verbo* prospicit, ne *salus* eorum in discrimen veniat.

Sin hæc satis non sunt (nec satis sæpe sunt:) sed disjecto hoc triplici vallo, *filij alieni*, & consilij coquere, & verba mutire audeant, & verò manum etiam elevare contra Unctos DOMINI: tum verò, ut est in versu 7°, *mittet manum suam de cœlo*, manum suam de cœlo mittet, & de medio discrimine eripiet eos. Hoc verò scilicet, opponendo se, tum contra consilia ipsorum, tum contra ipsos.

Contra consilia ipsorum, partim quidem ea detegendo, cùm vix dum cocta sunt: partim verò dissipando, etiam tum, cùm cocta, condîta, etiam tum, cùm parata sunt omnia.

Ac detegendis quidem illorum consilijs *parâsse* se dicit alibi *lucernam Uncto* suo. *Lucernam*, id est scilicet, fidele consilium; & qui ab eo sunt; (ij nempe Regum lucernæ sunt,) quorum est, occulta istorum molimina perscrutari: Sed ubi *lucerna* Regis deficit, ibi *fulgur* DEI incipit. Sic enim Versu 5. ubi in *lucernâ* lucis satis non est, à se (misso à se de cœlo fulgure) rem totam patefactam iri. *Lucernam* Regis dico, cùm MARDOCHÆVS rem defert contra Eunuchos proditores: Cùm ELISA rem indicat de insidijs Regi Israëlis structis per Arameum. *Fulgur* verò DEI cùm, ut ait SALOMON, *aves cœli portant vocem illorum*, (id est) cùm miris modis, nec humanâ ope ullâ, res innotescit: *cùm ipsi linguâ suâ impingunt in seipsos*, ut est Psal. 64. 8. id est, cùm susurris suis, suis scriptiunculis produnt sese. *Vt obstupescant omnes qui viderint, quia vident manum* DEI *esse*, & *quòd Tu*, DOMINE, *fecisti hoc.* Et est certè *mirabilis in Regibus terræ*, in nullo uno magis, quàm in mittendo hoc *fulgure suo*, quo occulta sæpe conjuratorum consilia revelantur. Psal. 132. 18. Esth. 2. 22. 2. Reg. 6. 9. Eccles. 10. 19. Psal. 109. 29.

Verùm enim, esto: Da, nihil cuiquam subolere, altum vndique silentium esse, & celata omnia, dum parata omnia; & jam rem ad triarios redijsse: etiam tum, dissipabit ea tamen, &c, ut est in versu 5°. *Tanget montes istos, & in fumum abibunt* omnes. Creverat jam montis instar, ABSALOM,
2.Sam.17.14. rerum potitus. Tanget ABSALOM, percutiet illi cerebrum spiritu vertiginis, ut, quod unum è re suâ maximè futurum erat consilium, id rejiciat: Ita momento dissipavit omnia. Creverat itidem in montem ADONIAS. Tanget
1.Reg.1.49. ADONIAM, percutiet illi cor terrore Panico, ut jam, cùm pœnè confecta res esset, progredi, movere se non auderet: ita abeunt in fumos omnia. *Fiunt omnes*, (etiam cùm manu
Psal.62.3. jam rem tenent) *instar parietis inclinati aut maceriæ divulsæ*; vel sponte suâ corruunt, vel levi impulsu prosternuntur, tanguntur, abeunt in fumos, euanescunt.

Atque ita, contra conjurationes ipsorum exerit se DEVS, ostenditque se *Regibus salutem* asserere: sed & idem ipsum ostendit, contrâ Coniuratos ipsos: *Nervum scilicet suum collimando contra facies ipsorum*, ut est Psal.21. & quod hîc (vers.5.)
Psal.21.12. *Sagittis suis configendo ipsos*: ut, quorum homines pessimos exitus intuentur, eorum pessima facta perhorrescant. Rectè rem totam complexus est MOSES, tum cùm omnium primus CORE contraveniret ei. In hoc (inquit) scietis, Magistratus à DEO esse, illorum salutem DEO curæ esse: *Si*
Num.16.28, 29,30. *consuetâ hominum morte intereant hij, & visitaverit eos plaga, quâ & cæteri visitari solent*: revocate rem in dubium, an scilicet, Ipse sit: *Sin novam rem fecerit* DEVS, eósque ad unum, omnes, protraxerit ad pœnam, ad tristes exitus, omnes: Si subsequatur eos, à tergo vltio diuina, nec sinat eos, in pace; morte, vel maturâ, vel siccâ, deduci ad sepulchrum; in hoc scietis planè, quòd DOMINVS *ipse est*, qui *salutem dat Regibus*. Quia *manus* DOMINI *egressa est contra eos*. Et quidem ita se res habet: Nam qui vallum illud triplex (de quo, modò mihi mentio) disijcere ausi, quid illis factum est? *Sheba* quid factum, qui manum levare ausus, &
2.Sam.20 1,22. tubâ clangere contra DAVIDEM? *Caput eius missum est*
2.Sam.16.7. *per murum*. Quid verò SHEMEI, qui ausus aperire os, &

maledicere

maledicere CHRISTO DOMINI? *Cani eius cum sanguine demissi sunt ad inferos.* Quid porrò Eunuchis illis, qui tantùm versabant animo, quò manus in Regem mitterent? *Appensi sunt in patibulo.* Et quid adhuc dicam? Deficeret me tempus enarrantem de BAANA, & RECHAB: de ABSALOM & ACHITOPHEL: de ADONIA & IOAB: de ZIMRI & IOSABAD: de reliquis, qui omnes Regum suorum perniciem moliti sunt, qui omnes inhonestâ morte perierunt, & abierunt ad locum suum: quorum omnium, hæc una quasi vox est; *Nostro exemplo, quam* DEVS *Regibus salutem dat, nemo illis mortalium auferre audeat.* Cornu salutis suæ DEVM, dixit DAVID: rectè dixit. De cornu enim, (de imâ ejus & cavâ parte) fuso oleo, unxit eum DEVS. Eodémque Cornu, (acuminato scilicet ejus fastigio) ventilavit hostes ejus DEVS, & protrivit universos. Ita, parte alterâ, *Regem fecit:* alterâ, *salutem dedit.* Verè Cornu salutis Uncto suo.

1.Reg.2.9.
Esth.2.21,23.
2.Sam.4.17,18.
1 Reg.2.16.
2.Reg.12.
Psal.18 1.
1.Sam.16.13.

Ne verò vos longiùs habeam in *Thesi,* vidistis (opinor) jam; & quare justum sit apud DEVM, Regibus salutem dare: 1. Est enim qui tollat, Malignus. 2. Reges, DEI loco sunt. 3. Honor ejus agitur in eorum *salute.* 4. In eorum *salute* salus vertitur multarum gentium. Vidistis etiam, & quo modo hanc rem agat; dicto, factoque: 1. Fulgure suo revelat: 2. Tactu, in fumos solvit consilia ipsorum: 3. Sagittis transfigit Consultores ipsos. Atque ita, *Regibus salutem* operatur in medio terræ.

DEcursâ jam *Thesi,* demitto me ad *Hypothesin. Ipse est qui eruit* DAVIDEM *servum suum, &c.* Inde autem principium sumo. *Servator omnium hominum* DEVS, *maximè autem fidelium:* D. PAVLI est, 1.Tim. 4. 10. Addo ego, *Servator Regum omnium: maximè autem fidelium.* Utrobique enim ratio par. Sic colligo. Si super Reges excubet Divina providentia, Reges indefinitè, Reges in genere: Quid super Reges & fideles ipsos, & fidelium Rectores? Si in Regibus terræ mirabilis, quid in Regibus, Ecclesiæ & *filijs* & *nutritijs?* Si, in ASSVERO Ethnico, quid in DAVIDE

Religioso & pio Principe? Nam (quod scitè de eo dixit
Ecclus. 47. 2. filius SIRACH:) *Sicut adeps separatus est à carne victimæ; ita* DAVID *de Regibus Terræ:* ut quod Reges sunt inter homines; id DAVID inter Reges. Quid ergo facturus Illi DEUS? quid ijs facturus qui similes Illi, *fideles, ut* DAVID, *in omni domo ejus?* Enimverò, quæ alijs in Regibus singula; ea in DAVIDE, hîc, conjuncta reperias. *Rex* (scilicet) & *Servus* DEI: Quare, & quia *Rex, salutem dabit,* & quia *Servus, eruet à gladio maligno.* Quòd *Rex,* commune habet cum reliquis Gentium Regibus, quibus cur ita prospiciat DEUS, causa nulla, nisi tantùm quia Reges. Quòd *Servus,* peculiare hoc Illi, præ reliquis.

Ac servos quidem suos servabit DEUS, cujusvis vel infimæ conditionis, omnes: Reges verò servos, super om-
Prov. 8. 15. nes, Et quia, ut *Reges, per ipsum regunt,* & quia, ut *Servi,* per ipsum reguntur. DOMINE, *salvum fac Regem:* Petitio est, Psal. 20. 9. *Salvum fac Servum tuum,* DEUS. Petitio, Psal. 86. 2. petitio una, & non una: una, in DAVIDE; non una, in omnibus; Non enim omnes servi. Immò verò, omnes *Servi* ejus, omnes Reges terræ. Et quidem sic est, omnes sunt, Omnes enim, etsi ignari, etsi inviti, omnes tamen, faciunt voluntatem Ejus. Omnes sunt, sed (quod nostri propositi est) non omnes se agnoscunt, non omnes se gerunt ut *servos. Servus* Ejus NABUCHODONOZOR. Sic enim
Ier. 27. 6. per IEREMIAM DEUS: *Ecce, dedi* NABUCHODONOZOR *servo meo omnia Regna hæc:* At hoc ille tamen non agnovit: Non agnovit, vel se servum, vel illum DOMI-
Dan. 3. 15. NUM. Sic enim ad tres pueros, *Videamus, quis vos* DEUS *eripiet de manu meâ.* Neque verò PHARAO hoc agnovit.
Exod. 5. 2. *Quis est* DOMINUS? DOMINUM *non novi, & Israël non dimittam.* Non ita DAVID noster, non certè. Ille verò agnoscit se servum: Audite ipsum de seipso. Psal. 116. 16. *Ecce* DOMINE, *quia ego servus tuus; ego servus tuus, & filius ancillæ tuæ.* Nec verbo hoc, & linguâ tantùm, sed & opere, & veritate: Non (ut illi,) faciens, nec sciens, nec volens, sed *quærens, & faciens omnem voluntatem ejus.* Tam sollici-
Psal. 132. 2, 3. tus de re DOMINI, ut *non ascenderet in lectum, non somnum*

oculis

oculis caperet, priusquam locum invenisset, quò arcam DOMINI *reduceret*; In eâque reducendâ, sic inter *servos* DEI accinctus Ephod lineo, sic (inquam) se gessit, ut uxori suæ nimium *servus* videretur. Sed ille, nunquam satis humilis coram DOMINO suo, nunquam satis sollicitus de voluntate Ejus. Verè *Servus* DAVID: *humilis*, ut *servus*: *fidelis*, ut *servus*: *servus secundùm cor ejus*. Rectè ergo, & ad rem, in Versu dicitur, DAVIDEM *servum suum*. Proin, sic de illo DEVS *servo suo*. Psalm. 89.21. *Manus mea auxiliabitur ei, & brachium meum confirmabit illum: nihil proficiet inimicus in eo: filius iniquitatis non apponet nocere ei*. id est, (uno verbo) *Eruam eum*. — 2.Sam.6.20. — 1.Sam.13.14.

Et quod verbo dixit, opere complevit. Proin, sæpè illum DEVS, & à multis (non dico, periculis; lata nimis vox illa ad præsens institutum) telis dico, (quod magis appositum) à telis eruit, acutis, districtis, contortis in perniciem ejus. Eruit à frameâ GOLIÆ: Eruit à jaculo SAVLIS: & (quod huic loco proprium) *eruit & à gladio*. — 1.Sam.17.18.

A *gladio* autem, non quovis cujusvis, communi & promiscuo; quin, (uti Versus habet) *à gladio maligno*. Ecquis verò *gladius malignus? malignus*, dico, malus fortè, fortè maleficus: at verò *malignum gladium*, nimis violentum est dicere. Certè, *gladij* quidem culpa nulla, nulla in ferro *malignitas*: tota in illo est, illiúsque animo malevolentiâ suffuso, cujus lateri appendet. Námque alio sensu, nullus est *gladius malignus*.

Et quis ille tandem *malignus* igitur? Profectò, non qui ex professo, & apertâ fronte maleficus, vel malevolus; non, qui hostis instar, hoc ipsum præ se ferens: qui latenter, & in occulto malevolus, is *malignus* est. Cui sub fronte blandâ, suppurata mens: sub fucato vultu, cadaverosum cor: cujus (ut illum pingit scitè SALOMON) *submissa vox, sed septem nequitia in corde ejus*, ille demùm *malignus*, illiúsque *gladius*, (utpote *maligni*) *malignus*, id est, Domini similis est. — Prov.26.25.

Quos modò tetigi *Locustas*, *maligni* sunt: *vultus* illis *muliebris*, at *Scorpionis cauda* à tergo: Quos modò nominavi,

vi, *filios alienos maligni* sunt: quibus, os vanum: sedenim mucro gladij non vanus (ut videmus) neque vanum, sed verum adeóque *malignum* vulnus, inferens.

Etiámne verò? Nunquid DAVIDI tales, qui Illi clàm malè vellent? *Rex* adeo bonus, *Servus* DEI tam fidelis fierinè potuit, ut non effugerit *malignos* tamen? Fieri certè potuit, & factum est. Habuit & DAVID, quibus DAVID non satisfecit: Habuit & DAVID *malignos* suos, & illi, *gladios* suos; & ab illis, & ab illorum *gladijs*, plurimum illi

1.Sam.21.23. periculi. Nondum *Rex*, DOEGUM habuit, & viros *Kei-*

2.Sam.17.20. *la*: Iam *Rex*, habuit SHEMEIUM, & SHEBAM; habu-

Psal.55.14. it *hominem* suum *unanimem*, *Ducem suum*, *& intimum suum*

2.Sam.18. ACHITOPHEL; habuit ABSALOM *filium suum*, *filium suum* ABSALOM: habuit alios, & quidem multos; multis enim in *Psalmis* de hujus furfuris (non enim farinæ) hominibus, conquerentem audias. Etiam vel in hoc nostro, bis de quibusdam queritur, ortu quidem indigenis, affectu autem alienigenis, fucatis scilicet subditis, quorum *nec in ore*, *nec in dexterâ*, *fides* ulla: Tales habuit & DAVID, tales vel qui DAVIDI par (si modò est quisquam par) tales tamen habiturus est. Et ab hijs, scilicet, semel ad Versum octavum: nec semel ibi tantùm; sed & iterum ad undecimum, id est, iterum iterúmque petit *erui*. Nôrat enim, hic *gladius* quàm noxius, ut *gladius* hosticus, præ eo quidem benignus sit. Non enim *gladius* belli, *gladius* hic; non GOLIÆ, aut *Philistæorum*, qui apertè invadunt, quos (proinde) videns declinare poterat: *Gladius* hic, *gladius* proditorius; *Gladius* IOAB, *gladius* hic; qui amicè gratulatus ABNERO, arctè complexus AMASAM, utrúmque percussit in inguine, ídque sic, tam scilicet *malignè*, *ut secundum vulnus non apponeret*: fluxerunt enim, unico illo, utrisque illis viscera in terram. *Gladius* IOAB, *gladius malignus*; in *illo* noxa.

Iam, (quò sciant omnes, quàm bonus in DAVIDEM DEUS) *Eruit* eum DEUS à *gladio* hoc; Eum dico: sunt enim quos, sunt inter *Reges*, quos *non Eruit*; sunt inter *Reges*, quos obruit, quos *malignus* hic *gladius* obruit; quibus

bus scilicet clypeum suum salutis, non prætendit DEVS. ISHBOSHETHVM obruit *à meridie*, *super strato suo dormientem*. ELAM obruit, in ædibus Atriensis sui perpotantem; IOASHVM obruit in tumultu populari trepidantem. GEDALIAM obruit, cum maligno percussore suo ISMAELE, intrepidè convivantem. Hos omnes obruit hic *gladius*. Nempè, illos DEVS non *eruit*. At DAVIDEM *eruit*, *eruit* illum DEVS (quisquis fuit ille *malignus*) à *gladio* ejus. Quodque illum eruerit, DEO Versum hunc, tanquam canticum suum *ἐπινίκιον* modulatus est. Atque hæc de Hypothesi, de DAVIDE scilicet. 2.Sam.4.5. 1.Reg.6.9. 2.Chro.24.25. Iere.41.2.

Venio iam ad nos.

ENimverò, ut DAVIDEM olim, *servum suum*: sic IACOBVM nuper, *servum suum* DEVS *eruit*; utrúmque *eruit*, utrúmq; *de gladio*, utrúmque *de gladio maligno*: verè, ut de utroque enunciari Versus iste, verè ut cantari possit: & hoc die, hoc anno; & hodie, in annos singulos. 3

Sextus enim jam annus agitur, cùm die hoc, (hoc ipso die) filij *maligni* insidiati sunt ei: filij *alieni mentiti sunt ei*. Allexerant eum, domum, ad se; exceperant hospitio blandè admodum, polliciti insuper (nescio quid arcani,) vanè & mendaciter omnia; atque ita tandem, nullius mali sibi conscium, ac proin nihil mali suspicantem, perduxerant quò volebant, ad locum scilicet in ipsis ædium penetralibus, ubi *malignus* ille *gladius*. Ibi illum, contra jus hospitij, hospitem, contra jus longè majus, subditi *Regem* adorti sunt: remotis conscijs, occlusis ostijs, solum, inermem, præsidio omni subsidióque nudatum adorti sunt. Aderant enim tum *filij alieni* qui *gladium* educerent, aberant filij gemini, qui clypeum, & (si ita opus) corpus opponerent: Aberant omnes. Quid hîc, nisi certa mors? Horret certè meminisse animus, quàm propè adactus *gladius* ille, ut frigidum senserit mucronis ferrum, admotum tum, atque adeò impactum sacro illi pectori. Quid (inquam) nisi certa mors, *gladio* tam propè adacto? Ibi illum DEVS, DEVS *qui salutem dat Regibus*, Psal.18.46.

gibus, Regibus servis suis: Ibi Illum DEVS, *Regem servum suum*, in medio discrimine, in ipsis mortis faucibus; è medio discrimine, ex ipsis mortis faucibus asseruit, eruitque; DEVS *ipse* (inquam) *illum eruit*.

Incusso primùm terrore, armato illi, qui ad hoc tantum scelus accinctus, instructus, destinatus fuerat, ut tentare quicquam, nec ausus, nec posset. Dein, ipsi illi armato, repentè mente ita mutatâ, ut hic qui destinatus, illius qui destinârat, (cum ille hoc scelus facere vellet) manu suâ ne faceret, manum detineret. Dein Regi præsentem animum, & vires, robúrque sufficiendo, ad feralem illam palæstram;
Psal.89.22. ut *non prævaleret ei*, ut *non proficeret in eo quicquam inimicus*. Demum, miris modis, per ignotas vias, imperitos loci, ignaros viæ, rectâ tamen ducendo, & dirigendo viros illos, qui clamore Regis acciti, accelerabant undique, in ejus auxilium, (viros, ob hoc tam fœlix & fidele ministerium, sempiternâ memoriâ dignos:) denique asserendo eum, tum, à primo hoc; tum ab illo altero, alterius fratris *gladio*, ma-
Psal.37.15. gis adhuc *malignè maligno*; & sic asserendo, ut *gladius eorum*
Psalm.7.17. *intraret in cor ipsorum*, & malignitas ipsorum, ipsis in verticem converteretur: *Rege* salvo, *salute Regi datâ*, cœlitus *datâ*, (si est vnquam salus cœlitus vlli data) ac si, de cœlo mi-
Vers.7. sisset manum DEVS, & opem ei tulisset: unà, *eruens* Illum; unà, obruens malignos illos gladiatores, & suo, sibi jugulans, gladio maligno. Profectò, non humanæ opis hoc; non ab homine. *A* DOMINO *factum est istud, & est mirabile in oculis nostris*; in oculis omnium: & est memorabile, in auribus nostris; in auribus omnium; déque eo, nulla posteritas, nulla sæculorum series conticescet.

2.Sam.7.19. Sed & hoc, parum visum est DEO; nisi exin sæpe, & verò nuperrimè: (nec enim dum, annus est) è pari illum, imò, è majore, è longè majore, non quidem *gladij*, sed *pulveris maligni* discrimine, liberaret: Facinore, tam tetro, tam fœdo, tam diro, & diris omnibus devovendo; ut, superet pœnè fidem nostram, qui tamen ipsi vidimus: Posteritas quidem certè, (credo,) vix fidem adhibebit, fuisse, unquam, in specie humanâ, tales, ex infima usque abysso

locustas,

locustas, qui tam infanda cogitarent. Pro magnitudine periculi, erit & gratiarum modus. Ac potuit quidem, nuperum illud, memoriam excutere nobis hujus hodierni. Absit verò. Sic enim, (ut initio dixi) nova celebrentur, ut vetera quoque renoventur. Erit & illi Canticum suum in tempore suo. Iam nominâsse sat erit.

Non pecco jam diutiùs in patientiam vestram: Absolvo paucis, quod superest.

ERgo, ut illi, tùm, pro Rege suo Canticum hoc; itidem, & nos, iam, pro nostro: nec est enim tam salus saluti, similis; quàm illorum, & nostra. Neque verò etiam, usquam est, vnde nobis exemplum sumere liceat, quid nobis jam facto opus; quàm, si modum, methodúmque imitemur Psalmi hujus, (neque verò longè abeo) hujus in Psalmo loci, qui jam nobis præ manibus est. Duo facit DAVID, (quod eleganter inprimis dicunt Hebræi:) miscet *Tehilla*, & *Tephilla*: (id est) *vota* cum *gratijs*; *preces* cum *cantico*. תהלה תפלה Simul, ut Hymnum cecinit, uno mox eodémque spiritu, vota facit. Præcedente enim Versu, parturivit canticum, chordas suas concinnavit, plectrum adhibuit, cecinit sic, ut audivistis: *Ipse est qui dat salutem Regibus, Ipse est qui eruit* DAVIDEM *servum suum de gladio maligno*. Ecce verò statim, (Versu scilicet subsequente,) deponit de manu barbiton, demittit se ad genua, ad preces se confert: & dictat inibi Orationem, sibi & nobis, in hæc verba: *Serva me, & libera me, de manu filiorum alienorum, quorum os loquitur vanitatem, & dextera eorum dextera falsitatis*. Optimè isthuc In se, atque in populum suum consuluit, dum hæc ita miscet: Et nos factum imitemur. Ac, primùm, ut ratio postulat officij nostri; celebremus hunc *Servatorem Regum*, Assertorem *Servi sui, Regis nostri*: celebremus eum, Cantico novo, cantu, chordis, tibijs, tonis; quos, vel habet, vel capere potest spiritus, vox, mens, manus nostra, optimis atque aptissimis. Quicquid enim habemus optimum, aptum beneficio huic; DEO aptum, propter hoc. Imò, omnia nostra, vel optima, infra beneficium hoc, infra meritum Illi, propter hoc. Sed

tentemus tamen, ut possumus, modulari aliquid. In eóque *omnia quæ intra nos sunt, omnia ossa nostra,* confiteantur Tibi, DOMINE, *Tuam esse Salutem, Te illam* dare, *Te illam Regibus* dare, *Te illã Regi* nostro dedisse: & in illo, nobis omnibus, Tribus jam in uno Regais, uni in Tribus. *Etiam, quid possumus addere ut loquamur ad te? Tu enim scis servos tuos,* DOMIME, utcunque animi sensa minùs dignè exprimentes; tamen, intus in animo intimísq; sensibus, æternùm Tibi devinctos, de *salute Regis* hâc.

Psa.103.1. & 35.10.

2.Sam.7.20.

Verùm enim, quia eruisse Illum semel, satis, non est, non bis, terve, non septies, (quàm longa enim Illi vita, tam longum discrimen hoc, à *malignis*,) quia, non omnes *filij alieni* in terrâ alienâ; aliqui hîc in nostrâ, & apud nos: quia, filij BELIAL nondum omnes mortui, saltem, Pater eorum BELIAL mortuus non est: quin vivit etiam, etiam machinatur malignas suas machinationes, non minùs jam, quàm DAVIDIS sæculo; non minùs quàm ullo à DAVIDE sæculo, usque diem hunc: non minùs: imò verò, & magis, *quia modicum tempus habet*: Nos quoque ad exemplum Psalmi nostri, ne nimium diu immoremur in Cantico; quin suspensis paulisper, quin depositis ad tempus barbitis; etiam & nos supplices simus, & admisceamus preces nostras; etiam & nos, exemplo illius, vota publica nuncupemus. Non alia, quàm hîc, quàm alijs in Psalmis ille ipse nuncupat. Hîc: *Serva illum: etiam erue illum à filijs alienis; ab ore, dexterâ, gladio, illorum maligno.* Ex alijs verò: *etiam* DOMINE, *salvum fac adhuc, etiam* DOMINE, *prosperare adhuc. Manda,* DEUS, *virtuti tuæ; confirma opus hoc bonum, quod operatus es in nobis. Mirifica misericordias tuas: magnifica salutes erga Regem tuum: Præcipe omnimodam salutem* IACOBO. Ipse es, qui salutem dedisti: Ipse es, qui eruisti: *Idem ipse semper esto qui es*: semper erue, semper serva Illum, semper serva nobis hæc bona.

Apoc.12.12.

Psal.118.25.

Psal 68.28.
Psalm.17.7.
Psal.18.51.
Psal.44.5.

Psal.102.27.

De illis verò qui supersunt, (supersunt enim malè metuo) *filijs alienis*, quid aliud precemur, quàm quod CUSHI, 2. Sam. 18. 32. apud DAVIDEM quoque & cum erutum tum quoque à gladio *filij*, & sui, & *alieni* ABSALOM: *Inimici*

mici DOMINI *mei Regis, & omnes qui consurgunt adversus eum, in malum, fiant sicut fratres illi, fratres in malo, fratres maligni. Sic pereant inimici tui, (inimici Uncti tui)* DOMINE: *Jud.5.31.*
Qui verò Te, qui illum diligunt; fiant sicut Sol cum oritur in virtute suâ. Quo sic nos, sic semen nostrum, qui sub auspiciis Regni Illius octo illas, (in Psalmo hoc) terrenas beatitudines, octo fœlicitates sæculi, consequuti sumus; etiam nonam quoque illam, (instar reliquarum omnium) castæ Religionis; diu iisdem, & multos annos sub Illo salvo, sospite, superstite perfruamur: (id quod, quadriennio jam fecimus.) Quotannis, vota nostra solventes, die hoc, de die hoc, de *salute* hoc die *datâ:* Intercalantes semper Versum hunc; initio, medio, fine: *Ipse est, qui salutem dat Regibus: Ipse est, qui eruit* IACOBUM *servum suum, de gladio maligno.*

Ipsi, honor, laus, gloria, gratiarum actio, in sæcula sæculorum.

AMEN.

FINIS.

mici DOMINI *mei Regis, & omnes qui consurgunt adversus eum, in malum, sunt sicut fratres isti, fratres in malis, fratres maledici, sic pereant inimici tui, (inimici Uncti tui)* DOMINE: *Qui vero Te, cum illum diligunt, sunt sicut Sol cum oritur in virtute sua.* Quo fit nos, sic senectu nostrum, qui sub auspicijs Regni Illius, octo illas, (in Psalmo hoc) terrenis beatitudines, octo felicitates saeculi, consequuti sumus; etiam nonam quoque illam, (instar reliquarum omnium) castae Religionis, diu ijsdem, & multos annos sub Illo salvo, sospite, superstite perfruamur: id quod, quadriennio jam fecimus.) Quotannis vota nostra solventes, die hoc, de die hoc, *de salute hoc die data*: Intercalantes semper Versum hunc; initio, medio, fine: *Ipse est, qui salutem dat Regibus: Ipse est, qui eruit* DAVIDEM *servum suum, de gladio maligno.* *Judg. 5. 31*

Ipsi, honor, laus, gloria, gratiarum actio,
in saecula saeculorum.

AMEN.

FINIS.

CONCIO LATINE HABITA,

CORAM REGIA MAIESTATE,

XIII°. Aprilis, *A. D. MDCXIII.*
in Aulâ Grenvici:

Quo tempore, cum Lectißimâ Suâ Conjuge, discessurus jam erat Gener Regis, Serenissimus Potentissimúsque Princeps *FRIDERICUS* COMES PALATINUS ad RHENUM.

LONDINI,
Excudebat *Felix Kyngston* pro *R. B.*
& *Andræa Hebb.* 1629.

CONCIO LATINE HABITA,

CORAM REGIA MAIESTATE,
XIII. Aprilis, A.D. MDCXIII.
in Aula Grenovici.

Quo tempore, cum Lectissima Sua Coniuge, discessurus jam erat Gener Regis, Serenissimus Potentissimusque Princeps FRIDERICUS Comes Palatinus ad Rhenum.

LONDINI,
Excudebat Felix Kyngston pro R. B.
& Andraea Hebb. 1629.

ISAIÆ CAP. LXII. VER. V.

Et gaudebit Sponsus super Sponsam, & gaudebit super te DEUS *tuus.*

Ic lego. Quòd si aliter quis legat, (aliter enim verti scio, *Sicut gaudebit Sponsus, sic gaudebit* DEUS) frustrà se esse sciat. *Sicut* enim illud & *Sic*, in origine nusquam comparent; planè ibi non habentur: Additio sunt hæc Interpretum. Verba sic habent, ut retuli; nec plura sunt in fonte nec pauciora: Sícque ea vertit vetus Interpres, fidus in eo satis atque religiosus.

Scripturæ vox *gaudium* sonat: Nec vox alia diu jam audita est in terrâ nostrâ. Mensis enim jam tertius agitur, cum lætitiæ indulgemus omnes, atque id CHRISTO indulgente, quanto scilicet tempore *nobiscum Sponsus est.* Atqui jam reditum maturat ad suos: Superest, ut quem venientem excepimus cum gaudio, manentem complexi sumus, redeuntem etiam, cum gaudij, & si qua sunt fausti ominis votis dimittamus. *Mat. 9. 15.*

Etsi autem jam ante (cum lætitiæ litavimus) lætitiam hanc nostram *Sponsus ipse*, tum de sponsi amicis qui adsunt, etiam qui idioma nostrum non callent, ex vultu tamen atque oculis cujusque nostrûm, ex toties jam structis epulis, ex ludis & larvis, & siqua sunt ejus generis luculenta gaudij testimonia, intelligunt opinor sic satis: unum abesse modo visum est (quod in abitum usque asservari Rex magnus voluit) ut

publicè testatam & pro concione lætitiam hanc audiant: audiant autem (quod nondum factum) sermone, quem pariter nobiscum capiunt. Ea mihi jam cura incumbit, cui nihil magis in votis, quam ut *gaudij* hujus quoquo modo adjutor sim.

Sonet ergo per me novissimum gaudij, novissima vox ista in auribus ipsorum. Intelligant (ex linguâ autem id, quam intelligunt) nec dum defervisse lætitiam nostram, nec trimestre dimetiendam. Sciant etiam oram jam solventes quam Connubio huic, ultimo quasi spiritu læta omnia cupiamus. Sciant autem ex hoc Versu bene ominatis *Prophetæ* verbis: Cujus nos hodiè in vota succedimus, atque in eadem verba vovemus, *Et gaudebit*, &c. vel, *Et gaudeat*, &c.

Gaudebit enim hîc legendum, an *gaudeat*, haud facile dictu. Ideo autem haud facile, quod Hebræis, cum desit *Optandi modus*, fit, ut quicquid optant, id ferè per futurum tempus efferant. Sæpe, ut minùs liqueat, ídne velit dicere *Propheta*, *Utinam hoc ita sit*; quod est votum optantis: An verò, *Hoc pro certo sic erit*; quod est vaticinium divinantis.

Verumenim litem hanc in proclivi nobis componere. Vota enim nemo facit, nisi auspicatò: vellet vates esse quisquis vovet. Parum ergo hîc interest: Ita legi potest, *Et gaudeat Sponsus*, & erit votum. Potest & ita: *Et Gaudebit Sponsus*; Et quod fuit votum, fiet vaticinium. Ac esto quidem jam nobis *votum* hoc bene ominantium; *Gaudeat*: vertat in *vaticinium* DEUS verè prophetantium; *Gaudebit*. De quo bona spes est. Nam qui præit nobis votum hoc (Esaias) *Propheta* est. Ex ore *Prophetæ* cum sit, utrumque erit, simul *votum*, simul *vaticinium*. Ita verò sit, DEUM veneramur omnes: Et quem vocamus in vota DEUM, Idem vota bonos ducat in exitus.

Genium vidistis Scripturæ hujus: jam & partes cognoscite. *Gaudebit*, votum unum, vox una; Sedenim bis repetita (*Gaudebit Sponsus*, *Gaudebit* DEUS) geminum nobis dat gaudium, duos quasi uno de fonte rivulos. Seu (quod malo) non rivulos duos: Prior enim rivulus modò; posterior

rior, fons. *Gaudebit Sponsus*; Esto hic rivulus: *Gaudebit* DEVS, fons esto. Arescet citò prior ille, nisi de hoc quasi fonte derivetur. Ita convenit: Hilaritatis nostræ omnis rivulus, de fonte ducendus pietatis.

Iam in priore illo *Sponsus* subjectum est; *Sponsa*, obiectum gaudij. Sponsi enim gaudium omne in Sponsam fertur, *Gaudebit Sponsus super Sponsam*. DEI autem posterior, *in Te: Gaudebit super te.* Te? quam? Circumferte verò ad precedentia oculos; etiam ad sequentia. Nulla ibi usquam, nisi de *Sione* mentio. Te, *Sion* igitur, Te, popule, Te *Sponsa* DEI. Dicam enim quod res est: utrobique hîc *Sponsus* est & *Sponsa*: Duo sponsalia; Mysterium idem, quod apud *Apostolum: Dico autem in* DEO hîc & *Sione*, ut ille in CHRISTO ibi & *Ecclesiâ*.

Videndum jam ne incurrant sponsalia nostra in posteriora hæc. Imo id volui dicere, ut concurrant. Ubi enim non concurrunt; ubi *Sionem* non respiciunt sponsalia; quantumlibet hic in terris effusum, nullum planè de illis in cœlo gaudium. Ubi verò redundat ex illis lætitia in *Sionem*, cujus de gaudio gaudium in cœlo semper, eæ demum faustæ sunt atque auspicatæ nuptiæ. De quibus non modò amici Sponsi de terrâ hinc, sed & *Palatinatus* ille superior, & quæ de sursum est Anglia quasi Angelorum, de quibus DEVS Ipse atque cœlum cœlique tota Curia lætitijs omnibus læti sunt.

Ejusmodi & esse & fore speramus hæc nostra, præstante id DEO *Opt. Max°.* qui velit jubeat, geminum hoc gaudium rivuli & fontis in illa derivari: Et *Sponsi* gaudium suo & *Sionis* gaudio coronari: ut & *Sponsus* de *Sponsa*, & *Sion* atque DEVS de utroque: inter se illi, nos cum illis, omnes denique in DEO atque cum DEO gaudeamus.

Partes vidistis periochæ hujus. Eas ego sic exequar: [1] Dicam de *voto* ipso, votique naturâ primò, *Gaudebit*. [2] Tum de voto, quoad *Sponsum*, seu ad ipsum relato. Quoad *Sponsum*, primò in se, suique per se solum ratione habitâ, *Gaudebit Sponsus*. Quoad Sponsum iterum ratione Sponsæ, *Gaudebit & Sponsus super Sponsam*. Atque hæc de rivulo.

Post & fontem ipsum petemus DEVM. Acturi de

DEO, Ejusque & ad nuptias & ad *gaudium* interventu necessario. Tum de *Sponsalibus* cum *Sione*, deque Illius inde gaudio. Postremò de utroque hoc gaudio (*Sponsi* atq; DEI) fœliciter consociando, & quasi desponsando inter se. Sic fient nobis *Sponsalia* terna: 1 *Sponsi* cum *Sponsâ*; 2 DEI cum *Sione*; 3 *Sponsi* atque *Sponsæ*, cum DEO & *Sione*: quod ex tribus hijs resultat gaudium, in unum quasi gaudium, aggregando.

QVæ ego dum singula complector, ut quem ad finem à DEO *destinatus est Ejus sermo, eum in nobis finem sortiatur hoc tempore, totáq; hæc actio nostra cum fructu sit, invitemus huc precibus nostris* SPIRITVM SANCTVM, *invocato in illum finem per* FILIVM PATRE. *Ac ne in precibus nostris immemores simus ipsius, quæ ipsa nostri nunquam immemor est in suis, intercedamus apud Clementissimum Patrem pro* Ecclesiâ *Ejus* Catholicâ *hic in terris militante*; Catholicâ, *non* Romanâ, *sed* OEcumenicâ, *nempe quam longè latéque patet terrarum Orbis, longè latèque disseminatâ. Conservet ei* DEVS, *recuperatam diu jam ex densissimis errorum tenebris veritatem suam: Restituat ei* DEVS, *cum id Ei visum fuerit, amissam jam pene per Christiani Orbis dissidia* Unitatem *suam.*

Ac, quæ pars in eâ votis nostris indiget vel maximè, eam præter supráque cæteras, DEO, *nec sine gemitu commendemus. Fratres nostros dico, quocunque crucis genere, quacunque de causâ pressos & afflictos. Precemur eis tentationum suarum fœlicem exitum; ac interim dum exitus in incerto est, patientiam quanta sat erit, ad cruces suas leniter ut decet, constanterque perferendas.*

Pro Ecclesiæ *parte pace florente: Nominatim pro* Ecclesijs, *quæque in* Britanniâ magnâ *&* Hiberniâ, *quæque in* Palatinatu *utroque sunt. Ac quo nos vocat inprimis officij nostri ratio pro serenissimo Potentissimoque Principe,* IACOBO DEI *gratia,* M. Britaniæ, Franciæ *&* Hiberniæ *Rege, Fidei defensore, pérque ditiones suas Statuum omnium atque Ordinum quique Ecclesiastici sunt, quique Politici, Gubernatore summo. Vitam ei longam, multos annos precemur, utque diu superstes Regnum* CHRISTI *magis indies magísque propagandum curet, propagatum videat atque gaudeat.*

Pro præstantissimâ Reginâ ANNA: *Pro spe surgentis Nobilissimi Principis* CAROLI: *Pro* Sponso, Sponsáque; Sponso, *illustrissimo Principe* S. R. Imperij Electore, FRIDERICO Palatino ad Rhenum; *Sponsâ, lectissimâ* Dominâ ELIZABETHA *unicâ Regis, unicâ nostrâ.*

Pro Regni Proceribus, *summis viris, ijs præsertim qui Regiæ Majestati à sanctiore consilio sunt.*

Pro nostro hoc Ordine, proque Clero & Populo universo.

Hoc autē primis ultimísq; precibus à DEO *summopere contendamus, ut bonus fœlixque adsit recenti Conjugio. Ante omnia, ut* Sion *inde* gaudeat, *cujus semper se gaudio miscet* DEVS: *quo sic benedicat eis ex* Sion DEVS, *ut (quæ clausula est Hymni nuptialis)* Videant filios filiorum suorum, & quam omnes suspiramus, pacem super Israël.

Pro hisce omnibus, supplices offeramus CHRISTO Intercessori *nostro suam Ipsius Orationem*, Patri *suo nostris nominibus offerendam, quò Ille nobis hæc, tum alia præter hæc, quæcunque cuique nostrûm expedire noverit, quàm clementissimè benignissiméque largiatur,* Pater noster, &c.

T *gaudebit.* Caput voti, *gaudium.* Et quidem cum fausta omnia cuiquam optare cupimus; quid aliud optemus quàm *gaudere?* Majus enim meliúsve nihil est quod possit optari. Dixit AMBROSIVS: *Omne malum abdixit, omne bonum uno verbo dixit,* qui gaudium *dixit.* Scitè id autem & verè. Primùm enim procul esse oportet omne *malum,* ut adsit *gaudium.* Nam si *morbus* molestus est corporis, si *ægritudo* animi, si vel *metus,* vel *ira,* vel *res adversæ,* exclusiva *gaudij* sunt omnia hæc. Unum horum quodvis si adsit, non licet usurpare vocem hanc, *Et gaudebit.* I De voto votíq; naturâ.

Etsi autem nimium boni est, cui nihil est *mali*; tamen, nec si nihil est mali, satis id, ut *gaudeat* quis. Satis id quidem ad *indolentiam:* ad *gaudium,* non satis. Etiam *bona* adesse opus est. Nec ista minorum gentium, quæ satis (fortè) ad *gaudiolum*; at non ad *gaudium,* nisi tanta sint, ut existat inde ani-

 mi

mi elatio quædam placida atque constans, quam *gaudium* dicimus. En igitur malorum omnium exors sit oportet & impos, bonorum autem compos, cui *gaudium* vovemus: Semiplenum enim non vovemus. Absque his autem *gaudium* plenum non est.

Sed enim si plenum sit, votum plenum est, atque adeo voti plenitudo: votum summum, atque adeo votorum summa. Id autem vel hoc argumento, quòd summæ Personę, quòd *Regi*, nihil habet Populus DEI in Psalmo quod magis exoptet. *Regi* quod vovet populus, mensura est voti: *Super quem* enim [a] *sunt desideria totius* ISRAEL, *nisi super Te* (dicit SAVLI SAMVEL, *Regi* jam designato.) Nemo omnium cui meliùs, cui meliora cupere, optare, ominari debemus, quàm [b] *Lucernæ* ISRAEL, [c] *Spiritui oris nostri*, CHRISTO DOMINI.

[a] 1. Sam. 9. 20. [b] 2. Sam. 21. 17. [c] Thren. 4. 20.

Psal. 21. 1.

Meditatò autem conceptum ei *votum* hoc, *quasi* vel Rege dignum in *Psalmo* Regio XXI. DOMINE *in virtute tuâ lætabitur Rex. Lætabitur*; idem est dicere *Et gaudebit*. Tantum est in *gaudio* momenti, tantum in voto hoc a Prophetâ nuncupato. Atque idem quod Regi, cum bonâ ipsius veniâ (scio) & *Generi Regio, Generóque* jam in *Regium Genus* insito auspicatò vovemus. Nec dignius quicquam occurrit quod vovere possimus. Averruncet DEVS mala, mala omnia ab eis: Accumulet DEVS bona, bona omnia plenâ manu, χειρὶ πλήρει, quo & *votum* nostrum & *gaudium* istorum plenum sit. Atque hæc de voto votique naturâ.

2 De voto quoad Sponsum. 1. Ratione Sui.

Sponso autem peropportunum hoc, ac (propè dixerim) peculiare votum. Est apud Prophetam sæpè; sæpè legas voces has, * *vox gaudij & lætitiæ*. Et quæ tandem vel quibus propria vox illa? subjungit eis statim absque vel voculâ unâ interpositâ (semper autem id) *vox sponsi & sponsæ*. Quibus illa *gaudij* & *lætitiæ* genuina vox, & proprius quasi character est. Genuina vox dixi, & sua. Suam sibi vocem si ingeramus, ecquid magis appositè? Nec alio nomine quàm quia *conjugium* est.

* Jer. 7. 34. 16. 9. 33. 11.

1 Enimverò vel conjugio quidem ἁπλῶς apposita vox ista. Ad quodvis cujusvis *conjugium* benè precari, *lætari* æquum est

est omnes. Mater est enim conjugium omnium nostrûm; Petra, unde excisi; Caverna, vnde effossi atque educti in lucem hanc. Quòd sumus, vivimus, lætari possumus, debemus ei. Quare redundare debet in omnes ex hoc fonte *lætitia*.

Iam si conjugio [illegible], quantò hoc magis *Rege* nuptias faciente? *Regi* enim nuptias facienti non dubitavit DOMINUS dicere, *Regnum cælorum simile*: Tanta ibi *lætitia*; Quam vel ad *vias ipsas* & *sepes*, id est, ad omnes commeare vult. Etiam ad eos, qui alioqui minimè omnium ad *gaudium* compositi factique videri possent. Nec illos tamen excipi. Severus homo *Baptista*, & deserti incola, tamen ad vocem *sponsi*, solutus est in *gaudium*. Audite ipsum in Camelinis suis pellibus exultantem, *En* (inquit) *gaudium meum impletum jam est*. 2 Mat.22.2,9. Io.3.29.

At & *nuptias* interdum *Rex* facit (ut SAVL) nec factis *gaudet*. At noster *gaudet*. Omnes non pertentari modò hinc, sed & perfundi gaudio *Serenissimum Regem* vidimus. Cum illo gaudente quis non *gaudeat*? Qui jure merito id potest de nobis, quod de suis olim *Corinthijs* Apostolus, *Confido in vobis omnibus quòd gaudium meum gaudium est omnium vestrûm*. Ita par est, atque ita est. Sive ergo conjugium ipsum spectes; sive factum à *Rege*; sive *Regem facientem*; geniale votum, germana vox ad *sponsas*. 3 2.Cor.2.3.

Atque ita quidem postulat locus ipse *Conjugij*: nempe in loco *gaudij*, in *Paradiso*, instituti. In loco *gaudij*; addo & tempore: Lætante tum DEO atque *gaudente super omnia opera manuum suarum*: Lætante tum *homine*, cum adhuc *in honore* esset, ac *bonum* solùm, nec dum *malum* vel *sciret* vel sentiret. 1 Gen.2.24.

Ita *Gentium ritus* atque mos: qui, dictante hoc illis Naturæ luce procul abjici jusserunt *cystin felleam* à sacrificio nuptiali, procul & *molam salsam*; Nihil vel *acidi* vel *amari* Nuptijs intervenire. 2

Ita S. Literæ. Scitum illud inprimis ac memorabile SALOMONIS *Canticum* in eum finem scriptum, ut esset *Epithalamium* SIONIS. Ibi nihil legas nisi lætum, *Vinum cum Lacte, Favum cum Melle, Vnguentum cum Aromate, Mustum* 3 Cant.5.1.

Malo-

Malogranatorum, & quæ præterea ibi multa. Singuli enim *Versus* singulæ *lætitiæ* sunt.

4 Postremò (quod initio monui) *Major* SALOMONE *suspendit*, quanto tempore *nuptiæ* sunt, *jejunium*; & foras esse vult *tristitiam* omnem à *filijs thalami*: Suâque voce sanxit, *Nuptiarum tempus, tempus esse gaudij*; *Sponsus enim tum apud nos*. Aptissimam ad *Sponsum* vocem esse *Et gaudebit*.

Luc. 11.31. Mat. 9.15.

Et habet ille quidem de quibus *gaudeat* secum & apud se, non pauca, ne quærat foris; reflectat ad se modò, nec alio respiciat. 1 Nec illud dico Ecclesiastis, *Lætare Iuvenis*: quòd nempe in *flore* ipso *ætatis*, valenti adhuc vegetóque corpore, sine quo tamen vix *gaudere* datur. Illud potius, quod naturæ, morum, indolis, ingeniique dotibus vel ætatem supra, ut par est *Heroum* filios, instructus abundè & ornatus. 2 *Gaudebit* quod Genus Illi ex *Cæsarum* ipsorum alto sanguine, CAROLI *Magni* inprimis, ad quem stirpem revocat, cujusque ex Progenie stemma ducit: Aliorúmque post, tum, qui in familiâ *Sueviæ*, tum qui in *Bavariæ*; tum qui in suâ Ipsius Illustres extiterunt. 3 *Gaudebit* quòd Princeps Imperij: Inter Principes autem, *Septemvir Elector*; Inter *Electores Septemviros*, loco primario sit. 4 Nec id modò, sed vacante Imperio *Vicarius Imperij*. Sed & pleno etiam, vbi se res feret, & si qua in CÆSAREM mota lis, ad eam litem *Iudex* sedeat, quasi CÆSARIS ipsius *Arbiter honorarius*. 5 *Gaudebit* quod ad ambas *Rheni* ripas ditionem habeat amplam, atque uberem; viris, armis, opibus præpotentem. 6 Quódque in feudo suo, *jure* (ut loquuntur) *feudali*, obstrictos sibi habeat, quà in Veteri *Palatinatu*, quà per vicinas undique Provincias *Duces* inclytos *Comitesque* permultos. 7 Quódque apud me in summis est & *laudum* & *gaudiorum* (nempe quod viam muniat ad DEI *gaudium* secundo mihi loco dicendum) quod *Patre, Avo, Atavóque* satus, qui sinceram religionem amplexi, quasi SIONEM suam ab ijs abusuum & errorum corruptelis, quibus oppleta diu jacuerat & inquinata, DEI auspiciis seriò seduloque repurgârunt. Quo factum, ut super illis *gavisus* sit DEVS; ut & jam *gaudeat super semen ipsorum*. Gaudet verò *Sponsus* super hisce omnibus, longúmque *gaudeat*. Ita vovemus singuli, ita universi.

Eccles. 11.9.

At

At hijs, etsi *sponsus* jam: tamen etiam eum nondum *sponsus gavisus* est. Extra *sponsam* sunt ei omnia hæc. At sic habet Versus noster, *Gaudebit sponsus super sponsam.* Atque id demum nostri instituti est: Non solùm ut *gaudeat sponsus,* sed quà *sponsus.* Quà verò *sponsus, sponsam* respicit. Respiciat Illam, & novum illi *gaudium* (non dubito) pectus pertentabit. Nec unum: Multa enim (quâ data porta) quasi agmine facto in conspectum se dabunt. 2. *Ratione* Sponsæ.

Gaudebit primò, quod voti compos, & desiderij sui. *Desiderium* enim *veniens, lignum vitæ: Lignum* autem *vitæ, in medio ipso,* & quasi Centrum *Paradisi.* Voti inquam compos, quod alij multi, magni, cum haberent in votis, atque adeo exambirent, non tulerunt tamen. Non tulit *Antigenes*: Nec opus plura. Tu verò habes quod toto mente petisti. Atque ex completo hoc desiderio *gaudium* primum. 1 *Prov.* 13.12. *Gen.* 2.9.

Ex desiderio completo boni cujusvis. At nec desiderium ullum ita (ut dicam) *desiderabile,* ut est *Sponsæ*: in quâ commodè & fœliciter ascitâ, magnum momentum ad totius vitæ curriculum benè beatéque transigendum. *Sponsa* igitur quæ eadem *desiderij* materia est, eadem & *gaudij.* Paries ante marmoreus, sed nudus: Huic accessio facta *lætificæ vitis,* ut est in *Psalmo nuptiali.* Et est hoc quidem mutuum vtrinque gaudium. Vt enim *paries, viti fulcrum* affert, & *stabilimento* est; ita *vitis, parieti* (hæc quidem) *pulchrum* suum præstat, & grandi ornamento est. *Ornamentum* autem res *gaudij,* Et *Ornamentum grande grandis Gaudij.* 2 *Psal.* 128.3.

At qualis sponsæ? (Nam & id quoque inprimis ad rem pertinet.) Certè *Sponsæ desideriorum*: Certè כלה quod in linguâ Sanctâ, *Sponsa* nomen est, id est, *completa* vndiq;, & cui aptè quadret quod est in Versu præcedente, ut dicat de eâ *Sponsus,* חפצי בה *Voluntas mea in illâ,* quam velit præ alijs quæ vspiam sunt omnibus. 3

Et mitto de *formâ* dicere, mitto & de *dote*; quanquam & mihi *dicere* & *Illi gaudere* fas de utroque: Mitto tamen. Omnis enim gloria *Filiæ Regis ab intus*; & κρυπτὸς καρδίας ἄνθρωπος, interior illa *in corde* latens *fœmina.* Illa verò (*ait* PETRVS) in conspectu DEI *quantivis precij,* & pluris quàm exterior ista quæ homines ad se rapit. 4 5 *Psal.* 45.13. 1.*Pet.* 3.4.

6 Illud igitur dico, atque illud inprimis ei lætandum esse censeo, quod præstans animi Fæmina Ei obtigit, educata atque exculta, omnium solers, quæ scire æquum est *Regum Filias.* Quod illibata & pudica, ut de quâ mentiri vel fama vereatur. Verbo absolvam: de quâ sanctè id liceat affirmare,
Ruth.3.11. quod de RVTHA ille, *Scit omnis populus, qui totâ hâc regione habitat, mulierem eam esse virtutis.* Talis autem Sponsa quanti? Dic nobis SALOMON: *Quis inveniet mulierem virtutis?* τιμιωτέρα λιθῶν πολυτελῶν τοιαύτη, *pretium ejus super gemmas rarissimas, charissimas,* de longissimis finibus petitas. Et hæc Tibi jam inventa est.

7 Super omnia quòd *Filia* SION est, quòd pietatem imbibit cum lacte nutricis, quòd DEI *timens. Fallax enim gratia, vana pulchritudo, Mulier* DEVM *timens ipsa laudabitur. Corona* viro suo mulier talis. Quasi super DEI *Dono* lætabitur su-
Prov.31.30.
per tali. *Domus* enim & *Divitiæ à parentibus, à* DOMINO *autem propriè* (& notate illud *propriè*) à DOMINO *propriè Sponsa talis.* Quare *gaudebit Sponsus de Sponsa suâ.*

Sed anne de *Sponsâ* solâ gaudium hoc? Non certè: ἑλκυστικὸν est, *Syrma* habet, secúmque & post se trahit *gaudij* multiplicis. Trahit secum, quem habet Patrem *Regem Maximum:* Matrem etiam *Reginam Lectissimam:* Item *Principem* bono orbis Christiani natum: Atque omnes hos quasi *Sponso* desponsat. Omnes hos, atque omnes illos qui vel sanguinis hijs jure, vel affinitatis conjuncti sunt. *Gaudebit* & super hijs.
2.Sam.18.23. Libet autem hic & cum DAVIDE quærere: *Num parum vobis videtur, Generum esse Regis? Generum* autem in *Filiâ* non unâ ex multis, sed sic unâ, ut & unicâ.

At cujus Regis? Quid facias infælici huic seculo, in quo virtuti testimonium ferre, id jam scilicet *adulari* dicitur. Dicam tamen, nec præconio debito virtutem tantam fraudabo, ringantur licet & rumpantur, qui Illi, qui virtutibus Illius malè volunt. 1. Ac id primò ponam, quod extra aleam omnem est controversiæ, *Regis,* cujus dum *Gener* fit, in familiam se inserit inter totius Europæ familias *Regias* (fidenter dico) antiquissimam longè longéque nobilissimam. Nam id (*credo*) nemo mihi negaverit, quod posuit DEVS *Regem* nostrum Primogenitum suum, ac vel eo nomine excelsum præ Regibus

bus terræ. Nec *Reginam* hîc taceo, quæ *Regis Filia* vnius, alterius *Conjux*, tertij *Soror*, quarti quoque *Mater*, sed serò & suo tempore futura. In hoc jam Apostoli χαρὰ, δόξα, *gaudium*, nec id solum, sed & *gaudium* & *gloria* summa. 2. Secundo & illud, quod non minus liquidum; *Regis*, à quo discat *virtutem*, discat & *eruditionis* laudem. Nulláne verò in Rege eruditionis laus? Nulláne in eâ voce vis, *Erudimini qui judicatis terram?* voce ad Reges inprimis, vel potius ante primos spectante. Nec erit hoc Illi in minimis laudum suarum, sed in omne ævum memorabile, quòd *legitur per orbem terrarum*, & sit Ei celebre nomen inter *Heroas literarios*. Gaude verò isto tam excellenti bono *Rex Magne*, ac fruere cùm fortunâ & gloriâ, tum naturâ & moribus Tuis. Certant in Te cum *Maiestate Amabilitas*; cum *Operum* laude, *sermonis* decus; cum *Ingenij* præstantiâ, *Iudicij* maturitas; cum *Virtutum* ornamentis, *scientiarum* lumina.

1.Thess.2.20.

Psal.2.10.

Reliqua non tango, quæ in Illo fulgent decora omnium Virtutum: Unam illam, quæ *conjugij* propria est, nequeo non tangere, tam est huic loco & tempori opportuna. Emicat enim Illi in medio virtutum choro, quæ raro per Orbem terrarum in *Rege* virtus est, *fides conjugalis*. Cujus non dubito, quin in misericordiâ suâ memor DEVS parem ei vicem rependet, ut & Sobolis suæ connubia castè integréque serventur, fide mutuâ, mutuâ castitate.

Et erant fortè præter nostram hanc, Regum Filiæ; sed (nescio quomodo) non libet dicere, de *incestis*, nec possum dicere, *castis* de *nuptijs* susceptæ; certè non de *thoro immaculato*. Nostra vero hæc casta, castis prognata parentibus; non ex *inconcessis* (ut ait ille) *Hymenæis*, aut innuptis nuptijs, quibus connubij jus fasque non esset, quibus opus *placato Pontifice*, quibus & *irato* metus. Sed castis omnino quæque *Pontificis* gratiam pariter ac iram insuper habeant, & quod vix reperias apud seculi nostri Reges, *immaculato thoro*. Nec dubito quin vel hanc ob causam, *gaudeat* super illas DEVS.

Unum, quod caput est *gaudij*, addo. *Gaudebit in Sponsâ*, super Patrem Sponsæ Socerum jam, super quem *gaudet* DE-

V S, sub quo Populus, super quem D E V S, gaudere se, multis quâ olim, quâ nuper argumentis, toti terrarum Orbi testatum reddidit: utpote quem non ab uberibus modo & cunis, sed vel ante cunas & ubera Embryonem adhuc mirifice tutatus sit. Exin verò quanta Illi pericula intentata! quantæ domi à factiosis Civibus molestiæ, quantæ à veneficis in *mari!* à fratrum pari perfido in *terrâ!* quantum & *subter terram* pulveris defossum est nuper! Sed transivit per aquam & ignem, & ex omnibus hijs in mari, in terrâ, sub terrâ, expedivit Illum, qui *super Illo*, qui super illius salute *gaudet* D E V S.

Vt autem D E O charus Ille, salusque ejus; Ita D E V S Illi vicissim, *veritasque* Ejus, Qui *Fidei Defensor* audivit, idque jure merito, quo nempe defendi amat *Veritas*. Non enim Illa, *gladio* amat; mavult stylo defendi. Quanquam nec

Rom. 13. 4. sine causâ *gladium portat* ubi opus erit, ubi ad manus ducta res & mucrones. Stylo (dixi) non Iuris modo *Regij*, contra illos de Româ *Anti-christos Christorum* D O M I N I, quasi rem suam agat solùm: sed & contra misellum illum *Belgam*; *fidei* veræ verus *Defensor*, qui C H R I S T V M ipsum D E I filium, adeòque D E V M ipsum in Throno suo væsanus homo impetere, & quasi *capite minuere* ausus est.

Quam verò *veritatis* tam & *pacis* studiosus. Nam & eam sibi ascivit in Symbolum, inscripsitque suis Regni Insignibus, *Beati Pacifici*. Quod, nisi intervenisset odiosum illud & *paci* planè *fatale* prodigium *Pulverarij Sceleris*; nisi post illud, Papæ & *Cardinalis* importunæ scriptiones, *beatus* Ille verè *Pacificus* jamdudum fuisset. Verumenim quæ ad pacem seriò secum meditantem ac versantem animo, ab hac tam sanctâ & salubri cogitatione, quàm vereor ne infandum Scelus illud jam penè penitus averterit. Ac alij quidem alijs nominibus ἀνάθεμα, illos, Ego verò vel de uno hoc, quòd sic pacis spem omnem præciderint, à bonis omnibus, diris omnibus æternùm defovendos censeo. *Gaudebit in Sponsâ* super hoc *Socero* ac veriùs *Patre*; quem si per omnia in his imitetur, crede mihi *gaudebit* facto.

Pergo verò etiam. Nec dum enim *Syrma* hoc contrahendum nobis: vlteriùs se porrigit *gaudium* super *Sponsâ*.

Trahit

Trahit enim cum *Rege* tanto *Patre, Regna* ejus; atque cum Regnis omnes nos qui omnes Ejus sumus. Atque ita quasi Conjugium hoc est omnium nostrûm. Non enim familiam modò familiæ (namque hoc ad privatorum quoque pertinet) sed quæ Principum nubentium laus est, *Gentem Genti* desponsat: ut hæc non tam *personarum*, quam *provinciarum*; non tam FRIDERICI & ELIZABETHÆ, quàm *Britanniæ* & *Germaniæ* connubia sint. *Gentem Genti* dixi, immo *Gentes Gentibus*. Nam quà à Patre, *Angliam, Scotiam, Hiberniam*; quà à *Matre*, *Daniam* & *Norvegiam*, quà autem affinitatis jura commeant, per *Belgium* perque alias; quà verò & *Religionis* jura, qui *Religioni Orthodoxæ* favent omnino omnes. Quæ non satis ante connexæ inter se, hâc jam quasi *adamantinâ catenâ* constrictæ ac ferruminatæ, quasi unum in corpus coalescent, ac mutuas porrò vices præbebunt, ut coacto in ordinem *Romano Diotrephe*, qui *Monarcha* jam potius cluere vult quàm *Hierarcha*, reddatur optata *Pax* & nitor pristinus Orbi Christiano.

Gaudere quidem omnes certum est cum *Sponso*, super hac *Sponsa*, super hijs *Sponsalibus*. Nam qui alieno sunt à Religione animo, facessant se hinc. Nolumus *lætari Gath* vel *Ascalon*; Nec in *gaudio nostro miscebitur alienus*. Atque hæc mihi de Sponsi *Gaudebit super Sponsâ*, Sponsæque Syrmate dicta sunto. *Prov.14.10.*

II
1. De DEI *interventu ad* gaudium *necessario.*

VErùm cum homini homo, vel gens genti, terra tantùm terræ sociatur. Majus autem hîc opus movet *Propheta*, ut & DEVS accedat nobis ad gaudium, qui vocatus aderit, & in societatem *gaudij* hujus non illibenter veniet. Illa quæ jam dixi *gaudium* modò sunt; hoc jam *corona gaudij*: *Et gaudet super te* DEVS *tuus*.

Ergóne ad *Nuptias* interventus DEI aliquis? Ergóne ad *gaudium Nuptiale*? Ad *Nuptias* plane. Addo enim, à DEO *Nuptiæ*, ut ipsa vox *Nubere*, aliquid trahat de *Nubibus*: atque ut vocis vis, sic natura rei ad *nubes* nos statim subvehat. Non enim *Naturalis* ille *consensus* solùm, qui in

nuptiis, ut in reliquo animantium genere: Non *Civile pactum* modo, ut in Gentibus quæ DEVM non nôrunt: DEI quoque *Fœdus* in *Sacris* dicitur, *Prov.* 2. 17. Scias autem DEI *Fœdus* esse vel hinc, quod vides omnia *Regum*, omnia *Naturæ vincula*, Vinculum hoc transcendere, cum *Sponsam* tenellam, cum ELIZABETHAM nostram vides in propinquo jam esse, ut derelinquat *Regem Patrem*, *Reginam Matrem*, apud quos optimè ei semper fuit, nihil unquam defuit ab infantia, ut illis derelictis, sequatur trans mare hominem, quem ante heri & nudiustertius nunquam vidit in vitâ. Hic jam aliquid de *Nubibus* certè. Hoc *Fœdus* DEI. DEVM autem interesse *Fœderi suo* par est, ne fiat sine DEO *Fœdus* DEI.

Absit verò, vt *nuptiæ* nobis nisi in DOMINO: absit, ut *gaudium*, nisi in DOMINO etiam. *Nubat* (est vbi dicit Apostolus) *tantùm in* DOMINO: *Et Gaudete in* DOMINO dixit alibi, *Gaudete semper*. Et, si verùm volumus semper gaudere, nisi in DOMINO non datur. Nihil habet hæc caro, nihil hæc terra sempiternum. Atqui nos non satis auspicatò vobis vovisse videmur, nisi si ex voto Prophetæ C. 51. 11. ut sit super capita *Sponsi* & *Sponsæ*, *lætitia Sempiterna*.

Gavisus est IONAS super vmbrâ *hederæ* suæ gaudio magno. Ascendit *vermiculus*, & percussit eam; *unâ nocte exaruit*. Quasi *hedera* illa *gaudium* omne *terrenum*, vmbratile modò; & nisi *vermem* DEVS arceat evanidum statim. Quod *vinum* CANÆ in *nuptijs* posuerat *Architriclinus deterius* erat, (Joan. 2. 10.) & citò tamen exhaustum: quod ei CHRISTVS vinum sufficit, *præstantius multò* fuit, & *duravit* ad finem. Vtrique si absit CHRISTVS, si absque CHRISTO sit *nuptiale gaudium*, mox ibit in *vappam* crescente tempore. Advocetur ergo DEVS. Is se *Evam* adducat manu, erunt tum *Nuptiæ* verè *Paradisiacæ*. Advocetur & CHRISTVS; Is si *vini* ibi autor sit, *servabitur bonum vsque huc*. Quò diutius autem, eò dulcius meliúsque.

Ex opinione *boni magni* existit *gaudium*: id si de futuro pendet etiam (pendet verò de futuro etiam nostrum hoc,) (Rom. 12. 12.) *Spe* tantùm *gaudentes* sumus. Læta quidem satis principia, sed quid

quid longa dies vehet, non perinde constat. Cogitationes hominum timidæ; & incertæ, providentiæ nostræ. Quo ergo opinio hæc nostra jam in aliquid transeat opinione certius, ut qui *spe gaudentes* sumus, simus & *re*; certi reddendi quod incertum una ratio DEO, opus est χάρας συνεργόν ut Ille nobis *gaudij* Adjutor sit: opus alterâ copulâ, à qua prior suspensa pendet, *Et gaudebit super te* DEVS *tuus*. Ne verò ne seorsim ista se habeant, sed in unum quasi *gaudium* concrescant, sit cum gaudio thalami, gaudium quoque cœli, sic *gaudeat Sponsus* ut & unà DEVS; non autem seorsim *Sponsus* & sine DEO.

Et quæ tandem ratio DEI conciliandi, ut Adjutor nobis sit *gaudij*? Nulla quidem prorsus, certè nulla potior, quàm si nos cum *Sione* conciliemus. Advertite huc animum. Perinde enim ut nobis de nostris, ita DEO *gaudium* est de sponsalibus suis. Nam & sua Illi *Sponsalia* sunt, teste *Hoseâ:* Et Filius ejus, nescio quot locis quasi Sponsus introducitur, suâ ipsius voce, *Mat.* 9. *Baptistæ Paranymphi. Io.* 3. PAVLI præconio ad *Ephes.* 4. Tandem & IOANNIS, *Apo.* 19. quo loco etiam *Nuptiarum* solennia celebrantur. Mysterium de quo initio monui ex Apostolo, DEI *Sionem*, id est, CHRISTI *Ecclesiam* desponsantis.

2. *De* Sponsalibus *cum* Sione.

Mat. 9.15.
Io. 3.29.

Desponsantis autem fide, apud *Hoseam*. Non enim *formâ* capitur ille, non vel *opibus* vel splendore *generis*. Terrena hæc authoramenta sunt. *Gaudebit*, si in familiam, si in Gentem inseratur *Sponsus*, ubi *Sion*, ubi *Oliva vera*, ubi suscepta publicè Religio casta, & cura cultúsque Numinis, qualem Ipse nobis verbo suo commendavit. Sic desponsari, talem in stirpem, familiam, gentem inseri, fælicitas summa quæ quidem homini evenire potest. Redit ergo res tota ad Religionem & *fidem:* danda opera, ut nectatur hic nodus. Is si salvus, *Si gaudes tu (Sion) super* DEVM *tuum, gaudebit super te* DEVS *tuus*.

Et en religio hic apud nos in Britanniâ nostrâ prisca, casta, defæcata, & verò quàm *Sion* agnoscat. Quid agimus? imúsne in hunc campum tam latè patentem, ut doceamus, nusquam

nuſquam gentium, religionem exiſtere, cum *Sionis* veræ, id eſt, cum *Evangelicis Apoſtolicisque inſtitutis* mage congruam quàm quæ hîc apud nos? Ecce autẽ *Confeſsionem noſtram X L.* (uno minus) Articulis comprehenſam. En verò & *Catechiſmum:* brevem quidem illum, ſed cujus in brevitate nihil deſideres. En Eccleſiæ noſtræ *Apologiam* verè *Gemmeam.* Inde qui volet, petat: Nam prolixus hic mihi labor nimis, per ſingula diſcurrendi.

Circundate verò *Sion* & luſtrate eam. Nobis *Canon* unus in Scripta relatus à DEO, *Duo Teſtamenta, Tria Symbola, Quatuor Priora Concilia, Quinque ſecula, Patrumque* per ea ſeries, trecentos ante *Conſtantinum* annos, ducentos à *Conſtantino*, regulam nobis *Religionis* figunt. Quibus verò vetus *Catholica* non ſatis, ſine *Romanæ* aſſumento novo; Quibus, in ijs quę dixi non eſt ſatis, niſi & ad fęces vſque hauriunt *abuſuum* atque *errorum* (ut *fabulas* taceam & *figmenta,* quæ Eccleſiam poſt cœperunt occupare) fruantur ſanè.

1 Age deſpondeant ſe DEO *fide* non *ſcriptâ: Sion* (hoc
2 certum eſt) non eſt ita deſponſata. *Adorent quod neſciunt* in
Io.4.22. *Reliquijs* ſuis, adeoque & in Hoſtijs: A *monte Samariæ,* hoc,
3 non à *Sione. Quâ neſciunt linguâ orent,* ſacra celebrent, *ſine*
1.Cor.14. *mente, ſine fructu* (Si benè rem nôrat Apoſtolus;) Non ſic
4 *oravit,* non hæc *Cantica Sionis* ſunt. *Invocent* in quem *non*
Rom.10.14. *credunt:* Sanctos autem in quos non credunt diligentiùs frequentiùs adeant, quàm CHRISTVM: *In Sione* non fuit
5 ſic. *Projiciant* ſe atque *incurvent* coram *pictâ ſculptâve ſimili-*
6 *tudine: Sion* ad hoc, veſtes ſuas ſcinderet. *Eucharistiam* mediâ parte *mutilent:* In cænaculo *Sionis* neutiquam ſic ſumpta, ſed
7 integra. *Adorent* ibi ſub *ſpeciebus delitescens Numen,* de piſtrino factum: horreret hoc *Sion* & planè refugeret.

Quid cum *adorant* poſitum ac ſedentem ſuper altare, *Papam* ſuum? Cum hominem (ut parciſſimè dicam) *circundatum infirmitatibus,* ſæpè illiteratum, ſæpè ſpurcum, ſæpiſſimè atque adeo hodie Canoniſtam merum; cum hunc ponunt ſibi in columen Fidei & Religionis, ut qui *nequeat errare* ſcilicet? Ferrétne *Sion* hoc? Nihil hic quod *Sionem ſapiat,* ni-
Iude.3. hil planè. Nihil quod fidem illam primam, veram, *Sanctis*

ſemel

semel traditam. Non hæc castæ Fidei *sponsalia.* Fuci meretricij multum subest. Non *gauderet* super ista DEVS.

En verò & *Ordinem* etiam apud nos *Ecclesiasticum*, quem vel *Apostolus* videre velit, viso gaudeat. De *Ordine* dico, non de hominibus; (nihil attinet;) qui quales quales sunt, DOMINO *suo stant vel cadunt.* Sed de *Ordine* ipso, quem præ me fero, quem dicere audeo *Apostolicum* planè. Nec *Disciplinam* magis ad mentem Scripturæ, magísve ex more institutóque *Sionis*, quàm quæ viget hîc apud nos, si obtineret, nisi (non dico per Leges) per *Leguleios* subnervata adeò foret. Rom. 14. 4.

Non hic videas mediâ de plebe *Presbyteros*; viros forte probos, sed *artifices*, sed *institores*, nec in Clero positos, atque ita *Apostolis* inauditos. Non *Diaconos* Sacris nunquam initiatos, mere Laïcos, annuos, bimulosve, pòst munere exuendos. Non mutilum Episcopis *Ecclesiasticum Ordinem*, quos *posuit* SPIRITVS SANCTVS *regere Ecclesiam* DEI. Sed enim quos omnis agnovit Antiquitas & venerata est, ritè ordinatos in Clero & de Clero *Diaconos, Presbyteros*, & supra utrumque *Ordinem Episcopos*: DEO primùm, pòst & Regi (ut mos olim in *Sione*) rationem reddituros procurationis suæ. *Ordinem*, quo nihil vel Sanctis Literis, vel Sanctis Canonibus, vel veteris Ecclesiæ praxi, vel *Christianæ* Reipublicæ Statui (ubi quidem penes unum rerum summa) magis consentaneum. *Act. 20. 28.*

Dumque ita nos CHRISTO, *Ecclesiámque* nostram uni Viro despondemus, & quasi castam Virginem exhibemus DEO, speramus *gaudere super Te* (Britannia) DEVM *tuum*: Speramus & lætâ fronte aspicere nostra hæc de *Sione* connubia, & signare super eâ lumen vultus sui. Quibus jam valedicentes benedicemus de *Sion*, quò & *Sponsus* atque *Sponsa* suo sibi gaudio, & verò *divino* hoc etiam, illi cum *Sione, Sion* cum illis mutuò, immortaliter, omnes denique in DEO *gaudeamus*. *3. De utriúsque* DEI *&* Sponsi *gaudio.*

Atque ex hijs auspicijs, auspicatísque adeo initijs, speramus jus quoque fore nobis & partem in *Sponsalibus* magnis DEI & *Sionis*: vocatósque adeo iri nos tandem ad nup-

tias Agni & Sponsæ suæ. Quibus quisquis interfuturus, eo ipso beatus in omne ævum futurus est. Nam cœpit quidem Mundus à *nuptijs*, nuptijs in *Genesi*, Adæ primi cum Eva; idémque desinet in *nuptias* Mundus, nuptias in *Apocalypsi*, Adæ *Secundi* cum *suâ*, Agni cum *Sponsâ*, Dei cum *Sione*. O illa lætitia, ô gaudium illud quantum erit & quale! *Non ascendit in cor hominis*, quâ ibi *lætitiâ* perfruentur, quibus *gaudijs* exultabunt, quantâ in *voluptate* vivent in æternum. Is sit finis omnium nostrûm :

1.Cor.2.9.

Eò perducat nos, & pervenire faciat *Sponsus* Magnus Christus Dominus noster, &c.

FINIS.

QVÆSTIONIS, NVNQVID PER IVS DIVINVM, MAGISTRATVI LICEAT A REO IVSIVRANDVM exigere? Et id, Quatenus ac quo-*usque liceat?*

Theologica Determinatio:

HABITA IN PVBLICA SCHOLA Theolog. Cantabrigiæ, mense Iulio, *Anni* 1591.

Per LANCELOTVM ANDREVVS
S. Theologiæ Doctorem.

LONDINI,
Excudebat *Felix Kyngston* pro *R. B.*
& *Andræa Hebb.* 1629.

NVNQVID PER IVS DIVINVM, MAGISTRATVI LICEAT A REO Iusiurandum exigere? Et id, quatenus ac quousque *liceat?*

DE Quæstione in reos habendâ sub Religione juramenti, déque ejus per reos vel susceptione, vel declinatione legitimâ; nuper quæsitum est: *Nunquid per jus fásque divinum, Magistratui liceat à Reo jusiurandum exigere? Et id, quatenus ac quousque liceat?* Eam ego quæstionem, ne qua memoriæ vestræ, ne qua meæ confusio fiat; sic pote, quasi quinque in propagines, diductam volo. Neque verò in hoc tam succincto bidui spacio, methodus mihi magis distincta, in mentem venit. 1 An exigere juramentum liceat? 2 An Magistratui liceat? 3 An à parte reâ id liceat? 4 An omni in causâ id liceat; an verò non in Capitalibus, sed quæ mitiore pœnâ luuntur? 5 Quousque hoc liceat, & quatenus? E quibus priores illæ tres quæstiones, nihil quæstionis habent: si sani sumus in Theologia. Expediam ergo paucis.

Ac primùm, exigi licere jusiurandum jus sacrum est, qua in re, plurimum interesse puto, (quod CHRISTVS fecit in causa divortij) qualis quæque res ab initio fuerit, id primum inquirere. Ætatis flexu multa mutantur: Prin- 1

cipium Index certissimus. Quæro igitur, ubi, & quando, prima juramenti mentio in sacris literis? Reperio, *Gen.* 24. ABRAHÆ scilicet adigentis ad jusiurandum servum suum sub hijs verbis, hácque cæremoniâ: Pone nunc manum sub femore meo, ut jurejurando te obstringam, accepturum te uxorem filio meo, è cognatione mea. Ita, quod primum est in sacrâ paginâ juramentum, expressum est.

Ac ut antiquissima & primâ: ita frequentissima & penè sola hujusce mentio. Hoc ipsum (*jurare*,) vix reperias usquam in Testamento veteri, nisi vel sub *Hiphil*: id est, conjugatione præceptivâ, ratione deferentis: vel sub *Niphal*: id est, conjugatione passivâ, ratione suscipientis. Eodémque jure & Græci sunt, apud quos ὅρκος, Iuramenti nomen est; quod ferè solum in Testamento Novo Spiritus Sanctus agnoscit. Est in ea voce coarctans quædam necessitas, & (ut loquuntur) exigentia, non minus quàm in ὅρκος. Ab eâdem enim voce, vox utraque, nempè τοῦ ἕρκειν, coarctandi. Illorúmque proverbio decantatum est, ὅρκον καὶ πόλεμον, Bellum & jusiurandum, [illegible] κακά, id est, spontanea, mala esse: & ut bona sint, ἐπακτά, esse debere; id est, *pressa & expressa* (ut scitè AVGVSTINVS de juramentis) *vel auctoritate deferentis, vel saltem duritie non credentis*. Ut nisi aliquo saltem modo, atque aliquâ (nec levi) causâ, exigatur; peccetur, tum jurejurando, tum belligerando. Exigi ergo posse, vel debere potiùs; ipsa naturæ, ipsa vocis vis, evincit.

2 Sed nunquid à Magistratu? (secunda jam hæc propago est.) Certè, à Magistratu.

Sic olim Theologi, Non modò quódque corpus, sed animam adeo quamq;, Potestatibus subjectam esse, *Rom.* 13. 1. Esse igitur Potestati, factam potestatem, ut corpus tradat custodiæ incarcerando, ne quò aufugiat: Esse itidem, ut animam quoque tradat custodiæ suæ, jure-jurando; ne quò scilicet subterfugiat. Quo nomine aptissimè DEVS ipse dixit, Jusiurandum אסר נפש, id est, animę vinculum sive carcerem. (*Num.* 30. 13.) quo quasi constringatur anima: constricta appositè & expeditè respondere teneatur. Verùm intro adhuc magis. Si DOMINO hoc licet in servum, ut ABRAHÆ, *Gen.* 24. 3. si patri in filium, ut IACOBO in

IOSE-

Iosephvm, *Gen.* 47. 29. si fratri in fratrem, ut eidem Iacobo in Esavvm, *Gen.* 25. 33. nempe adigere ad juramentum: Utique meliore id jure licebit Magistratui in subditum, cujus imperium omni alio imperio excellentius est. Addo etiam, si de ritè collocando in matrimonium filio, id liceat, ut Abrahæ servum: si de commodo sepulturæ loco deligendo, ut Iosephvm: si de jure primogenituræ transigendo, ut Esavvm; privatis in caussis, addo etiam & minutissimis, si cum publicis conferantur: utique meliore hoc jure licebit magistratui, in communi Republicæ caussâ, cujus interesse est majus omni alio interesse.

Idque cautum est lege divinâ, *Exo.* 22. 8. disertis verbis. *In caussâ depositi, sistant se coram Magistratibus, ait* Devs. Quo in loco, Dei ipsius nomine, nominantur Magistratus: Nec quovis nomine, sed illo ipso quod ab אלה, id est, *adjurandi vi* transumptum est. Quasi dicat, Coram Iuratoribus se sistant, aut iis, qui (cum Dei vice, jus dicant) in judicio ipsius, ipsius nomine, juramentum ipsius exigere possunt. Nempe Vicarij Dei, *Psal.* 82. 6. in judicio Dei. 2. *Chr.* 19. 8. juramentum Dei. *Eccl.* 8. 2. Magistratui ergo licet; Magistratui (dico) cùm Ecclesiastico, tum Civili. Coram illo, nempe Ecclesiastico, lege purgare se *juramento* jubetur mulier, in caussâ suspectæ fidei conjugalis, *Num.* 5. 19. Coram hoc, Civili scilicet, lege purgare se juramento, jubetur vir in caussâ suspectæ fidei socialis, *Exo.* 22. 8. Cujus praxim videmus (est autem *praxis sanctorum, interpres præceptorum*) Ecclesiastici quidem in *Esra*, qui juramentum exegit in caussâ matrimonij, *Esr.* 10. 5. Civilis verò in *Nehemia*, qui ad juramentum adegit in caussâ fœnoris, *Neh.* 5. 12. Neque verò Magistratui solùm pio & religioso, hoc juris est; verùm & Ethnico; idque in populum Dei. Præstitit Nebvcadnezzaro juramentum Zedechias de fidelitate præstandâ, 2. *Chr.* 36. 9. adactus præstitit; ritè tamen si Ezechieli credimus. Idque cum pòst, ausu sacrilego, violare tentaret; non tulit impunè, *Ezech.* 17. 13. Addo denique; Non hoc tantùm illis licere in populos suos; verùm & in hospites ac peregrinos

nos quoque, intra ditionem suam, sive commercij, sive aliâ de causâ hærentes. Quo ipso nomine, IOSEPHVS *Ægypti* jam Prorex, juramentum defert fratribus suis, etsi legibus & naturâ Chananæis, in causâ suspectæ proditionis. *Gen.* 43.3. Ex hoc ergo jam liquet; tum exigere licere, tum licere etiam Magistratui.

3 Sed utrúm-ne à reo? (Quod sum pollicitus tertium.) Nec id in dubium vocari potest. *Exod.* 22. 8. Depositarius *pars rea* est. *Num.* 5. 19. Mulier viro zelotypo suspecta violati thori, *pars rea* quoque. At utrique defertur jusiurandum, nec declinare fas fuit. Paucis complectar: sive quis dolo rem proximi intervortit, sive malâ fide amici rem procuravit, sive rem repertam, repetenti non restituit, *Lev.* 6. 3. sive (ut mihi quidem videtur) ullo præterea in crimine (indefinitè enim ponitur, 1. *Reg.* 8. 31. את אשר יחטא- id est, quicquid peccaverit) licuit actori ונשא בו אלה להאלתו, id est, *juramentum reo impingere*, vel *levare super eo juramentum* (*Hebraica* phrasi.) Nec reo detrectare licuit, ab actore quidem ipso, nedum à Magistratu delatum. Equidem incidere non negem tempora, ut vel ipsi actori deferri expediat, non solùm reo. Vtrique namque prævaricari contingit; Actori, calumniando; Reo, tergiversando. Sed si jus, è cœlo petimus, id est, è sacris literis; reo magis. Exempla quidem ab eâ parte ferè sunt. Vix vnquam reperias in lege, delatum actori jusiurandum; Reo reperias quàm sæpissimè. Rationem reddit MOSES: Actori (quippe qui plerunque pars læsa sit) incalescit animus, totus in fermento est, iræ, vindictæ, malevolentiæ œstro percitus, *accelerares ore suo*; quod in juramento vetat sapiens. *Eccl.* 5. 1. Quare inepta planè materia juramenti. Reus, quem falsi criminis reum, lex semper autumat, quoad constet contrarium, multo aptior. Minus in eo præjudicij, minus affectionum, præter fortè timoris, qui ipse cos est quasi juramenti. Quare, à reo exigi, & licet, & verò par est.

4 Accedo ad quartam: *Quâ tandem in causâ isthuc par sit*; quæ paulo spissior est, & plus quæstionis habet. Ac causarum quidem non aliundè divisionem petam, quàm è jure nostro: id est, Theologorum. Ibi, lege sacra, aliæ, דברי ריב id

id est, Noxæ ſeu prævaricariones cenſentur. *Ex.22.9.* aliæ, משפטי־מות id eſt, cauſæ capitales. *Deu.21.21.* Quarum atroces hæ, vita quidem ſanciuntur: vita, ſive *naturali* morte moriatur: ſive *Civili*, id eſt, exilio: ſeu (ut ſacræ literæ loquuntur) eradicatione. *Eſr.7.26.* Quibus congeneres ſunt משפטי־דמים id eſt, cauſæ ſanguinariæ: quales erant, *Deu.* 25.12. Membri amputatio; & ibidem verſu 2. plagarum inflictio. Illæ verò alteræ non perinde graves, partim pecuniarum mulcta conſtabant, ענש נכסין, partim vinculis אסורין *Eſr.7.16.*

Ecquis in ijs quæ capitis ſanguiniſve pœnâ luuntur, iurijurando locus? Non ſanè ſuadeo. Primùm, ſcripturæ praxis contrà venit. Video enim, cum de ACHANIS capite ageretur, IOSVAM ſic agentem: *Narra mihi, fili mi; non jura mihi.* Cum de IONATHANIS, SAVLEM identidem: Dic mihi IONATHAN; non dejera mihi. Spontaneâ, non expreſſâ confeſſione; interrogatione ſimplici, non religione juramenti. Quin (quod caput eſt in hâc quidem cauſâ) video prophetam ipſum IEREMIAM ab ipſo rege interrogatum, *Peto abs te verbum, ne celato me illud*; ſtipulante, (nec id ſanè ſine ſpiritu dictante) *Tantùm ne capitale mihi ſit reſponſum meum.* Ac ſi in jis quidem cauſis immunitatem DEVS dediſſet reſpondendi. *Iere.38.14.* Ac ratio quidem favit. Sic enim (quoad ejus fieri poteſt) quæſtiones à Magiſtratu habendæ ſunt; ut manifeſta abſit jactura animarum. Cúmque ex ore maximè mendacis, illa vel maximæ veritatis ſententia prodierit, (*Pellem pro pelle, & quidquid eſt viro, daturus eſt pro vitâ ſuâ. Iob.2.4.*) verendum ne illud (*Quicquid*) tum conſcientiam ipſam juramenti, tum timorem Numinis, tum quicquid præterea religionis eſt (ut homines ſunt, utque mentem habent) comprehendat. Quare, etſi nihil definio: tamen (neſcio quomodo) in hijs quidem cauſis, propter perjurij periculum præſens, jurijurando parcendum cenſeo; legéſque quibus vtimur (κατὰ συγχώρησιν) ſaltem idem hoc cenſuerunt. In alijs verò ijs, quæ minore noxâ cum ſint, mitiore pœnâ plectuntur, non cenſeo. Niſi fortè, Comicum quoque illud jam in Theologiâ receptum ſit: *Iuramentum rei ſervandæ, non perdundæ conditum eſt.* Cautum

O eſt

est enim lege generali, Lev. 5. 4. *Quod quis juraverit sive benè se facturum, sive malè id fuerit; teneri debitorem, ut faciat:* Idque cum de *malo culpæ* intelligi nequeat (ut in scholis loquimur) *ne sit enim sacramentum pietatis, vinculum iniquitatis:* in *malo pæna* teneat necesse est. Quo in genere, nec renuere juramentum licuit, nec datam in eo fidem pòst rescindere.

1 Non renuere: Sciens prudens exegit à SCHIMEIO juramentum SALOMON, in damnum libertatis suæ; ne quò se scilicet proriperet trans *Cedronem*: legitimè exegit. Cúmque post SCHIMEI (juratus ne transiret) transiisset tamen: capite luit, & licitè quidem luit, non tam transitu *Cedronis*, quàm juramenti sui, 1 *Reg.* 2. 43. Quid quæritis? Quanquam prophanus SCHIMEI, juramentum nullus detrectavit; etsi in dispendium libertatis suæ. Neque verò MICHEAS, qui juramenti religione obstrictus à rege; (neque aut semel id, aut tum primùm, sed aliquoties ante factitatum) quod solutus renuit, adjuratus non renuit, sed respondit; etsi certa illi pœna ante oculos, etsi amandandus ob id responsum in domum carceris. 1. *Reg.* 22. 16. Quo exemplo, tum id constat in more institutóque positum fuisse *Israëli* in responsa jurare: tum id, quanquam prophetam MICHEAM, non ausum tamen (inscitiâ id fortè juris divini) quod nos hîc hodie facimus; aut stipulari, ne fraudi sibi sit juramentum suum, libertati suæ; aut si id non detur, tergiversari.

2 Non rescindere: Quod ipsum summo scilicet argumento est, legitimè præstari. Nam ni ita sit, Rectè AVGVSTINVS: *Injusta vincula, rumpat justitia.* Non erit (spero) deteriore jure magistratus, quàm quivis de plebe. Atqui privati cujusque ea demum virtus non infima; Si juratus in damnum suum, non mutet tamen, quod vicino pepigit. *Psal.* 15. 4. Et, si non, quod vicino; nec quod Magistratui: Meliore quidem jure, pari saltem. Quid quæritis? quanquam prophanus ESAV, juramentum nullus revocavit; etsi in dispendium hæreditatis suæ. Verum enim, ut quo jure sint privati, hac in re semel sciant; neque regi fas istud. Iuravit in damnum suum ZEDECHIAS, idque primâ facie; servitutem scilicet, tum suam, tum populi sui, *Ezech.* 17. 13. mutavit;

mutavit; sed & detestante factum Deo, & vindicante. Neque verò reipublicæ. Respublica *Israëlis*, juramenti interventu, fœdus cum *Gibeonitis* sancivit. Contrà venit illud, tum commodo suo, tum politico Dei præcepto. Non censuit mutandum, rectè censuit. *Ios.* 9. 15. Idémque cum Savlvs posteà mutandum censeret, etsi zelo id *Israëlis* factum, periculo id primùm regni sui, excidio pòst posteritatis expiavit. 2. *Sam*. 21. 2. Non regi, non reipublicæ nec privato igitur. Concludo jam: Absit modò capitis periculum; in rebus causísque, quæve mulcta, quæve carcere plectuntur; Et subdito præstare juramentum fas esse, & magistratui postulare.

Verùm in eo hæsitationis plurimum; hoc ipsum quousque liceat, & quatenus. Quod ego dum expedio: actio mihi tota, sive (ut loquuntur) *processus judicialis* obeundus est; ut, qua tandem prodire tenus, ubi non datur ultrà, cognosci possit. Ac illius quidem (quod ad præsens hoc institutum nostrum attinet) partes tres; quas hijs nominibus in sacris literis designatas video. Prima, Admissio litis, [a] מובא ריב dixere *Hebræi*: id est, ingressum causæ ad judicium; ex *Esaia*. 1. 23. Divus Pavlvs κατηγορίαν παραδέχεσθαι. 1. *Tim*. 5. 19. Secunda, Status causæ, eiúsque positio [b] מכונת ריב id est, basin litis *Hebræi* nomen fecere, ex *Deut*. 19. 13. *Græci* [illegible]. D. Pavlvs (ni fallor) ἀντιλογίας πέρας. *Heb*. 6. 16. Tertia, Probationum inquisitio [c] חקר ריב id est, pervestigationem litis *Iudæi* appellant, ex *Iob*. 29. 16. *Græci* [illegible]: D. Pavlvs βεβαίωσιν. *Heb*. 6. 16. (Nam cum quartâ, quam [d] פתגם id est, sententiam omnes vocant, nihil mihi negotij.) Tria ergo hæc insunt in omni judicio: Legitimè quis vocari in jus debet: Pòst, status causæ fieri: Probationes demùm inquiri.

[a] *Mobha ribh*,
[b] *Mechuna ribh*,
[c] *Cheker ribh*,
[d] *Pithgam*,

Ac in primâ quidem, haud ullus (quod sciam legerímve) juramenti usus. De eâ tamen ut inquiram, facit quorundam error, minuendus mihi hodiè (si fieri modò possit) qui nondum satis sibi accusati, imò qui seipsos accusaturi sibi videntur; nisi prodeat in medium ac conspectum accusator quispiam: quique quod ab ijs juramentum requiritur, ad status positionem, id est, partem secundam; illud ad primam hanc,

id est, litis admissionem requiri, falsò id quidem & temerè arbitrantur; sed tamen arbitrantur.

1 Propono itaque sic: Omni in lite, vel ita in aperto rem
a esse; ut constet tum de facto, tum de personâ: Sive
b deprehensa sit pars rea: id est, (ut loquuntur) in facti flagrantiâ, ut illa, *Ioan*. 8. 4. sive ita manu elatâ, vel ausu (ut dici solet) notorio, ut coram magistratu cœtúque universo tentata fuerit, quale ZAMRI facinus, *Nu*. 25. 8. In quibus ita propalàm gestis, nihil accusatore, nihil teste opus est: vel
2 sanè ejusmodi, ut aut de facto constet incognitâ personâ, ut
a in cadavere reperto, cujus percussor ignoratur. *Deut*. 21. 1.
b aut de personâ quidem, incognito facto, ut in ACHANIS. *Ios*. 7. 18. Quâ quidem in re sic controversâ, vocari quispiam in jus poterit, modis quatuor, ex divinæ legis sententiâ.

1 Etenim vel indicijs prodi quis poterit, ut in primâ illâ justitiâ divinâ (quàm humana omnis imitatur) actum est contra ADAMUM, sine delatore, solis indicijs: quod se scilicet proripuisset in fugam, atque inter densa arborum abdidisset (conscij nimirum animi indicium.) *Gen*. 3. 8. In secundâ illâ, contra CAINUM, ex indicijs itidem, (nempè ABELE nusquam comparente,) repertâ effusione sanguinis, prægressâ in ABELEM sive irâ, sive invidiâ CAINI. *Gen*. 4. 6, 10. Primus hic modus est.

2 Secundus: vel insimulante altero prodi quis poterit; ut illa ipsa in justitiâ primâ, solus ADAM citatus: sed is in quæstione (ut fit) EVAM insimulavit; EVA itidem serpentem. *Gen*. 3. 12. Atque ita illi quoque rei peracti sunt.

3 Tertius: vel porrò infamiâ, (ut plerunque improborum facta suspicio consequitur, suspicionem sermo, sermonem insinuatio.) Atque ita scilicet, actum contra *Sodomitas*. *Gen*. 18. 20. *Clamor Sodomorum cum multus sit; descendam & inquiram*, (inquit DEUS.) Eodémque modo, quæstiones habitæ, tum in lege: *Si perlata ad te fama fuerit, aut si fando fortè inaudieris*. *Deut*. 17. 4. Tum in Evangelio, ut contra incestum. 1. *Cor*. 5. 1.

4 Quartus: vel denique *suggestione* seu querelâ, ut in *Iobi* causâ. Ca. 1. 11. Vbi accusator fratrum nostrorum, (ut cum

eum Divus IOHANNES nuncupat) sanctum illum virum, hypocriseôs, falsi quidem criminis, sed tamen criminis, reum, fecit. Eáque partim juridica; quo nomine fuerunt apud *Hebræos*, qui [Hebrew] *baale mishpat*, id est, magistri litis dicebantur. *Esa.* 50. 8. Ubi pœna rei quæritur, vel læsæ parti satisfiat, in causâ injuriæ. Partim (ut loquuntur) *Evangelica*, qua Ecclesiæ denunciatur quispiam. *Mat.* 18. 17. ubi medicina tantùm rei quæritur, ut Ecclesiæ satisfiat, in causâ scandali. In primâ, res ipsa loquitur (ut dici solet) reúmque insimulat. In secunda, reus alter alterum. In tertiâ, populi vox delator est. In quartâ, unus quispiam, proprij veríque nominis *accusator*.

Addo etiam hijs quintum adhuc, verum non (ut hæc) ordinarium expediendæ litis remedium; quin planè extraordinarium; nec adhibendum, nisi in valle ACHOR id est, contra perturbatores *Israëlis* (hoc enim sonat vox ACHOR:) nempè atroci aliquo in scelere, aut periclitante Ecclesiæ regniqúe statu. In ijs enim decurritur ad extraordinaria, ad sortes scilicet, à IOSVA, quod quibusvis in causis, non datum est *Ios.* 7. 16. In ijs, sua solùm suspicione fretus IOSEPH; *Nos vos exploratores estis* (inquit) *& ad nudas terræ partes detegendas venistis. Gen.* 43. 3. Cúmque illi negarent; sine indicio, famâ, delatore quoquam; quæstione habitâ, SIMEONEM detrudit in carcerem, reliquos adigit ad juramentum. Nec illi ad jus gentium provocant tamen, aut contra jus fásque secum agi conqueruntur. Vbi enim de reipublicæ pace agetur, tanti illa est; ut non dubitem, DEVM, suum Magistratui zelotypiæ spiritum permissurum esse, de salute *Israëlis* sui: non minùs quàm marito suum permisit, de castitate conjugis suæ. *Num.* 5. 14. Nam & res de quâ agitur in summo gradu periculosa est, ut dissimulari non debeat: & personæ, quibuscum agitur, nisi conscios suos, testes nullos adhibere solent, per quos argui possint. Et scelus ipsum, quo de agitur, ex eo genere scelerum est, quæ impressa post se vestigia, aut notas non relinquunt, per quas manu teneri queant. Quare in istis non minùs suspicione solâ accusare, quàm per Equuleum, Cippum, Scapham, quæstionem habere fas: (cui rei

Iere.29.26. fuerunt illa in divinâ republicâ.) Quorum utrumvis, in alijs, sive litibus, sive criminibus, nemo permiserit. Rectè (si benè memini) SENECA rei rationem reddit; *Vbi scelera per abruptum eunt, iniquum est justitiam ad gradus teneri.* Cui non valdè dissimilis est; (ejus qui in scelere ACHANIS abrupto ad sortes decurrit) quæstio planè extraordinaria. Perturbari vult illos *Israëlis* DEUS, qui perturbare nituntur *Israëlem* DEI: ejúsque rei vallis ACHOR, perpetuum monumentum.

Iam verò quemcunque in jus vocari, magistratus, præcunte ex quatuor illis uno (aut, si de Reipublicæ Ecclesiæve pace agatur, quinto etiam) legitimè vocatus est. Nec est, quod metuat, ne se accuset aut prodat; accusatus jam & proditus legitimè. Est quod curet, quo modo se accusatum sic proditúmque, legitimè defendat. Atque hactenus de jure accusatorio.

Assumo jam secundum. Re, sic, sub judice, in dubium vocatâ, vel fatetur reus admissum scelus, quod fecit ACHAN; ac tum in confessum, nullæ sunt Iudicis partes, nisi ut ferat sententiam. Vel, (quod ferè fit,) negat; quod eleganter inprimis expressit SALOMON, *Pro.* 18.7. *Iustus est, qui primus in lite est, donec superveniente proximo, pervestiget eum Iudex.* Negante jam reo per depulsionem, actore per intentionem affirmante, oritur *Paulina illa* ἀντιλογία, de qua ad *Heb.* 6. 16. Cujus ἀντιλογίας πέρας, seu contradictionis terminus, illud est, quod in omni judicio quæritur, ut ibidem Apostolus animadvertit. Terminus autem nullus reperietur, donec in æquilibrio res; id est, nisi altera causa uberiorem habeat βεβαίωσιν, quàm altera. Apostoli ea vox est eodem in loco. Eam ergo, quâ parte lateat inquirere, judicis partes sunt. Tenuis enim labor, tenuis laus, lites dirimere quæ in proclivi sunt. Illas, quarum obscurum jus est & perplexum, excutere; id demum Iudice dignum. *Causam quam non cognovi, pervestigavi eam,* de se ait *Iob. cap.* 29. 16. Idque ipsum dextrè commodéque præstare, honor est magistratus, ait SALOMON *Prov.* 25. 1. Cui ipsi honori summo fuit, sententia, quam tulit in lite omnium difficillimâ, inter caupo-nas de incertâ matre pueri superstitis 1. *Reg.* 3. 27. Atenim priusquam adhiberi, aut debeant, aut possint βεβαιώσεις illæ,

id

id est, probationum statumen) status aliquis fiat necesse est, & quasi cardo quispiam sit, in quo causa vertatur, ac id, omnium primò constare, quid & quousque affirmet hic, neget ille; in quo pedem ponere uterque ac (ut se) juremanu consertum, vocare possint. Dicit IVDÆVS, omnino prudenter dicit: *Ante omnia repone mihi litem supra basin suam;* [illegible] Quod ni facias, erit (uti aptè quidem loquuntur ex *Proverb.* 21.) actio tota [illegible] id est, mera vanitas, inter actorem & reum, hinc illinc, ultrò citròque, agitata. Quod cùm nec in scholis hîc ferri possit; multo minus in judicio debet, cujus esse debet, sacer ac solennis processus omnis, ipsaque justitia justitiæ, ut est, *Deut.* 16.20.

[illegible] jam hoc, sive status (seu quis appellare malit) [illegible] aut est ex parte Rei quærendus, aut ex Actoris. Non ex Actoris: Non potest sæpè, quia is sæpè nullus; ubi aut Indicijs quis in jus vocatur, aut famâ. Et cum est, transversus fere rapitur: sive odio, sive cupiditate aliquâ obliquâ impulsus est, ipse ut sine statu sit, ut frustrà ab ipso statum quæras. Quare Reo facta hæc gratia, seu potiùs hic honor habitus est (qui & semper persona est certa, quemque lex non convictum habet, pro insonte) ut ipse sibi sua vel affirmatione vel negatione statum figat: Imò verò ut illius solo responso totius controversiæ status fiat: nec status modò controversiæ, sed (nisi falsi convincatur sub teste duplici, omni exceptione majori) controversiæ finis quoque. Sed enim ne statu, sic à se defixo, si solutus & liber erat, statui post suo non stet; sed tergiversetur, ac recedat ab instituto: adhibetur illi vinculum [illegible] *animæ vinculum* (ut DEVS ei nomen fecit) religiosa scilicet juramenti affirmatio; quâ nempe, illius anima quasi constricta vinculo, veritatem, (non eam quidem absolutè) sed prout ipsam sciverit, crediderit ve, sanctè & sincerè tenetur eloqui, nec contra mentem ire (quod mentiri dicimus) sed quasi cum DEO agat ita cum magistratu agere, DEI & locum tenente, & vices gerente, & jus exigente.

Israëlis hoc instituto niti & populi DEI, (ut nempe juretur in responsa) evincunt & illa MICHEÆ praxis (de quâ ante mihi mentio) & verò multo aptiùs, altera illa in quæstione

de

de ELIA 1 Reg. 18. 10. Ubi cùm disertè respondissent, *non est apud nos*, non eo contentus rex, adegit eos insuper ad juramentum, quod non invenissent eum: quasi nulla lex cogeret, responso acquiescere hominis injurati. Quare ut aequum omnino est, constringi Reum, nè elabi denuò & statum mutare possit; ut subindè alius atque alius, atque ita (reverà) nullus sit consistendi locus: ita constringi non aut nudo responso, aut (ut alijs videtur) pecuniae mulctâ (animae haec vincula non sunt; quae sola interpres est veritatis) sed solo, verò, & unico animae vinculo, id est, jurejurando. Atque ita demum cardine totius causae sic (ut par est) posito; ad illas quas nominat Apostolus [illegible], progredi fas.

Neque verò (quod quosdam criminari audio) Reum sic astrictum esse convenit, Actorem omni modo liberum. Neque verò hoc jure utimur. Sed, ut jure-jurare actorem, non sanè tutum, propter, quas bis jam nominavi, causas (& DEUS ipse Satanam, quem διάβολον, id est, calumniatorem esse scit, κατήγορον, id est, accusatorem esse permittit:) ita referre tamen in codicem tenetur delationem, suámque insuper syngraphâ fidem obligare, sub certâ mulctâ pecuniae, sub certâ notâ infamiae, sub precio reddendae cessationis (ut loquitur lex) ni quam suggessit, accusationem & prosequatur, & probet. Ita utrinque cautum est; illinc jurisiurandi religione; hinc mulctâ duplici, infamiâ non simplici; ne aut calumniari Actor, aut Reus tergiversari possit.

Apoc. 12. 10.

Exod. 21. 19.

Iam verò jure-jurare Reum primò, ac dein respondere (quod nonnullos malè habet) ideò jus est; quia si injuratus id faceret, nugatoriè faceret (nempè solutus religione) si quâ in codice clausulâ paulò magis premeret; abnuerit responsum, versaret se huc, illuc, ambages, diverticula, cautelas quaereret; nihil aut explicitè, aut appositè, responderet. Id quod religiosè erit facere, postquam juramento obstrinxit se, sanctè tum omnia, candidéque facturus. Injuriae scilicet, quàm perjurij reus esse malit: & damno se potiùs subsubjiciet, quàm damnationi.

Formulam è lege petimus & sacris literis: Nulla mihi aptior ad institutum hoc videtur ESRAE quaestione illâ, Capitibus *Esra.* 9. & 10. in quâ Rei respondent, sed priùs

jurati. Cujus totius judicij ordo hic. Accedunt viri primarij, atque rem referunt ad Esram, de inito per nonnullos (centum putà & decem) cum alienigenis conjugio, *c.* 9. 1. Adigit Esras reos ipsos, etiam plerosque ne reos quidem, ad juramentum *c.* 10. 5. Adigit autem, in causa, in qua convinci testibus poterant. Sed tamen primò adigit, Pòst ejusdem *cap.* 5. 16. Esras cum reliquis, quibus delegata ejus rei cura, sedent ad quæstionem habendam, quam tertio demum mense pòst effectam dederunt. Quæ forma cum Esræ fuerit scribæ prompti & periti in lege Dei sui; respondere poterit votis, non iniqui hominis, ad legis practicam (ut loquuntur) & instituta cognoscenda. Atque hic jurisiurandi usus prior; justus ac legitimus, in basi nempè litis stabilienda.

Alter est, cum argumentis agitur ad fidem auspicatæ jam 3
liti faciendam. Argumenta verò, sive βεβαιώσεις, illæ, quibus a
Iudici fides fit; partem notæ sunt atque indicia (quæ rei na- b
tura fert) certa atque indubitata: partim testimonia incorrupta atque integra.

Indicia; qualia proferuntur à parentibus in causâ traductæ virginis, *Deut.* 22. 17. Testimonia; quorum sub fide itidem, omnis actio confirmatur, *Deut.* 19. 15. Quorum ego in numero (testimoniorum dico) jusiurandum pono; & ipsum ἀντιλογίας πέρας, sive (ut loquuntur) *litis decisorium*, *Heb.* 6. 16. Iurisiurandi autem ex veteri canone, *Hebræi* partes duas, seu malit quis, genera duo, fecêre.

Priorem שבועת העדה, id est, solennem contestationem, quâ *Shebuath haeda.* quis aliorum defectu testium, sive qui non possint, sive qui nolint, testimonium ferre; Deum ipsum ubique & in omnibus præsentem, ac jus testis habentem, testem advocat: *Vivit* Iehova *coram quo loquor*, contestationis, formula, *Iud.* 8. 19. Posteriorem verò שבועת האלה, id est, diram exe- *Shebuath haala.* crationem, quâ quis contestationi suæ fidem facit, oppignoratâ quasi salute suâ, & abdicato, quicquid sibi in Deo aut spei, aut tutelæ est; si falsi testem fecerit. *Sic faciat mihi* Dominus, *& sic addat:* execrationis formula, 1. Sam. 14. 44. Neque verò minùs interesse putârunt Theologi, neque minus teneri Reum, sive alterutrâ utatur; sive

utrâque. Addo etiam; ſive conteſtetur Reum Magiſtratus, aut execretur adjurando; ſive ipſe ſe, jurando. Perinde enim eſſe, fiat hoc, an illud levetur juramentum ſupra Reum à Iudice; an levet ipſe ſupra ſe. Idque conſtare volunt tum ex *Prov.* 29.24. ratione θέσεως: tum ex *Iud.* 17.2. ratione hypotheſeôs. Verùm lis iſta aliam in litem incurrit; non proſequor: proſequor quod inſtitui, de argumentis.

Iam verò Iudici à DEO poteſtas facta, tum inquirendi criminis argumenta, tum citandi teſtimonia; tum deferendi juramenta, ídque ad cauſæ βεβαιώσεις colligendas. Poteſtas illa fit, *Deut.* 13.14. Inquires (inquit DEVS) ídque in genere, primò [a] דרשת. Cujus duas ſpecies ſubjungit. Primam, [b] חקרת, id eſt, Inveſtigabis, *indicia* nempè & *argumenta*. Secundam [c] שאלת, id eſt, interrogabis, teſtes nimirum, & qui rerum geſtarum conſcij fuerant.

[a] *Daraſhta.*
[b] *Chakarta*
[c] *Shaalta*

1 Argumenta. Sic IOSEPHO licuit manticas fratrum perſcrutari, ut ſublatum furto calicem depræhenderet. *Gen.* 44.5. Sic Magiſtratui noſtro, ædium penetralia & receſſus intimos, ad indicia ſceleris eruenda.

2 Teſtimonia. Sic cautum eſt lege divinâ, *Lev.* 5.1. *Si vocem quis audierit adjurationis* (Paraphraſtes autem *Chaldæus* legis interpres longè antiquiſſimus, necubi erretur à nobis, appoſuit; nec dubium, quin de ſenſu veteris Eccleſiæ, etiam quæ ante CHRISTVM) *à Iudice facta vel delatæ; & ipſe ejus rei teſtis eſſe poſſit, ut qui viderit ipſe, ſciverítque* (quo loco *ſciverit* Septuaginta vertunt σύνοιδε) *ſi quis ita conſcius ad teſtimonium evocatus ſit; ni indicârit, feret iniquitatem ſuam.* Quæſtionem ergo habere licet, vel ſub juramento.

Ac primò quidem, quæſtionem habere de reo apud alios quantumvis fratres, quantumvis religioſos. Sic OBADIAS ELIÆ, 1. *Reg.* 18.10. *Non eſt provinciæ aut regni locus, quò non miſerit* DOMINVS *meus quæſitum te, cúmque reſponderent, Non eſt apud nos; etiam ad juramentum adegit provinciam illam, quòd non inveniſſent te.* Ac mihi quidem veriſimile fit; cùm toti regno commune hoc juſiurandum fuerit; etiam in religioſos illos incidiſſe, quorum nec genua BAALI curvata, nec ora ipſum oſculata ſunt: nec eos tamen hac in re (etſi in ELIÆ ſui præjudicium, etſi apud Magiſtratum

tum iniquiorem) testimonium dicere detrectâsse. Neque verò de Reo tantùm apud alios habere quæstionem fas: sed & apud ipsum de se. Exemplo magni Iudicis in lite omnium primâ, *Gen* 3. 9. *Quis indicavit tibi, nudum esse te? Et, nunquid comedisti de fructu arboris interdictæ? Sic Principes* BARVCHVM interrogant de libro *Ieremiæ: Indica nobis, quomodo scripseris verba hæc. Ier.*36.17. Sic ESRAS Reos ipsos de facto suo. *Esr.* 10. 11. sic Pontifices à PAVLO in custodiam dato, πυνθάνεσθαι τι ἀκριβέστερον, postulabant: *Act.* 23. 20. Fatiscunt enim sæpè accusatores (quod olim *Ethnicus* animadvertit:) non omnes possunt; nonnulli nolunt accusare. Quid agimus? Quorundam scelera, quia verè opera tenebrarum sunt, nec possunt prodi: *Ephe.* 5. 11. Quia *manus in manu est*, nec se volunt prodere, *Prov.* 16. 5. Quia durum est DOEGI nomen; & hoc ipsum, *prodire ad insimulandum quempiam*, frigidum atque odiosum jam: res sumptus, periculi, infamiæ, *Pro.* 25. 8. Sinimúsne latere & scatere scelera, & morâ vires acquirere, donec erumpant tandem ad perniciem Reipublicæ? An quia nemo aut potest, aut vult (perinde enim est, nolit quis accusare, an non possit) interrogare datum est? Datum est certè. Atqui absque sacramento interposito interrogare, pro nihilo est. Quare & adjurandi jus fecit. Quam vocem Spiritus sanctus in veteri * Testamento, per השביע exprimit, sicque MICHEAM rex adjuravit: in Novo per ἐξορκίζειν, sicque Pontifex CHRISTVM, *Matt.* 26. 63. & utrique religio fuit, ad quæsita non respondere. Ac de *Hebræa* quidem voce quæstio nulla, quin & vi nominis, & usu, juramentum deferat. Addo nec de Græcâ, si rectè vertant BEZA cæterique interpretes Dæmonis postulatum illud, quod est *Matt.* 5. 7. *Adjuro te, ne me torqueas*: id est, Confirma mihi jurejurando interposito, fore, ut ne me torqueas: ut illis videtur. Sed ego *adjurandi* vocem mitto. Sumo alteram, *levandi* super Reum ipsum, *juramenti* (si altera modò sit) id est, vel invitum ad juramentum adigendi, permissam in lege, vel Actori. *Exod.* 22. 8. 1. *Reg.* 8. 31. Ac proin, plus etiam quàm permissam, Magistratui. Certè enim periniquo loco res foret; si cuivis de plebe Actori, exigendi à Reo juramenti potestas

* 1. *Reg.* 22. 16.

P 2 foret;

foret; non foret Magistratui. Si in causâ depositi id liceret, in causâ regni non liceret: si adigi quis posset ad juramentum, non *extendisse se manum ad rem proximi sui*; adigi non posset ad juramentum, non extendisse se manum ad pacem Reipublicæ: si potior illius ratio, quoad jus, qui *turbas dederit* in Ecclesia DEI, quàm illius qui *aliquid intervortit* de pecunia amici. Confer mihi hæc tantùm inter se, primò Magistratum ipsum, & Actorem de vulgo quemlibet. Pòst, causam pecuniolæ cujusdam, & causam Reipublicæ. Dein, *depositum* illud alicubi quandoque deprehendi posse; clandestina ista colloquia non posse (nisi sic interrogare detur) abire enim in auras, impressionem post se nullam relinquere. Aut valdè me fallit animus; aut (sive personas spectes, sive res, & rerum sive momenta, sive exitus) major hîc necessitas, major æquitas incumbit juramenti. Quare & interrogari eum in causa sua, jus fásque divinum est; & id interventu sacramenti fieri, fas quoque. Atque hic jurisiurandi usus posterior, justus ac legitimus, non modò ut quæstioni status fiat ex responso Rei (quod ante positum est:) sed etiam ut βεβαιώσεις quoque causæ, id est, probationum statumina colligantur, quibus Iudici fides fiat, ad litem ex altera parte terminandam.

Possent hæc jam satis esse huic instituto; nisi quòd restet adhuc unus (credo) aut alter, vix dignus vindice nodus: nisi quòd (ut est hoc seculum nostrum) quorundam hominum quivis scrupulus, scopulus est. Causantur adigi hoc pacto homines ad jusiurandum infinitum; nisi antè, quæstionem habere; pòst, juramentum deferre liceat. Ejusce rei ratio jam ante à me reddita. Nolo jam hîc recoquere. Tantum id contendo, quòd defertur ijs, de more, juramentum, infinitatis nomine declinari non posse. Dum enim IEREMIÆ illi, (qui semper in Theologia habiti sunt jurisiurandi limites & quasi fines) adhibeantur, *Ier.* 4. 2. In *veritate, justitia, judicio*, abundè satis circumscriptum est; nec alios scriptura fines aut agnoscit, aut postulat. 1. *In veritate*, verè scilicet, ne quid contrà quàm sibi conscius est, dejerare cogatur. Quomodo MICHEÆ delatum est. 1. *Reg.* 22. 16. *Ne eloquaris mihi nisi veritatem, in nomine* DOMINI: Aut si

si cui magis PAVLINA placeat attestatio. *Rom. 9. 1. Veritatem dicam, per* CHRISTVM, *non mentiar, attestante mihi simul conscientiâ meâ per spiritum Sanctum.* Sat à prima parte finitum est. 2. *In justitia,* justè scilicet; nempe ut, & de 2
possibili juretur, de quo cavit servus ABRAHÆ, *Gen.* 24. אולי לא-תאבה, id est, *Fortasse non dabitur.* Ethnici quoque ipsi: *De quibus sciam poteróque.* Et de honesto de quo caverunt illi, *Esræ* 10. 3. בתורת יעשה, id est, *prout forma juris exigit.* Divus PAVLVS quoque *Act.* 23. 3. *Secundùm id quod in lege est.*
Sat à secunda parte finitum est. 3. *In judicio,* id est, maturè 3
(sic enim distinguunt interpretes) ut ne temerè. De quo SALOMON *Eccl.* 5. 1. Ne proferens quid coram DEO, *accelerare ore cogatur*; sed spatio ad deliberandum interposito, ita demùm respondere. Hij sunt quos juramenti fines sacræ literæ agnoscunt, nec prætereà quicquam postulant, ut definitum sit. Tres isti si adhibeantur: 1. *Non loquar nisi veritatem in nomine* DOMINI. 2. *De quibus sciam poteroque, & prout à me forma Iuris exigit.* 3. Sumpto tantùm ad cogitandum spatio: nullum ab infinitate periculum. Etsi de singulis quæstiunculis non constet (quæ sæpè è re nascuntur) sat tutus erit intra hos fines; non responsurus quicquam aut falsò aut temerè; nec nisi de ijs, quæ & ipse meminerit, & lege teneatur; Nempe, quod citra juramentum facere tenetur, id faciet. Et qui tutior esse vult, mihi quidem infinitam potiùs licentiam captare velle, quàm infinitum jusiurandum declinare, videri solet: aut (scilicet) sibi malè conscius; aut illud quod dicere nolo.

Iam verò dum ne peccetur jurejurando, haud quicquam
credo interest, anténe promittas te dicturum juramento 2
promissorio; an pòst dejeres, te dixisse *assertorio.* Eodem redit; priusquam respondeas, profitearis te id sine fraude facturum, præmisso: an postquam respondisti, attesteris, te id sine fraude fecisse, submisso juramento. Dixi quidem, & dicam; Feci, & faciam; duo sunt tempora: juramentum idem est. Quare ad rem quidem, haud quicquam interesse puto: interesse tamen hoc, quod plurimum conducat hoc litibus; tum ut explicitæ sint, tum ut expeditæ, si *omnium primò juretur.* Vt explicitæ; ne (si Reo prævaricari li-

 beat,

quam in ijs peccari: Exigere posse magistratum, idque à Reo, (præsertim dum ne capitalis causa sit, aut sanguinaria) jusiurandum suum: idque eousque posse, sive ut lis basin suam obtineat, dum status quæritur: sive ut probationum veritas elucescat, dum quæstio habetur. Neque verò juramenti aut fines, aut ordinem, aut examen peccare in Theologiam: ac proin detrectare non posse. Qui detrectant; primùm inscitiâ divini juris id facere: periculoso dein exemplo, si sic liceat animi gratiâ, in judicia publica, sine judicio inquirere; si cæteras regni res, momentáque reipublicæ; denique jus ipsum (si pro nobis non faciat,) in jus vocare. Quod avertat à nobis DEUS Opt. Max. ad quem conversi precemur, uti det nobis *modestè sapere, & sentire in omnibus*, cernere animis quàm non religiosum sit, quàm non Christianum, inclinare judicia gentis nostræ: quin ea potiùs quæ remp. nósque omnes sustentant, omni conatu nostro, omnibus ingenij nervis ac viribus sustentare. Proximè enim post DEUM, Deíque cultum; verissimum est ELIHU verbum: Duo hæc, *Iustitiam ac Iudicium, sustentare omnia.* *Iob 36.17.*

Atque ita determinata mihi sit lis ista, atque utinam etiam terminata.

FINIS.

DE VSVRIS, THEOLOGICA DETERMINATIO, HABITA IN PVBLICA SCHOLA THEOLOGICA Cantabrigiæ.

Per LANCELOTVM ANDREVVES
S. Theologiæ Doctorem.

LONDINI,
Excudebat *Felix Kyngston* pro *R. B.*
& *Andræa Hebb.* 1629.

beat, cum nondum ſacramento obſtrictus ſit) fluctuet lis to-
ta, nec baſin cardinémque conſequatur. Vt expeditæ; ne
(ſi nolit reus ubi reſpondit, in reſponſa jurare) eaſdem ſæpé
quæſtiones iterare, atque ita actum agere, judex cogatur.
Intereſſe denique quod in illa judicij formulâ, divinæ legi
Eſra.10.5. inprimis conſentanea, & noſtræ huic quæ in dubium voca-
tur quàm maximè affini: is ordo ſit; *juramenti* primùm, de-
in, *quæſtionis*: Idque ipſorum poſtulato de quibus habita
eſt quæſtio. Cùm enim de litibus expediendis accuratiſſi-
mè divinâ lege caveatur; neque prior in ſcriptura mentio
judicij, ut fiat; quàm ut *citò fiat*, ne ſi diu ſit in *Fieri*, aceto-
Exod.18.14. ſum fiat: rectè poſtulant illi, *Eſr.* 10. 13. ne ſibi neceſſe ſit
pro tribunali ad omnia quæſita reſpondere: longum opus
eſſe, nec unius diei. Quare poſt præſtitum à ſe loco ſolenni
ſolenne juramentum, venturos ſe pòſt per otium, לעתים מזמנים
id eſt, deſignatis temporibus: ut in ſingulas facti circumſtan-
tias, virtute priùs præſtiti juramenti, inquiratur. Eadem nunc
praxis apud nos; idem mos obtinet: & quidem ſive conſi-
lium ſpectes, æquiſſimus; ſive inſtitutum, divino quàm ſi-
millimus. Nam ſi juramentum præcedere debeant quæſtio-
nes (cum niſi pro conceſſu jure-jurare quemquam nefas:)
certè vix unus dies, uni cauſæ ſufficiat, cogatúrque (quod
IETHRO factum damnavit) *aſtare iudicio populus à manè
uſque ad veſperam.*

Ultimum id eſt: quod quidam (vitio mentis proculdu-
bio) deferri ſibi poſtulant: ne in emiſſum à ſe juſiurandum,
inquiratur: Idque PAVLINÆ ſententiæ fiducia; *Cujuſ-
Heb.6.16. que contradictionis terminus, juramentum.* Mitto, quòd id ita
interpretari liceat, ut πέρας illud *ſtatus* potiùs ſit, quàm exitus
controverſiæ. Verùm, ne liceat; ſed eſto ſanè. ſit termi-
nus juramentum; at non qualecunque tamen, aut à quocun-
que, quomodocunque præſtitum (vix hoc ſani cerebri po-
ſtulatum:) verùm ejuſmodi (ſpero) ut de ejus fide nulla ſit
contradictio; ſi modo contradictio per illud terminari de-
beat. Quare ſi litem ſine contradictione terminare debet;
ita liquidum eſſe debet, ut ei nemo vel citra examen, vel
pòſt, aut velit, aut poſſit contradicere. Iuſiurandum enim
quodvis cujuſvis, omni inquiſitione liberare velle; quid a-
liud

liud est quàm perjurij causam agere? quid aliud, quàm quasi signo dato, ita authoramento hoc; profligatæ fidei homines, ad scelus hoc sollicitare? Cum enim sive id Actor, sive Reus, seu testis præstet, eadem juramenti religio, idem valor sit: actum est, si quis jurare in litem velit, statim causam obtineat, pòst autem, recténe juratum an secus, inquirere nefas: Quippe *jusiurandum omnis controversiæ terminus.* Isthuc quidem si sic detur, perjuris benè sit; Cum Deo transigant si possint; certè à lege nihil metuant, nec aure luant, quod ore peccârunt. Quanto id æquius? Imò verò si bonæ fidei est jusiurandum; bis, térve, inquiratur, vel septies, si libet. semper quasi de fornace, liquidum magis, purúmque exibit: ipsaque semper inquisitio, uberioris fidei acquisitio futura est. Sin non bonæ, vel dubiæ fidei sit, vel suspectæ: inquiratur, & tum; quò *injusta vincula rumpat justitia.* Ratio quidem hæc, ratió-ne sola? Nónne & lex eadem dicit? Sive quis in suâ causâ pro se, seu in alienâ contra alium, sacramento contendat. Pro se: suspectæ pudicitiæ mulier cum ejurasset adulterium dirâ execratione sui ipsius: nunquid dimissa statim? (*finis námque omnis controversiæ jusiurandum:*) imo vero recténe jurata an secus, quæstio nova. Cui rei, ebibendas habuit aquas amaras, juramenti sui, vel veri indices, vel falsi vindices futuras, Num. 5. 24.

Contra alium. Cum enim statam rem fore cavisset lex ex ore duorum triúmve testium, qui jurati testimonium dixissent in quempiam, *Deut.* 19. 16. ne quis humana testimonia quasi divina oracula haberet; proximo versu edicit, sisti tamen posse denuò testem suspectum; & inquiri adeò, an castè integréque versatus fuerit in testimonio ferendo: sin falsi convictus fuerit, eodem prorsus supplicio afficiendum fore, quo fuerat is, quem reum peregerat. Sed ego peccem in tempus, etiam in templum quoque (cujus nos jampridem vox avocavit) si ulteriùs insecter hasce ineptias, quas quivis cum volet, obterere poterit argumentis, ita suà sponte diffluunt. Reddo igitur vos vobis, & concludo.

Si (ut ait Propheta) disponatur judicium hoc (quo utimur) ad lineam; & iustitia hæc ad perpendiculū verbi divini, nusquam *Es.* 28.17.

quam in ijs peccari: Exigere posse magistratum, ídque à Reo, (præsertim dum ne capitalis causa sit, aut sanguinaria) jusiurandum suum: ídque eousque posse, sive ut lis basin suam obtineat, dum status quæritur: sive ut probationum veritas elucescat, dum quæstio habetur. Neque verò juramenti aut fines, aut ordinem, aut examen peccare in Theologiam: ac proin detrectare non posse. Qui detrectant; primùm inscitiâ divini juris id facere: periculoso dein exemplo, si sic liceat animi gratiâ, in judicia publica, sine judicio inquirere; si cæteras regni res, momentáque reipublicæ; denique jus ipsum (si pro nobis non faciat,) in jus vocare. Quod avertat à nobis DEVS Opt. Max. ad quem conversi precemur, uti det nobis *modestè sapere, & sentire in omnibus*, cernere animis quàm non religiosum sit, quàm non Christianum, inclinare judicia gentis nostræ: quin ea potiùs quæ remp. nósque omnes sustentant, omni conatu nostro, omnibus ingenij nervis ac viribus sustentare. Proximè enim post DEVM, Deíque cultum; verissimum est ELIHV verbum: Duo hæc, *Iustitiam ac Iudicium, sustentare omnia.* *Iob 36.17.*

Atque ita determinata mihi sit lis ista, atque utinam etiam terminata.

FINIS.

DE VSVRIS, THEOLOGICA DETERMINATIO, HABITA IN PVBLICA SCHOLA THEOLOGICA Cantabrigiæ.

Per LANCELOTVM ANDREVVES
S. Theologiæ Doctorem.

LONDINI,
Excudebat *Felix Kyngston* pro *R. B.*
& *Andræa Hebb.* 1629.

VSVRÆ Legitimæ sunt illicitæ.

Querela duplex: *Transmarina* primùm una, Illius qui præfatus est in *Persecutiones Anglicanas*, vbi *Theologiam* nostram avaram esse criminatur, & *fæneratoriam*, eóque nomine *infestam Reipublicæ*.

Altera *domi* nata nuper, Esse genus hominum *Ecclesiæ* errata omnia ad *culices* usque sedulò excolantium; ad *Politiæ* verò ulcera, ad *fænebre* malum, ad *agros compascuos* in *consepta* mutandos, ad ejus generis alia gravia, & (si per vos dicere liceat, dicam) *Camelina* peccata ultrò conniventium.

Gemina (inquam) hæc (*hostis* primum, dein *fratris*) *querela* dolorem mihi expressit, dolor expressit quæstiones hasce quas accepistis (*Ornatissimi doctissimique Viri*.) Vtrique ut fiat satis, & sciat *ille*, (utrunque sint de *Theologis* nostris nonnulli, quibus totum hoc *fænerari* non displicet;) *Scholam* tamen nostram *Chiragra* hujus causam non fuisse, neque angustiora hominum viscera, neque restrictiores manus reddidisse: sciat hic, fructum aliquem fuisse *querelæ* suæ, nescio quàm veræ, sed si veræ, verè ex animo dolendæ: tùm ut si qui hic sunt qui contra sentiunt, contradicant.

De gratis & sine *fænore mutuando* proposui sic ut audivistis, & de *Compascuo jure* pauperibus conservando; non id quidem opinor intempestivè, hijs præsertim moribus, atque hijs temporibus, quibus ita valdè *refrixit charitas*, ut ei nihil opus sit, per illiusmodi *Theoremata frigidam* suffundere.

Dicturus autem de re *fænebri*, principio faciam, vt quemadmodum jam modò sensum meum, ita sensum etiam quæstionis meæ cognoscastis.

Vsuras cum dico, hoc dico; *Pactum ex mutuo lucrum.* Tria hæc, [1] *Mutuum*, [2] *Lucrum*, [3] *Pactum*, vim omnem *fœnoris* apposite circumscribunt.

Mutuum, ne *Locationi* locum non reliquisse: *Lucrum*, ne de *damno*, *dote*, *detentione*, non cogitâsse: *Pactum*, ne ἀντίδωρα, [a] sustulisse videar.

(a remunerationis,)

Legitimas cùm dico, id volo, *Lege fœnebri* permissas, quâcunque demum *lege* cujuscunque Nationis: ut *legitimæ* sunt hîc apud nos *Decunces usurarum*; in *Galliâ*, *Besses*; in *Germaniâ*, *Semisses*; apud *Græcos veteres*, *Drachmales*; apud *Romanos*, *Centesimæ*. Addo illud etiam quocunque sive *Interesse*, sive ἀντιχρήσεως, [b] sive *emptionis* sub pacto *revendendi*, sive *collybi*, siue *credentiæ* fuco medicatas.

(b mutui usûs,)

Illicitas cum dico, quàm vultis latè intelligite. Animus enim est, si succedat, id docere: Eas *Scripturis* utriusque *Fœderis Ecclesiæ* praxi, *Patrum* sententiæ, *Theologorum* tum *veterum responsis*, tum *judicijs* etiam *recentiorum*, *Conciliorum Canonibus*, *Tergemino Iuri*, *Historiarum* monumentis, *Philosophorum* Decretis, *Rationum* momentis, *Experientiæ* denique ipsi contravenire. Isthuc igitur agamus.

Ejus *quod licet*, apud *Christianos*, Regula duplex; [1] *Iustitiæ* altera, [2] altera *Charitatis*: In utramque committit *usura*. *Iustitiæ* gnomon primò *præceptum*, dein *præcepti ratio*: utrobique damnatur *usura*.

Præceptum apud *Theologos*, cum Verbo DEI confunditur: τῶν δὲ λόγων ὁ νόμος ἰσχυρότατος. *Potentissimum Verbum* Lex. Inde igitur, à *Lege* (si placet) ordiamur.

Diserta sunt *Legis* verba, canora satis, *Fænus* prohibentia.

Exod. 22. 25: Lev. 25. 36 37. Deut. 23. 19.

[c] לא תהיה לו כנשה — [d] לא תקח מאתו לא תתן לו [e] לא תשיך לאחיך נשך כל דבר. Tantùm in hoc scirpo nodum geminum quæsivit *avaritia*; quæsivit & reperit. 1. Alter est τόκου vocis נשך: 2. Alter expressa mentio *pauperis*. Expediam utrunque paucis.

(c Non eris illi tanquam exactor.) (d Non accipies ab illo--non dabis illi.) (e Non fœnerabis fratri tuo ad usuram quamlibet rem.)

1 Prohibetur *fænus* (inquiunt,) sed נשך *Neshec* autem est à

verbo

verbo quod *morsum* designat: ergo, nisi *incivile fœnus* sit, nisi *dentatum*, nisi *mordax*, *Lege* de eo cautum non est. Et huic responso MOLINÆUS scilicet acclamat, *pulchrè, emphaticè, absolutissimè*.

2 Puto, hijs hominibus, in mentem non venire GALENI illud receptum jamdiu in Scholis, Ἐτυμολογία μάρτυς ἀλαζών, [f] qui tantum tribuunt vocis notationi: Ne periculum quidem cogitare, quantas turbas dare liceret in *Theologiâ*, si unumquamque *Legis* voculam לא תרצח לא תנאף לא תגנב [g] in manus sumere daretur: dein negare negata ijs præceptis, quæ ad strictum vocis ἔμφασιν quadrare non possent. Quare responsio hæc illorum, sive vim loci respicias, infirma est; sive exemplum, periculosa.

([f] Derivatio testis fallax.)

Exod. 20.13, 14, 15. ([g] Non occides, non mœchaberis non furtum facies.)

3 Poterant hæc satis esse: addo tertium. Omnes *Usuras*, etiam *legitimas*, plus minus *mordere*. *Præfocantes* illas quidem altius dentem imprimere, instar *lupi matutini*; sed & *modificatas* hasce ξυρεῖν ἐν χρῷ, (quod Græco proverbio dicitur) *cutem perstringere*, elicere etiam nonnihil *sanguinis*, instar *cynomyiæ*; quorum utrique *morsus* in *Scripturis* attribuitur. Non æquè quidem omnis *fœnoris* metuendos esse *dentes*; sed nullum *fœnus* esse edentulum.

4 Deinde (quod quartum est;) venire responsionem hanc contra ipsius *Legis* principium, כמוך *Sicut teipsum*. *Mala* enim hæc *regula*; *Dum ne mordeat, fiat*: *Mala* (inquam) & *Pharisaica*. *Christiana* illa, *Fiat, dum prosit*, *Fiat dum conducat*: Nam *mordeat* necne non refert, si germanam *justitiam* quærimus; *prosit* necne, illud refert.

Postremò, ut cedamus de hijs omnibus; תרבית illi, quod non solùm apud *Prophetam*, sed in ipsâ quoque *Lege* adjicitur (& quidem, ut KIMCHI decernit, (Augmentum)) *Tarbith* (inquam) illi bene sit: illud rem totam conficit. Ea vox, sive à quo respicias, sive ad quid sumatur, perinde est; imposturas nullas admittit; *fœneratores* arctissimè constringit; rem (ut antè dixi,) totam conficit. CALVINO (illustri Viro, nec vnquam sine summi honoris præfatione nominando) non assentior, dum *fœnori* non omnino malè vult, nec vocem hanc effugit, captiosas nescio quas lucrandi artes, EZECHIELIS sæculo, & novum nomen idem omnino valens,

lens, cum abiisset in odium vox *Neshech*, à populo excogitatum autumat.

Atqui eadem, in *Lege*, vox; cum de deserto, nimis violentum sit idem hoc affirmare. In *Ægypto* enim dura eorum conditio excludit suspicionem omnem, usque adeo *fænori* exercendo incubuisse, ut propter veteris invidiam, nova illis nomina fingenda essent. Eadem *Castrorum* conditio prorsus & *Eremi*.

Postremò *Interpretes* omnes adversantur. *Chaldæus*, ܪܒܝܬܐ à רב; *crevit*. *Rabbini* ריבית, mollissimo nomine; sic enim *Usuras* ipsi suas, leviter immutatâ Vocali, cum honestissimè nominare volunt, nominare solent. *Arabs* عينة, quod supra sortem accipitur. *Persa* [illegible] *accessionem*. *Septuaginta duo*, eosque sequuti BASILIVS, NYSSENVS, NAZIANZENVS, πλεονασμὸν: quam vocem BALSAMON NYSSENI *Scholiastes*, homo *Græcus*, sic interpretatur, *Cum dat quis quidpiam, ut plus quàm dederit accipiat*. TERTVLLIANVS *Lib. IV.* contra *Marcionem*, *redundantiam* fœnoris. HIERONYMVS, *amplius*; ac HIERONYMVM VATABLVS sequitur. PAGNINVS, ac cum eo reliqui, *incrementum*. Et sanè vocis tum natura, tum usus favet. Quàm vocem nisi de *Lege* transverso stylo tollere liceat nunquam efficient, ut liceat *fænerari*, ne *legitimè* quidem. Etenim, & *decunx usurarum* תרבית est, & *bes*, & *semis*, & *triens*, humana quidem lege *Legitimæ*, *divinâ* & *illegitimæ* & *illicitæ*, quia expressis in *Lege* verbis interdictæ.

Atenim *Exodi vicesimo secundo*, & *Levitici vicesimo quinto*, mentio fit *pauperis*: quare dum ne illis *fæneremur*, in tuto res est. Hîc jam nodus alter est, sed facilè solvitur. Locos duos narrant, tertium nolunt, *Deuteronomij vicesimo tertio*, ubi absolutè fertur *Lex* absque ullâ *pauperis* mentione. Atqui (inquiunt) is locus ex prioribus intelligendus. Præposterè hoc: posteriores enim libri ideo ferè scripti, ut priorum interpretes essent. Sed esto.

Loco *Exodi*, posteriùs ponitur לעני [i] particulare priùs לעמי [k] generale. Imò לעני (aiunt) ἐξήγησις est prioris. Alius non daret: verùm

([i] pauperi)
([k] populo meo)

verùm enim, ne difficiles simus, hoc habeant. Ideo enim subjunxit *pauperum* mentionem, quòd de illis cura major, cùm ij frequentes sint in *mutuo*.

De *divitibus* verisimile minùs fuit: quare ut prudens *Legislator*, *Præceptum* ad *hypotheses* ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ temperavit.

Ac genuinum hunc hujus loci sensum esse, idemque MOSI placuisse, quod PLATONI; (ne quisquam è propinquo aquam peteret, nisi fodisset ipse priùs [e] ἄχει τῆς κεραμίτιδος.) id evincit, quòd ubi *Lex* fertur de *mutuo*, Deut. XV. vers. VII. *Personam* ibi ponit [d] כי יהיה בך אביון; *Modum* verò [e] די מחסרו אשר יחסר לו. Ac verbis diversis sensum non diversum quàm PLATO complexus est. Ideo ergo nominatur *pauper*, quia frequentior in hoc negotio; ideo siletur *dives*, quia rarior: Non ideo nominatur *ille*, ut *immunis* sit, siletur *hic*, ut *obnoxius*.

Quæro etenim, quæ tandem aut qualis hæc consequentia? *Lex* intercedit, ne à *paupere fœnus* exigatur; permittit ergò, ut à *divite*. Vultis agnoscere? *Similes aliquot* opponam. *Exodi XXII. Ver. II. Lex* intercedit, ne *Vidua* aut *Pupilli* duriùs habeantur. Conclusio similis: Permittit igitur, ut duriùs habere liceat, quibus *Pater* est aut *maritus*. *Deuteronomij XXVII. Ver. XVIII. Lex* interdicit, Ne quis *cæcum* de *Semitâ aberrare* sinat. Similis conclusio: Permittit igitur, ut ne quis *oculato* homini monstret *viam*. *Deuteronomij XXIV. Versu XIV.* Cavet *Lex*, ne qui *conductus* fuit, si *pauper* sit, *mercede privetur*. Similis consequentia: Ergo si paulò magis *rem fecit*, non valdè repugnat ut *privetur*.

Verum enim Locus ille quem supra nominavi de *mutuo pessimè* eos habet, *Deuteronomij XV. Versu VII.* Edicit *Lex*, ut *mutuo* det quisque; apponit כי אביון יהיה Si *pauper fuerit*. Concludo sic ut illi: *Soli* ergò *pauperi mutuandum*. Agnoscunt (Spero) Conclusionem suam. Vetat *Lex* ne *pauperi fœneremus*: Ergo soli *pauperi non fœnerandum*.

Quòd si *Soli pauperi mutuari* liceat, (& *Soli* sanè licet, si sic licet concludere;) *pauperi* autem impositum *fœnus*, vel illis quidem arbitris, sit *illicitum*, cum jam *soli pauperi mutuari* liceat, omne igitur *fœnus* erit *illicitum*.

Accedam adhuc proprius. Rationem quæro, cur, cum *pauperi* nefas sit, fas sit *Opulento* dare *fœnori*?

Cum

(e ad cretam usque)

(d Cum fuerit apud te pauper.)

(e Quod satis sit penuriæ ejus quâ laborat.)

Cum summam fecerint cogitationum suarum, non aliam sanè reperient quàm hanc, *Quia divitis acervus major*: Et certè (quod mihi *monstri* simile fit;) CALVINUS sic loquitur; Est *ditior, & potest absque damno carere.* Quæso vos, nonne hoc est *Latronum* causam agere? Annon eadem pro *fure* ratio faciat, quæ pro *fœneratore*? Nonne sic illi secum: *Pauperi* parcendum sanè; atenim *pecuniosus* is homo est, *carere* potest, vel *absque detrimento*? Atqui sit *pauper*, sit *dives*, *furtum* de se *illicitum* est. Etiam *fœnus*, ô bone; nempè *rapinæ* Species: & rectè illud quispiam *Terrestrem piraticam* appellavit. Neutrum tamen propter *acervos*, sive *minores* illi sint, sive *grandiusculi*; sed propter illa *Legis* verba quæ tam *fœnori* quàm *furto* funesta sunt. *Neque omnia quæ illius sunt.* Atqui *illius* sunt, quæcunque *illius* industriâ parta sunt, uti mox dicemus. *Comedendi* enim *cuique labores manuum suarum.* Nihil addo.

Exod. 20. 17.

Iam videtis (Spero) neque *Neshech*, neque mentionem *pauperis* impedire, quò minùs *Lex* sit κατὰ παντὸς, id est, *Usuras* omnes, sive *civiles*, sive *inciviles*, sive ab *imæ* conditionis homine exactas, sive *summæ*, pro *illicitis* damnatas esse.

Adhuc *Legem* urgeo. Tria siquidem in *Lege* sunt: [1] *Interdictum*, [2] *Censura*, [3] *Sanctio*. Dictum jam de *interdicto*: *Censura Legis* proxima; id est, ubi, quâ classe, inter quæ scelera, crimen quodque collocandum; quantum, quanti habendum, quàm vel graue vel leve crimen, quodque æstimandum sit. Ac in *Scripturis* quidem, (quæ semper SAULEM *inter Prophetas* admirari solent,) *Usurarum* tristis & severa taxatio est. EZECHIEL namque *Divini juris consultissimus Versu VIII. Capitis XVIII.* mediam in *colluviem* gravissimorum *scelerum*, omne ex *mutuo incrementum* conjicit & (ut loquitur BASILIUS) ἐν μεγίστοις κακοῖς τίθησι [f] *Idololatriæ, adulterij, impuritatis, violentiæ, furti*, & affigit ad caput ejus tristissimum nomen תועבה id est, *abominandi sceleris*; ut, quid de eo sentiendum, cuivis in proclive sit.

([f] malorum maximis annumeratur.)

Sanctio porrò succedit huic, eáque gemina: [1] Altera hujus vitæ; [2] futuræ, altera. [1] Hujus (*Proverb. XXVIII. ver.*

ver. VIII.) *Translatio ad hæredes alios, injustæ possessionis* argumentum. Ideo autem *injusta possessio*, quia *injustè parta*. 2. Futuræ: *Maledictio* DEI, *Psalmo XV. ver. V. Divo* AMBROSIO Syllogismum colligente: *Si ergo, qui non dedit, benedictus; sine dubio maledictus, qui ad usuram dedit.* Sin, quia *Neshech* ibi tantùm est, minùs placeat locus ille, revocabo huc EZECHIELIS idem *Caput, versum XIII.* ubi omnia explicata satis: *Dedit in usuram & incrementum accepit; Hiccine viveret? Non vivet: abominationem hanc fecit, omnino morte morietur; Sanguis ipsius super ipsum.*

Ac *Lege* quidem transacta res est. Ad *Legis rationem* venio, quod sum secundo loco pollicitus. *Contractuum* autem *legitimorum ratio*, ac *Regula* generalis commodè à *Divo* PAVLO explicatur, posterioris ad *Corinth. Cap. VIII. Vers. XIIII.* ὅπως γένηται ἰσότης: *Æqualitas* scilicet, ab ipsis quoque Ethnicis, *Iustitiæ fons* appellata. Ea verò vel interna est *animi*, vel *rerum* ipsarum, extrinsecus religata.

Συμμετρίαν *animi* in eo ponit CHRISTVS (Paternæ Legis ac voluntatis fidelissimus Interpres) *Si prout volumus ut faciant nobis homines, ipsi illis etiam similiter faciamus.*

Assumo jam: Nemo sibi vellet *usuras* infligi, ne *legitimas* quidem; quin *minimas* potius quàm *majores*, & *nullas* potius quàm *ullas*. Cum *fratre* sic agat igitur: Vigeat *Lex* ista; *usura* pereat. Reperi mendaces homines, mendaces sine fronte, qui sese hoc valdè velle dixerunt. Ego verò jubeo silere illos, aut saltem quærere qui credat. Fidem mihi nunquam facturi, ne jurati quidem, Esse quenquam tam infœlici genio, qui pecuniam *fœnebrem* malit quàm *gratuitam*, *gravidam* quàm *illibatam*, *mersam usuris* quàm *levatam*.

Ac in *animo* quidem sic. *Rebus* autem in ipsis, *æquilibrium* multis modis violatur. Nam cum ita demum *conservetur æqualitas*, (juvat uti PAVLINIS vocibus;) si ὑστέρημα semper sit aliquod, ubi περίσσευμα est; In *usuris*, *fænus* ipsum quidem περίσσευμα est, ὑστέρημα verò planè nullum. Etenim ex ijs tribus, quæ jampridem recepta sunt, *contractuum* ὑστέρημα, [1] *Labore*, [2] *Sumptu*, 3 *Periculo*, *fæneratori* nullum incumbit. [1] Non *labor*: quippe stanti, sedēti, res alias agenti, ferianti, vigilanti, dormienti,

mienti, currunt menses, (quos scitè BASILIVS τόκων πατέρας appellat,) currunt ex æquo cum mensibus *usuræ*. 2. *Sumptus* nullus; ne teruncij quidem. 3. *Periculum* omnino nullum: quin si perit sors, *debitori* soli perit; *creditori* certa est. Satis ei per stipulationes, syngraphas, antapochas, apochas, vades, prædes, prædia, hypothecas, pignora, consultum est. Vbinam ergo, aut quodnam est in *fænore* ὑστέρημα? cum omnino nullum in totâ *Iurisprudentiâ lucrum* sit, cui trium horum aliquod individuè conjunctum non sit. Nominabunt (scio) *detrimentum: Detrimentum?* quod? illud ex *damnóne* per *moram dato?* Resarciatur necesse est, idque ex illâ *Apostoli* regulâ, Μὴ ἵν', ἄλλοις μὲν ἄνεσις, ὑμῖν δὲ θλῖψις, Non ut alijs *relaxatio* sit, vobis autem *angustia*: Omnino dum ne *lucrum* captetur, *damnum* vitetur. Imò verò dicent, ex *lucro cessante*, nomine *Inter-usurij*. Auditisne? hoc est quod pensari volunt, *Possibile lucrum* quod non acquiritur. Pensabitur verò *possibile lucrum* quod non *acquiritur*, *possibili damno* quod non *incurritur*. Quin potius (inquient) inscribemus illi prætcrea *decunces legitimas*. Videte, quàm iniquè: pro ὑστέρημα simplice, πλεόνασμα duplex; id est, pro nullo, unum postulare: tum ex incertâ negotiatione certum lucrum captare, & (quod vel TERENTIANVS *Leno* damnaret,) *injustitiæ spem pretio vendere*. Id etsi obscurius jam sit, quia *dies debitori* dicitur; repræsentetur tamen *fænus*, *injuria* apparebit, cum utrobique tamen par eadémque ratio sit. Certè id *ratio* decernit; nec *ratio* modò, sed *Lex* ipsa quoque, ut ei demum soli res *quæstuosa* sit, cujus solius *periculo* est. Quare hujus primùm injuriæ reus esto *fænerator*, quòd πλεόνασμα ἄνευ ὑστερήματος, id est, *compendium sine dispendio*, *emolumentum* quærat sine *detrimento*.

Modus hic alter est. Esse *res* quasdam, quæ *mensurâ* scilicet & *quantitate* constent: earum autem è numero *pecuniæ* sunt, quarum *usus* in *pretium* venire non *debeat*: venire autem non *debeat*, eò quòd à *proprietate separari* nequeat: *Separari* autem nequeat, ob eam causam, quia nulli, sine *interitu* suo, *usui* esse possunt. Esse verò *usui* non possunt, quia nulli, nisi ad *consumendum*, *usui* sunt; nec *usus* ab ijs unquam ullus percipiatur, nisi in ipso *usu*, *Substantia* corrumpatur. Advertistis (scio) quid velim. Iniquissimè mecum ageret, qui,

ubi

ubi mihi *panes* aliquot *mutuos* dedisset, *precium* pòst primò *panum* ipsorum repeteret, id est, *proprietatis*; deinde *usûs* quoque *precium*, id est, *manducationis*.

Dixi *nummos* in hoc *rerum* genere *censendos*: dixi è *Levitici XXV. Vers. XXXVII.* Vbi כסף & אכל, *Nummus* & *cibus*, tanquam homogeneæ res, eadem clausulâ connectuntur. Dixi ex *Nehemiæ V. ver. XI.* ubi *centesima pecuniæ*, *frumenti*, *musti*, *olei*, pari naturâ censentur, pari injuriâ malè parta, pari jure restitui jubentur. Quanquam id cuique sensus suggerat, quod ait *Iurisconsultus*, *pecuniam usu* ipso, & assiduâ permutatione quodammodo *extingui*; non id prorsus quidem, sed DOMINO tamen *extingui*. Hujus ergo secundæ injuriæ reus esto *fænerator*, quòd eo de genere rerum *fructum* captet, unde nisi *fructus injuriæ*, percipi nullus possit.

Modus hic tertius est: Quòd cum severissimâ *lege* cautum sit, de *mensurâ justâ* & *æquali*, *Levitici XIX. ver. XXXVI:* Mensura autem *permutationum* sit *pecunia*, uni huic rei ab ortu destinata: tam sit *æqualitati* rerum iniquus *fænerator*, ut & *mensuram* ipsam, unde *æqualitas* omnis est, *inæqualem* efficiat. Etenim quæ (in rebus *permutandis*) *pecunia centum* valet minas, cujusque *precium* (ut mensuræ) debuit esse *statarium*; *fæneratori* gravior est, ei *centum* pendit & *decem*; *debitori* levior, pendit enim tantùm *nonaginta*: *lapis & lapis*, *valor & valor*. Quare id agunt *usuræ* vel *legitimæ*, ὅπως μὴ ζημιῶνται ἰσότητι: Quare ut ante *Legi*, ita nunc *rationi Legis* contraveniunt: Quare in eis *justitia* nulla.

Quid *Charitas*? Ecqua illius spes, vbi *justitia* deficit? Adhibeamus tamen examen *Charitatis*.

Charitas DEVM spectat, & *homines*; spectemus in utroque. Neutri *fænerator*, neutra *fæneratori* favet *charitas*. Si germana est, *Cælo* primùm descendit, quando (ut rectè GREGORIVS) *Rivus Charitatis*, *pietatis de fonte ducendus*. DEO ut sua constet *charitas* è *commercijs* nostris, permagni interesse arbitror, si *Providentiam Divinam* plurimùm suâ interesse, non persuasum modò cuique eorum, sed etiam exploratum sit. Expedit ita se rem habere, vt non modò indi-

geant, sed & sentiant indigere se *Divinâ Providentiâ*: Ita namque ἀγαθοποιῶν οὐρανόθεν διδοὺς ὑετοὺς καὶ καιροὺς καρποφόρους [m] amabitur; iratus & contraria dans placabitur: illinc ad Eum gratiæ; preces, hinc; fidei uterque & charitatis fructus redundabit. Hîc jam *fænus* (uti nostis) id agit, ne necesse habeat *cælo debere rem suam*, neque aut quicquam de *cælo sperare*, aut unquam in *cælum suspirare*. *Sudum* enim sit, an *tempestas*, perinde illi est; *faciat* rem *debitor*, *ne faciat*, susque deque habet; veniat *flagellum inundantis*, non obveniet illi: In eo namque totus est, ut possit eximere se totum DEI manibus, & penitus extra jactum *providentiæ*, se suáque collocare. Quod quid aliud est, quàm *turrim* ædificare sibi *fastigio nubes* superantem, ac tum (quod non malè) dixit *Poëta* ἀθεος *animum exolvere nodo Religionis*.

([m] Cœlestis benefactor, qui dat pluvias & tempestates fructi-feras.)

Olim hoc quidem *Ethnicus* advertit animo, *Nullum, de* DEO, *hominum genus sentire pejus, quàm Danistarum*. Cœlo igitur inimica *fœneratorum* gens; *terram* solùm sapit: Quare descendamus.

Charitas ad *proximum* conversa, *bonum* respicit vel *privatum* illius, vel *publicum*: *Vsura* neutrum. *Charitatis* in privatos Canon est, (*Prioris ad Corinth. Cap. X. ver. XXIV.*) ζητείτω ἕκαστος τὸ τοῦ ἑτέρου. Quæritne *danista quæ alterius*? Certè *quærit*: Quærit enim ex *alieno periculo fiduciam*, *sumptu mercedem*, *labore otium*, & (quo nihil *iniquius* putavit FABIVS) *Sub eâ arbore fructus legit, quam conseruit alius*: & (contrà quàm PAVLVS, *prioris ad Corinth. Cap. III. ver. VIII.*) ἴδιον μισθὸν [n] quærit, sed κατ' ἀλλότριον, [o] non κατὰ τὸν ἴδιον κόπον. Ergo addamus partem alteram, οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτοῦ. [p] Nonne quæ *Sua* sunt, quærit? Maximè. Nec id tantùm: Quærit enim *se* in *fratre*, & *lucrum suum* in *lucro fraterno*: Semper *certum* in *incerto*, sæpè *magnum* in *exiguo*, nonnunquam *aliquid* in *nullo*. Neque rem *fratris* quæreret, nisi in eâ *suam* inveniret, neque oneris partem ullam ferret, nisi onus aliud imponeret.

([n] propriam mercedem,) ([o] secundum alienum,) ([p] secundum proprium laborem.

Ab hoc aditu januáque patefactâ, aliud se statim, & quidem *fænori* capitale argumentum, in conspectum dat. *Actum* quippe *virtutis*, ut *Schola* loquitur, (quod *vitij* solius proprium est) corrumpit, dum *Liberalitatem Charitatis* partem primariam; *Liberalitatem* (inquam) cujus duo hij *actus* sunt pe-

peculiares, [1] *Dare gratis*, [2] *Dare mutuo*, inſcribit, atque ita invertit in *cauponam*.

De *mutui* naturâ eſt, ut ſit *gratuitum*: Bis iſta conjunxit SPIRITVS SANCTVS חונן ומלוה [1] *Pſalmo XXXVII, ver. XXVI*, [2] & *Pſalmo CXII. ver. V*. Ad quam affinitatem חן *gratuiti*, & מלוה *mutui*, reſpexit CHRISTVS, quando (LVCÆ *Cap. VI. ver. XXXV.*) cum ſuo δανείζειν connectit μηδὲν ἀπελπίζειν. Quem locum, qui de *jacturâ Sortis* exponunt, eâdem operâ expungerent δανείζετε, ſubſtituerent δότε; eò quod, niſi redeat *ſors*, Δώρημα jam ſit, & non δάνεισμα. Quanquam ne ſic quidem in rem noſtram cederet incommodè. Etenim ſi *Chriſtiani mutui* ea vis ſit, ut ne *ſors* quidem ipſa poſſit; nedum & *ſors* & *fænus* expectari; ac multò adhuc minùs *Chirographo*, & *fidejuſſione* per *jus* occupari. Verùm lis iſta aliam in litem incurrit: Non proſequor.

Illud proſequor; & argumentum mihi proximum ſit: Perhibet eodem loco CHRISTVS (*Ver. XXXIV.*) teſtimonium hoc vel ipſis *peccatoribus*, καὶ γὰρ ἁμαρτωλοὶ, ἁμαρτωλοῖς δανείζουσιν ἵνα ἀπολάβωσι τὰ ἴσα. q Ratio ſtatim dictat; Quis pudor eſt, quod *peccatores* faciunt, *Chriſtianos* non facere, cum noſtra tamen illorum *juſtitiam juſtitia* ſuperare debeat? At nos miſeri eâ jam conditione ſumus, ut ad illud CHRISTI ποία χάρις; reſpondere poſſimus, μεγάλη, quando non *mutuemur* jam, niſi ut τὰ ἄνισα, adeóque τὰ πλείω recipiamus, atque ita citra infráque vel *peccatores* ipſos conſiſtimus. *Privatam* itaque *charitatem cauponantur uſuræ*.

(q nam & peccatores peccatoribus dant mutuum, ut recipiant æqualia.

Publicam quid? Nam id ſi rectè dicatur, Μὴ ὡς ἄλλοις μὲν ἄνεσις, ὑμῖν δὲ θλῖψις: rectiùs hoc, Μὴ ὡς ἄλλοις μὲν ἄνεσις, τῇ πολιτείᾳ ἡ θλῖψις.

Publicam (inquam) quid? Nihil minus. Statuit initio ille *Theologiam fænori amicam*, *Reipublicæ* inimicam: rectè ſtatuit. Etenim & *rectè*, *inſtitutæ Reipublicæ ſignum*, ſi tollatur, *Pſal. LXXII. ver. XIV.* & *corruptæ Reipublicæ ſignum* ponitur, niſi tollatur, *Pſalmo LV. ver. XII.* Et illæ *olei*, *frumenti*, *argenti centeſimæ legitimæ* erant, *Nehemiæ V. ver. XI.* & ex *canone Legis*, & ſummâ tamen prudentiâ per NEHEMIAM revocatæ. Primò, quia (ut eo loco) *fænebre* malum crebra *diſcor-*

diarum causa. Etenim ratione *comitum* duarum, quæ illud non ferè deserunt, ex parte *Creditoris* חמס *Psal. LXXII. ver. XIV. Vis*, dum *constricta* tenet *nomina* sua *Lege fænebri*. 2 *Ex* parte *Debitoris* מרמה *Psalmo LV. ver. XII.* dum *solvendo* non est, & *lunam sistere* non potest; ita fieri solet, & quidem ita fieri necesse est, ut *simultates* oriantur, non modò *forenses hæ*, ubi ex *jure, manu consertum*; sed etiam *castrenses* illæ, ubi *mage ferro rem repetunt*. *Prioris* IEREMIAS testis est, (*Ierem. XV. ver. X.*) *murmura* inde, *maledictiones, contentiones* excitari. Posterioris vel MOLINÆUS ipse, qui primam illam *plebis* à *Patribus secessionem* in *Romanâ* Republicâ uno hoc nomine contigisse (ut res est) liberè & ingenuè confitetur.

Secundò, quia *pecunia fænori* exposita, vel *diviti* locetur necesse est, vel *tenuiori*. *Dives* ferè si occupavit, vel *monopola* fit, vel *protopola*: quæ duo, etsi ad tempus dissimulari possunt, (& quidem possunt;) *suppurationem* tamen ferè faciunt in *statu Reipublicæ*; non spernendam illam quidem in pacato, sed non ferendam in perturbato. *Tenuior* plerunque si accepit, ruit mox in aliquam ἀνεξέργλω ὑπερβολίαν:[1] insolitum *acervum* conspicit, non patitur *animo malè* esse, unum *hilarem diem* sumit, dein alterum; pòst *versuram* facere cogitur, postremò *decoquere*. *Decoctionis* is exitus, qui priore *Samuelis Cap. XXII. ver. II.* ut si quis *signum* sustulerit, sive is DAVID sit, sive ABSALON, eò confestim, quibus res angusta domi est, & confertim confluant. Quod malum inter tam crebras *decoctiones* nostras, *Politicis* nostris pro levi habendum non est; nec est quisquam tamen, qui hoc quod nominavi, *pelago rei* familiaris *naufragium* faciat, qui priùs ad limen *fæneratoris*, *carinam* non alliserit.

([1] gravem excessum;)

Tertiò, non interest *Reipublicæ* τὸν μὴ ἐργαζόμενον in eâ ἐσθίειν: nempe ut cuiquam in eâ homini *divitiæ* per *inertiam*, *lucrum* ex *otio* nascatur. Hoc si ita detur, *Artes mechanicæ* protinus, *mercium* trajectio, *munia* quæque tum *rustica* tum *urbana* deserentur. Quis homo tam mentis inops est, ut velit *aleam* jacere, dies *inquietos*, noctes *insomnes* ducere, *periculum fori, cæli, maris* adire, sub *obscurâ* spe; cum ei liceat domi cum

cum suis, absque *sudore frontis, cruciatu mentis*, extra *cælorum* & *tempestatum* injurias, *otio* pingui, *lucro* non minùs pingui, consenescere?

Postremò *publicum fœnus*, publica θλῖψις. *Singulorum* quidem fundis & fortunis *levata*, sed *singulorum* tamen fundis & fortunis *onerosa* θλῖψις, dum à *fœneratorum nominibus viscera* illorum (ut fit) arroduntur, *mercium, annonæ, obsoniorum caritate*. Audacter dico, supra *millies millena centenaria* quotannis ducuntur *fœnore*; jam *millies millenæ decunces* abeunt in *fœnus*: Nihílne *beneficij publici*, si posset *Respublica* quotannis tanto *onere* levari? Conduplicari enim necesse est rerum *taxationes*, dum certat *fœnus* cum *lucro*; nec id modò quod *familiæ* impendatur, sed id etiam quod *danistæ* exolvatur, majoris *precij* indictione comparandum est. Retineto *fœnus*, non possum minoris quàm *asse*; remitte, ducas vel *dodrante* licet: sanè igitur *fœneratur fœnus suum Respublica*.

Et quorsum igitur (quæret quispiam) *usuras* Politica *lex licitas* facit? Illa verò non facit, *permittit* tantùm; & hoc ipsum, *permissas* esse, summo scilicet argumento est, *licitas* non esse: Siquidem hoc, si *naturâ* suâ liceret, *permissione* non egeret.

Deinde, nec hac ipsâ *permissione patrocinatur* illis. Aliud est enim *patrocinari*; aliud, *modum ponere*. *Extirpatas* mallet, ut *nullæ* sint, si id *cupiditas* pateretur: nunc quia non patitur, *circumscriptas* vult, ut *moderatæ* sint.

Et hæc ipsa *moderatio* quid aliud est, quam testis (ut olim *libellus repudij* inter *Iudæos, durorum cordium*;) Ita *codicilli fœnoris* inter *Christianos, nullorum viscerum*? *Nullorum* (inquam) *viscerum*, ac non *tepidæ* jam, sed planè *frigidæ charitatis*; quæ si vel leviter concaluisset, jam *Leges fœnebres* suffragio, si non *juris, facti* certè, ubique gentium antiquatæ jacuissent. Interim nihil *humanæ legi* cum *foro Theologorum*; nec quia *permissæ* illîc, aut *modificatæ* sunt, ideo hîc *licitæ*; quando prudenter id dicatur à BUCERO, *Multùs in rebus Mundum non habere quod culpet*, DEUM *tamen habere quod damnet*.

Nam

Nam quæ illis ratio plurimi eſt, nobis eſt nihili, *Malorum compenſatio:* & quæ illos ratio movere poteſt, non debet poſſe nos, *Pauperum* προστασία. Quò magis miror, eas rationes, à *Theologis* noſtris, â CALVINO præſertim acerrimi iudicij viro, vſurpatas: *Ne* (inquit) *multi putantes ſe in anguſtias redactos, ipſâ deſperatione audaciores facti, abſque delectu ſe præcipitent in omnes imposturas.* Qui pro *lupanaribus* dudum apud nos interceſſerunt, quâ voce uſi ſunt? *Tolle lupanaria,* complebis *orbem libidinibus.* Quæſo, quid intereſt? *Tolle uſuras, complebis orbem impoſtoribus?* At *proſtibula* quidem ſublata de medio ſunt, ac mundus nihilo jam plenior *impuritatis.* Quod quia rectè tum ſucceſſit, utinam non minus fœlici experientiâ etiam *fœnora* quoque de medio tollerentur. Verùm utcunque ſuccedat nobis, id tamen tenendum eſt, *vtilius naſci ſcandalum*, quàm *deſeri verum.* Verum autem in *Theologiâ, Non facienda cuiquam mala, bona ut inde conſequantur:* (*Ad Roman. Cap. III. ver. VIII.*) Nedum *mala malis compenſanda*; quod olim in LOTO damnatum eſt unanimi *Patrum* conſenſu, qui voluerat *ſtupro* proſtituere *virgines*, ne ruerent in *maſculos:* id quod ij faciunt, qui paciſcuntur *centeſimis*, ne mundus ruat in *quaſtus illicitos.*

Altera porrò ratio, vel veriùs commiſeratio, *montes* illos (quos dicunt) *Pietatis* parturivit, quo *viduis orphaniſque* ſalvâ *ſorte*, conſuleretur. Quâ *pietate* jam id uſuvenire aſſerunt, ijs in locis, ut plus noceat *patri-familias* ante, quàm *orphano* commodet poſt mortem paternam; cum decedat *Teſtamento* plus ex dato *fœnore*, quàm accedat *hæredi* ex accepto.

Atqui *Archiepiſcopus Tranenſis*, qui ſolus in *Seſſione X. Concilij ſub* LEONE X. ivit in alia omnia, cum reliqui à *montibus* eſſent, rectè ſtatuit ex *Cap. XXIII. Exodi, verſu* autem *III.* In *juſtitiâ, faciem pauperis agnoſcendam non eſſe*, quin tam curæ eſſe debere, quod DEVS *voluit vetuitve*, viro ad *egeſtatem* redacto, quàm ad *divitias* evecto

Certè enim, cum tam frequentibus in locis, curam ſuam quam erga *orphanos* habet ſingularem teſtatus ſit, tam facilè
Deut. 23.20. Ei fuiſſet על יתום תשיך retuliſſe in ſcripta, quàm לנכרי תשיך totidem ſyllabis; Permitto vobis *fœnus* propter *orphanos*, quàm permitto

permitto vobis *fœnus* in *extraneos*, si illis *Monte* aliquo *pietatis* consultum voluisset.

Me verò si audiant *Orphani*, DEO de *sorte* gratias habeant, cum multos quotidie etiam vel *sortis exortes* videant. Exponant eam *artibus* honestis, *Divinis promissis* freti, quæ *viduæ orphanique* habent uberrima, præter supráque mortales cæteros.

Vrbium autem *Cameræ*, si negotiari velint pecunijs *orphanorum*, quid obstat, quò minùs id sine *Syngraphâ* suscipere, suscipere (inquam) sine *conventione Sortem, lucrum* exin facere, *lucri* portionem illis, *eleemosynæ* nomine, citra tamen *pactum*, assignare?

Dictum de *Politiâ* satis. Ad *Ecclesiæ* praxin accedo, in quâ suscepi initio id edocendum, nullius temporis usuram *usuris* concessam esse. Cum *Divi* IACOBI locum illum in mentem revoco, qui est *Capite V. versu III.* Ὁ χρυσὸς ὑμῶν κατίωται, [a] conjecturâ ducor, primos illos & à CHRISTO recentes *Christianos*, *fœnus*, (nescijsse non possum dicere, illud dicam) detestatos esse. Quod ni ita foret, & si *fœneratoris* artes adhibere voluissent, facilè *aurum* atque *æs* suum ab *ærugine* vindicâssent. Et certè VINCENTIVS (Author non indiligens) sic narrat, quicunque primis illis temporibus, ob *fœnus*, malè audijsset, incurrisse statim in odia reliquorum, ut nec *osculo pacis*, in Templo dignari voluerint, non *colloquio* aut *salutatione* in plateis; domum ejus *domum Satanæ* appellatam esse, nec cuiquam inde *Christiano*, *ignem* petere licuisse. In istius odij hæreditatem successit quæ subsequuta est *Ecclesia*, qua pote semper *usuris* omnibus inimica.

([a] aurum vestrum ærugine viciatum est.)

Orientalem assumo: simul illius praxin, simul *Patrum*, qui in eâ floruerunt, judicia percipietis. E quibus, mihi primus sit qui propius à CHRISTO absuit, CLEMENS ALEXDRINVS, Στρωματέων λόγῳ B. Περὶ δὲ τῆς μεταδόσεως καὶ κοινωνίας, πολλῶν ὄντων, ἀπόχρη μόνον τοῦτο εἰπεῖν, Ὅτι ὁ νόμος ἀπαγορεύει ἀδελφῷ δανείζειν, ἀδελφὸν ὀνομάζων, οὐ μόνον τὸν ἐκ τῶν αὐτῶν φύντα γονέων, ἀλλὰ καὶ ὃς ὁμόφυλος ἢ ὁμογνώμων τε καὶ

τῇ αὐτῇ λέγει κακοτεχνῶς: οὐ δεῖ ἀδελφὸν ἐκλέγειν τόκους ἐπὶ χρήματι, ἀλλ' ἀνειμέναις χερσὶ καὶ γνώμαις χαρίζεσθαι τοῖς δεομένοις. a.

a. De communicatione autem, cum multa autem vocat, quicunq; ejusdem manu & animo

sint in promptu, hoc dixisse sufficiat; Lex vetat à fratre fœnus accipere. Fratrem non tantùm qui ex iisdem parentibus sit ortus, sed quicunque popularis est; quimentis & sermonis est particeps. Iusti non est, pecuniâ fœnerare, sed liberâ egentibus contribuere.

Multò etiam vehementior BASILIVS est, *supplemento in Psalmum* (ut illi censetur) *XIIII.* quo loco totus est per totam homiliam in *fœnore* persequendo. Remitto vos illuc: Sententiola tamen hæc, quo animo fuerit erga *usuras*, docebit. Πλούσιος εἶ; μὴ δανείζου. Πένης εἶ; μὴ δανείζου. εἰ μὲν γὰρ εὐπορεῖς, οὐ χρῄζεις δανείσματος, εἰ δὲ οὐδὲν ἔχεις, οὐκ ἀποτίσεις τὸ δάνειον. β.

β. Dives es? ne fœnera. Pauper es? ne fœnerator. Nam si dives es, non eges fœnore. Si pauper autem, non est, unde solvas.

BASILIVM excipiet BASILII *frater* GREGORIVS NYSSENVS, *Epistolâ ad* LATOIVM *Episcopum Mitylenæ. Atqui apud divinam Scripturam,* & τόκος & πλεονασμὸς *sunt prohibita, etiamsi sub* contractûs *aut* transactionis *specie hoc fortasse factum sit.* Πλεονασμὸς autem quid illi sit, BALSAMON jam ante interpretatus est, *accessorium* quod præter *sortem* contingit. Fertur & ejus nomine apud AQVINATEM severior altera: non reperio, non igitur commemoro.

Alter succedit huic GREGORIVS NAZIANZENVS, λόγῳ εἰς τὸν πατέρα σιωπῶντα. Ὁ δὲ τόκος καὶ πλεονασμὸς τὴν γῆν ἐμίανε, καὶ συνάγων ὅθεν οὐκ ἔσπειρε, καὶ θερίζων ὅπου μὴ διεσκόρπισε, γεωργῶν οὐ τὴν γῆν ἀλλὰ τὴν χρείαν τῶν δεομένων. γ.

γ. Fœnus & incremētum terram corrupit, dum colligit ubi non seminavit, & metit ubi non sparsit, nec terram colit & exercet, sed indigētiam pauperum.

Porrò quintus sit CHRYSOSTOMVS acerbissimus multis in locis πολυμερῶς, *Per Epilogum totum Homiliæ in Matthæum, LVII.* tam graviter, ut in *Leges* quoque ipsas asperiùs invehatur. *Gravissimus (dilectissimi) morbus & magno studio indigens, incidit in* Ecclesiam. Locus prolixus est, cætera ipsi apud vos percurrite. Hoc ipso è loco verisimile mihi fit, rebus *Christianorum* compositis, *Ecclesiam* jam tum primò *malo fœnebri* laborâsse. Et Homiliâ in *Gen. XLI. Ab initio Iudæis præceperat, non fœnerabis. Quâ ergo excusatione digni erunt, qui Iudæis sunt inhumaniores, & post*

gratiam,

gratiam, & tantam à DOMINO *misericordiam, hiis qui sub Lege fuerant, inferiores.*

Sextum autem sisto Virum doctum & disertum, (non enim CHRYSOSTOMVM) *Authorem Operis imperfecti in* MATTHÆVM, *Homiliâ XII.* Ergo *jubet nos* CHRISTVS *mutuam dare pecuniam, non tamen sub usuris: quia qui sub usuris mutuum dat, primâ quidem facie videtur sua dare, reverà autem non sua dat, sed aliena tollit.* Dein ad *aspidis* comparationem descendit, omnium jam penè scriptis usurpatam.

Ex *Orientali* senos hos accepistis: Totidem alios citabo ex *Occidentali. Testium* hoc satis erit opinor.

TERTVLLIANVS *lib. IV.* contra *Marcionem. Percurre sequentia* EZECHIELIS *de eodem viro justo. Pecuniam suam fœnori non dedit, & quod abundaverit non sumet, fœnoris scilicet redundantiam, quæ est usura. Prius ergo fuit ut fructum fœnoris eradicaret, quo faciliùs assuefaceret hominem ipsi quoque sorti perdendæ, cujus fructum sub Lege didicit amittere.*

LACTANTIVS *de verò cultu Lib. VI. Cap. XVIII. Pecuniæ, si quam crediderit, usuram non acccipiet; ut & beneficium sit incolume, & abstineat se prorsus alieno. In hoc enim genere* officij *debet suo esse contentus, quem oporteat alias ne proprio quidem parcere, ut bonum faciat. Plus autem* accipere, *quàm dederit, injustum est, nec* inquinabit *sese justus hujusmodi quæstu.*

Ex AMBROSII jam ante syllogisimo, de eo conjecturam facitis: *cap. XIV. libri de* TOBIA. *Quodcunque sorti accedit, usura est; Si licita, cur vocabulum refugis? cur velamen obducis?* (quod nostri hodiè factitant, dum adhibent (ut acutè quidam) *interesse,* ut *emplastrum* sit *fœnoris:*) *Si illicita, ut est, cur incrementum requiris?*

HIERONYMVS in *XVIII. Ezechielis. Vide profectum. In principio Legis, à fratribus tantùm fœnus tollitur; in Prophetâ, ab* omnibus *fœnus removetur. Parrò sub Evangelio virtutis augmentum est. Fœnus* autem ne quis causetur *legitimum* non innui, ita demum non fieri asserit, *Si plus* non *accipias* quàm *dedisti.*

AVGVSTINVS in *Psalmum XXXVII. Quicquid sit, si plus quàm dedisti, expectes accipere, fœnerator es, & in hoc reprobandus.*

bandus. Quæ si vobis mitior vox esse videatur, *Homiliâ XXXV. de Verbis* DOMINI planiùs loquitur: ubi *pecunias* sic partas, adeo *damnat illiciti*, ut edicat suis; *Nolite velle facere eleemosynas de fœnore & usuris.*

LEO *Magnus Sermone XVI. de* Iejunio X. mensis. *Vnde usura quilibet sequatur eventus, peccatum est; ut aut miser sit amittendo quod dedit, aut miserior sit acquirendo quod non dedit. Fugienda prorsus ergo iniquitas est fœnoris, quia fœnus pecuniæ, funus animæ.*

Patres sic quidem; atque in *Patribus Ecclesiæ*. Iam ab horum *Patrum sæculo* ad *Scholam* usque, in quæstione *fœnoris* nihil immutatum, ex ISYCHIO constat *lib. VII.* in *Leviticum*. Ita *demum putes implere te Scripturam de fœnore, si non accipias usuras à fratre, nec* amplius *quàm dedisti. Nec enim fas esse, Lucrum de pietate captare*. Ex GREGORIO I. Cujus censura extat eo nomine in PETRVM quendam *Epistolâ ad Cives Neapolitanos*. Ex ANTIOCHO apud *Sacram Bibliothecam, Homiliâ XII.* ubi asserit, In genere nulli non *Christiano interdictum esse, artificio quovis exercendæ usuræ.* Ex GILDÆ nostratis *Epistolâ*, Vbi de hoc *quæstu* quæritur, *Britannis* & familiari tum, & post *exitiali*. Ex BERNARDO *Epistolâ CCCXXII. ad Spirenses: Tamen sicubi desunt Iudæi, pejus judaizare dolemus Christianos fœneratores, si tamen Christianos, & non magis baptizatos Iudæos convenit appellari.* Cujus etiam *Definitiones illæ* feruntur ex *Libro de curâ rei familiaris. Quid est Vsura? Legale latrocinium. Quid est Legalis fœnerator? Latro prædicens quid intendat.*

Suscepit hanc *Patrum* sententiam *Schola*, nec mutavit quicquam. Et in eâ quidem convenerunt utriusque familiæ viri primarij. THOMAS (præter duos locos, alterum in *Sententiarum III: inter quæstiones disputatas* alterum) *Secunda II. Quæst. LXXVIII.* SCOTVS in *Lib. IV. Sentent. Distinctione XV. Quæstione II.* Quorum ad ætatem usque nostram Placita perdurârunt.

Ac ætate demum nostrâ, nova manus *Theologorum* exorta est, *Scholæ* quidem in multis, in hâc lite, cum *Scholâ*, *fœnori* adversantium.

LVTHERVS,

LVTHERVS, qui *usuras* omnes ex animo deteſtatus eſt, ſi quis mortalium alius, in *Pſalmum XV.* triſtem *Daniſtis* verſiculum illum non putat egere *explicatione* ſed *impletione.*

ZVINGLIVS in *VI. Lucæ.* ERASMVS *de puritate Tabernaculi.* MELANCTHON *in Pſalmum CXII.* CAMERARIVS *Catecheſi græcâ in expoſitione Præcepti VIII.* MVSCVLVS *in Supplemento Pſalmi XV.* HEMINGIVS *in V. Iacobi.* ARETIVS *Loco communi CXLIII.* Conſulo vobis (Viri ornatiſſimi) & tædio veſtro, dum locos ſingulos non recito; nonnihil etiam feſtinationi meæ.

At *Helvetij* & *Genevenſes* ἰδιοσυγκρασίᾳ quadam ſuâ, dum *profugos* primò recipiunt *religionis* ergò, eoſque *fæneratitiâ* ſtipe nutriunt, & *retractare* pòſt piget (qui *morbus* pleroſque hodie mortales occupat;) *periculoſo* ſanè *exemplo*; quòd ipſi primò fecerunt, fieri pòſt ab alijs poſſe defenderunt; & argumentum jam faciunt *juſtè* faciendi, *diu* facere. Non excutio ſingulas *hypotheſes*, in quibus toti ſunt; Infinitum illud foret: cùm ad *argumenta* ventum eſt, nihil afferunt, niſi illa de *Neſhech*, de mentione *pauperum*, de *lucro ceſſante*, de *malo compenſando*, de *lugubri ſtatu orphanorum*, ſatis ante jam à nobis agitata. Id tantùm moneo, qui eas in manus ſumet, videbit (niſi nolit videre) *aquam* illis (quod dicitur) *hærere*; & præter *hypotheſes* quaſdam callidè excogitatas, quò *nodum* reddant magis magíſque impeditum, (qui labor in tenui eſt) nihil magni adferre: ita ut mihi in *quæſtione* totâ ἐπιπολάζειν tantùm, id eſt, ſumma ſecuti rerum faſtigia, non totis viribus in cauſam incubuiſſe, videantur.

Vel CALVINI ipſius quantæ *trepidationes*, in *Ezechielis VIII!* Primò ſic ponit. *Fænerari eſt quæſtus certè illiberalis & indignus homine, tam pio quàm honeſto.* Rectè hoc. Deinde illud apponit, *Vix fieri poſſe, ut non gravet fratrem, qui uſuras exigit:* Ne hoc quidem malè. Pòſt autem, *Poterit quis fænus accipere, qui non fænerabitur.* Vix intelligas niſi illud adderet, *Poterit quæſtum accipere, & id ſemel facere, ſed ſi ſæpius, vitio non carere.* Et quid ita *ſemel* tantum? Fateor fugere me *Theologiam* hanc. Quin ſi *licitè* fiat hoc, ſive *fænerari* dicas, ſiue *fænus accipere*;

bis fiat, *ter*, *quater*, vel *decies* si voles. Sin *illicitè*, ne *semel* quidem. Sed quid agas? Quivis vel doctissimus vir, aliter habendus est, cum salutat quæstionem, & perstringit leviter; aliter, cum in manus sumit atque excutit.

De *Ecclesiâ Patribus*, *Theologis*, quique *veteris Scholæ* sunt, quique *novæ*, liberavi fidem.

Sin id quisquam dixerit: *Singuli* sic quidem senserunt; *Singulorum* sententiæ *subitæ* sæpè sunt, & quod illis *cerebri calor* suggerit, id impingunt in *chartam*. Nulla *deliberatio*, *disceptatio*, *determinatio*. In *Concilijs* insunt omnia hæc. Sequar provocantem: atque utinam vel illis stare teneantur. Decernunt enim *odium*, & (si fieri posset) *funus fœnoris* universè. Ac eorum partim *usuras Cleri* insectantur: partim, *Populi*. Sed quia, ut *Pastores* τύποι ποιμνίων, ita *greges Pastorum* ἀντίτυπα: Et quia in *Clero* cum damnantur, *turpis lucri* nomine damnantur: Et quia *Canon* est, neminem aut *arcendum*, aut verò etiam dejiciendum de *Sacris Ordinibus*, nisi ob *peccatum grave*, & (ut ei nomen faciunt) *mortale*; fit, ut qui in *Cleri usuras* lati sunt *Canones*, ad *populares* quoque accommodari possint.

Primò autem, ne in verbo impingamus, aut à *legitimis usuris* discessisse videamur, quæro, quid sit *usura Conciliorum* dialecto? *Agathensis Concilij Capite. III.* decernitur *usuram* esse, ubi *amplius requiritur* quàm *datur*. Pergamus jam. NICENO *primo*, *Canone XVII.* Decernitur *peccatum mortale*; quia sancitur *dejectione* à *Clero*. Itidem *Arelatensis primi Capite XII.* & *Secundi Capite. XIV.* quia sancitur *abstentione ab Eucharistiâ*. Et *Carthaginensis primi Capite XIII.* quia *turpe lucrum* statuitur.

At verò *Elibertini Concilij Cap. XX.* ut *degradantur Clerici*, ita projiciuntur ab *Ecclesiâ laici fœneratores*. Et *Turonensis Cap. XIII.* Ne quis omnino *usuras* accipiat.

Et *Synodorum Græcarum Capite LXII.* Oblitos *timoris* DEI & *Sacrarum Scripturarum*, qui *accipiunt*, ac proinde acriùs vindicandos.

At *Lateranense* sub ALEXANDRO III. *Capite XXV.* acerbissimum est; sed incurrit in tempora minus sana. Quare prætermitto.

Concilii

Concilia dixerunt: *Re deliberatâ, disceptatâ, determinatâ,* dixerunt.

Iam si in *Ius* vocent, etsi iniquum postulatum est, tamen si non *apices Iuris*, sed *Ius* ipsum; & *Vim* illius ac *essentiam*, ac non nescio quàm *convenientiam* velint, nunquam hodiè effugient. Illuc me do: nam inde ad institutum hoc paucula delibavi; parcè id quidem, ut decet *Theologum*, sed ad id, quod præ manibus est, abundè satis futura.

Canonicum primò à nobis totum est. Iure mireris MOLINÆUM, qui *textu D XV.* sine dubio τρὶς ἀπομαξάμενος [c] id sibi assumit, ut doceat, *Ius Civile* per *Canones* correctum non esse. *Decretorum Distinctio XLVII.* & *Causa XIV. quæstio III.* & *IV.* de *usuris* tota agit: eas, ex *Agathensis Concilij* supplemento, intelligit; *illiciti* reas peragit, *illiciti* damnat. Etiam *Decretalium Liber quintus:* sed nolo ad fæces usque. Etiam *Decretales Epistolæ* duæ *Tomo Conciliorum I.* GELASII altera, altera LEONIS *primi Lib. I. Epist. IV.* Horum omnium censurâ, *fœneratores* sani adhuc, neque accipere possunt in *Ecclesiâ Eucharistiam*, neque *oblationes* dare: *visitatione* privantur ægri, *testatione* morituri, *sepulturâ* mortui. Etiam, quod majus est, *Suasores* qui pelliciunt ad *fœnus*, *sequestri* qui intercedunt, *Notarij* qui operas præbent, *Testes* qui astant, *Advocati* qui defendunt, *Magistratus* qui favent, *Confessores* qui absolvunt, pari cum ipsis *crimine* involvuntur, pari cum ipsis *anathemate* feriuntur.

[c] Ore ter absterso,

Civile Ius priscum nihilo magis favet: *De XII. Tabulis* loquor. Sic de ijs CATO, *principio de Re Rusticâ. Maiores nostri sic habuere, & ita in legibus posuere, Furem duplici condemnari, Fœneratorem quadruplo: adeò pejorem existimabant fœneratorem quàm furem.*

Etiam ex AUGUSTINO constat, seculo illo *infames* fuisse infamiâ *Iuris*, & *indignos* habitos, qui *Rempublicam* capesserent.

Quod si ista jam *Iuris principia* sunt, 1 *Mutui* naturam esse, ut sit *gratuitum:* 2 *Certum lucrum* ex *incerta negotiatione* non captandum: 3 Vbi nihil *permutatur*, non exigendum *lucrum:*

So-

4 *Societatem* non consistere sine *lucri & damni communione* : 5 *Res quæ usu suo* consumuntur, neque *naturali*, neque *civili* ratione recipere *usum fructum* : 6 Ex *alienâ re*, *Domino invito*, *fructum* non quærendum; *Invitum* autem esse, qui *integrâ voluntate* non consentit: uti ea perhibet gravis Author inprimis & cordatus HOTOMANUS Commentatione suâ in *Titulum de usuris*, qui & *Leges* citat & *Paragraphos*: Si illud *civile* est, *Sacras leges* non dedignari, *Sacros Canones* imitari in *Matrimonio & usuris*, (quod in *Autenticis* habetur:) *Si Concilium Nicenum* recipere: Si denique *inferiorem non tollere legem Superioris*, ac proinnec *Cæsarem* IEHOVÆ, actum est etiam *Iure novo*, de *jure fœnoris*, nisi *cordis* nostri *durities* intercedat, & præter contráque *jus*, *codicillos permissionis* impetret. Sed litem hanc totam HOTOMANO commendemus, eumque cum MOLINÆO committamus, *verboso* quidem (ut ipse eum appellat) magis quàm *argumentoso conventionum* istarum defensore.

Neque verò etiam *Ius nostrum Municipale* dimittam, nisi & illud quoque contra *fœnus* testimonium suum dixerit. Triplex autem id est, 1 Sub *Britonibus*, tum cùm antiquâ *lege* sancitum est apud GILDAM, & quidem (ut aiunt) *Mulmutianâ*, ne fraudi cuiquam foret *fœneratorem fallere*. 2. Sub *Saxonibus*, ex lege EDVARDI *Confessoris XXXVII*. Vti *fœnus* omne abiret in *lienem Reipublicæ*. 3. Sub *Neustrijs*, EDVARDI I. *Anno IV*. Lege sacratâ contra *Iudæos*, qui pulsi tum sunt Insulâ totâ, ac *Caursinos* etiam *Pontificios trapezitas Iudæis* ipsis deteriores. Exin *Canonico* jure transacta res est, usque ad *Annum V. Principis Optimi*, ac sine crimine monstri, in omni nobis vitâ deflendi, EDVARDI *VI*. Sub quo *primitiæ* hîc tum *Reformationis*, inter alia multa, hôc quoque & imprimis hôc *stratagemate*, insignes extiterunt, quòd *Leges fœnebres*, sub *Papatu* fixas, refixerunt, & *usuras* omnino omnes, ad *unciarias* usque severâ *sanctione* sustulerunt.

Credo hæc jam respondere posse etiam votis iniqui hominis, ad *instituta Iuris* demonstranda.

Ven-

Ventum eſt ad *Hiſtorias*. *Sacram*, cujus fide cognoſcitur quo in ſtatu res *Iudaicæ* fuerint, tum IEREMIÆ tempore, cum *fœnus* tolerarent; tum NEHEMIÆ, cum tollerent. *Prophanam*, apud quam, tum *Athenis* celebris illa PLATONIS σεισάχθεια; tum *Ægyptia* lex de cadavere paterno *uſurarum* pignore; tum AGIDIS luculentus in foro *Spartano* focus, loculenti teſtes ſunt, quo loco *gentes illæ fœnus* habuerint. Lucidiora ſunt illius apud *Romanos* intervalla: Paucis accipite: Peccem enim in tempus ipſum atque vos, ſi ſingula conſectarer.

Fœneratores bis fures modò jam ex *XII. Tabulis* accepiſtis. Poſterioribus ſæculis *fœnuſculum* primò permiſſum eſt, nempe *unciarium*: cito inde ad aſſem crevit amor nummi, ut neceſſe habuerit L. GENUTIUS (*Decadis I^e. apud Livium, lib. VII.*) in totum tollere. Rurſus ad *uncias*: Rurſus ſenſim ſuccrevit *uſura*, & reſecta denuò eſt per CNEIUM & QUINTUM OGULNIOS *Romæ*, per CATONEM & LUCULLUM in provincijs (*Decadis IIII. lib. II.*)

Tandem à TIBERIO ſublata eſt, uti refert vir variâ eruditione ALEXANDER ab ALEXANDRO. Surrepſit tum quoque ut antè, ex *pace publica*, & ex ingenio *Imperatorum*: Modum poſuit IUSTINIANUS; modum illa neſcivit: Sublata ergo tandem per BASILIUM LEONIS patrem. Deinde, cum iterum permiſſa, iterum quoque graviter incumberet Orbi *Chriſtiano*, ſublata quintò per ALBERTUM CÆSAREM. Eâdem tamen etiam *Uſuræ* medicinâ opus habuerunt CAROLI V^i. temporibus, qui ætate noſtrâ vixit, ſublatæque ab eo ſunt per Ditiones ſuas *Diætâ Auguſtanâ*, *Anno MDXXX°.* ut mihi melior nulla, nulla magis compendiaria via viſa ſit, quàm ut ſemel in perpetuum tollantur, quæ toties tollendi neceſſitatem faciunt, & hanc quoties faciunt, eáſque ſic facientes tollit *Reſpublica*, toties & *Uſuras* ipſas notat *injuſtitiæ*, & eos *inſcitiæ*, qui eas contendunt eſſe è *Repul licâ*, in quo, prætérquam quod DEO inſig^rem faciunt contumeliam, qui eas excluſit è Suâ, rem dicunt contra *Hiſtoriarum* (ut videtis) omnium, & antiquitatem & fidem.

T Quid

Quid porrò reliquum est, nisi ut rudera adeamus & fragmenta *Gentium*, & ex illis *Philosophorum* manes excitemus, ac sciscitemur ab ijs; ut dubiâ illorum & obscura luce damnati, desertos sese *fœneratores* sentiant, causámque suam modis omnibus miserè jacere. Ex multis qui ad manum sunt, ternos tantum è *Græciâ* dabo, & alios è *Româ* ternos: Erunt ij in angustijs hijs instar omnium. 1. PLATO, *V*. de *Legibus*. Μηδὲ δανείζειν ἐπὶ τόκῳ, ὡς ἐξὸν μὴ ἀποδιδόναι τὸ παράπαν τῷ δανεισαμένῳ, μήτε τόκον, μήτε κεφάλαιον. ταῦτα δ᾽ ἐστὶ βέλτιστα τῇ πόλει ἐπιτηδεύματα. δ.

δ. Non omnino fœnerare, cum fœnerator tam sortem, quàm fœnus negare liceat. Hæc optima Civitatis instituta sunt.

2. ARISTOTELES *Politicorum I°. Capite VII.* Ὁ δὲ τόκος γίνεται νόμισμα νομίσματος. ὥστε καὶ μάλιστα παρὰ φύσιν οὗτος τῶν χρηματισμῶν ἐστι. ε.

ε. Fœnus autem fit nummus nummi. Quare & maximè contra naturam est hic quæstus.

3. PLUTARCHUS περὶ τοῦ μὴ δεῖν δανείζεσθαι: ubi postquàm aptissimo nomine θρίπας eos καὶ ἴπας appellâsset, (unde & BALDI *Cossus*, ni fallor, emanavit;) breviter absolvit rem totam: Ἔχεις; μὴ δανείσῃ, οὐ γὰρ ἀπορεῖς: οὐκ ἔχεις; μὴ δανείσῃ, οὐ γὰρ ἐκτίσεις.

Romanos cum circumspicio, quis CATONE gravior? quid autem CATO gravius in eos dixisse potuit, quàm quod dixit, συνώνυμα sibi esse *fœnerari* & *hominem occîdere*? Pervulgatum dictum apud CICERONEM *extremo II. Officiorum*. 2. SENECA *libro de beneficijs VII. Quid fœnus & Calendarium &* Usura, *nisi humanæ cupiditatis extra naturum quæsita nomina?* 3. PLINIUS *libro Historiæ Naturalis XXXIII. cap. III.* elegantissimo nomine *quæstuosam segnitiem* appellavit; ut ille ætate nostrâ, non minus eleganti dixit *Chymiam Satanæ*, nisi quod hoc intersit, quòd noster hic, arte majore, sine vel *impendio* vel *fumo*, *nummos* excoquat, & commutet χρύσεια χαλκείων.

Ac ne eos pates *authoritate* solâ premere, *aculeis* quoque quos & habent & adhibent, cruentant U*suras*. Totam namque rem *rationum* momentis transiguut, docentque *fœnus* numeros omnes habere *improbitatis*.

Primò, quod committat in *finem nummi*, cum eum propter se transferat, qui ut alia transferret repertus est; atque ita idem fit & *merx*, & *pretium mercis*: utrumque *vitiosum*, quia *fine indebito*.

Se-

Secundò, quòd committat in *naturam nummi*, cum res *sterilis* non gignat, & si gigneret, plus *gravida* valeret, quàm sine *partu*; quod *sors* tamen non facit: utrumque *vitiosum*, quia *contra naturam*.

Tertiò, quòd in *naturam Contractuum* committat: Nam neque *Mutuum* est, quia *Mutuum datur*, non *venditur*; Neque *Locatio*, quia in eâ *periculum* penes *locantem*, hic penes *conducentem*.

Quartò, quòd in naturam *rerum*. Facit enim ut ex *nihilo aliquid* producatur; quæ PLVTARCHI ratio est: ut *semel unum* sit *plus uno*; quæ ratio BALDI est. *Lucrum* percipit ex *lucro nondum existente*, fortasse nec unquam *extituro*. vendit *Debitori* vel *nihil*, vel *idem bis*; vel *tempus*, vel *industriam propriam*.

Quintò, quòd in *leges Rationis*. Neque enim quisquam unquam *precium* postulavit pro *diurno mutuo*; cum tamen ex *Anni* proportione ad *diem*, rata *usuræ* portio possit assignari: Sed neque *repræsentare* ausus est; cùm tamen quod *jure venale* est, *jure* etiam *repræsentare* possit.

Sextò, quòd in *leges Orationis*. Quid est enim *accommodare*, quàm *ad commodum dare*, *tuum* scilicet, non *meum*? Aut quid est *dare mutuum*, quàm *dare meum ut sit tuum*? Et quo *jure*, quod *tuo commodo* dedi, *incommodo* repeto? aut, pro eo quod *tuum* est, me *tuum faciente*, quasi *tuum* ipse non *fecerim*, *fœnus* exigo?

Quos verò, nec *ratio* movet, nec *quicquam* aliud, *Experientia* moveat; quæ promissi mei pars ultima est. Illa, etiam *stultorum Magistra* est; tam bona scilicet, ut & eos quoque reddat *sapientes*; sed *sapientes*, ut *Phryges*; non sanè priùs quàm in aliquo *fœneratoris* ludo vapulârint. Sed ego de *Republicâ* loquor, in quâ (ubi, non dico, *liberæ*, sed ubi *constrictæ Legum* vinculis *Usuræ* sunt) quàm multi per *usuras Assidui*, in *Capite censos* mutati? quantáque *decoctorum* copia, sub hâc solâ spe sæpè fortunas suas dissipantium; esse, â quibus possint *decunce* ducere? Tum quæ *fraudes*, *difficultates*, *querimoniæ*, qui *colores* quæsiti, *Mercium dodrantalium*, *Nominis* sine *homine*, ἀνθρωπίνοις, *Emptionis* sub *pacto revendendi*? Id demum suadere potest,

ubi adhuc integra res est, non debere permitti; & ubi permissæ sunt, debere (nisi fortè nequeant) revocari.

Ne *Reges* quidem immunes ab hoc malo: Ne *Reges* quidem sufficiunt huic malo; ne quis me putet de *proletarijs* solis verba facere. Memoriâ nostrâ *Lusitani Trapezitæ*, lege quidem *fœnebri* tenebantur, sub *Collybi* tamen prætextu: eò res Regni illius adduxerant, ut necesse habuerit SEBASTIANUS *Rex*, vel *usuras* foro, vel seipsum *Regno* abdicare. Factum hoc; & *usuræ* Regno toto profligatæ sunt: ἐμπειρία gravis. Audite alteram. Potens *Rex Hispaniarum Rex*, sic est; multò magis foret: Sed est illi res nimium diu cum hac *hirundine*. Quicquid quotannis in *Moluccas* mercium transmittit, aiunt *fænore* duci à *Genuensibus*. Sanè nimium bonæ rei advehitur inde in *Hispanias*: Sed bonam ejus partem, quod hunc capere oportet, illi *usuris* suis intercipiunt. Nihil addo, nisi quod pueri cantillant,

Fœlices quos faciunt ———

Nimis facilis labor esset, plures huc ἐμπειρίας de nostris aggregare: sed me, tametsi festinantem, tempus occupavit: Et verò tempus jam est, ut eatur in arenam.

Quare reddam vos vobis (Humanissimi Doctissimique viri) & *Epitasin* addam ut finis sit. Propitiâ itaque *Theologiâ*, quod & *Veritati* consentaneum sit, & *Ecclesiæ Reipublicæque* faustum, vobis præsentibus, audientibus, dixerunt testimonia contra *Usuras*, *Lex*, *Psalmi*, *Prophetæ*, CHRISTUS *Ipse*, *Iustitia*, *Charitas*, *Politia*, *Ecclesia*, *Patres*, *Schola*, *Theologi* recentiores, Triplex *Ius*, *Historia*, *Gentes*, *Ratio*, *Experientia* denique ipsa. Quæ si vobis *suffragij jus* habere videantur, & idoneas *rationes* reddidisse, ite mecum in hanc sententiam, *Usuras legitimas esse illicitas*.

FINIS.

DE DECIMIS, THEOLOGICA DETERMINATIO, HABITA IN PVBLICA SCHOLA THEOLOGICA Cantebrigiæ.

Per LANCELOTVM ANDREVVES
S. Theologiæ Doctorem.

LONDINI,
Excudebat *Felix Kyngston* pro *R. B.*
& *Andræa Hebb.* 1629.

DECIMÆ non sunt abrogandæ.

Os olim mores, ea tempore fuisse, in quibus lauta fuerit *Sacerdotij* conditio, nec modò istis *literarum* sanè præclaris, sed illis etiam *opum* atque *dignitatum* ornamentis, quàm florentissima, *Veritatis Testis Historia* testis est. Apud *Ethnicos* THEOPHRASTVS author est (*Lib. IX. De plantis, Cap. IV.*) pro *decimis* (in quibus tamen ipsi nobis dapsiles videmur) *tertias* persolutas esse. Apud *Iudaos* narrat PHILO, *Regibus* sæpè finitimis invidiosam *Corbana* opulentiam extitisse. Apud *Christianos*, cùm cæteris in Gentibus, tùm verò in nostrâ hâc, certum est, adeò in immensum excrevisse cupiditatem augendi *Cleri*, ut magnopere metuendum esset, ne *Ecclesia Politiam* absorberet: Itaque maturo consilio cautum esse, (etiam nunc caveri quoque cùm minimè opus est,) ne qua prædia *mortuam in manum*, id est, ad *Sacros usus*, sine *Regio Diplomate* legari possent. Hij olim mores, hæc tempora. Hijs moribus atque hijs temporibus, minimè vel dubia vel necessaria de *Decimarum* jure disceptatio.

At ætate demum nostrâ, cum ut senex ferè quisque ita mundus senescens totus vergit in æra, Generalis *chiragra* est. Accessiones ad *Clerum* nullæ; utinam id tantùm: Crebræ imminutiones. Crebræ (inquam) imminutiones sunt; atque utinam id tantùm contingat dicere, sunt; nec causa sit unquam futuri temporis usurpandi. Ad hoc autem sæculi nostri ingenium, (in quo præ auri sacrâ fame, nihil pene *sacrum* est,) accedit & error alter, quòd Illustr... ali viri, nec un-

unquam sine summâ honoris præfatione nominandi, quorum DEVS, in *Religione* restaurandâ, operâ usus est, de *doctrinæ* restitutione valdè soliciti, ad *patrimonium* minùs attenderint, ac id pæne dixerint, quod *Sodomorum Rex* ABRAHAMO, *Date nobis animas, cætera vobis tollite.* Verùm ut illi, qui Baptistam, ita & hij qui ABRAHAMVM se *in aulis Principum* reperturos sperabant, utrique falsi sunt.

Qui error etsi levis sit (& est certè levis, si ad magna illa illorum [a] κατορθώματα conferatur:) tamen verendum est, ne graviter incumbat sequenti sæculo, in quo Cordati Viri (ex illo SALOMONIS, *Vbi vacuum præsepe, ibi boum penuria,*) vel *barbariem*, vel aliud quod discere nolo, augurantur: falsò quidem fortasse, idque faxit DEVS; sed non temerè tamen augurantur. Ac debebant illi quidem (quod dicitur) *principijs obstitisse*, & huic sęculo edenti & bibenti, & omnia in detestabiles usus pervertenti, hunc bolum eripuisse; nec solùm de *lucis accensione*, sed & de *olei infusione* prospexisse. Quod quia factum non est, malum hoc manare indies latiùs, & [b] κληροβόροι nostri susurrare (ut fit) in angulis, *Ecclesiam* etiam de reliquijs istis *Decimarum*, in jus vocari posse; proin novas rationes excogitare, ut deteriùs illi sit; tum de *stipe* mentionem facere: postremò versare se in omnia, quò id *Ministri* tandem seriò affirmare possint, *Nobis istic nec seritur nec metitur*. Ego verò ut illa cætera condonem *usucapioni*, tamen intercedam pro *decimis*, atque hinc eos *jure manu* consertum vocabo, qui secus sentiunt, *decimam* proventus animi portionem æquitate summâ *Ministris* addictam esse; nec ulla *Baronum* sive *Burgensium centuriata Comitia* prudentiùs istâ de re statuere posse, quàm jamdudum cautum est *lege sacratâ*, quàm DEVS ipse *Legislator* tam absolutus, ut IVSTINIANVS nihil ad Eum, ante multa jam sæcula promulgavit.

[a] Pręclara facta

[b] Reddituum ecclesiasticorum voratores avidi.

Difficili de re dicturus sum, neque quisquam est, cujus de lumine lumen accendam meum: quò magis vestrum erit (*Gravissimi Viri*) si effectum isthuc dedero, quod facitis, id facere; sin erratum usquam fuerit, tum verò [c] πρωτοπείρῳ συγγνώμην, (ut par est) indulgere.

[c] Primo periculum facienti veniam.

Decima

DECIMÆ non *ſunt abrogandæ.*

TErminos non explico. Quis neſcit, quid ſit *Decima*, de *decem* partibus *una*? Quis porrò dubitat, quid ſit *abrogare*? vel quod fixum eſt Lege refigere? vel illius loco *ſtipem ſurrogare*? Hoc igitur agamus.

Plurimùm intereſſe puto, quod CHRISTVS fecit in cauſa *divortij*, *Qualis quæque res ab initio fuerit, id primùm inquirere.* Ætatis flexu multa mutantur: *Principium* judex certiſſimus. Quæro igitur, quis fuerit primus (ut ita loquar) *Decumanus*? Vir *magni nominis* MELCHISEDEK, *Gen. XIIII. XX.* ויתן לו מעשר מכל & *Hebr. VII. II.* ᾧ καὶ ΔΕΚΑ'ΤΗΝ ἀπὸ πάντων ἐμέρισεν ὁ ΑΒΡΑΑΜ. Accepit *Decimas* MELCHISEDEK ab ABRAHAMO; *gratuitáſne* illas, an *debitas*? *Vltrò*, an verò *jure*? Si *gratuitas* & *ultrò*, nihili eſt argumentum, & *Apoſtolus Hebrais* imponit, dum confert cum illo *Levitas*. Ratio quippe diſſimilis: *Levitæ jure* exigunt *decimas* ſuas,[i] ἐντολὴν γὰρ ἔχουσι: MELCHISEDEK ſuas, quia *voluit* ABRAAM, non quia *debuit*. Deinde ſi *gratuitum* erat hoc munus & *ultrò*, nihilo MELCHISEDEK ABRAHAMO præſtantior. Nam quid impedit, ſi demittere velim me & honorem *ſpontaneum* vel *inferiori* (ſi ita lubeat) exhibere? quin tantò major eſt *humanitatis* laus. Sin hoc utrobique abſurdum eſt, *Decimas* ergo nuncupavit non *ſpontaneas*, ſed de *jure debitas*. Iterum jam quæro de *jure*, *Quo jure*? Non *Sacrificij*; nullum enim obtulit: *Benedictionis* ergo. Cohærent enim iſta: *Benedixit* MELCHISEDEK, *Decimas pendit* ABRAAM.

[i] mandatum enim habent,

Iam aſſumo. MELCHISEDEKO *benedicenti debentur* Decimæ. Idem *jus* ſub CHRISTO manet. Quî id conſtare poteſt? Ex *Ver. XII. VII.* ad *Hebræos*: Non fit μετάθεσις νόμου niſi μετατιθεμένης τῆς ἱερωσύνης, id eſt, *Ius* non *transfertur* niſi *tranſlato Sacerdotio.* Atqui idem CHRISTI *Sacerdotium* & MELCHISEDEKI; (pro quo, ſi opus eſt, DEVS Ipſe *jusjurandum*

randum interponet, *Psalm. CX.)* Ergo *idem* sub utroque *jus.* CHRISTO igitur debentur, in quo, & à quo, & per quem omnes *benedicti sumus. Benedictus* Ipse in secula. Quas æquum est, ut illi CHRISTI *nomine* percipiant, qui CHRISTI *nomine* nobis *benedicunt.* Fuit enim humana quoque MELCHISEDEKI *benedictio,* & quidem in CHRISTI tum *personâ* tum *nomine.* Manet ergo sub CHRISTO *Decimarum jus.*

Non putavi quemquam tam infœlice genio natum, qui diceret, MELCHISEDEKO datas *Decimas* tanquam *Regi.* Reperi qui diceret; videte, quàm sine cerebro. 1. *Levitæ jus* habent *decimarum:* Habent, tanquam DEI *vicarij*: sic est: Sed nunquid DEI, ut *Rex* est DEVS? [f] ὦ πολυκοιρανίη! 2. *Decimas non subjungit* MOSES *Regio convivio,* sed *benedictioni*; quod tamen factum oportuit, si *ejus nomine,* tanquam *Symbola* solutæ sunt. 3. *Apostolus,* ex *decimis, non Regnum* astruit, sed *Sacerdotium.* Postremò, quot *Interpretes,* tot *adversarij:* vel *Rabbini* ipsi quorum ea est glossa [g] לפי שהיה כהן *Decimas* dedit hoc ipso *nomine,* quod *Sacerdos* esset. Vim videtis argumenti: & id quoque videtis, quod contra affertur, modis omnibus miserè jacere.

[f] ô Regum multitudinem!

[g] quoniam erat Sacerdos,

Ab ABRAHAMO discedam; nec id tamen longè. Proxima mihi ratio erit à IACOBO, & ipso quoque *Patre fidelium,* à quo & *Israëlis* DEI cognomen accepimus; & de quo, non dubitem, quomodo de SARA D. PETRVS, (*III.* 1. concludit) ὡς Σάῤῥα ὑπήκουσεν, ut illa *obedivit,* itidem & vos. Is ergo *voti* se *reum* facit (*Gen. XVIII. XXII.*) *Si fuerit* DOMINVS *mecum, &* custodierit me, *dederitque mihi* panem *ad comedendum, &* vestem *ad inducendum, tum quicquid mihi* dederit, *ejus* decimam omnem *daturus sum Illi.* Dabitis (scio) non esse hanc [h] ἐθελοθρησκείαν: *voveret* enim tum IACOBVS quod DOMINVS *devoveret.* Proin, *Divinæ voluntati* nixus: *Voluntatis* interpres *præceptum.* Porrò *præcepti* ratio necesse est ut ista siet: Cui *hæc* DOMINVS cumque præstiterit quæ IACOBO, is eâdem quoque DOMINO *lege* teneatur. Nam, ni ita sit, incerta erit *præcepti* ratio, tum *præceptum,* dein *consequentia; Votum* ipsum denique.

[h] voluntarium cultum

Sin

Sin hæc ratio ratione plena eſt, & (ut par eſt) [g] ἐπιείκεια ejus ad omnes diffuſa: Ecquis homo eſt, qui indictam ſibi hanc *legem* negabit, qui illa omnia & habere ſe à DEO, & accepta ſe DEO referre fateatur? [g] æquitas

Atque hæc *privato*, pro *ſolvendis* ratio eſto: *Miniſtro* pro *recipiendis*, illa *Num. XVIII. v. XXXI.* à DOMINO aſſignata, *Liberum eſto vobis* decimas *comedere* [f] עבדתכם כי שכר הוא לכם חלף quia *merces* eſt *miniſterij*: Vt eſt illa EZEKIÆ (*II. Chro. XXXI. IV.*) [l] למען יחזקו בתורה. Vt *Legi Divinæ* operam impendant, Vtrobique concluſio hæc eſt, *Percipiunto* decimas: utrobique infirma, niſi *major* ſit καθολικότης. Decimæ *ſunt merces Miniſterij*, Decimæ *ſunt eorum*, qui *incumbunt Legi explicandæ*. Alioqui & IACOBI [h] אם, & MOSIS [i] כי & EZEKIÆ [k] למען vacillabunt. Sin ita ſe habeant, omnino *Miniſterij merces* ſunt *Decimæ*: Omnes qui dant ſe *Legi evolvendæ*, decimas *percipiant*. Expedita ratio eſt. ([h] Si) ([i] Quia) ([k] Vt)

Addo & iſthuc quoque; cùm *benedictio facultatum* Medium ſit IACOBI; *Miniſterij merces*, MOSIS; *ſtudium Legis*, EZEKIÆ; tria verò hæc perpetua ſint nec loco circumſcripta, nec tempore definita, ſed tam ad *Chriſtianos* ſpectantia, quàm ad *Iudæos*; eadem erit & *præcepti* conditio: Quando rectè prudentérque *Iuriſconſultus*, *Qualis ratio præcepti, tale præceptum.*

Tertia ſuccedet huic ratio ex *Malachiæ III.* ubi ſancitur hujus *Præcepti* & obſervatio ſolenni *benedictione*, & *violatio* ſeverâ *maledictione*. Ac *cæremoniæ* quidem ſi forent, quales eas quidam impenſè cupiunt videri, abjicerent eas *Prophetæ*; nunquam tam ſollicitè urgerent; frigere ſinerent; nunquam tam de illis magnificè loquerentur. Non hic eorum mos eſt; quin, ſive *curatæ* ſunt, non tam *fauſta* ſtipulari; ſive *neglectæ* ſunt, non tam *dira* denunciare. Ac ut ne cui hæc ratio fruſtra videatur, non aliâ quidem utuntur *Patres* in *Concilio Triburienſi Cap.* 13. Dandæ ſunt *Decimæ*, ut hac *devotione* DEVS placatus, *largiùs* præſtet quæ *neceſſaria* ſunt. Non aliâ *Patres* in *Synodo Moguntinâ, Cap. XI.* Dandæ ſunt *Decimæ*: Timendum eſt enim ut quiſquis DEO *debitum* ſuum abſtrahit, DEVS propter *peccatum* ejus abſtrahat ei *neceſſaria*. Non aliâ gravis Author AVGVSTINVS (*Libro*

L. Hom: Hom. XLVIII. Majores nostri copijs abundabant, (est autem non perfunctoriè audiendum, quod dicit [*Majores nostri*;] Antiquiores ergo *Decimæ* AVGVSTINI sæculo :) quòd DEO decimas *dabant : modò autem quia decessit* devotio DEI, *accessit* indictio fisci. *Nolumus partiri cum DEO* decimas, *modò totum tollitur : Hoc tollit* Fiscus, *quod non accipit* CHRISTVS.

HIERONYMVM prætereo, quippe prolixum nimis, qui primus tamen argumentum hoc concinnavit in *Scholiis* suis ad *Prophetam.*

Atenim quia in proclivi labor est *decimas* sub *Lege* reperiendi, ac suspecta fides in hac quæstione *Testamenti veteris*; age, quæramus in *Novo*, & ubi iniquissima illis videtur dimicandi conditio, in eo pedem conferamus.

Objicio primùm illis MATTHÆI *Evangelium*, ad *Caput XXIII. versum* quoque *XXIII.* CHRISTI ipsius verba [k] ταῦτα ἔδει ποιῆσαι, κἀκεῖνα μὴ ἀφιέναι. Locum hunc non ego (quorsum enim mihi assumam, quod meum non est?) *Ecclesia* vetus sic urget. Quas CHRISTVS ipse jussit μὴ ἀφιέναι *non omittere*, Scita Principum cavere non debent, ut omittantur. Assumptionem autem quis nescit? Tantò autem hæc ratio majores lacertos habet, quòd cum aliquot anteà in locis, de *manuum lotione*, de *spicarum confricatione*, alijsque *caremonijs*, sermo primùm, pòst etiam praxis incidisset, omittit ipse non imprudens, omittentes defendit; quod magis mirere, etiam populo author est omittendi. Atqui de hac nostrâ, diserta verba sunt, [l] Δεῖ μὴ ἀφιέναι.

[k] Hęc oportuit facere, & illa non omittere.

[l] oportet non omittere,

Etiam quod adhuc ponderosius est, cum esset Illi sermo de rebus omnium maximis gravissimisque, *misericordiâ* & *judicio*, eodem (ut ita dicam) *Paragrapho*, sanctionem ponit ut de illis *faciendis*, ita de istis *non omittendis*. Quid quæritis? *Ecclesiæ Primitivæ*, non facilè credat quis, quanti fuerit hæc ratio.

Duos ex infinitis evocabo. Pro *Græcorum Ecclesiâ* dicet alter; alter pro *Latinâ*. CHRYSOSTOMVS *Homil. LXXIII.* in *Matth.* verba CHRYSOSTOMI: *Meritò addit hæc* oportet facere; Eleemosyna *enim* decima *est.* Eleemosyna

autem

autem nocere non potest. Non enim sicut Legem servantes *facere oportet; neque Ipse sic dicit: Sed* hæc facere oportet. *Antè enim ubi de* mundis *&* immundis *disputat, non adjicit illic,* hæc oportet facere: *Sed ea manifestò evertit. Propterea Fratres de* decimis *dicit*, hæc facere oportet, *de* purgationibus *autem non sic*. Verba, uti quidem videtis, paulò diversa; sensus non diversus.

Audite jam AVGVSTINVM, *Enchirid.* ad *Lauren. Cap. LXXVI. Væ vobis* Pharisæi, *qui* decimatis omne olus. *tanquam diceret: Ego quidem commonui vos ad* Eleemosynam *dandam, per quam vobis omnia* munda *forent; Sed væ vobis qui* decimatis olus. *Has enim novi* Eleemosynas *vestras, ne me vos de illis nunc admonuisse arbitremini.* Ac paulò pòst (molestum enim omnia interserere:) *Sed ne istas* Eleemosynas *quæ fiunt de fructibus terræ respuisse videretur*, hæc (*inquit*) oportet facere, *id est*, judicium *&* charitatem: ac *illa tamen* non omittere, *id est*, Eleemosynas fructuum terrenorum. Ego glossam istis non addo.

Brevitati studeo: unum illud admoneo (quanquam opus non est; advertistis, scio:) Vtrique tum CHRYSOSTOMO, tum AVGVSTINO, *decimas* ad locum *Eleemosynæ*, referri. Id alijs non videtur: Non valdè pugnabo: malo enim *sacrum vectigal* censeri, quàm *Eleemosynam*. Sed & locus hic satis tutus est, & illius beneficiò hoc habent, ne *debeant* unquam *abrogari*.

Pergo jam ad quintum. Aut valdè me fallit animus, aut ex *D.* PAVLO concludi potest, esse *decimas* etiam sub CHRISTO retinendas.

Ad Galat. Cap. VI. Ver. VI. κοινωνείτω δὲ ὁ κατηχούμενος τὸν λόγον τῷ κατηχοῦντι ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς [m]. Cum hæc verba audio ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς, similis mihi sonus videtur, atque illorum ad *Hebr. VII.* Ἐμέρισεν δεκάτην ἀπὸ πάντων [n] similis illorum ויתן מעשר מכל [o]: מכל, ἀπὸ πάντων, ἐν πᾶσι, quid interest? ut conjectura sit, nec illa levis, [p] παρῳδεῖν *Apostolum* ad illud *Geneseos*; tectè illam κοινωνίαν insinuare, quâ usus est ABRAHAMVS, *fidei suæ filijs*, per omnia, ubi & quantum datur, imitandus. Quid si autem sic? *Præceptum* illud quod vel optimè consulit [q] τῇ κοινωνίᾳ ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς, *anti-*

[m] Communicet is qui catechizatur verbo, ei qui ipsum catechizat, in omnibus bonis.
[n] Dividit Decimas omnium.
[o] Et dabit Decimas omnium.
[p] alludere
[q] participationi in omnibus bonis.

antiquandum non est; Istuc autem, quin sit *Sanctio* de *Decimis*, dubium non est. Per eam namque vera est, & (si per vos liceat dicere, dicam) *realis communio bonorum omnium*, tum *fructuum*, tum *fœtuum*, *terræ*, *plantarum*, *animalium*; vos ipsi apud vos, reliquam *inductionem* contexite. *Stipem* ejus loco ponite, *capite-censionem*, *taxationem ædium*; multi errores: pars celatur, pars subducitur; ausim dicere, [f] πάντα ἀγαθὰ οὐ μὴ κοινωνεῖται. Denique ut omnes cautelæ adhibeantur, *Communicatio pensionis*, *analogica* tantum erit: At ego jamdiu didici, & id cuique *natura*, *lex*, *ratio* suadet, ubi λόγος ipse manibus teneri possit, de *analogiâ* minimè laborandum: Quamobrem in *Pastoris* & *gregis* κοινωνίᾳ, si ipsa *Rei*, ipsa *communionis* veritas haberi possit ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς (& potest haberi,) *Stipendiarias* illas *proportiones* & *æquationes* non esse *consectandas*, (vel, hoc quidem leve nimis est) esse penitus *rejiciendas*.

[f] omnia bona non communicantur.

Porrò sexta esto hæc. Obligabat aliquando *Ecclesiam*, *Politica lex* ista *De Decimis*: negari non potest. Atqui irrita facta non est: *Obligat* igitur jam quoque. *Antiquata* quæ fuerint, docet *Apostolus*; *Eph. II. XIV.* Quæ erant tanquam μεσότοιχον, *intergerinus paries*, inter DEUM & *hominem* primò: 2°. Inter *homines* & *homines*, id est, *Iudæos* & *Gentes*. Priore membro excludimur; DEUS enim indixit *Decimas*: Illi ergo non displicent. Ac posteriore etiam: Pax enim summa, quoad *Decimas*; eásque tam *Gentes* suis *Sacrificulis* (uti statim edocebo;) quàm *Iudæi Pontificibus*, anniversarias pendebant. Reliquam verò *Politiæ* partem excipi, id argumento est, Quod censeatur à DAVIDE (*Psal. CXLVII.*) summi *Beneficij* loco: Et, quod nos CHRISTI *mors* ullo *beneficio* privârit, ægrè adducar ut credam. Tum si prorsus refixa esset, peccavit PAULUS in *regulas Iuris*, dum *I. Cor. IX. XIII.* à *Deuteron. XVIII. ver. I.* id est, ab *antiquatâ lege testimonium* arcesseret, verùm lis ista in aliam incurrit; non prosequor.

Illud prosequor ex *cap.* ad *Hebr. VII°. ver. XVIII°.* quod erit mihi pro argumento septimo: Et est locus, nisi fallor, ut pulcherrimus, ita quàm maximè appositus ad hanc *Contro-*

versiam. Ἀθέτησις γίνεται τῆς [s] προαγούσης ἐντολῆς, διὰ τὸ αὐτῆς ἀσθενὲς ἢ ἀνωφελές. *Vetus lex* nulla *antiquanda* est, quæ neque *imbecillis* sit, neque *inutilis*. Lex lata de *Decimis* [s] προαγούσα est: Ostendat mihi quisquam in eâ sive [t] ἀσθενὲς sive ἀνωφελές, manus dabo, & faxo, thesis hæc incumbat in spongiam. Illa verò τὸ σθένος, vim habet, quantam habuit, habitura est, habere potest lex ulla, ab *Inventore, consensu, multitudine, consuetudine*; denique non vel *mutâ* vel *tacitâ*, sed tum *expressâ*, tum *testatâ* sæculorum omnium *approbatione*. *Vtilitatem* habet: Eam enim, sine cujusquam querelâ præstitit, cui rei destinata est: & quidem nisi elisi essent illius *nervi* per *improprios* quosdam *Proprietarios*, plenius præstaret, neque ex hâc parte *Ecclesia* quicquam laboraret.

[s] Vetus:

[t] quod imbecille sit, vel inutile,

Parte verò ex alterâ (quæ octava mihi ratio sit:) quàm infœlici successu *commutata* sit apud quosdam; Et ubi *stipendia* in *decimarum* locum surrogata, quot *fraudes, difficultates, querimoniæ*; quàm multæ ἀσθένειαι, ἀνωφέλειαι: id demum suadere potest, ubi adhuc integra res est, non debere rescindi; & ubi rescissa est, debere (nisi fortè nequeat) revocari. Pendit *Genevensis* τεσσαράκοντα μνᾶς [u] perexiguum id quidem est: sunt tamen CALVINI per *Commentarios* plerisque in locis querelæ (modestæ quidem illæ, ut decet, sed tamen canoræ satis:) de *stipendijs* ibi malignè persolutis: In *VI.* ad *Galat.* In *XLVII. Gen.*

[u] quadraginta libras:

Scotia quoque soluta est *decimis*. Extat impressa IOANNIS KNOXI querela exhibita *Ministrorum nomine* in *Comitijs Edinburgi A. D. MDLXV. Decem. XXV.* Cum folium ejus *VIII.* lego, miseret me illorum. Nihil addo, nisi quod pueri cantillant

——*Fœlix quem, &c.*

Prudentiùs multò illi, quos modò nominabam *Patres* istuc in se, atque in nos consuluerunt. Ad eos venio. *Scripturarum* hoc satis est: Et nemo vestrûm est (uti spero) quin *Ecclesiæ* totius *praxin* pro *argumento* non invitus admittat. Obiter illam antè attigi: nunc eò totus incumbo. *Totius* (inquam) *Ecclesiæ*: non muto quicquam, *Aphricana* primò,

mò; pro eâ Decus *Aphricæ* dicet AVGVSTINVS, *Serm. CCXIX. de Temp.* qui totus est ex professo de *reddendis decimis.* Sic orditur. *Propitio* CHRISTO (*Fratres Christiani*) *jam propè sunt dies, in quibus* messes *colligere debemus, & ideo gratias reddentes* DEO *qui dedit, de* offerendis, *imò de* reddendis decimis *cogitemus*: (Et paulò pòst:) Decimæ *enim*, ex debito offeruntur, *& qui eas dare noluerit, res* alienas *invadit.*

Unà & *praxin Ecclesiæ*, & *Patrum* ista de re sententias percipietis. *Ecclesiæ Italicæ:* pro eâ verò loquatur AMBROSIVS *Mediolanensis Episcopus, Serm. de Quadragesima,* (ut citatur *Decretorum Parte II. ca. XVI. q. II. VII.*) *Quicunque recognoverit in se, quòd* fideliter *non dederit* decimas *suas, modò emendet quod minus fecit. quid est autem* fideliter *dare, nisi ut nec* pejus *nec* minus *aliquando* offerant *de* grano, vino, fructibus, pecoribus, horto, negotio, venatione? *Nam qui* DEO non *vult reddere* decimas, *quas tenuit, & homini non studet reddere quod injustè abstulit, non timet adhuc* DEVM, *& ignorat quæ sit vera* pœnitentia. *Pro Occidentali* sufficiant *isti.*

CHRYSOSTOMVS pro *Orientali. Hom. IV.* in *Epist.* ad *Ephes.* Εἰ δὲ ἐπὶ τῆς παλαιᾶς τοῦτο ἦν, πολλῷ μᾶλλον ἐπὶ τῆς χάριτος: τὸ γὰρ ἐκ ἐπιδόσεω ἐκεῖνοι δεκάτας, καὶ πάλιν δεκάτας, καὶ πάλιν ὀρφανοῖς, χήραις, προσηλύτοις. ἀλλά μοι τὶς θαυμάζων τινὰ ἔλεγε, δεκάτας δίδωσιν ὁ δεῖνα, πόσης αἰσχύνης τοῦτο γέμει, εἰ ὅπερ ἐπὶ τῶν Ἰουδαίων οὐκ ἦν θαυμαζόμενον, τοῦτο ἐπὶ τῶν χριστιανῶν θαυμαστὸν γέγονεν εἰ τότε κίνδυνος ἦν τὸ δεκάτας ἀπολιπεῖν ἐννόησον ὅσον ἐστὶ καὶ νῦν. Perfacilis est intellectu sententia; non reddo Latinè.

De HIERONYMO, incertus sum animi, cui *Ecclesiæ* ascribam; nec excludam tamen: Locupletissimus enim testis erit, ut

——— *qui mores hominum multorum vidit & urbes.*

Sic igitur ille *in III. Malach.* (Omitto enim *Epistolam ad* NEPOT. Vbi se dicit de *decimis* vivere:) Sic habet. *Quod de* Decimis *diximus, quæ olim dabantur à populo* Sacerdotibus, *ac* Levitis; *in* Ecclesiæ *quoque populis intelligite, quibus præceptum est, non solùm* decimas dare, *sed &* vendere omnia & sequi DOMINVM. *Quod si facere nolimus, saltem* Iudæorum *imitemur exordia, ut partem demus de toto, ac* Sacerdotibus debitum *deferamus. Quod qui non fecerit,* DEVM *fraudare*

dare & supplantare convincitur, & maledicitur *ei in* penuria *omnium.*

Rectè hoc (inquiunt) se habet: Sed *Ecclesia* pacata jam erat, & cœpit animum adjicere ad opes. Quid verò illa altera sub *cruce?* tot *Martyribus* gloriosa? Etsi iniquum est postulatum, ut nihilo meliore statu sit *Ecclesia* florens, quàm fuit afflicta, tamen nunquam hodiè effugient: Illuc me do. Idem semper sensit *Ecclesia* de *decimis*, & *persecutionem* passa, & *persecutione* liberata. Pro *Occidentali* loquatur CYPRIANVS (*Epist. LXVI. ad Furnit.*) *Quæ nunc ratio & forma in* Clero *tenetur, ut qui in* Ecclesiâ DOMINI *ordinatione* clericâ *promoventur, in honore* sportulantium fratrum Decimas *ex* fructibus *accipientes, ab* Altari *&* sacrificijs *non recedant. Pro Orientali*, ORIGENES antiquior CYPRIANO, *Hom. XI.* in *XVIII.* Numer. *Quomodò ergo abundat justitia nostra plus quàm* Scribarum *&* Pharisæorum, *si illi de fructibus gustare non audent, priusquam* Levitis DECIMÆ separentur, *& ego nihil bonum faciens,* fructibus *terræ ita abutar, ut* Sacerdos *nesciat*, Levita *ignoret, divinum Altare non sentiat?* Concludit deinde; *Hæc diximus asserentes* mandatum *hoc* (de Decimis) *debere etiam secundùm literam stare.* Et ante ORIGENEM CLEMENS ALEXANDRINVS (*qui* propius abest à CHRISTO, & attingit penè primum Centenarium:) Στρωματέων λογ. β. Editionis *Veronensis*, folio 155.

Καὶ μὴν καὶ αἱ δεκάται τῶν τε καρπῶν καὶ τῶν θρεμμάτων εὐσεβεῖν (διδάσκουσι) καὶ μὴ πανταπασιν εἶναι φιλοκερδεῖς, μεταδιδόναι δὲ τῆς φιλανθρωπίας τοῖς ἱερεῦσι.

Credo hæc jam respondere posse etiam votis iniqui hominis ad instituta *Ecclesiæ* demonstranda. Sin id quisquam dixerit, singuli quidem sic senserint, *Singulorum* sententiæ subitæ sæpè sunt, & quod illis cerebri calor suggerit, id impingunt in chartam: nulla deliberatio, disceptatio, determinatio: In *Concilijs* insunt omnia hæc. Sequar provocantem; atque utinam illis stare teneantur.

Atque ut ab *Anglicano Concilio* ordiar, *Anno DCLXX.* & biennio pòst *LXXIII.* sub THEODORO, *Dorobernen.* In eo cavetur (*II. Canone*) de *Parœcijs*, quarum (si *Canonistis* credendum est) reciprocæ sunt *Decimæ.* Sed id adhuc magis,

 quòd

quòd subscribunt per omnia *Chalcedonensi Concilio*, ubi *Decimæ* sancitæ sunt: Quæ duo evincunt satis, utrasque tum *Decimarum pensiones*, tum *Paræciarum divisiones* apud nos antiquitùs extitisse, nec tam esse recentes, quàm nonnulli nuper hallucinati sunt. Per id tempus *Maguntinum* quoque indictum est, cujus *Cap. VII.* sic habetur: *Admonemus atque præcipimus, ut* Decima *omnino* DEO *dari non negligatur, quam* DOMINUS *Ipse sibi dari constituit*: Additur & sanctio: *Qui verò* Decimas *post* debitas *admonitiones dare neglexerint, excommunicentur.*

Matisconense II. ducentis penè ante illud annis *Cap. V. Leges Divinæ præceperunt* Decimas *præstari, quas leges Christianorum congeries, longis temporibus custodivit intemeratas*; Et concludit: *Statuimus ergo ut mos* antiquus fidelibus *reparetur*; *Si quis autem* contumax *fuerit, à membris* Ecclesiæ *omni tempore separetur.* Ante illud *Aurelianense I. Cap. XVII. De* decimis *sic statuimus, ut singulis annis* quartæ, *vel* quarto *anno tota* decimæ *cedant* Episcopo. Præterea *Toletanum II.* & *Arelatense III.* Ad *Chalcedonense* venio; de quatuor primis & præcipuis unum. De eo sic habetur *Cap. XIV.* Concilij Triburiensis: *Placuit huic* Concilio, *ut secundùm sanctiones* Canonum, Decimæ, *ut & aliæ possessiones antiquis conserventur* Ecclesijs, *sicut in* Chalcedonensi *Sancto* Concilio *statutum est Cap. XVII.*

Concilia dixerunt; Re deliberatâ, disceptatâ, determinatâ dixerunt; stabilijsse se, non statuisse; confirmâsse, non conscripsisse, *Decimas*, prius illas *privato* consensu & *suffragio facti* (ut loquuntur) concessas, quàm iretur in *Concilium.* Nam *subscriptio* in primo *Concilio*; *Admonitio*, in secundo; Longa temporum *Præscriptio*, in tertio: *Conservatio* & sanctiones *Canonum* in quarto; *Ratihabitionem* potiùs designant, quàm *indictionem.*

Verùm enim jam de *jure* quæstio est, & inde *irrogandi* atque *abrogandi* leges petendæ sunt; Illuc ergo jam fugam adornant. Ego verò nec *jus* excipiam, aut *politiam* utriusque *Corporis*: Nam & inde, ad institutum hoc, paucula delibavi:

libavi: parcè id quidem ut decet *Theologum*; ſed ad inſtitutum noſtrum abundè ſatis. Neque verò verendum nobis erit, ne quid de *Decretalibus*; religio eſt fæcem illam attingere. Pauca tantùm de *Decretis* ipſis *ſanioribus*; & ijs quoque ante *Annum CCCC.* SYMMACHI *I. Decretum Cap. XVI. q. 1. Anathema ſit, qui* Decimas *præter* Epiſcopi *conſenſum diſpenſare voluerit.* Itidem ANASTASII *I. Communione privetur, qui* decimas *retinere voluerit. Decretorum* GELASII *Ca. XXIX. Quatuor autem tam de reditu* decimarum, *quàm de* oblatione *fidelium convenit fieri* portiones, *ſicut jamdudum rationabiliter eſt decretum.* Quòd ſi, ut illarum *Legum periti* exiſtimant, ἀντίστροφα [a] ſint *Parœciæ* & *Decimæ*, *Epiſcoporum ſtipendia* & *Decimæ*, *Clerus* & *Decimæ*, tum demum ad CALIXTI *I. Epiſtolam ſecundam*, ad VRBANI *I. Epiſtolam primam*, ad ipſa IVSTINI MARTYRIS tempora, altiùs multò rem revocare poſſumus. Quanquam ſi nihil horum eſſet, tamen *Canon* qui eſt *Diſt. XII.* (*Immota maneat Conſuetudo, quæ contra Fidem Catholicam nihil uſurpare cognoſcitur:*) fultus etiam judicijs AVGVSTINI *ad* CASVLANVM, & HIERONYMI *ad* LVCIN. (qui, ſicut *prævaricatores Divinarum legum*, ita *contemptores Eccleſiaſticarum conſuetudinum* cöercendos putant:) ſatis valere poteſt, ut ne *abrogentur*.

[a] reciproca

Civile etiam *Ius* (ut ſatisfiat *Politicis* noſtris;) tantùm abeſt, ut *abrogandas* cenſeat, ut immunes faciat ab injuriâ *præſcriptionis*, quæ ſola per ſe tamen alioqui irritas *leges* facit. Sic enim habetur *Lib. VII. Cod. Tit. de Præſcriptione*, *lege* ANASTASII I. Decimæ DEO *mandante* Sacerdotibus *ſeparatæ ſunt, ut de* ſorte DOMINI *viverent, qui in Ejus* ſorte *connumerantur. Non ergo cujuſquam* privilegio Laicis *concedi poſſunt*, *ne* Divinis mandatis *authoritas ſumma præjudicium inferat.* Atque etiam in *autenticis Tit.* eodem: Ita IVSTINIANVS. *Quod ſi* privatus Decimas, *ſive* ſine titulo, *ſive* cum titulo *poſſederit, nullâ temporis* præſcriptiône *tutus eſſe poterit. Quæ enim ab initio* de jure *ſortiri effectum non poſſunt*, tractu temporis *non convaleſcunt.*

Sunt & alia ad manum; ſed pollicitus ſum brevitatem.

CÆSARES (ut audiſtis) quæ DEI ſunt, non cenſent *abdicanda.*

. *Scriptura, Patres, Concilia, Ius* utrumque à nobis ſunt: Iam, niſi *ratio* contraveniat, ſalvi ſumus. Ad illam ergo tertio decimo loco venimus. Iſtic verò diſtinctè progredi oportet, atque unam hanc quæſtionem in tria membra diducere. 1. Velítne *ratio certum* eſſe *Miniſtro ſtipendium?* 2. An ex *portione proventus annui* velit? 3. Ex *quotâ* velit?

1 In primo, res jampridem à PAVLO confecta eſt *1. ad Corinth. IX.* [b] ἐξουσία φαγεῖν καὶ πιεῖν, μὴ ἐργάζεσθαι penes *Miniſtros.* Ratio: *Quilibet operarius mercede dignus,* ſive ſuam ipſe vitem incidat, ſive gregem alienum paſcat. Deniq*ue Bos ipſe triturans os obligatum ne habeto.* Gradus hic unus eſt. 2[us]. Quòd ſi *quilibet operarius,* multò magis *Reipublicæ: Publicis ſtipendijs militat quiſque, non ſuis.* Iuvandi à *Repub.* qui juvant *Rempublicam. Miniſter* autem, *Reipublicæ operarius* atque *adjutor* eſt. Gradus hic alter eſt. 3[us]. Quòd ſi alendus qui quoviſmodo utilis *Reipublicæ;* cujus illa in *æternis* & πνευματικοῖς [c] operâ utitur, is multò maximè; ac, ſi fieri poſſet, in *Prytanæo.* Nam omnis huic *merces* infra *meritum* eſt; nulla comparatio σπορᾶς πνευματικῆς & θερισμοῦ σαρκικοῦ. Quare, ſine dubio *ſeminantibus ſpiritualia, carnalia debentur.*

[b] Poteſtas edendi & bibendi, & non operandi

[c] ſpiritualibus

2 Ad ſecundum membrum accedo, utrum ex *annuo proventu.* POSTELLVS Vir variâ eruditione, *Lib. III. Cap. X. De Orbis concordiâ,* ita cenſet. [d] φυσικὴν ἔννοιαν eſſe hanc, *Certa* annui proventus *portio* Sacrorum Miniſtris *dator. Æquum enim eſt & rationi conſentaneum, ut ſit* ſacrum vectigal *quotannis, quo* DEO *litemus, ob incrementa rei* familiaris, *quomodò anniverſariæ ſolennitates* gratitudinis *ergò ſolent exhiberi.* Huic quoque *ratio* favet: ſed utrum id, ex *proventu terræ,* an verò *pecuniariâ mercede? Ratio* priorem mavult. In rebus enim creatis *imago, atque* (ut ita loquar) *ſuperſcriptio* DEI, ut in *numiſmate, Principis.* Ex *inſcriptione, vectigal* diſtinguitur. Quare *Regum quindenæ,* & *ſubſidia* (quæ appellant) ſignata ſunt. *Divinum vectigal,* non argentum aut æs humanâ imagine percuſſum, ſed ipſius DEI, ut eſt in *creaturis* omnibus *character*

[d] notionem à naturâ inſitam.

character potentiæ, Sapientiæ, misericordiæ Divinæ. Inde ergo *Sacrum vectigal* esto.

Vultis aliam? *Ratio* vult, inde ut percipiat *mercedem* suam *Minister*, unde συντυχία, id est, *communio copiæ & inopiæ*, συμπάθεια, *communio gaudij* atque *mœstitiæ* popularis in eum redundare possit. Expedit ita se rem habere. Nutritur *annuo proventu: Sudum* est? alacer est, *gaudet*, psallit DEO non minus libenter, quàm quivis *agricola*; pars enim illi sua est, in illâ *serenitate. Tempestas* est? *suspirat*, ingemiscit, *preces fundit*, non minùs ardenter, quàm quivis *agricola*; pars enim *illi* sua est in illâ *tempestate*. Magnum *Naturæ*, magnum *Polititiæ*, magnum *Ecclesiæ* vinculum συμπάθεια conservatur. Ex adverso: Nutritur *stipe annuâ? Pluuiæ* sunt *tempestivæ*; *Populus* lætatur; *Minister* non lætatur: Illi namque (ut initio dixeram) *nec seritur nec metitur. Siccitas* venit *intempestiva? Populus* flet; *Minister* non flet: Illi namque *nec seritur nec metitur.* Magnum *Naturæ*, magnum *Politiæ*, magnum *Ecclesiæ* Vinculum συμπάθεια solvitur. Non expedit sic. Quare potior est ea *Ratio*, quæ facit pro *terræ fructibus*.

Ad tertium progrediar: *Quota pars?* Decima. Ajunt, *positivum Ius* (sic enim loquuntur) *determinatio est Iuris Naturalis. Mortem homicidæ, Ius Naturale* decernit: *Genus mortis, Ius Positivum.* Itidem aiunt, *stipendium Ministro* decernit *Ius Naturale*; *Modum* seu *taxationem, jus Positivum.* Imò, in rebus *politicis* fortasse, *Positivi* est *limitatio*: In *divinis* autem, & *Ecclesiæ* descriptione, non damus. Quàm fuit de *Levitarum* victu sollicitus DEVS, tam est de nostro: Ibi, *Positivo Iuri* reservatum nihil; ne hîc quidem igitur. *Ratione* tota res potest transigi. *Levitis, jus* decimarum: At *Ministerium nostrum* (*II. Cor. III.*) ut est *naturâ* præstantius, *dignitate* eminentius, ita *usu* fructuosius est, quàm illorum. Et *plura*, & *majora* populus noster à *nobis* commoda percipit; debent itaque *majora, Ratio* statim dictat. Quis pudor est, *Christianos*, qui debent *maiora*, non solvere *paria*? Vberiores ergo fructus recipere possimus, si *Ratio* audiatur; tenuiores non possumus. 3

Verùm enim *Decima* omnes numeros habet *æquitatis.* A DEO delecta est; itaque non sine summâ *ratione:* quare,

re, nec sine summâ *ratione*, rejicienda. Quid contra affertur? Ratiuncula fortè una aut altera; *summæ rationis* imò *mediocris* p οὐδ' ὄναρ. *Æquissima* quoad *compositionem*. Rectè AVGVSTINVS: *Quid enim si diceret* DEVS, *Meus es, ô homo, mea est terra quam colis, mea sunt semina quæ spargis, mea animalia quæ fatigas. Meæ sunt pluviæ, meus Solis hic ardor. Hæc cum omnia mea sint, tu qui manum tantùm accomodas, solam* Decimam *merebaris. Sed servo tibi* novem, *da mihi* Decimam. *Si non dederis* decimam, *auferam* novem: *Si dederis* decimam, *multiplicabo* novem. Potéstne fingi oratio magis æqua?

p ne per somnium quidem.

Æquissima etiam quoad *persolutionem*: Ex *II. ad Corinth. VIII. XIII.* Tum enim res *æquissimè* dispensatur, cum non est unius ἄνεσις, alterius θλῖψις remissius uni, durius alteri. Id hîc fit, & exactè quidem. *Diviti* non parcitur; *Pauper* non *prægravatur*: quæ ferè querela est de *Principum Edictis*, Melius ibi *corvo* quàm *columbæ*. *Æquissima*, vel ipsâ *Naturæ luce*; *luce* (inquam) *Naturæ*, qualem ipsæ quoque *Gentes* habuerunt; id est, lege erasâ, obrutâ, deformatâ, non renovatâ. Quâ *lege* solvit ABRAHAMVS; non enim constitutione *politicâ*, (Cui id quisquam persuadeat?) ac nec *cæremoniali* aliquo *jure*: Non enim convenit *cæremoniæ* & *æterno Sacerdotio*, quale fuit MELCHISEDEKI. *Lege* igitur *Naturæ*. Verùm ad *Gentes* revertor.

Votivæ Decimæ apud *Historias* frequentes sunt. Non solùm à Viris *primariis* in quâque *Republicâ*, PAVSANIA *Atheniensi*, AGESILAO *Spartano*, apud *Xenoph. lib. III. rerum Græcarum*; CARTALONE *Pœno*, CAMILLO *Romano* apud *Plutarchum*: Sed etiam à *plebeio* quovis, *Sticho* apud *Plautum*; à quolibet *patre-familias* apud *Plutarchum* in κεφαλαίων κατὰ γραφὴν *q. XVIII.* Unde hoc? aut quis expedivit istis *mensuram divinæ portionis*? Quis illi *succenturiator* fuit, qui in scripta retulit *Octo partes* esse *familiæ*, *sex* impendendas, *duas* reponendas; *nonam sementis* in annum futurum: *decimam* θεῖον τέλος *Divinum tributum*? Quanquam *vota* apud eos non sola supersunt, nec *decimatio* hæc *voto* duntaxat, aut *subinde* tantùm; verùm solenni ritu *quotannis* usurpata est. Antiquos *Romanos*, ex agris & novalibus *decimam frumenti* pependisse, non contemnendus author narrat ALEXANDER

DER *ab* ALEXANDRO *Genialium Dierum lib. IV. cap. X.* Eundem *Ægyptijs* fuisse morem THEOPHRASTVS memorat, sub initium *VIII. de Plantis*. Eundem in *Siciliâ*, dum sui juris esset, nec adhuc *provincia*, DIODORVS *Siculus*. Atque adeo illum ipsum *Athenarum ritum* fuisse, ex eo convincitur, quòd qui pauperrimi erant de *Civibus* θῆτες dicerentur, idque à [θ] literâ, quæ nota est numeri *novenarij*, quòd ij, cum *novem* tantùm partes habere censerentur, à *Decimâ* immunes essent. Deinde has quoque *Decimas*, ex ijsdem colligi potest, nullis *stipendijs* destinatas, eorum quidem qui *munere* aliquo *profano* in *Republicâ* fungerentur, *religiosas* ab initio fuisse, quamdiu quicquam *religiosum* fuit; pòst abijsse in *lienem Reipublicæ*.

Quâ fide sit nescio; sed ita memini narrare MVSCVLVM *in* XIIII. *Genes.* In primordijs nascentis *Ecclesiæ*, *Idolorum Sacerdotibus* ademptum, atque in *Ecclesiæ*, *Presbyteros* translatum esse & *jus* & *usum* Decimarum. At id quidem certum est, δεκατευτήρια, & δεκατηλογία, etsi sæculis labentibus in *Regum* potestate fuerint, initio *Sacerdotum* fuisse. Nam cum initio ijdem *Reges* essent & *Sacerdotes* (ut *Plato* perhibet de *Regibus Ægypti*, & VIRGILIVS de ANIO——.

Rex ANIVS, *Rex idem hominum Phœbique Sacerdos*) transfuso pòst à se in alios *Sacerdotio*, tanquam tristi nimis & molestâ *conjuge*, *Decimas* tamen instar *dotis* sibi retinuerunt. Verùm id *more* tantùm, non *lege*, (ut est 1. *Sam.* 8. 15.) & *depravato* quidem *more*. Non enim *boni Regis* illa lineamenta sunt, sed *tyranni*. Quo magis eos miror, qui *Levitarum* Decimas partem esse volunt *hæreditatis Regiæ*; ac cùm in *Ecclesiam* collatæ sunt, suo tum *Principes* de jure discessisse. Verùm corruit hoc exemplo MELCHISEDEKI, qui & antiquitatem & fidem superat *historiarum* omnium: in quo cum persona utraque concurreret & *Regis* & *Sacerdotis*, Decimas tamen non *Regni* jure suscepit, sed *Sacerdotij*.

Peccarem in tempus ipsum atque vos, si reliquas istorum hominum ineptias proferrem in hæc subsellia, atque inde nec voluptas ulla vobis, neque causæ momentum accresceret. Etiam *Scriptores novos* non affero, eò quòd omnes penè in

in ea ἐπιπολάζειν, id eſt, ſumma ſequi rerum faſtigia, non totis viribus in cauſam incubuiſſe videantur. Quivis vel doctiſſimus vir, aliter eſt habendus, cum ſalutat quæſtionem, & perſtringit leviter; aliter, cum in manus ſumit atque excutit. Ac etiamſi vel maximè afferrem, tamen res in æquilibrio penderet. Nam (ut mihi quidem videntur) LVTHERVS, MELANCTHON, BRENTIVS tranſirent in partem noſtram: CALVINVS, MARTYR, BVCERVS irent in alia omnia. Quare reddam vos vobis: finis erit.

Dixerunt Teſtimonia pro *Decimis, Patriarchæ duo, Prophetæ* totidem; CHRISTVS, *Apoſtoli, Eccleſia* tota, *Patres, Concilia, Hiſtoriæ, Ius utrumque, Ratio, Rudera* & *fragmenta Gentium*, denique *Experientia* ipſa: quæ ſi vobis ſuffragij jus habere videantur, & idoneas rationes reddidiſſe, ite mecum in hanc ſententiam, *Decimas non eſſe abrogandas.*

FINIS.

REVERENDI IN CHRISTO PATRIS LANCELOTI EPISCOPI WINTONIENSIS

RESPONSIONES

AD PETRI MOLINAEI EPISTOLAS TRES, UNA CVM MOLINÆI *Epistolis*.

LONDINI,
Excudebat *Felix Kyngston* pro *R. B.*
& *Andræa Hebb.* 1629.

REVERENDISSIMO ANTISTITI, D°. EPISCOPO VVINTONIENSI

PETRVS MOLINÆVS

S. P. D.

MAgno quidem Ecclesiæ & Reipublicæ damno Amplissimus vir decessor tuus rebus humanis exemptus est: Amisit Rex serenissimus sapientissimum Consiliarium, & Ecclesia fidelem pastorem: ego verò patronum & amicum, qui cùm esset mearum rerum studiosissimus, plus tamen virtute sua quàm beneficijs animum meum devinxerat. Habeo ejus literas quas ad me scripsit affecto corpore, & propemodum conclamata valetudine, quarum aspectus animum meum exulcerat. Hæc tamen acerbitas non parum est mitigata, quando audivi te in ejus locum esse suffectum, cujus pridem admiratus sum Doctrinam, & coràm expertus sum benevolentiam. Nempe Rex judicio acerrimus, non diu hæsitavit in eligendo. Iam designabaris successor judicijs omnium quibus Regis nota est prudentia. Id verò tibi & Ecclesiæ ac regno felix faustumque sit. Det tibi DEVS cum incremento honoris, incrementa virtutis crudamque ac vegetam senectutem: Vt Rex serenissimus diu utatur te suasore, et Ecclesia majores in dies capiat fructus tuæ industriæ & vigilantiæ.

Scripsi librum de vocatione pastorum, in quo quædam sapientissimi Regis animum pupugerunt, quasi adversa muneri Episcopali. Sed altrinsecus quidem nostrates non

obscurè

obſcurè conqueruntur, me Epiſcoporum cauſam egiſſe Aëriumq; damnâſſe, quod in re pridem & ubique recepta, auſus ſit opponere ſeſe conſenſui univerſalis Eccleſiæ. Moleſtéque ferunt me dixiſſe jam inde à proximis ſucceſſoribus *Apoſtolorum* paſſim receptum fuiſſe in Eccleſia, ut inter presbyteros unius urbis unus aliquis emineret, & Epiſcopus vocaretur. Sed cùm plurima ſint quæ Rex in meo libro tranſverſo obelo confodit, quæ quidem ſapienter, ut omnia, obſervavit, et incredibili ingenij acrimonia; tria tamen ſunt quæ præcipuè eum offendunt. Primum eſt illud quod dixi, in Novo Teſtamento Epiſcopi & Presbyteri nomina promiſcuè pro ijſdem accipi. Alterum eſt, quod aſſero unum eundémque eſſe ordinem Presbyteri & Epiſcopi. Tertium eſt, idque graviſſimum, quod cenſeo Epiſcopalem [a] προστασίαν non eſſe juris divini, nec caput fidei, ſed rem eſſe circa quam, vetus Eccleſia uſa ſit ſuâ libertate & prudentiâ, judicans præeminentiam unius eſſe accommodatiorem ordini tuendo & paci conſervandæ: & poſſe inter Eccleſias ſuper hac re diſcrepantes ſartam eſſe integramque concordiam. Hæc quidem fateor à me ſcripta, quæ ne alioſum trahantur, aut accipiantur in ſequiorem partem, quæ ſit ſuper his mea mens, paucis accipe. Dixi equidem in Novo Teſtamento voces Epiſcopi & Presbyteri perinde accipi, ſed non putavi inde imminui dignitatem Epiſcopalem, cum loquutus ſim de ſolo nomine, non de ſolo munere: habeamque præter loca ſcripturæ diſerta, conſentientes, præter Presbyterum Hieronymum, celeberrimos Epiſcopos veteris Eccleſiæ, CHRYSOSTOMUM, AMBROSIUM, THEODORETUM; qui non putaverunt ſibi fraudi eſſe, aut per hoc de ſua dignitate quicquam detrahi, ſi voces Epiſcopi & Presbyteri primitùs eodem ſenſu uſurpatas fuiſſe, crederetur. [a] Ordinem vero Epiſcopi & Presbyteri dixi unum eſſe eundemque, ſic enim ſemper ſenſit vetus Eccleſia, idemq; adhuc ſentit Eccleſia Romana, quanquam in ea, inter Epiſcopalem pompam, & Presbyterorum ſordes, incredibile ſit diſcrimen. Inde eſt quod in Pontificali Romano, agitur de conſecratione Epiſcopi, de ordinatione vero Epiſcopi nuſquam. Nempe aliud eſt ordo, aliud gradus: poſſunt utique ejuſdem ordinis homines differre gradu & digni-

a primatum

dignitate, quemadmodum & inter Episcopos eminentior est gradus Archiepiscoporum. Episcopalem verò gradum & prærogativam esse juris Ecclesiastici, non verò divini, fateor à me dictum esse. Sed præterquam quod aliter loqui quàm sentiebam, non fuisset hominis cordati nec probi, tu pro tua æquitate facile judicabis, hominem Gallum viventem sub politiâ Ecclesiæ Gallicanæ, non potuisse aliter loqui, quin censuram nostrarum Synodorum incurreret, & sub interminatione [b] καθαιρέσεως ad palinodiam compelleretur. Nam censere, Ecclesias nostras & errare in capitibus fidei, & in re quæ sit juris divini, id sanè esset eis inurere notam hæreseos, & multorum infirmorum labefactare conscientiam. Ego verò ad scriptionem hujus Libri animum adjeci invitus, sic postulante Ecclesiâ nostrâ & jamdudum urgente, ad retundendam proterviam adversariorum, qui in hac quæstione nobis insultant intemperantiùs, & de nobis loquuntur ut de fungis recens è terra prognatis, & ut de tenebrionibus qui invaserunt suggestum per vim ac tumultum. Veruntamen puto me secutum esse hoc temperamentum, ut dum tueor nostra, vestra non convellam, nec [c] ἀμετρίᾳ φιλονεικίας in alteram partem plus æquo propendeam. Neque verò mentionem uspiam feci Episcoporum Angliæ sine honore. Hæc putavi scribenda ad te, vir maxime, cui imprimis cupio mea probari. Misissemque dudum librum meum, nisi accepissem à multis te Gallica non attingere. Nunc verò mitto, quia ex quo frueris propiori & frequentiori Regis aspectu, non dubito quin super hac re sit sermones aliquos tecum commutaturus & te adhibiturus judicem. Ego verò te judicem libenter feram, gnarus doctissimos quosque solere esse æquiores, & sperans te non resecaturum ad vivum quæ possunt leniri commodâ interpretatione. De me sic cogita, ut de homine apud quem semper magna erit authoritas antiquitatis, & qui mihi abundè videbor tectus adversus adversa judicia, si mea non prorsus improbaveris. DEVS te servet incolumem, Amplissime Antistes. Vale. Lutetiæ Parisiorum, Nonis Septembribus. 1618.

Tuæ Amplitudini devotus
PETRVS MOLINÆVS.

[b] deturbationis è gradu.

[c] immoderato studio partium.

Responsio Episcopi.

SCripseram hæc ineunte Martio, & eram jam jamque missurus: cum ecce tibi, excussit ea de manibus mihi, atque missionem omnem turbavit adversa Regis valetudo: quæ ex animi mærore contracta primùm de obitu Charissimæ Conjugis suæ, Serenissimæ Reginæ nostræ, præque animi mœrore neglectâ corporis curâ, in morbum desijt; morbum autem adeò implicitum, ut nec Medici ipsi de eventu ejus satis certa responderent. Inde oblita mihi scriptio omnis, atque omissa missio. Eundum enim mihi erat in preces cum reliquis consternatis animo planè, utpote de Rege optimo periclitantibus. Sed respexit nos DEVS; atque Illum nobis, ac in Illo nos nobis reddidit. Ego redditus jam mihi, reddo tibi quod nimiùm diu debere me fateor; ut de ære hoc, nomine tuo, tanquam nomen vix bonum, à Domino *Beaulieu* appellandus fuerim. Accipies autem justam hanc nimis excusationem meam amicè, ut soles: atque à me perges expectare quæcunque hominis amici officia sunt.

DE libro tuo: Pupugisse scribis animum Regis in eo quædam. Nec mirum. Tener est Ei animus, & qui statim persentiscat quicquid est in hoc genere aculeatum. Nam, quâ est in DEVM pietate, infra curas suas non ponit pacem hic ordinemque Ecclesiæ suæ: Quâ est autem prudentiâ advertit statim tria hæc quò tenderent: [i] *Episcopi*

copi nomen à Presbyteri non est distinctum: 2 *Ordo non est distinctus*, id est, nec res ipsa: 3 *Totaque adeò res, divini juris non est*. Qui turbas hic nuper dederunt apud nos, quid aliud hiscere poterant? quàm, 1 *vocem confusè capi*; 2 nec *vel rem distinctam*; 3 denique *humanum inventum esse*; ab homine fixum, ab homine refigi posse: adeoque arbitrio Reipublicæ stare vel cadere. Nota hæc Regi nimis: Assuevit diu. Iamdudum aures Ejus voces istæ circumsonuerunt. Scit superesse hîc apud nos, qui arripient statim è tuis occasionem novam, non quidem convellendi (qui per tot sæcula radices egerit;) sed certè Ordinem hunc nostrum sugillandi.

Tantò autem hoc magis: quòd, uno eodemque tempore, non ex composito (credo,) sed tamen quasi ex composito, ecce tibi *Bucerus* quidam, nec læsus à quoquam nec lacessitus, eâdem quasi de re, tempore planè importuno libellum edidit Latinè. Quem ista Regem non feriant, pacis cupidum, non per Ecclesias modo suas, sed quam vellet etiam ac magni emeret, per totum (qua patet) Orbem Christianum? Quare si obelo notavit ista Rex, ne ægrè tibi sit: Audeo dicere, asteriscos multos maluit, (ad tua præsertim) quàm vel obeliscum unum appingere.

Regis autem hic animus, animus itidem (ut par est) noster est omnium. Qua in re appello æquitatem tuam. *Tueri vestra* voluisti, *adversariorum proterviam retundere*: ni faceres, *censura tibi Synodi* incurrenda: ac vel *cavenda palinodia*, vel *παλινῳδία* metuenda. Veniam damus: & quam damus, vicissim petimus: ut & nobis nostra tueri liceat, sicuti cordatos decet & probos. Sunt & nobis adversarij protervi: Sunt & apud nos conscientiæ, quas labefactari non patimur; quasi alio sub Ecclesiæ regimine vivant, quam quod ab initio fuit, &, vel ab ipso Apostolorum sæculo. Parati hoc, si opus sit, & si res ferat, Ecclesiæ toti manifestum reddere.

Quam vellem igitur, vel nostra ne attigisses quidem. Nam quis coegit? Poteras in hostes (quos dicis) tela convertere, nec nostra perstringere: non adeo nostra vestris implexa sunt, quin illa silentio præterire, factu tibi facillimum.

——*Est & fideli tuta silentio*——*Merces*

Vel,

Vel, si omnino ferebat animus, ut aliqua de nostris immiscere velles: quam vellem, communicasses cum Rege consilium tuum, & quid de suis (nostra enim pro suis habet) in animo haberes scribere, Regem, dum adhuc res ferebat & tempus, maturè consuluisses. Scis ipse, (nam postquam tam multa scripsit, tam miranda, quis jam nescit?) valere Illum, à cæteris literarum atque ingenij dotibus: à judicij autem, tum acrimonia, tum solicitate in primis, vel potius ante primos. Nemini mortalium sic explorata, sic in numerato sunt omnia nostra, ut Illi. Is tibi ulla de re, præcipuè autem de suis, optimè respondere potuit, &, quo prodire tenus, &, ubi non datetur ultra, metam figere. Quod si dehinc jam simili in genere quidquam moliare, fac quæso memineris consilij hujus mei, ab optimo in te animo profecti: qui sciam Regem optimè in te affectum, optimè de te meritum (nec tu negabis,) porrò etiam ut spero, meriturum.

I De tribus illis, si petis (ut petis) quid sentiam: depono hîc apud te, responsum ingenuitatis meæ. Accipi promiscuè nomina *Episcopi & Presbyteri* in sacris Literis: Initio, non ita vim magnam fuisse in vocibus, largiar tibi. Neque hîc, tam, quid dixeris, respicit Rex, quàm quorsum: quàm quid inde arrepturi, qui alibi, qui apud nos hîc, iniquiores sunt in hunc ordinem: perinde scilicet ista dici, quasi & res quoque. Quorsum enim hoc, aut quid attinet in distinctione rerum, de confusione vocum verba facere? Nomen ferè non vellicat, nisi qui rei ipsi, non omnino bene vult.

Nihil tamen Episcopis hîc contigit quod non & alijs: Nam, illis ipsis in locis, apud illos ipsos authores quos nominas, pari modo dicitur, & de *Diaconis*. ᵃ καὶ ὁ ἐπίσκοπος διάκονος ἐλέγετο· διὰ τοῦτο γράφων τῷ Τιμοθέῳ ἔλεγε, τὴν διακονίαν σου πληροφόρησον, ἐπισκόπῳ ὄντι. Inde colligas, *Episcopi & Diaconi* voces perinde accipi. Etiam Apostoli quoque ipsi, *Presbyteros* se alicubi, alicubi *Diaconos*, munusque adeò suum διακονίαν vocant: nec tamen *Diaconus* vel *Presbyter* idem quod *Apostolus*. Quidni ergo & illud addidisti, ut appareat & reliquos hoc idem passos,

I
Chry. in Phi. 1.
ᵃ Etiam & Episcopus Diaconus vocabatur. Vnde est, quod ad Timotheum scribens, dixit, *Tuam Diaconiam, (sive ministerium,) imple:* cum tamen ille esset Episcopus.

quod *Episcopi*: ac initio, non *Episcoporum* modo nomina, sed & aliorum itidem promiscuè habita, cum res tamen, cum munera ipsa, distincta fuerint.

Quid quod, quibus in locis illa dicunt, [b] τότε γὰρ τέως ἐκοινώνουν ὀνόματα, medicinam statim faciunt, & monent aliter se rem habere, & subjiciunt statim: [c] λοιπὸν δὲ τὸ ἰδιάζον ἑκάστῳ ἀπονενέμηται ὄνομα, ἐπισκόπου ἐπισκόπῳ, πρεσβυτέρου πρεσβυτέρῳ. In normâ loquendi quis [d] τὸ κοινὸν urgeat, ubi jam [e] τὸ ἴδιον obtinuit. Neque enim quis Regem *Tyrannum*, aut militem *latronem* jam dicat: certè neque *Presbyterum*, *Episcopum*: ut cum illa scriberet *Hieronymus*, si se *Episcopum*, *Augustinum Presbyterum* appellâsset; ludibrium (scis ipse) debuisset audienti.

2 — [b] tum enim erant nomina communia. [c] Cæterum, proprium cuique nomen tributum est: Episcopi, Episcopo, Presbyteri, Presbytero. ([d] commune) ([e] proprium)

Adde quod, quibus in locis illa dicunt Patres, priusquam dicant, de nominum usu coguntur ἀνθυποφέρειν, & præmittere de re, quæ rem ipsam ponant extra controversiam. [f] CHRYSOSTOMVS: [g] τί τοῦτο; μιᾶς πόλεως πολλοὶ ἐπίσκοποι ἦσαν; οὐδαμῶς. Ne tum quidem, cum Paulus illa scriberet. [h] THEODORETVS: *Nec fieri quidem potuit, ut multi Episcopi essent unius civitatis pastores.* [i] HIERONYMVS: *Non enim in unâ urbe plures Episcopi esse potuissent.* [k] AMBROSIVS: *Deus singulis Ecclesiis, singulos Episcopos præesse decrevit.* Ut, munera vel tum distincta, apertè præ se ferant; quàm illud inferant, de nomine. Colligo: quicquid de nominibus initiò fuerit: neglexerint tum τὸ ἰδιάζον: at, vel tum, unicâ in urbe unicum modò Episcopum, unicum Pastorem fuisse. Apud nos hoc quidem hodiè obtinet: sed anne & apud vos? Hæc, si tu præfatus de re ipsâ, pòst de nominibus (quanquam quid attinet litem movere de nomine, ubi constat de re?) perinde aliquando (brevi quidem tempore) acceptis subintulisses, nec tam crudè illud de promiscuo nomine posuisses, loco illi Rex (credo) obelum non affixisset.

3 — [f] Chrys. in Phil. 1. [g] Quid hoc sibi vult? An ergo unius urbis plures erant Episcopi? Nequaquam. [h] in Phil. 1. [i] in Phil. 1. [k] in 1. Cor. 12.

Proximum est de *Ordine*. Vbi, vide quæso an idem Ordo dicendus sit, cujus eadem non sint munia. Non esse autem eadem munia, vel qui minùs æqui hîc sunt, fatentur, dum *Ordinationem* semper excipiunt. Dein an unus idemque dicendus sit, ubi non sit una eademque, sed nova & diversa II

manuum impositio: Manus enim Episcopis impositas, in omni antiquitate, nemo (opinor) inficias iverit. Et, an hoc vetus Ecclesia senserit, ISIDORVS testis sit, qui disertè dixit *Ordinem Episcopalem.* Etym. 7. 12.

Quod si ad Scholam rem revoces, illis inter se non convenit. ALTISIODORENSIS vester, *Major* noster, alij, pro *Ordine* sunt: Qui autem iniquiores, etsi non *Sacramentum Ordinis,* (cujus illi vim omnem ad Eucharistiam terminant;) at *Ordinem* tamen dant: cum haud aliud sit ordo quam potestas ad actum specialem, (puta Ordinandi;) qui ijs solum competit. Quale enim hoc esset; à quo, Ordinatio ipsa, adeoque ordines reliqui procedunt, Ordo ipse non sit.

Nam Ecclesiam Romanam, aut *Pontificale* ejus non moramur: Si *Consecrationis* nomine delectentur, fruantur sanè. Olim aliter locuta est vel Ecclesia ipsa Romana: Sicut *Romanorum Ecclesia* (ait [k] TERTVLLIANVS) *Clementem à Petro ordinatum edit.* Aliter Patres, (etiam quos ipse adducis:) vel [l] HIERONYMVS, qui *fratrem* DOMINI IACOBVM, *post passionem* DOMINI *statim, ordinatum Episcopum asserit.* & de TIMOTHEO; [m] TIMOTHEVS *gratiam prophetiæ habuit, cum Ordinatione Episcopatus.* [n] AMBROSIVS: *Neque enim fas erat aut licebat ut inferior ordinaret majorem:* (nempe *Presbyter Episcopum.*) [o] CHRYSOSTOMVS: *Non enim Presbyteri Episcopum ordinâssent.* Respondet enim voci χειροτονίας Græcæ Latina *Ordinationis,* ac per eam ferè redditur: nec ea χειροτονίας voce quicquam frequentius, ubi de Episcopis constituendis agitur. [p] THEODORETVS: TITVS *Cretæ ordinatus à* PAVLO *Episcopus.*

[k] de Præscri. 32.
[l] de Scrip. 2.
[m] in 1. Tim. 4.
[n] in 1. Tim. 3.
[o] in Phil. 1.
[p] Oecum. in præf. Tit.

Sed aliud (inquis) *Ordo,* aliud *Gradus.* Nôsti tamen, in Sacris Literis, voces has perinde accipi, non minùs quàm Episcopi & Presbyteri: ubi, Diaconatus, βαθμὸς dicitur (id est) *Gradus*; quem tu tamen Ordinem (scio) non negabis. Nôsti & apud Patres; apud quos sæpe legas, Diaconum, Presbyterum, (non minùs quam Episcopum) βαθμοῦ ἐκπίπτειν. Omnis quidem ordo gradus est, non contra. Uterque autem hîc, sed aliter *Ordo,* aliter *Gradus. Gradus,* quâ superius quid vel absque potestate: Ordo, quâ potestas ad actum specialem. Nam si gradus duntaxat, πρεσβυτάτου vox satis fuisset, 1. Tim. 3.

issset, quæ gradum superiorem designat ad πρεσβύτερον; nec aliunde Episcopi nova vox ad gradum merum fuit adhibenda. Nam de Archiepiscopis alia ratio: Qui potestate nullâ prædit i sunt ad actum specialem. Nam & ab Episcopis, χειροτονίαν accipiunt, si ante Episcopi non fuerint: Et ipsi, quâ Archiepiscopi, ad χειροτονίας Episcoporum necessarij non sunt: quin ex Canone 4°. Niceni, Tres q τοὐλάχιστον ἐπίσκοποι χειροτονίαν ποιῶσιν.

q Tres simul Episcopi, Ordi ancijus habent.

Atqui nos, *Apostolorum* & 72. *Discipulorum*, scimus, duos ordines fuisse, eosque distinctos. Et id quoque scimus, passim apud Patres haberi ad eorum exemplum *Episcopos* & *Presbyteros*. *Apostolis* succesisse *Episcopos*: *Septuaginta duobus*, *Presbyteros*. Duos hos Ordines, in duobus illis à DOMINO constitutos. CYPRIANVS: *Meminisse autem Diaconi debent quomodo* Apostolos (*id est*) *Episcopos & Præpositos* DOMINVS *elegit*. *Diaconos autem post ascensum* DOMINI *Apostoli sibi constituerunt, Episcopatus sui & Ecclesiæ ministros*. Vel HIERONYMVS, *Apud nos Apostolorum locum Episcopi tenent*. *Omnes Apostolorum successores sunt* (scilicet *Episcopi*.) Et illustris est illius locus: tum illius, tum AVGVSTINI etiam, in *Psal*.44. *Pro patribus filij*, id est, *pro Apostolis Episcopi*. AMBROSVS in 1. Cor. 12. *Caput itaque in Ecclesia Apostolos posuit*. *Ipsi sunt Episcopi, firmante illud* PETRO *Apostolo*, *Et Episcopatum ejus accipiet alter*. (& paulò post:) *Nunquid omnes Apostoli? verum est: quia in Ecclesia, unus Episcopus*. Et in Ephes. 4. *Apostoli sunt Episcopi*.

Ep. 65. ad Rogat.

Ep. ad Marcell. de err. Mon. Ep. ad Euag.

III

Hinc aditus nobis patefit ad ultimum, An hic Ordo *de jure divino*. Lætus autem lubens legi, *magnam apud te semper fore antiquitatis authoritatem*. Amo te de verbo hoc: Nec erit in minimis laudum tuarum, si dictis facta responderint. Ego quidem sic sensi, sic semper affectus fui.

At, aut valdè me fallit antiquitatis historia tota, aut viri non solùm *Apostolici* (id est) Apostolorum Discipuli, aut (ut eos EVSEBIVS appellat) ὁμιληταί, tum quorum in Sacris Literis mentio nulla, (ut POLYCARPVS & IGNATIVS:) tum quorum expressa ibi mentio, (ut TIMOTHEVS, TITVS, CLEMENS) & *Episcopi* fuerunt, dum in vivis adhuc Apostoli, &

ab Apostolis adeo, [o] POLYCARPVS à IOANNE, [p] CLEMENS à PETRO, [q] TITVS & [r] TIMOTHEVS à PAVLO constituti.

Sisto tibi testes: De POLYCARPO; [s] IRENÆVM, [t] TERTVLLIANVM, [u] EVSEBIVM, [x] HIERONYMVM. De Ignatio, [y] EVSEBIVM, & [z] HIERONYMVM. De TIMOTHEO; [a] EVSEBIVM, [b] HIERONYMVM, [c] AMBROSIVM, [d] CHRYSOSTOMVM, [e] EPIPHANIVM. De TITO; [f] EVSEBIVM, [g] AMBROSIVM, [h] THEODORETVM. De CLEMENTE; [i] TERTVLLIANVM, [k] EVSEBIVM, [l] HIERONYMVM: ut omittam de [m] LINO, [n] DIONYSIO, [o] ONESIMO, [p] EPAPHRODITO, [q] CAIO, [r] ARCHIPPO, de quibus paria itidem sunt Patrum testimonia. Nec his tantum; etiam MARCVS Evangelista; viventibus id autem & videntibus Apostolis: cum obiret MARCVS [s] NERONIS octavo, quinquennium totum ante PETRVM & PAVLVM martyrio coronatos.

[o] Hier. de Scrip. 17.
[p] Tertul. de præscrip. 32.
[q] Oecum. in præf. Tit.
[r] Hier. de Sc.
[s] Iren. 3.3.
[t] Tertul. de præscr. 32.
[u] Euse. 3.35.
[x] Hier. de Scri. 17.
[y] Euseb. 3.35.
[z] Hier. de Scr. 16.
[a] Euse. 3.4.
[b] Hier. de scr. 9.
[c] Amb. præfat. in 1. Tim.
[d] Chry. in Phi. 1. in præfat. Tit.
[e] Epiph. Hær. 75. [f] Euseb. 3.4. [g] Ambros. præf. in Tit. [h] Theodor. apud Oecum. [i] Tertul. de scri. 32. [k] Euseb. 3.14. [l] Hieron. de Scrip. 15. [m] Euseb. 3.4. [n] Idem. 3.4. ex Dionys. Corinth. & 4.23. Hier. de Scr. 19. [o] Euseb. 3.35. ex Ignatio [p] Theodor. in Phil. 1.2. & 1. Tim. 3. [q] Origen. in 16. ad Rom. [r] Calvin. Instit. [s] Euseb. 2.24.

Nec ille modò; etiam IACOBVS Apostolus. Testis de MARCO, [b] HIERONYMVS: de IACOBO, [c] EVSEBIVS (*ex Clemente & Hegesippo*) [d] HIERONYMVS, [e] CHRYSOSTOMVS, [f] AMBROSIVS, [g] EPIPHANIVS, [h] AVGVSTINVS.

[b] Hier. de Scri. præf. in M[r]. in mare.
[c] Euseb. 2.1. 7.12.
[d] Hier. de Sci. c. 2.
[e] Chrys. in Act. 15.
[f] Amb. in Gal. 1.2.
[g] Epiph. Hær. 66.
[h] Cont. Crescentium. 2.37.

Quemquamne igitur molestè ferre à te dictum, *Iam inde à proximis Apostolorum temporibus receptum id in Ecclesia?* minus dixisti: poteras enim plus, & (præeunte antiquitate) poteras: jam inde *ab ipsis Apostolis* receptum: ipsosque adeo *Apostolos* in *Episcopatu* constitutos. Nihil in eo dicto, quod molestè quis ferat, nisi illud fortasse, quod pro [*vocaretur Episcopus*] *esset Episcopus*, dicere debuisti. Nec enim de voce lis nobis; certamen de re cernitur.

Factum hoc: aut unicâ nobis liturâ obducendi Ecclesiasticæ historiæ scriptores. Quando autem factum? εὐθὺς μετὰ τὸ σωτῆρος ἀνάληψιν. [i] EVSEBIVS. [k] *Post passionem* DOMINI *statim*, HIERONYMVS. A quibus factum? [l] *Ab Apostolis in Episcopatu constitutos*, TERTVLLIANVS. Παρὰ τῶν ἀποστόλων, EPIPHANIVS. Πρὸς τῶν ἀποστόλων τοῦ κυρίου, [m] EVSEBIVS. *Ab Apostolis ordinatum*, [n] HIERONYMVS. *Constitutum ab Apostolis*,

[i] l. 2 c. 1. l. 3 c. 5.
[k] de Scri. 2.
[l] de præsc. 32.
[m] l. 3 c. 35.
[n] de scri. 2.

stolis, [q] AMBROSIVS. Nunquis igitur neget IACOBVM, [q] in 2.Gal.
MARCVM, TITVM, CLEMENTEM, *Apostolico jure* fuisse Episcopos? An est Apostolicum factum aliquod *jure* non *Apostolico*? Apostolico autem, id est (ut ego interpretor) *divino*. Nec enim aliquid ab *Apostolis* factum, non dictante hoc ijs *Spiritu Sancto* & *Divino*. Eodem quidem (si ab *Apostolis*) jure, quo *Septem* illi, quos, vel tu dabis *divino jure*, fuisse. *Diaconos eos* S. Scriptura nusquam dicit, Ecclesiæ Act.6.
tantùm ea vox est. Spero, quod *Apostoli* fecerunt, *Divino jure* fecisse: neque negari posse, eorum *facta* (de quibus quidem constat) non dicta solùm, vel scripta, *diuini juris* fuisse. Nec quæ scripsit ad Corinthios modò; sed & *catera illa*, quæ *Corinthum veniens disposuit*, (si de jis nobis liqueret) 1.Cor.14.
pari jure fuisse: *Divino* scilicet & hæc & illa, à *Spiritu Divino* utraque. Nec tamen, quia divini juris sunt, ideo *fidei capita* dicenda sunt. Ad *agenda* Ecclesiæ, spectant hæc: ad *credenda* autem aut *capita fidei*, non nisi impropriè, revocantur.

Mirum verò, quod dicis, *vestrates de te conqueri, idque non obscurè: Tum quod Episcoporum causam egeris*; quasi Episcopis infensi vestrates sint; causam eorum agi nolint, cadere causâ velint: Tum *quòd Aërium damnaris*, quem damnauit olim in Asiâ EPIPHANIVS, in Europâ PHILASTRIVS, in Africâ AVGVSTINVS; cujusque, toto Orbe, nomen in Hæreticorum nigro. Nec immeritò, ut *qui se consensui universalis Ecclesia* (ut ipse fateris) *ausus fuerit opponere*. Conquerendùm de illis potius, qui ob hæc, de te conqueruntur.

Nam quod *resecari tua non vis ad vivum*: Nec id agit hic quisquam. Nam si resecet, hæreat vel in ipsa inscriptione; Sive vocem *Pastoris* spectes, sive *vocationis*. Novitia sunt, & *Pastoris* (hoc quidem sensu) & *vocationis* nomina: nec nisi postremi hujus seculi, ac nec illius integri. Nam quis (quæso) Veterum sic locutus est unquam? Apud quos, *Pastorum* nomen vix reperias adhiberi, nisi cum de *Episcopis* loquuntur: *quem loquendi* morem PETRVS eos docuit, cum *Pastorem & Episcopum* conjunxit in *Servatore*. Nec illos un- 1.Pet.2.
quam legas indigitâsse voce hâc, qui in urbe, quive in agro, plebes

plebes certas curabant παροικίαις distinctas: quin *Presbyteros urbicos*, aut [p] ἐπιχωρίους ab Episcopo ad id munus deputatos. Erant enim ab initio quasi in *familiâ* Episcopi, & vivebant sportulis (uti scis) ante post natam παροικιῶν distinctionem.

[p] rurales

Vocationis autem (quo tu sensu usurpas) æquè ignota vox. Pro qua, *ordinandi* aut *constituendi* voces adhibebant.

Ac ejusdem notæ nomen ipsum *Ministri* quod illi, nisi de *Diacono* non intelligerent, ut est ea, ex Græco διάκονος nec aliunde petita, vox. Sed ignoscat tibi quis; loquendum tibi ex idiomate Ecclesiæ vestræ, quæ *Episcopos* nullos, *Presbyteros* alios, aliosque *Diaconos*, addo & aliam *vocationem* habet, quam quos prisca olim agnovit Ecclesia. Ego, cum Ecclesiis vestris, omnibusque adeo reformatis, honestissimè cupio, id cupio; cætera ut vobis constent fidei capita; at ut regimen ordinemque non alium, quam quem nobis largitus est DEUS, vobis quoque largiatur: nempe *Episcoporum, Presbyterorum, Diaconorum*, quales in Historiâ Ecclesiæ, apud Synodos, apud antiquos Patres: quibus, aut valdè me fallit φιλαυτία, aut nostri quam simillimi: ordine (dico) non merito, sed utinam, & merito. Nec ullam uspiam Ecclesiæ πολιτείαν, magis ad mentem scripturæ, magisve ex more institutoque veteris Ecclesiæ, quam quæ viget hîc apud nos.

Depono hæc apud te, ut si placet tecum sint. Scias autem me [r] καὶ ἐκ φύσεως καὶ ἐκ προαιρέσεως pacis semper studiosum fuisse. Postulat autem hoc & ætas jam, cui propediem sarcinæ colligendæ: præsertim autem sub Rege, cui pro symbolo, *Servatoris* illud, *Beati pacifici*. Nec ad tristem partem unquam, aut consilia quæ moderata non sint, accessurum spondeo. Porrò tua quæcunque, quantùm potero, commodâ interpretatione leniturum. Nec enim fælicius nobiscum agitur, quàm cum AUGUSTINO olim, cujus illa vox, *Aliud est quod docemus, aliud quod sustinemus*.

[r] Et naturâ & ex instituto

REVERENDISSIMO PATRI, D°. EPISCOPO VVINTONIENSI.

Isi ad te, Reverendissime Præsul, librum meum de vocatione Pastorum, cui addita erant litteræ, quibus conabar tibi satisfacere super quibusdam capitibus, in quibus visus sum Regi Serenissimo iniquior erga Ordinē Episcopalem. Quas litteras si accepisti, non dubito quin de me judices, ut de homine qui de vestro ordine honorificè sentit & loquitur. Non sum tam fastidiosè arrogans, vt velim me opponere toti antiquitati. Et rem quæ iam inde à seculo Apostolis proximo recepta fuit in Ecclesia, ut vitiosam aut improbam aspernari. Semper putavi, inter Ecclesias sub diversa politiæ Ecclesiasticæ forma viventes, posse sartam esse & integram concordiam: Dummodo CHRISTVS annuntietur, qualis proponitur in Evangelio, & fides Christiana maneat integra & illibata. Te verò inter homines tui ordinis semper feci maximi, multis de causis, quas malo apud alios quàm apud te commemorare. Cujus animi mei testem mitto librum novum, quem mihi extorsit Ecclesiæ cui servio voluntas, & Iesuitæ aulici proterva insultatio. Tu obsecro, mihi esto adjutor ad Regis animum mitigandum, ut apud se reputet & æquâ lance perpendat, nō posse esse locum in Gallicis Ecclesiis, pastori qui doceret, Primatum Episcoporum rem esse juris divini: sine qua non sit salvus, nec possit stare Ecclesia. Hoc asserere, nihil aliud esset quàm omnes nostras

nostras Ecclesias addicere Tartaro, & in meum gregem damnationis ferre sententiam. Quod si facerem, tu ipse me censéres hominem improbè vecordem, & dignum ab omnibus conspui. Sed de his [b] κατακόρως: nam apud virum sapientem supervacanea est in re clara & aperta, nimis operosa defensio. DEVS te servet, & tuos conatus provehat, ut redundent ad Ecclesiæ ædificationem. Vale. Datum Lutetiæ. A.D. 16. Cal. Decemb. 1618.

[b] abundè

Tibi addictissimus

PETRVS MOLINÆVS.

Responsio

Responsio Episcopi ad secundam Epistolam.

NOndum abierat veredarius, hærebat hîc ad diem unum atque alterum, atque apud eum interiores istæ literæ meæ, sic, ut sunt, obsignatæ: cùm ecce alteras tuas accipio, perferente eas DOMINO *Beechero* ex-Agente Regio, nuper à vobis reverso. Repeto statim priores meas, nec recludo tamen, sed, sic ut erant, hasce illis super-induco. Nolui enim committere, ut bis idem peccarem; quin potiùs, ut tarditatem prioris responsi, hujus celeritate compensarem. Accipies igitur, cum primis, secundas has: gratiasque una meas de geminis tuis: sed [e] δευτεροπρώτης quasi, nempe in secundis hijs, primas jam; in primis illis, secundas (ut se res habet.) Gratias (inquam) tum de libro illo tuo jampridem misso: cum de posteriore hoc, propediem (ut spes est) mittendo. Negabit enim D. *Beecherens* vel compactum adhuc (cum illinc discederet) vel certè ad se delatum: ac eo nomine accessit ad me seriùs: sed jussit porrò sperare me, nec frustra fore.

[e] secundo-primas

De *mitigando* in te *Regis animo*, non est (mihi crede) quod labores. Nihil habet animus Ejus, quod mitigare opus sit: habet fortè, unde magis adhuc magisque conciliare possis; facturus operæpretium si id feceris. Feceris autem, si viam ineas, quam à nemine mortalium meliùs discas, quàm ab Ipso. Ego verò libens agnosco æquiorem te in res nostras, plerisque vestrum; quantò magis antiquitatem versas, tan-

tò æquiorem: addo & æquiorem adhuc multò futurum, si te sineret Ecclesia vestra; utinam autem sineret. Illa, ut videtur, personarum vitia ad res transtulit, rerumque adeò legitimum usum propter abusum sustulit, paulatim hoc à vobis dedocenda. Cui dum tu morem gerere vis, morem ipse animo tuo non geris. Nam de animo tuo, ex calamo conjecturam facio. Adeo enim in nos propensus calamus tuus, ut scripseris (crede autem, te non invito) nostrum Episcoporum Ordinem, rem esse receptam in Ecclesiâ inde *à seculo Apostolorum*. Rectè autem hoc scripserat calamus: Id tu liturâ scilicet induxisti, (nempe τὸ *Apostolorum*) ac vicem ejus *Apostolis proximo* reposuisti. Credo autem hoc in gratiam Ecclesiæ vestræ. Ac verum illud quidem quod reposuisti (*Apostolis proximo*) Sed & illud non minùs verum, quod obduxisti. Fuit enim Ordo ille non à seculo modò *Apostolis proximo*; sed & ab ipso adeò *seculo Apostolorum*; aut nos tota fallit antiquitas, aut nulla superest historia Ecclesiæ fide digna. Totam antiquitatem à nobis esse nec ipse negas; an verò Ecclesiæ jam ulli plus deferendum, quàm antiquitati toti, ipse videris. Si te scio, quàm magis hæc ad te liberè ingenuéque scripsero, tam me magis amabis; ego te itidem paria mecum in hoc facientem. Audi ergo: nobis hoc satis non est, si non aspernetur quis nostram Ecclesiæ politeiam, ut rem vitiosam aut improbam: Id enim agimus, ut palam sit, & in confesso, eam esse apud nos Politeiæ formam, quæ quàm proximè accedat ad morem institutúmque Ecclesiæ priscæ, sive (ut tu concedis) *Apostolis proxima*, sive (ut semel scripseras, & nos contendimus) ipsius *Apostolicæ*. Quin hic idem nobiscum sentias, nullus dubito: quod sentis, si per Ecclesiam vestram potes præ te ferre, rem nobis pergratam feceris; si non potes, rem non ingratam, si nostra igitur dehinc jam missa feceris. Quam enim viam ingressus es, vix erit ut & tuis placere possis & nostris non displicere. Nec tamen si nostra *divini juris* sit, inde sequitur, vel quod *sine ea salus non sit*, vel quod stare non possit Ecclesia. Cæcus sit, qui non videat stantes sine eâ Ecclesias: Ferreus sit, qui salutem eis neget. Nos non sumus illi ferrei: latum inter ista discrimen ponimus.

Potest

Poteſt abeſſe aliquid quod divini juris ſit, (in exteriore quidem regimine,) ut tamen ſubſtet ſalus: nec tu igitur *addices tartaro, aut ſententiam damnationis feres in gregem tuum:* Non eſt hoc damnare rem, melius illi aliquid anteponere. Non eſt hoc damnare veſtram Eccleſiam, ad formam aliam quæ toti antiquitati magis placuit, (id eſt) ad noſtram revocare; ſed, ubi DEVS dederit, & res veſtræ ferent. De hoc ſi conveniat inter nos, cætera concordes erimus. Optamus autem non *ſartam integramque concordiam*, ſed integrè integram, abſque ſartura omni; quam & tibi in votis eſſe non dubitamus. Si quid porrò ſupereſt, remitto te ad priores meas: (Negotioſi enim hic jam ſumus:) Quas æquitati tuæ commendo. Commendo autem te meis; meque adeò tuis ad DEVM precibus commendatum cupio. Bene Vale. Londini pridie Idus Decemb. 1618.

REVERENDISSIMO VIRO, PRÆSVLI DIGNISSIMO, DOMINO EPISCOPO VVINTONIENSI.

Literas tuas accepi, Vir amplissime, refertas variâ eruditione, & plenas bonæ frugis, easdemque testes humanitis tuæ. Nam etsi videris paulò commotior, plurima tamen suavitas, quàm inspergis reprehensionibus tuis, erigit me in spem, fore ut de tua in me benevolentia nihil inde detrahatur, & te meam satisfactionem pronis auribus accepturum. Mihi quidem utile est & honorificum à te doceri, nec usque adeo sum excors, ut uelim cum viro tantæ dignitatis & doctrinæ contendere. Neque vero scripseram ut rescriberes: abundè enim mihi est, si meas literas grato animo accipis. Nec sunt mea scripta tanti, ut debeant tibi negotium facessere, aut te à gravioribus curis avocare. Si quid ergo perperam à me scriptum est, plurimum debeo meo errori, qui à te tam doctas, tam accuratas literas elicuit, quibus aurum non est contra, & quæ mihi, dum vivam, erunt pretiosissimum κειμήλιον.[a]

[a] depositum.

Veruntamen quia videris mihi in quibusdam capitibus meæ prioris epistolæ, mentem meam non assecutus, dabis veniam, si his literis conor eam tibi prolixiùs exponere.

I Dixi, in Novo Testamento, Episcopi & Presbyteri nomina perinde accipi.

II Dixi, Episcopi & Presbyteri eundem esse ordinem.

III Dixi, discrimen inter Episcopum & Presbyterum esse juris

juris Ecclesiastici, non verò divini. Hæc nolles à me dicta. Et multa affers in contrariam partem, doctè sanè & accuratè, sed quorum bona pars me non attingit. De singulis pauca.

Non is inficias quin Presbyteri & Episcopi nomina promiscue accipiantur in Novo Testamento. Sed quorsum hæc? inquis. Nempe putas me per hæc tacitè innuere, rem quoque esse promiscuam. Non enim vellicare nomen, nisi qui rei malè vult. Addis, Patres iisdem locis, quibus docent hæc nomina eodem sensu accipi, medicinam statim adhibere, & addere, id postea secus factum, & nomina, ut & munera, fuisse, & esse distincta. 1

Hic mihi perfacile est tibi fidem facere, noluisse me passivitate vocum ad confusionem munerum abuti. Ibidem enim statim adhibeo eandem medicinam, quam verè dicis à patribus adhibitam. Subjicio enim. Statim post tempora Apostolorum, aut etiam eorum tempore, ut testatur historia Ecclesiastica, constitutum est, ut in una urbe unus inter cæteros Presbyteros Episcopus vocaretur, qui in suas collegas haberet præeminentiam, ad vitandam confusionem, quæ sæpe ex æqualitate nascitur. Et hanc quidem regiminis formam omnes ubique Ecclesiæ receperunt. Hæc sunt ipsissima verba mea ibidem adjecta, quæ suspitionem illam tuam abundè diluunt. Egone malè vellem ordini vestro, de quo nunquam locutus sum sine honore, utpote qui scio instaurationem Ecclesiæ Anglicanæ, & eversionem Papismi, post DEUM & *Reges*, deberi præcipuè Episcoporum doctrinæ & industriæ: quorum etiam nonnulli martyrio coronati, sanguine suo subscripserunt Evangelio? Quorum habemus scripta & meminimus gesta ac zelum, nulla ex parte inferiorem zelo præstantissimorum DEI servorum, quos Gallia vel Germania tulit? Hoc qui negat, oportet, vel sit improbè vecors, vel DEI gloriæ invidus, vel cerebrosa stoliditate stupens, caliget in clara luce: Hanc igitur suspicionem à me amotam volo: Maximè cum videam CALVINUM ipsum & BEZAM, quos solent quidem suæ pervicaciæ obtendere, multas scripsisse Epistolas ad Præsules Angliæ, eosque affari ut fideles DEI servos, & bene meritos 2

Libri de Munere Pasterali p. 20. & 21.

tos de Ecclesia. Nec sum usque adeo oris duri, ut velim adversus illa veteris Ecclesiæ lumina, IGNATIVM, POLYCARPVM, CYPRIANVM, AVGVSTINVM, CHRYSOSTOMVM, BASILIVM, GREGORIOS, NYSSENVM, & NAZIANZENVM, Episcopos, ferre sententiam, ut adversus homines vitio creatos, vel usurpatores muneris illiciti. Plus semper apud me poterit veneranda illa primorum sæculorum antiquitas, quàm novella cujusquam institutio.

II Venio ad alterum caput tuæ censuræ. Dixi eundem esse ordinem Episcopi & Presbyteri. Tu contra alium esse censes ordinem Episcopalem à Presbyterali, & in eam rem multa affers ex patribus, qui loquuntur de ordinatione Episcoporum. (Non pugno:) sic enim loquuntur veteres. Ac quanquam Pontificale Romanum voce hac abstinet, usi tamen sunt ea veteres Pontifices Romani: Leo primus, epistola 87. quæ est ad Episcopos Viennensis tractus, jubet, malè ordinatum Episcopum submoveri, & eadem epistolâ eandem vocem frequenter usurpat. Inter ordinem vero & gradū hoc discrimen ponis, quod gradus superioritatem solam denotat, at ordo est potestas ad actum specialem. Ideóque omnem ordinem esse gradum, sed non vicissim. Probè. Nam etsi multi hæc vocum discrimina non observant, melius est tamen uti signatis vocibus, ut quæ re differunt, nomine distinguantur. Sed hæc mihi non obsunt. Debuisti enim cogitare quibuscum mihi res sit. Disputo adversus Pontificios qui septem ordines statuunt, Ianitores, Lectores, Exorcistas, Acolythos, Subdiaconos, Diaconos, Presbyteros: Episcoporum verò ordinem aut characterem nolunt esse diversum a presbyterali. An potui cum eis disserens, aliis vocibus uti, quam quæ apud eos receptæ sunt? An potui agere cum eis de ordine Episcopali quem nullum agnoscunt? An debui in eos invehi quòd Episcopalem ordinem non faciant diversum à presbyterali, cum ne id quidem faciant nostræ Ecclesiæ? Hoc qui faceret, non tam cum Ecclesia Romana, quam cum nostrate confligeret. Tum quid tantopere attinet inhærere vocum discrimini, cum omnis ordo sit gradus, & Diaconatus à PAVLO gradus appelletur, 1. Tim. 3. com. 13. nec possit Episcopus ordine moveri, quin gradu

gradu excidat? Perpende obſecro verba mea: Omnis Episcopus eſt Presbyter & ſacerdos corporis CHRISTI: & de his Eccleſia Romana unum ordinem facit. Apparet ſanè me his verbis non aſſerere, quid debeat credi, ſed quid ſentiat Eccleſia Romana. Libri de munere paſtorum. pag. 144.

Hîc tamen occurrit aliquid quod ſcrupulum poteſt injicere. Omnem Epiſcopum eſſe Presbyterum apud omnes eſt in confeſſo: At Presbyter non eſt Diaconus. Hinc fit, alio genere diſcriminis differre Epiſcopum à Presbytero, quàm Presbyterum à Diacono. Cum ergo Presbyter differat ordine à Diacono, videtur conſentaneum, Epiſcopum à Presbytero ordine non differre.

Nec vacat dubitatione quod dicis, Ordinem eſſe poteſtatem ad actum ſpecialem. Nam multis ſine ordine datur poteſtas ad actum ſpecialem, ut illis qui extra ordinem, ad certas actiones peragendas delegantur. Tum negas Archiepiſcopi alium eſſe ordinem quàm Epiſcopi: Attamen Archiepiſcopus habet poteſtatem ad actus aliquos ſpeciales, veluti ad convocandam Synodum, & alia munia obeunda quæ Epiſcopis non licent: & quæ ne ipſis quidem Archiepiſcopis ſub Papatu permiſſa ſunt, niſi poſt acceptum à Papa pallium Archiepiſcopale. Tu pro tua ſapientia, vide an per hæc appareat, etiam per gradum ſine diverſitate ordinis, poſſe conferri poteſtatem ad actum ſpecialem.

Tertium caput ſupereſt: nempe id quod dixi, Epiſcopatum eſſe juris Eccleſiaſtici antiquiſſimi, non tamen divini: III
Tu contra pertendis eſſe juris divini, & in eam rem affers plurima exempla Epiſcoporum, qui ab Apoſtolis ipſis Epiſcopatum acceperunt, MARCVM, TIMOTHEVM, TITVM, CLEMENTEM, POLYCARPVM, IACOBVM ipſum Epiſcopum Ieroſolymitanum. Et magno numero citas Patres qui id aſſerunt. (Doctè omnia & ex veteris hiſtoriæ fide.) Sed quid tum? Si (inquis) ab Apoſtolis conſtituti ſunt Epiſcopi, planum eſt ordinem Epiſcopalem eſſe juris Apoſtolici, ac proinde divini. Hoc quidem eſt arcem cauſæ invadere. Sed axioma illud tuum, Omnia quæ ſunt juris Apoſtolici eſſe etiam divini, mihi videtur, (pace tuâ dixerim) pati aliquas exceptiones. Multa ſunt ab Apoſtolis ſtatuta circa

politiam Ecclesiasticam, quæ non esse juris divini, ipsa Anglicana Ecclesia testatur, dum non observat. PAVLVS 1. ad TIMOTHEVM cap. 5. vult creari in Ecclesia Diaconissas: at hic mos pridem exolevit. Idem 1. ad *Corinth.* cap. 14. vult eodem cœtu, eâdem horâ, tres aut quatuor prophetare, id est, ut intelligit AMBROSIVS, Verbum DEI interpretari, cæteros verò de rebus ab illis pronuntiatis judicare: qui mos pridem desiit. Præceptum Apostolorum de abstinentia à sanguine & suffocato, a vetere Ecclesia per multa sæcula observatum est: Testes Apologetica TERTVLLIANI cap. 9. Synodus Gangrensis can. 2. Et TRVLLANA can. 67. & eadem de re, frequens mentio in Wormatiensibus & Aurelianensibus Concilijs. At AVGVSTINVS lib. 32. adversus Faustum, cap. 13. dicit hanc observationem à Christianis vulgo sperni, eosque qui adhuc tenebantur hoc scrupulo, ab alijs irrideri. Habes non modò Apostolorum, sed & ipsius Christi præceptum de excutiendo pulvere pedum adversus respuentes prædicationem Evangelij. An si quis hodiè inter Tartaros aut Sinenses poneret fundamenta Religionis Christianæ, teneretur hunc morem observare erga immorigeros? Quæ ad salutem & fidem pertinent, ab Apostolis statuta sunt afflatu divino, in cæteris, usi sæpe sunt suâ prudentiâ, ut innuit PAVLVS, 1. Corinth. cap. 7. com. 25.

Ambros. in 4. ad Ephesios.

Scis quoque quoties afferuntur exempla Episcoporum ab Apostolis locatorum in gradu eminentiori, supra Presbyteros, quid vulgo soleat responderi. Nempe eos non obtinuisse hæc [b] περοχα quà Episcopos, sed quà Evangelistas, de quorum supra pastores eminentia habes aliquid apud CHRYSOSTOMVM in 4. ad Ephesios. Quod quas vires habeat, malim tuo judicio stare quam cujusquam. Certè AMBROSIVS in eundem locum, Evangelistas facit inferiores sacerdotibus & sine cathedra. Quomodocunque tamen appellaveris TITVM, TIMOTHEVM, & MARCVM, seu Episcopos, seu Evangelistas, constat eos habuisse successores Episcopos, hæredes illius præeminentiæ.

b hanc eminentiam.

Censeo ergo, Ecclesias nostras peccare in jus divinum, ita

ita tamen ut eas non excludas à spe salutis, & putes sub Ecclesiæ nostræ politia posse ad salutem pervenire. Hoc enim in posteriore tua Epistola subinnuisti, ut agas nobiscum clementius. Veruntamen in prolixioribus tuis literis, nos hac in parte æquas Aërio, quem dicis hoc nomine meritò relatum à veteribus in hæreticorum numerum. Hîc ego, Vir magne, æquitatem tuam appello. Cogita, in quas me cogis angustias. Nam si debui loqui ut tu autumas, oportuit me Ecclesiam nostram insimulare hæreseos, quo facto, necesse mihi fuisset [a] συσκευάζειν, & res meas mihi habere, stationémque istam deserere. Nec potui dicere [b] πρωτεῖα Episcoporum esse juris divini, quin Ecclesiis nostris, quæ pro CHRISTO tantum profuderunt sanguinis, notam hæreseos inurerem. Enimvero obfirmare animum adversus ea quæ sunt juris divini, & DEO jubenti pertinaciter refragari, planè est hæresis, sive id fidem attingat, sive disciplinam. Sed & mihi evertendum fuisset illud principium, quo se maximè nostra religio tuetur adversus Papismum, quæ sunt juris divini, in sacra scriptura sufficienter & evidenter contineri.

[a] sarcinas colligere

[b] primatum.

Audio quid regeras. Tutius & honestius fuisse tacere de his rebus, quàm intempestivâ scribendi prurigine abripi. Sic enim factum esse, ut mihi necesse fuerit, vel nostratem Ecclesiam, vel vestratem offendere, fortè etiam utramque. Ego vero maluissem tacere: invitus enim ad scribendum animum appuli: nec scripsi nisi jussus. Iesuita ARNOLDVS, qui regi est à confessione, publicè pro suggestu in nostræ Ecclesiæ confessionem coram Rege invectus est, & insuper libro virulento eam proscidit, in quo super hac quæstione mirificè exultat, & nostram politiam Ecclesiasticam odiosè exagitat. Hic liber per totam Galliam, per compita, per plateas, ad vocem præconis divenditus, multos gravi scandalo perculit. Sed & ante hæc, istâ quæstione personabant pulpita, forum, curia, platea, & ipsæ tonstrinæ: Hic campus est, in quo exultat quotidiana ingeniorum lascivia. Quam avidè expectaretur liber meus, qui tantæ proterviæ iret obviam inde apparuit, quòd quatuor mensium spatio novies prælo commissus est. Non potui ergo defugere

 hanc

hanc provinciam. Non fuit autem possibile pertractatè scribere de hoc argumento, quin orditer à significatione vocum Episcopi & Presbyteri, & agerem de origine muneris. Ibi verò captâ occasione locutus sum cum honore de Episcopis Angliæ. Dignitatem Episcopalem repetij ab ipsis Ecclesiæ incunabulis: Aërium damnavi: Ipsum IACOBVM dixi fuisse Episcopum Ierosolymitanum, à quo longâ serie deducta est Episcoporum ejusdem urbis successio. Hoc unum nempe defuit quod Ecclesiam meam non dixi esse hæreticam, proculcatricem juris divini. Quod sanè nec potui nec debui: Immo si fecissem, tu ipse in me desiderâsses prudentiam.

1. corollarium. Hæc de tribus illis capitibus, quibus addis insuper [1] ἐπίμετρον, Nempe judicium tuum de lemmate mei Libri, quam inscripsi Galliæ, *De vocatione Pastorum*. Hæc nomina dicis novitia, & nemini veterum usurpata hoc sensu. Nomen quidem vocationis scio apud veteres infrequens, nec hoc sensu accipi. At nos Galli sic loquimur: quotquot enim ea de re scripserunt Galli, vel nostri vel Pontificij, utuntur hoc verbo: quod apud nos aliquid amplius quàm ordinationem significat, nam pro munere ipso usurpatur. Si Latinè scripsissem, posuissem hunc Titulum, *De Munere & ordinatione Pastorum*.

Pastoris quoque nomine nolles Presbyteros omnes verbique divini Ministros appellari: Hoc enim nomen solis Episcopis ais convenire (sic loqui veteres.) Hoc, Vir clarissime, si verum est, Ecclesiæ Gallicæ, Germanicæ, Belgicæ, Helveticæ, sunt greges sine Pastore. At PAVLVS Actorum 20. Presbyteros Ephesinos jubet pascere Ecclesiam, commate 17. & 28. Et PETRVS 1. Epist. cap. 5. Presbyteros qui inter vos sunt, precor — pascite DEI gregem qui in vobis, curam illius gerentes non coactè sed libenter, non turpis lucri gratiâ: quæ exhortatio ad sedulitatem & vitandum turpe lucrum, non dubium quin ad inferiores quoque presbyteros pertineat. Vt verò credam, eos non debere dici pastores quos DEVS jubet pascere gregem, à me non impetro. Quod si verbum DEI est pabulum animarum, non video, cur pastor non dicatur qui hoc pabulum subministrat.

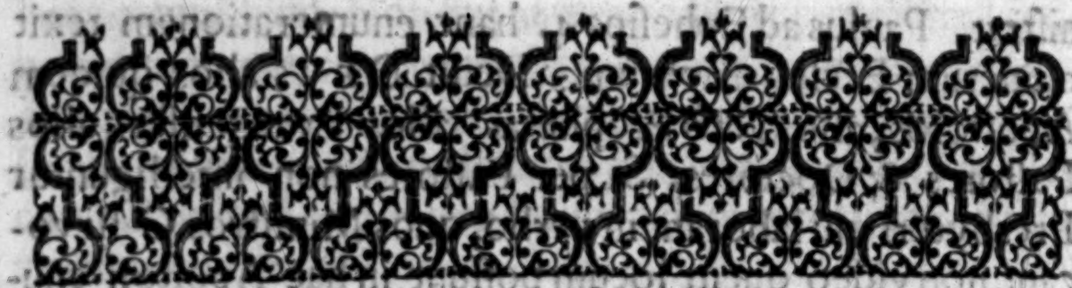
niſtrat. Paulus ad Epheſios 4. hanc enumerationem texit munerum Eccleſiaſticorum; Dedit DEVS alios quidem Apoſtolos, alios verò Prophetas, alios Evangeliſtas, alios Paſtores & Doctores. Si per Paſtores non intelliguntur Presbyteri qui laborant in verbo, quos Miniſtros Galli vocant, non video quem locum poſſunt in hac Apoſtoli enumeratione obtinere. AVGVSTINVS Epiſtola 59. Paſtores & Doctores dicit hic eoſdem eſſe. Idem cenſet HIERONYMVS in hunc Pauli locum. VINCENTIVS Lirinenſis hunc locum exponens, paſtorum nullā facit mentionem, quia nempe eos ſub Doctoribus comprehendit, quos vocat Tractatores, qui ſanè erant diverſum quid ab Epiſcopis. Solos autem Epiſcopos eſſe Doctores nunquam hactenus audivi. AMBROSIVS tantùm ab eo abeſt, ut putet Paſtoris nomen ſolis Epiſcopis convenire, ut etiam Lectores vocet Paſtores. Paſtores (inquit) ſunt, & poſſunt eſſe Lectores, qui lectionibus saginent populum audientem. Paſtoris nomen frequens eſt apud Prophetas, Eſ. 56. 11. Ierem. 10. 21. & 22. verſ. 22. & cap 23. verſ. 1, 2, & 3. Ezech. 34. 2. Zachar. 10. 3. Quæ loca quiſquis accuratâ judicij lance perpendet, comperiet ſub Paſtorum nomine non ſolos cenſeri Pontifices, aut capita Levitarum; ſed omnes Prophetas, & Levitas, quibus docendi munus incumbebat.

In Epiſt. ad Epheſ. c. 4.

Sed me cupiditas tibi ſatisfaciendi, & materia ſequax ultra metas abripit. Nimiùm ſanè abuſus ſum tuo otio. Non erit tamen hæc opera male collocata, ſi per hæc cognoveris quanti te faciam, quàm ſim cupidus concordiæ, quàm vellem omnes Eccleſias reformatas, quas eadem fides ſociat, ejuſdem quoque politiæ Eccleſiaſticæ vinculo ſociari. Ingenuam verò meam libertatem, boni (obſecro) conſule: quæ ſane nihil detrahet de obſervantia & honore, quem me tibi debere ultro apud omnes ſemper profitebor. DEVS te ſervet, detque tibi vegetam crudamque ſenectutem; honoriſque ac felicitatis incrementa. Vale. Datum Lutetiæ. M.D.XII. Cal. Ianuarias. 1619.

Tuæ Reverentiæ obſequio addictiſſimus

PETRVS MOLINÆVS.

RESPONSIO EPISCOPI AD TERTIAM EPISTOLAM PETRI MOLINÆI.

EGo verò serram ducere non didici; aut (quod perinde est,) responsa reciprocare. Ne, cum anni mihi meliores: Atqui jam, quæ ipsa per se morbus est, nec sola tamen venit vnquam vel sine morbis (senectus) aurem mihi vellit, atque excedere monet arenâ hac, & in eorum me numerum aggregare, quorum universum opus est oratio. Quia tamen, in velitatione hâc, idem nobis utrisque contigit, (nempe alter alterius mentem assecuti non sumus;) facio non invitus, ut quomodo tu tuam mihi, itidem ego meam tibi mentem pleniùs, planiúsque patefaciam.

Levissimum id est quod primùm occurrit: planè enim non assequor quomodo fuerim *commotior*. Nec enim commovisse me quicquam memini de tuis; ne movisse quidem: præterquam quod tua quædam dixisti, *Regis animum pupugisse*. Pupugit illa me fateor nonnihil, atque commovit pungendi vocula: Præterea, quod memini, nihil.

Fixerat ad Librum tuum obelos tres Serenissimus Rex. De obelis ijs scire à me voluisti, quę mea mens, quid sentirem: respondi, quod res erat, ubi fixus à Rege obelus, figi debuisse.

Notatus Regi primo locus *de vocum* (ita tu loqueris) *paßivitate*. Ego meritò notatum dixi. Hîc, tu mentem meam

meam assecutus non es : perinde enim accipis, *ac si* te *per illa tacitè* nescio quid *innuere* dixissem. At id mihi in mentem non venit. Non dixi, quid tu ibi *innueres*; sed quid *alij inde arrepturi* : Arrepturi enim certè, quasi innueres, quanquam non innuas; ut homines sunt, utque mentem habent. Equidem, perinde accipi voces illas, ac proinde vera fuisse tua, non eo inficias. Eo inficias, quæ vera sunt, omnia passim abs quivis homine, quovis tempore, libris literisque tutò mandari. Spectandum enim, non tam quid ipse ibi innuas, quàm quid inde alij arrepturi sint. Moderandas nobis scriptiones nostras, ex illo Apostoli, *non quod licet, sed quod expedit*. Tu videris, an huius temporis lis ista; & an consultò hoc à te factum, & annon expediat [a] ἐκκόπτειν τὰς ἀφορμὰς, illis qui cupidè occasionem arrepturi sunt nova moliendi. Ego, fortasse, tuta timeo, sed timeo tamen, ne occasione illinc arreptâ, quæ apud nos hic consanuisse videbantur, denuo fortè recrudescant.

[a] Occasiones præripere.

Nec unquam ea mihi mens, ne scripsi quidem, *id postea secus factum* : non est id postea factum, quod ab ipsis Apostolis factum est. CHRYSOSTOMI illud : *Erantne in unâ civitate plures Episcopi? nequaquam*. HIERONYMI illud : *Non enim in unâ urbe plures Episcopi esse potuissent*. THEODORETI illud : *Ne fieri quidem potuit, ut essent unâ in urbe plures pastores* : de quo tempore intelligenda sunt? Quando *non erant?* quando *non poterant esse plures* isti *unâ in urbe Pastores?* quandóne CHRYSOSTOMVS, HIERONYMVS, THEODORETVS vivebant? imo, quando illud ipsum scribebat Apostolus ad Philippenses. *Postea* ergo *factum* illud, dicere non poteram, quod illi, vivente & scribente Apostolo, factum innuunt.

Dixi factam ibi à Patribus medicinam. Tu, & à te *eandem factam*. Factam dabo; sed non sanè *eandem*, nec eodem loco. 1 Illorum enim [b] προφυλακτική fuit præmissa, priusquam dicerent: tua, [c] θεραπευτική modò, post vulnus adhibita. 2 Quod tu disjunctive ponis, scilicet, *aut statim post Apostolorum tempora, aut etiam eorum tempore*; id illi ita non ponerent : sed quod res erat, citra disjunctionem ullam, aut membrum prius, non nisi ipso Apostolorum tempore, atque ab illis

[b] Quæ præveniret.
[c] Quæ sanaret.

 ipsis

ipsis factum. 3 Tum, nusquam dicunt, *constitutum* hac de re aliquid. Nec tu credo de historiâ mihi unquam leges ejusmodi aliquam διάταξιν. Constitutum quidem ab illis Diaconorum ordinem, in Actis legimus: de Presbyteris, de Episcopis, nihil quicquam constitutum est: jam ante enim in Apostolis Episcopos, in allectis septuaginta duobus, Presbyteros institutos à CHRISTO. 4. Nec, ut *vocaretur Episcopus* modò, quin ut esset. Titulares enim tum nulli: Nomen habebant è re; dicebantur quod erant, erant quod dicebantur. 5. Nec qui *in praeminentiâ* modo quâdam; sed &, qui cum potestate esset. Potestate (dico) *manus imponendi, praecipiendi, accusationes recipiendi, corrigendi*. 6. Nec *ad confusionem* solùm, quæ ordini; sed &, ad schisma tollendum, quod unitati contrarium: nec ad duo modò hæc, sed & ad illa cætera, ad quæ illis potestatem factam esse diximus. Vides, aliter huic morbo mederi Patres. Voces illas, *Constitutum est, ut vocaretur, haberet praeminentiam*, angustas nimis; addo etiam (si sinis) nimis dilutas, nec easdem cum illis, quæ, quam Patres fecerant medicinam, ingrediuntur.

Sed sciscitari tamen hîc libet, si *ex equalitate ferè nascatur confusio*, qui fiat, ut medicinâ vobis istâ nihil sit opus?

Tum si verum sit, *hanc regiminis formam omnes ubique Ecclesias recepisse*; quod omnes ubique receperunt, vestra cur non recipit? Cur tantum diversa abit ab Ecclesijs, quæ ubique tum fuerunt, omnibus? Verissimum enim id verbum est, ac vel asterisco notandum: *formam illam regiminis omnes ubique Ecclesias recepisse*. Nec ante hoc seculum ullæ usquam Ecclesiæ extiterunt, quæ per alios, quàm per Episcopos, regerentur.

Quare non erat causæ quicquam, *Vt diluéres suspicionem*, quæ mihi nulla hærebat, *velle te Ordini malè*. Nunquam id inducar ut credam, ut qui tibi per literas tuas asserenti credam, *conqueri de te vestrates*, quòd ei tam faveas ac bene velis. Equidem benè velle te, nullus dubito: sed fide tuâ magis adductus, quàm argumento.

Dilaberis enim hîc, ab Ordine, ad homines ipsos Episcopos; de quorum eruditione, industriâ, martyrio, multa

multa tu quidem præclarè. Sed (uti nosti) erant olim, qui tyrannum oderunt, non tyrannidem; quidni, & jam, qui Episcopum ament, non Episcopatum? Mitte verò homines: hominibus missis, dic de ipso Ordine. Nam, Calvinus ipse & Beza si *ad Præsules nostros scripserunt*, scito & ad illos pariter scripsisse, quos *pervicaces* dicis; ac proferri ab ijs illorum literas quas *obtendunt pervicaciæ suæ*, atque illud subinde regerunt, Calvini quid verba audiam, cum facta videam? Ordo enim ipse, si est, qualem videri vis, eum Episcopi, nec Anglicani meliorem, nec Hispani deteriorem reddunt. Admonui, de non transferendis ad res, personarum vitijs, déque dedocendâ vobis hoc Ecclesiâ vestrâ.

Ac de priscis illis, quos meritò dicis *Ecclesiæ lumina*, quíque ipsi erant Episcopi, etsi plus dicis, non tamen satis. Non enim satis hoc, *nolle te ferre sententiam aduersus eos; vitio creatos non fuisse; munus illicitum non usurpâsse*: termini diminuentes sunt hi, *nolle sententiam ferre, vitio non creatos, non usurpatores illiciti muneris*: dic clarè, dic quod res est, legitimè creatos, (si qui unquam mortalium legitimè,) & licitum inprimis munus administrasse: Ad eorum exemplum creandos hodiè nostros; munus idem nostris omnibus capessendum: hæc Ordinem rectâ petunt, ad hominem non sunt.

Sed quicquid de his sit, conclusionem tuam ibi non possum non laudare; nec asteriscum ei dubitem apponere, atque utinam ea totam nobis hanc litem concludat. Sic habet: *Plus semper apud me poterit veneranda illa primorum seculorum Antiquitas, quàm novella cujusquam institutio.* Vellem verò apud te, apud omnes, *plus posset* illa, plurimùm posset illa, *Antiquitas. Antiquitas* enim si obtineret, *novellæ institutiones* si exularent; causa certè tum Ordinis hujus minimè laboraret.

Secundus fuit Regis obelus, ac plurimùm meritò fuit, ad locum, ubi, *unum eundémque* contendis Episcopi & Presbyteri *ordinem*. *Eundem* non esse, ostendi. Tum, quod non eadem munia: Presbyter enim non ordinat, ne HIERO-

NYMO quidem. Tum, quòd non eadem manuum impositio, sed in Episcopo, nova. Tum, quòd ex Patribus *Isidorus* disertè dicit, *Ordinem Episcoporum.* Tum denique, quod distincti à CHRISTO ordines isti duo in Apostolis, & Septuaginta duobus.

Hic tu adducis nobis Pontificalis titulum, de consecratione (non autem ordinatione.) Ostendi, aliter Episcopos antiquos, vel ipsius Romæ, aliter nuperos ejus Pontifices locutos. Apud antiquos, ordinationis vocem creberrimam esse, & celeberrimam.

Ad Scholam provocas. Monui, quo sensu Schola eundem dicat, vel non eundem. Eundem; quoad corpus CHRISTI, ad quod Ordines illi suos septem terminant. Circa corpus CHRISTI, tantundem facit Presbyter quantum Episcopus. Tu ipse hoc dicis: *De hijs quoad corpus* CHRISTI, *Ecclesia Romana unum ordinem facit.* Non eundem; nempe, si potestatem spectes ad actum aliquem specialem, quæ sit Episcopo peculiaris, puta ordinandi. Hæc est per Scholam totam Ordinis definitio, non mea, ut tu autumabas. Sed neque discrimen quod mihi pòst affingis: E Schola sunt utraque & definitio & discrimen. Hæc tibi, qui ad Scholam provocâsti, si Scholasticè loqui volebas, nunquam erant neganda.

Quorsum autem, *esse* tibi rem asseris, *disputare te adversus Pontificios, qui Episcoporum Ordinem esse dicunt diversum à Presbyterali?* Qui statim subjungis; *An debui in eos* (nempe Pontificios) *invehi quòd Episcopalem Ordinem non faciunt diversum à Presbyterali, cùm ne id quidem faciunt nostra Ecclesiæ, hoc qui faceret non tam cum Ecclesia Romana, quàm cum nostrate confligeret.* Disputas ergo contrà, at invehi tamen non vis. Disputas contra Pontificios, & Pontificale tamen adducis. Disputas adversus eos: cum vestræ tamen Ecclesiæ hoc ipsum faciant. Nec asserere tamen vis, *quid debeat credi, sed quid sentiat Ecclesia Romana*: quæ idem sentit quod vestra; cui tu (credo) vis credi. Non ergo confligis cum Pontificijs: non enim tibi animus *cum vestrate confligere.* Religio tibi erit hoc facere. Vestra tamen Ecclesia, uti tu fateris, idem hic facit quod Romana.

Melius

Melius esse dicis, *uti signatis vocibus, ut quæ re differant nomine distinguantur*: eâdem tamen post paginâ, quasi subiratus, *quid* inquis *tantopere attinet, inhærere vocum discrimini?* Quid ergo attinet, signare voces, quæ nulli rei signantur, nisi discrimini. Hoc si nihil attinet, nec sanè signatis uti, nec omnino voces signare melius est; utendum est enim meliori, tum tibi tum nobis.

Cur vocum tamen discrimen hic rejicis? quòd *omnis ordo* (inquis) *sit gradus*. Quid tum? cum omnis gradus, non sit ordo, si vocibus signatis uti volumus. Diaconatus Paulo gradus est; idemque ordo apud omnes; at Archidiaconatus gradus est novus, nec tamen ordo.

Nec possit Episcopus ordine moveri, quin gradu excidat. Atqui gradu excidere potest, ut ordine non moveatur: omnino enim ordine moveri non potest. Post enim (quam dicunt) degradationem, manet potestas ad actum ordinis; cujus potestatis usus prohiberi potest, potestas ipsa tolli non potest.

Sed suboriuntur hîc tibi scrupuli. Scrupulus primus; quòd *Omnis Episcopus sit Presbyter*: verè id quidem & in confesso. At *Presbyter* inquis, *non est Diaconus*. Apud vos fortè non est, novellâ institutione. At apud *venerandam* illam (quam dicis) *antiquitatem* est: quin Episcopus adeo ipse Diaconus est. Lege apud CHRYSOSTOMUM

καὶ διάκονος ἐπίσκοπος ἐλέγετο, διὰ τοῦτο γράφων τῷ Τιμοθέῳ ἔλεγε: τὴν διακονίαν σου πληροφόρησον, ἐπισκόπῳ ὄντι. ὅθεν καὶ νῦν πολλοὶ ἐπίσκοποι γράφουσι, συμπρεσβυτέρῳ καὶ συνδιακόνῳ.

a Etiam & Episcopus Diaconus vocabatur. Vnde est, quod ad Timotheum scribens, dixit, Tua Diaconia (sive ministerium) imple: cùm tamen ille esset Episcopus. Vnde & illud, quod hodiéque multi Episcopi ita scribunt, *Sympresbytero, Syndiacono*.

Lege apud AMBROSIUM in 4. *ad Ephes. Nam, in Episcopo, omnes ordines sunt; quia primus sacerdos est, id est, princeps sacerdotum*. Et ad 1. *Corinth.* 12. *Quamvis sint & Apostoli Prophetæ, quia primus gradus omnia subjecta habet.* Meritò igitur infero contrarium: *Quum non alio genere discriminis differat Episcopus à Presbytero, quàm Presbyter à Diacono, Presbyter autem ordine à Diacono differat, videtur consentaneum, Episcopum à Presbytero, ordine, differre.* Consensui quidem Antiquitatis consentaneum hoc semper est visum. Hæc te fugisse miror: religio enim est suspicari ignota tibi hæc,

tam cuivis obvia. Sed fefellit te Diaconatus vester, toti adeo Antiquitati incognitus, audeo dicere; ubi pars Cleri semper qui in Diaconatu.

Scrupulus secundus. Ordinem esse potestatem ad actum specialem, non à me dico. Schola hoc dicit tota; definitio est Ordinis, in Scholis, recepta: tu suggere, si aliam habes: nam, me aliam uspiam legisse, non memini. Hîc tibi scrupulum ingerunt, quos *extra ordinem* dicis *delegari, ad actiones certas peragendas.* Eximo. Qui enim, extra ordinem, delegantur, quid illis cum ordine? Postulat hoc, vel vox ipsa ordinis, ut de ordinariâ potestate intelligatur.

Scrupulus tertius: *Archiepiscopus habet potestatẽ ad actum specialem.* Quem? *convocandi Synodum.* Eximo. Non est actus hic Archiepiscopo specialis. Eundem enim actum exercet Episcopus: tam hic, in diœcesi suâ, Synodum convocat, quàm ille in provincia. Quanquam, si verè loqui volumus, convocandi Synodos neutri specialis actus est, nisi delegatus à Principe, cujus lege cautum est de Illicitis Collegijs. Tu, pro tua prudẽtiâ, nihil hîc quidẽ vides apparere, cur vel per gradum conferatur potestas, vel per Ordinem, non conferatur.

Obelus tertius est ad negatum Episcopatum, *divini juris* esse. Concedis, *Apostolici* esse: At tibi id non satis, vt sit divini. *Nec enim quæ Apostolici juris sunt, divini statim esse. Nec, vel apud nos, qui quædam quæ ab Apostolis statuta sunt, non observamus:* Non enim *viduas.* Nullum ibi præceptum lego de viduis creandis: sed Epheso, sed, quæ viduas habebant, Ecclesijs, præceptum de earum ætate. Viduarum institutum cuique Ecclesiæ liberum. Non enim arctabantur viduas alere nisi quæ volebant; ne poterant quidem ali, apud tenuiores. 2 *Non morem illum de tribus aut quatuor eâdem horâ prophetantibus.* At extraordinarius planè mos ille fuit, & qui extraordinario dono desinente desijt. 3 *Non abstinere à sanguine & suffocato.* At hoc temporarium fuit, nec alio ab Apostolis animo statutum, quàm ut nondum sepultâ Synagogâ vim haberet; sepultâ, liberæ esset observationis. Primum hîc, non necessarium; secundum, non ordinariũ; Tertium verò temporariũ, nec perpetuum. *Ius divinũ* hæc non statuunt.

Quò, Apostolorum ne sit, etiam nec Christi præceptum

de

de excutiendo pulvere divini juris vis esse. At hoc præceptum non est. Sed si præceptum, divini juris. Non enim opinor dicis, Christum *suâ prudentiâ usum absque afflatu divino* hoc præcepisse. Nemo id vnquam [a] κατὰ ῥητὸν intellexit; vel hoc argumento, quod aliquando observatum, aliquando mutatum, aliquando penitus omissum. Non inquam, κατὰ τὸ ῥητὸν, sed κατὰ τὴν διάνοιαν [b]. Διάνοια autem fuit, habendos pro deploratis, sive adhibitâ eâ cæremoniâ, sive prætermissâ.

[a] ad litteram.

[b] Ex loquentis mente.

Sed parciùs ista tamen de *Apostolis sæpe prudentiâ suâ usis*. Periculosè enim, vel dicitur vel scribitur, Apostolos in quibusdam *afflatu divino*, in reliquis *suâ prudentiâ sæpè usos*; idque in ijs quæ scripta reperiuntur. Atqui, vel illum ipsum locum ubi κατὰ γνώμην scis ita concludi; δοκῶ δὲ κἀγὼ τὸ πνεῦμα θεοῦ ἔχειν. ut vel illius γνώμη à Spiritu Dei dictamen suum habuerit. Locus autem ille quem citas, si non afflatu divino, sed humanâ prudentiâ scriptus, notandus nobis pro apocrypho. Quid ergo, Indicémne conficimus atque expurgamus Novum Testamentum? Separandum enim nobis pretiosum à vili. Nunquam mixta stabunt quę prudentiâ humanâ, cum ijs quæ afflatu divino dictata sunt.

Etsi autem in jure & more Apostolorũ, satis sit ponderis, ad causę hujus arcem statuendam, meministi tamen, altiùs repetere me ordinum distinctionem hanc, nempe à Christo ipso Servatore, in Apostolis, & Septuaginta duobus: Apostolis successisse Episcopos; Septuaginta duobus illis, Presbyteros, passim apud Patres haberi, ac planè in confesso. Laudavi CYPRIANVM; *Meminisse autem Diaconi debent, quomodo Apostolos (id est) Episcopos, & Præpositos Dominus elegit, Diaconos autem post ascensum Domini Apostoli sibi constituerunt, Episcopatus sui & Ecclesiæ ministros.* Septem quidem illos Actorum 6°. ab Apostolis; Nullos autem Presbyteros, nisi ad Septuaginta duorum; nec Episcopos nisi ad suum ipsorum exemplum institutos. Habet ergo vim suam atque nervos Ordo hic, non ab Apostolis solum, sed vel ab ipso Servatore.

Vis accessam adhuc altius, vel è Veteri Testamento atque ipsâ adeo Lege divina? Facit HIERONYMVS: *Et ut sciamus traditiones Apostolicas sumptas ex Veteri Testamento, quod* AA-

RON *& Filij eius, atque Levitæ, in Templo fuerunt, hoc sibi Episcopi, Presbyteri, atque Diaconi, vendicant in Ecclesiâ.* Facit AMBROSIVS, utrobique in 1. ad *Cor.* 12. & 4. ad *Ephes.* de Iudæis loquens; *Quorum* inquit *traditio ad nos transitum fecit.* AARONEM mitto, ne quasi CHRISTI typum rejicias. Filijs eius Sacerdotibus, nonne in singulis familijs suus נשיא id est prælatus, sive ut alibi dicitur פקיד .i. Episcopus; Gersonitis, *Num.* 3. v. 24. Kaathitis v. 30. Meraritis v. 30? Nonne vivente adhuc patre suo, ELEAZAR ibi נשיא נשיאים quasi dicas Prælatus Prælatorum, vers. 32. qui & alibi נגיד פקיד quasi dicas Archiepiscopus. Sunt ergo in Lege נשיאים, כהנים, לוים. In Evangelio Apostoli, Septuaginta duo, Septem illi, *Act.* 6. In Apostolorum praxi de duobus illis sumptâ, Episcopi, Presbyteri, Diaconi. Ne verò, ne putes, Apostolico solùm: si est in Evangelio, si est in Lege divinum jus, utrobique non sine exemplo est, utroque nititur. Aut ergo in regiminis formâ divinum jus non est, ac tum Amstelodamo bene sit, quot ibi humanæ prudentiæ, totidem fient Regiminis formæ: Aut sic illum, in tribus illis jus est, à nobis est.

Ad levem jam armaturam tuam. *Scire me, ad illa de* TIMOTHEO *&* TITO, *quid vulgò soleat responderi.* Adde & scire me vulgò malè multa responderi. Sed quid vulgò respondetur? *fuisse Evangelistas.* Quis hoc asserit? Vel vulgus, vel qui has in vulgus ambiguas voces sparserunt, ex novella alicujus conjecturâ. Nemo enim hoc veterum dixit, historia nulla testis est. At testis est historia, TIMOTHEVM & TITVM Episcopos. Dicunt hoc EPIPHANIVS, CHRYSOSTOMVS, AMBROSIVS, HIERONYMVS, THEODORETVS. Evangelistas, ante ætatem nostram, nemo unquam dixit, scripsit, somniavit. Vulgare hoc responsum, vulgare commentum est.

At Evangelistæ fuerintne superiores Episcopis an verò inferiores, nihil ad nos; cum Evangelistæ hi omnino non fuerint. Quis hoc dicit? CHRYSOSTOMVS. Moneo autem corrigere eum quæ diffidenter ibi dixerat de Evangelistis. Nihil enim ex loco illo qui est ad *Ephes.* 4°. colligi posse de cujuspiam [b] πρωτείῳ. Sed ex Epistola alia petendum nempe ex 12. prioris ad Corinthios, ubi illa sunt πρῶτον, δεύτερον, τρίτον.

[b] honoris prærogativâ.

At

At ibi Evangelistæ nusquam comparent. Tum, quos tu cum vulgo Evangelistas haberi vis, TIMOTHEUM & TITUM, abeo inter Pastores poni τοῖς ὁλόκληρον ἐμπεπιστευμένοις ἔθνος, non autem Evangelistas. Evangelistæ illi AQUILA & PRISCILLA: ut mirari subeat quid tibi illius loci nominatio fuerit. Nam è PAULI loco 2. *Tim.* 4. 5. Si CHRYSOSTOMUM audis, tam Diaconum facies TIMOTHEUM ex πληροφόρει διακονίαν quam Evangelistâ ex opere Evangelistæ. Ne tu ergo nobis sic disjunge, *seu Episcopi seu Evangelistæ*. Evangelistæ, nemini fuerunt nisi quibusdam heri & nudiustertius, quibus *novella institutio* magis arridet, quàm Veneranda *Antiquitas*. Credimus Antiquitati? Episcopi fuerunt, Episcopos successores habuerunt, hæredes tum præeminentiæ tum potestatis suæ.

Quæris tum peccéntne in jus divinum Ecclesiæ vestræ? Non dixi. Id tantùm dixi, abesse ab Ecclesijs vestris aliquid, quod de jure divino sit; culpâ autem vestrâ non abesse, sed injuriâ temporum. Non enim tam propitios habuisse Reges Galliam vestram, in Ecclesiâ reformandâ, quàm habuit Brittannia nostra; interim, ubi dabit meliora DEUS, & hoc quoque quod jam abest, per DEI gratiam suppletum iri. At interea Episcopi nomen, quod tam sæpe in Sacris est, abolendum non fuisse. Quanquam, quid attinet abolere nomen, retinere rem. Nam & vos rem retinetis, sine titulo; & illorum uterque quos nominabas, dum vixerunt, quid erant, nisi abolito nomine, reipsà Episcopi: Quando ut ille, apud Poëtam optimè; vix quisquam est qui optaret———

τύραννος εἶναι μᾶλλον ἢ τύραννα δρᾶν [c].

[c] Tyrannum esse se potius, quàm tyrannica committere.

Relatum inter hæreticos Aërium (& meritò) qui EPIPHANIO credat vel PHILASTRIO, vel AUGUSTINO, necesse est fateatur. Et tu qui damnas Aërium quo nomine damnas? an *quod se opposuerit consensui universalis Ecclesiæ?* Idem qui sentit, annon itidem se opponit, ac eo nomine damnandus erit? Sed sicubi erratum, dum ne obfirmato animo, alia longe causa ejus qui sentit quod sensit Aërius, alia Aërij. Ne tu ergo ad tragica illa diverte *addicendi Tartaro, sententiam damnationis ferendi in Ecclesiam vestram tanquam juris divini proculcatricem*. Nihil opus. Expende tantùm quæ dicuntur, placidè.

placidè. Vovere ut sit aliquid, non est devovere si non sit: voti nuncupatio, non est *damnationis sententia*. Desiderare aliquid quod sit *juris divini*, non est *jus divinum proculcare*. Absit modo animus obfirmatus & pertinax, hæresis non erit: At si hæresis sit (circa ea quæ Disciplinam attingunt) non erit inter eas quas dicit PETRVS αἱρέσεις ἀπωλείας [b].

[b] perniciosas hæreses.

Absit autem ut in *vllas* ego te cogam *angustias*. Neque enim tacere volui te sic à Iesuita *lacessitum*. Scribe verò, omnino scribe: scribens tamen, sic tua tuere, ut quæ, aliena non dico & nihil ad te; imò quæ te aliquantum attinent (cùm nostra à te aliena non sint) ne restringas. Et en latū hîc tibi campum, in quo ingenij vim (quod habes sanè eximium) possis exerere. Omnino autem ne speres posse te [c] ἐπαμφοτερίζειν. *Tui de te conquerentur:* Nostri defensione istâ non egebunt: vtrinque peribit tibi gratia.

[c] medium & ancipitem te gerere.

Etsi autem *evidenter hæc satis in Sacris Literis continentur*, si cui oculus bonus sit: tamen nec *principium illud* sic habet ut à te positum. Non enim *quæ ad jus divinum:* sed quæ ad fidem pertinent moresque vivendi; quæ, ad *jus divinum* non adæquantur.

Poteras verò poteras (quod tu dicis) *pertractatè scribere:* si inde exorsus, non ubi *voces promiscuæ*; sed ubi (cùm res semper distinctæ) vocum quoque distincta esse cæpit significatio. A vocibus æquivocis, *confusis, promiscuè habitis, possibile tibi fuit*, nec ulla te necessitas inde impulit ordiri.

Tum & occasione abstinere divertendi ad nos. *De Episcopis institueras:* dicendum erat de ijs, deque ipso munere. De Angliæ, quid attinet? An id licitum facit Anglia, quod extra Angliam illicitum? Abusus hominum (ubi ubi gentium fuerint) taxandi sunt: munus ipsum (quacunque tandem regione) idem est; à se, in se, de se legitimum est: nec si Episcopi boni non sunt, Episcopatus ipse non bonus. Imo? sit Episcopatus, ne sint Episcopi, nisi nomini respondeant.

Sed hîc tamen asteriscum (scio) apponeret Rex. Cùm *Episcopatum repetis ab ipsis Ecclesiæ incunabulis:* Cùm IACOBVM *ipsum agnoscis Episcopum fuisse Hierosolymitanum, & longâ serie ab eo deductam inibi Episcoporum successionem.* Cùm

Aërium

Aërium iterum jam *damnas*. En, habes, pro tribus obelis asteriscos totidem. Verissima enim hæc sunt,& ex veterum sententiâ,vel Irenæi,qui veterum agmen ducit: *Agnitio vera est Apostolorum doctrina,& antiquus Ecclesiæ status in universo mundo secundùm successiones Episcoporum, quibus illi, eam quæ in unoquoque loco est Ecclesiam tradiderunt: quæ pervenit usque ad nos.*

Quæ post addidi de *vocationis* nomine novo, adeóque de *Pastorum*(quomodo vobis in usu sunt.) *De vocationis*, non negas infrequens esse; usus (credo) [k] μειώσει: adeo enim infrequens, ut planè nullum. Vocatio quidem pro munere interdum; pro ordinatione,haud unquam. Sed neque de *pastorum*,diffiteris: nec enim ullum affers, vel à priscis illis, vel ab ijs qui ante nos nati, *pastorem* dictùm, qui idem Episcopus non fuerit. Tantùm nescio quæ congeris, sed præter rem omnia: ut nec in hijs mentem meam assecutus videare. Nã quid si omnia tibi dem,quæ affers? *Greges vestros non esse sine pastore* (uti vobis illum indigitare visum est;) ut illa de PAVLO,de PETRO, de *Prophetis*, vera sint omnia: quid hæc ad me? qui id aio tantùm,sic loqui Veteres,nomenclaturam illam Antiquitatis non esse? Eò ergo te revoco, ut apud Christianos Veteres, apud priora secula, de eorum scriptis edoceas,adhiberi nomen *Pastoris*, ubi de Episcopo non loquuntur: adhiberi (ut à vobis) cum de Parocho. Hoc à te impetra: nihil enim egeris, ni hoc egeris.

[k] extenuatione.

Vide tamen quid valeant quæ attulisti. Nam PAVLVS ibi *Presbyteros* pascere non dicit: id dicit, *in quo vos posuit Spiritus Sanctus Episcopos pascere Ecclesiam* DEI. PAVLI ergo *Pastor Episcopus*. Et ne Episcopi nomen ibi putes appellatiuè poni,non propriè; (quasi dicas, *curam gerentes*.) En tibi SYRVS ipse Græcam vocem retinet, cum linguæ tamen SYRÆ,non desit vox quæ *curam gerentes* exprimat.

PETRI verò etiam. Locum enim PETRI mihi *dubium est*, ad *inferiores Presbyteros pertinere*. Addit enim (uti scis) ibi ἐπισκοποῦντες, ut & ille τὸ ἐπισκοπεῖν coniungat cum τῷ ποιμαίνειν. Vocem sanè non moror. Quod ibi sequitur [*non dominantes in Cleris*] evincit planè quibus illa scripsit PETRVS, ὥστε habuisse in Cleris, alioquin κατακυριεύειν τῶν κλήρων in illos cadere nõ potuisse.

Quare

& PETRI Pastor Episcopus est. Quis hoc autem ambigat, cum istarum vocum conjunctio à PETRO ipso primùm orta sit?

Quod enim infers *Verbum Dei pabulum esse, pascere ergo qui hoc subministrent*: dabo tibi *pascere* illos, nimirum βόσκειν, at non ex eo ποιμαίνειν, unde nomen ποιμὴν (uti nosti) id est Pastoris, qui præter pabulum & alia quædam subministrat.

Quæ autem de loco ad *Ephes.* 4. adducis, vel incerta sunt, 1 Alter enim *Pastores* & *Doctores eosdem* esse vult. 2 Alter *Pastorum nullam facit mentionem*. 3 Alter *Lectores putat esse Pastores*. Dicam de singulis 1 AVGVSTINO Pastor & Doctor non aliter ijdem, quam nobis paulò ante, Ordo & gradus. Omnis Ordo gradus, at non gradus Ordo. Itidem Pastor omnis Doctor, sed non recurrit Quis hoc dicit? HIERONYMVS. 2 De illo, qui nullam mentionem facit, nec ulla mihi mentio. Monachi ferè, Tractatoribus quàm Episcopis magis propitij. 3 De AMBROSIO, qui in *Apostolis Episcopos*, in *Prophetis Presbyteros*, in Evangelistis Diaconos intellexit, nihil mirum si res illi redijt in Lectores, cum præter eos non haberet, post illos tres, ad quos referre posset. Vel incerta (inquam) vel, ubi certa, contra te. Vt apud CHRYSOSTOMVM: Pastores ille definit, quibus ἔθνος concreditum est: An sic vestri? & apponit qui fuerint, Vt TIMOTHEVS (inquit) & TITVS, quorum uterque Episcopus CHRYSOSTOMO: tibi etiam plus (credo) quam *Presbyteri laborantes in verbo*.

Restat, quod de Prophetis delibasti: *quorum loca si quis perpendat accuratè, comperiet sub Pastorum nomine non solos censeri Pontifices, sed & Prophetas, & Levitas quibus docendi munus incubuit*. Certè comperiet. Adde etiam, comperiet Principes quoque in Repub. viros, ac Magistratus, sæpè, imò sæpius multò Pastorum nomine comprehendi, quàm illos unà omnes quos posuisti. Sed nos Principes tamen Pastorum nomine non appellamus. Nec Genevæ (credo) *Pastor* dicitur, qui magistratum gerit. Prophetarum igitur *Pastor* huc non attingit. Dic quis ita Veterum locutus sit unquam: alioqui, extra oleas sumus.

Postremò visa est illa mihi mira planè oppositio: *Apud Veteres*

teres quidem non est; at nos Galli sic loquimur. Anne enim Veteribus ut Galli; an verò Gallis ut veteres, loquendum est? Atque ad eundem post scopulum allidis, *Presbyteri qui laborunt in verbo, quos Ministros Galli vocant.* Mirum enim qui Gallis licuerit nomen indere Presbytero, quod apud veteres nemo vnquam nisi de Diacono usurpavit. Non eò dixi, quin & apud nos malus iste mos inoleverit, *Ministros* ita nominandi, adeoque & *Pastores.* Sed per eos invectæ voces hæ, quibus novella institutio magis sapit: sed invitis illis invectæ, quibus *Veneranda Antiquitas*, & (quâ datur) reclamantibus. Sustinemus enim (ut dixi) quædam, quæ non docemus; & toleramus, quæ tollere non possumus. Sed qui tolerat, non amat, etsi tolerare amat.

Habes ad tua, quantum per negotia mihi fas. Fœlix enim otij non sum. Etsi autem nullam non libenter de tuis; at nullam libentiùs legi clausulam, quàm ultimam illam professionis tuæ, *quàm sis cupidus concordiæ, quàm velles Ecclesias omnes reformatas, quas eadem fides sociat, ejusdem quoque Politiæ Ecclesiasticæ vinculo sociari.* Quod & mihi in votis est vel maximè: proque eo supplex quotidiè DEUM veneror, *ejusdem ut Regiminis formâ ejusdem Politiæ vinculo socientur.* Sed *ejusdem, quæ repetit originem ab ipsis Ecclesiæ incunabulis, à quâ veneranda primorum sæculorum Antiquitas, cui qui se opponit, toti se Antiquitate opponit; quam* IACOBUS *Apostolus in Ecclesiâ Hierosolymitana inchoavit, à quo longâ serie deducta est Episcoporum successio; quæ Aërium damnavit, quòd ausus sit opponere sese consensui universalis Ecclesiæ, quam omnes ubiq; Ecclesiæ receperunt.*

Descendo ad gratias. Quem enim mihi librum pollicitus es, brevi postea quam superiores meas ad te dederam, redditus mihi est. Simul hîc agnosco, simul gratias habeo, quòd jam geminis gemellis tuis Bibliothecam meam augere atque ornare voluisti.

Ac pro me fac (quæso) DEUM preceris, ut quicquid id est vitæ quod superest mihi jam, benè sit potius, quàm diu. Nam quomodo Fabula, sic vita; non quàm longa, sed quàm

bona & benè acta. Ego tibi pariter fausta omnia comprecatus (atque inter illa pono, ut *Plus semper apud te posit primorum sæculorum veneranda Antiquitas, quàm novella cujusquam institutio*) operam meam atque opem, ad, si quid hic tuo nomine curandum sit, prolixè defero. Sicubi autem liberius quid dictum, ignosces: de fraternâ interim in te charitate meâ certus, etsi alia omnia interdum censeam, nec immutatâ tamen quicquam, nec (si DEUS dederit) unquam immutandâ.

FINIS.

STRICTURÆ:

OR,

A BRIEFE ANSWER TO THE

XVIII. Chapter of the first Booke of [illegible]

[illegible] lately written

[illegible]

[illegible]

[illegible]

STRICTVRÆ:

OR,

A BRIEFE ANSWER TO THE

XVIII. Chapter of the first Booke of CARDINALL PERRON's *Reply* written *in French, to* KING IAMES *his Answer* written by M^r. CASAVBON in Latine.

LONDON,
Imprinted by *Felix Kyngston* for *R. B.* and *Andrew Hebb.* 1629.

STRICTVRÆ:

OR, A BRIEFE ANSVVER TO THE XVIII. Chapter of the first Booke of

CARDINALL PERRONS Reply written in French, to KING IAMES his Answer written by Mr. CASAVBON in Latine.

LONDON,
Imprinted by Felix Kyngston for R. B. and
Andrew Hebb. 1629.

The Beliefe of CHRIST *in the Sacrament* sub speciebus. 1. I

TO represent to us, the outward *face* and forme of the Church, in Saint AVGVSTINE's time, the Cardinall beginneth with *Qui Croyoit*, with a point of beliefe; and with *l'opinion avoit gaignee*, with matter of opinion. This, is to stumble at the threshold. Points of faith or opinion (what men thinke or hold) seeme rather to pertaine to the inward parts, then to the *face* or exterior forme of the Church. The *face*, the outward forme of the Church is to be seene, as subject to the eye. Beliefe, or opinions are not; they, are within the brest, *Corde creditur*: or within the braine, where opinions are bred. Sometime, they happen to be accompanied with some outward act; but then, in that case, that outward act is to be recounted, and not they. It is the Agend of the Church, he should haue held him too. In that, is the *Face* of the Church, in outward acts; not, in inward conceits. His *Croyoits, Tenoits, Estimoits* are not, nor cannot be rightly termed *Traicts de visage*; they are not visible, as the visage is.

And in this manner doth the Cardinall forget himselfe, in a third part of his points, *viz.* this first, the viij. xiij. xvj. xviij. xxj. xxiij. xxvj. for which he alledgeth 42. places: all of them, beside the purpose: they being *Tenets* only (as he termeth them) and no exterior Acts at all, which onely

lye open to the view, and come vnder the terme of the *face* or *visage* of the Church.

2 To tell vs, out of *Zuinglius*, what was done in Saint AVGVSTINES time, is somewhat suspicious. Saint AVGVSTINE hath written, no man more plenteously. Why heare we not, out of himselfe, what was holden in his time? But the termes of *Sous les especes* or *dans les especes Sacramentalles*, it would pose the Cardinall and all the whole Colledge, to find; they were euer heard or dreamt of in Saint AVGVSTINES time, or many hundred yeeres after.

3 For *Zuinglius*, The Cardinall well knoweth, that in the very same place (he citeth) Saint AVGVSTINE is three severall times alledged by him, against the carnall presence, *Viz.* his Preface upon the *III. Psalme*, his *XXVI* and his *XXVII Homilie* upon IOHN. And if Saint AVGVSTINE were against it; what he held, might very well goe for the *Tenet* of his time.

4 If Saint AVGVSTINE were so judicious, and withall so godly a man, and (as ZVINGLIVS affirmeth) knew the truth, is it credible, that hee durst not plainely utter the truth, who so plainely both spake, and defended the truth against the *Manichees, Pelagians, Donatists*, or whatsoever errour else prevailed in his Age?

The truth is, ZVINGLIVS was more afraid then hurt. It is well knowne, whether he leaned; that, to make this point streight, he bowed it too far the other way. To avoid *Est* in the Church of Romes sense, he fell to be all for *Significat*; and nothing for *Est* at all. And whatsoever went further then *significat*, he tooke to savour of the *carnall presence*. For which, if the Cardinall mislike him, so doe we. And so, he doth not well (against his owne knowledge) to charge his opinion upon vs. But what Saint AVGVSTINE beleeved, and held in this Point, will appeare after, in the third Allegation of the next head following.

The

The externall Adoration of the Sacrament. 4. II

b

THis second (indeed) is an act, *avec gestes & adorations externes.* Foure places are alledged for it.

We will not question the Author, as, well we might. Be it CYRILL (or whosoever it was) he, in that place teacheth the people, how they should *receiue the Cup.* And this is (indeed) a principall Point, pertaining to the outward *face* of the Church. Now, let the World iudge; That which CYRILL teacheth the people to doe, is, *at the taking the Cup:* and in the *face* of the Romane Church, there is by them no *Cup* taken at all. What gaineth the Cardinall by this place? This is indeed, a pregnant place to proue that in the *face* and outward practice of the Church in CYRILL's time, *the People received the Cup*, which the Cardinall will grant (I trust) is changed since; and no such matter to be seene, in the *Traicts de visage* of the Church of Rome. So, in an evill time was CYRILL alledged.

[a] Cyrill. Hierosl. Cat Myst. 5.

And, that of the *gesture* toucheth not us at all: for, he would haue the party that receiueth it, κύπτειν, that is, to *bow himselfe*, & cast his eyes to the ground; that is, in humble and reverent manner to doe it. And so doe we. And τρόπῳ προσκυνήσεως *after the manner of adoring*, amounteth not to *adoring:* for *after the manner*, or *as men use to doe, that adore*, is a terme qualified, and restrained to the outward manner. In which manner, our Church injoyneth it to be received.

And, for the terme of *adoring* it selfe, the Cardinall confesseth after in the XXV. that *adoring* doth not alway import, or signifie *Cultum divinum*, but onely *venerationem.* And we (by the grace of GOD) hold the Sacrament to be *venerable*, and withal due respect to be handled & received.

Non pour les adorer entant q' adoration *signifie* culte divine *mais pour* venerer.

See *Resp. ad Apol. Bell. p.* 49.

c

CHRYSOSTOME can best tell us his owne meaning. Thus concludeth he the place cited, and sheweth plainly whereto all tendeth that hee there urgeth, of the *Wise mens coming*

[a] Chrysostome in 1. ad Cor. Hom. 24. Ταῦτα δὲ λέγω οὐχ ἵνα μὴ προσίωμεν, ἀλλ᾽ ἵνα μὴ ἀπλῶς.

μὴ δὴ ὡς ἔτυχε προσιώμεθα. Ἀλλὰ μετὰ πολλῆς φρίκης καὶ εὐλαβείας.

ming to CHRIST, *This I say, not, that we should not come to the Sacrament, but that we should not come to it, at aventure, carelesly, or in homely manner:* Not so; but (as he had said before) *With much feare and reverence.*

d *August. in Psa.96.*

AVGVSTINE's place is mis-cited: Where it is truely cited, it sheweth, the Cardinall hath very ill successe in his citations. Upon the *96. Psalme,* there is nothing to that purpose. But, upon the *98. Psalme,* these words are, which (I dare say) he meanes: *Nemo autem carnem illam manducat, nisi prius adoraverit,* which (I trust) no Christian man will ever refuse to doe; that is, *to adore the flesh of* CHRIST. Wherein yet, lest any might mistake it with the Cardinall, with a wrong *Croyoit, come contenant le vraye & propre corps de* CHRIST; Saint AVGVSTINE presently is carefull to warne his Auditors, that the word [*manducat*] there, is to bee spiritually understood, and he bringeth in CHRIST, thus speaking; *Non hoc corpus, quod videtis manducaturi estis, & bibituri illum sanguinem, quem fusuri sunt, qui me crucifigent. Sacramentum aliquod vobis commendavi; spiritualiter intellectum vivificabit vos. Et si necesse est, illud visibiliter celebrari, oportet tamen invisibiliter intelligi.* Which shew, that Saint AVGVSTINE was not of the Cardinall's *Croyoit* touching the Sacrament.

e *Theodor. Dial.2.*

This place serues the Cardinall's purpose worst of all. For, therein THEODORET affirmes, that the *Sacramentall Symbols, after the consecration, goe not from their owne nature, but abide in their former substance, shape, and kinde.* And, he gaines nothing by it; for προσκυνεῖται in the Cardinalls sense, may be taken *pour venerer,* (that is, *to honour and reverence;*) and is to be taken in that sense, and cannot, heere, be taken in any other. For, the *Symbols so abiding,* it is easily knowne, no *divine adoration* can be used to them, nor any other, then hath beene said.

Reservation

Reservation of the Sacrament. 7. III

OF seven places cited, there is not any that relieveth the Cardinall, or toucheth vs. It cannot be denied, but, *reserving the Sacrament* was suffered a long time, in the Primitiue Church.

In time of Persecution, they were permitted to carry away, how great a part they would, and to keep it by them, and to take it at times to comfort them. Because they knew not, when they should; or whether ever they should meet at the Sacrament againe. 1

And those, that lived as ANCHORITES and HERMITES, in remote desart places, were likewise permitted to carry away with them, how much they thought good, to take at times; because, a long time together, they were not to come backe to places, where any Churches were. 2

Having it then with them in their owne hands & power, they might, and did *keepe it in their chests, eat it at home, carry it about with them in their Iourney*.

For, as for *sending it into farre Countries*, EVSEBIVS hath no word of *farre Countries*: but that, such as held not their Fasts, or kept not their Easter, as the Church of *Rome* did, notwithstanding when they came to *Rome*, had it sent them by the Deacon, as others there had. *Lib. 5. c. 24.*

But all this is from the matter. For, it is well knowne, this is not now, the face or fashion of the Church of *Rome*. For no man, there, may carry the Sacrament home, and eat it to Breakfast; or carry it to Sea, or tye it vp in his *orarium*. For, this of *carrying it home*, and there *reserving* it, was long since taken away; and order taken, that every man, what was delivered him, he should receiue and take it downe, in the Church. And it is to be noted, that this was done, *Saint* AVGVSTINE living, both by the Councell of SARAGOSA *Can. III.°*, in the yeare 381, upon paine of ANATHEMA: And by the first Councell of TOLEDO, *Can. XIIII°*,

XIIII°, in the yeere 405, upon paine of *being cast out as a sacrilegious person.* Which was so ordered, because of divers
III and sundry evill practices, whereto the *Priscillianists* and other Heretiques and bad persons were knowne to abuse it. So that this pertaineth nothing to the *face* of the *Church* now, either as it is with them, or as it is with vs.

But for the *Sicke*, it was alwaies sent them home, were the distance never so great. And against the time of extre-
I mity, it was thought not amisse, to haue it *reserved*; that, if the Priest should not then bee in state to goe to the sicke party, and there to consecrate it, for him; yet, at least it
Euseb. l. 6. c. 24. might be sent him, as in the case of *Serapion*. For it is sure, they made farre greater account of the receiving it, as their
2 *viaticum*, then some doe now.

But neither doth this touch vs; who at the desire of any
3 that is in that case, may not refuse but goe to him, and minister it him. So that *Reservation* needeth not; the intent is had without it.

IV The Communion under one kinde.

For this there is no authority at all alledged, but the Cardinall puts us off to another place.

V The Eucharist a Sacrifice. 6.

1 The *Eucharist* ever was, and by us is considered, both
2 as a *Sacrament*, and as a *Sacrifice*. 2 A *Sacrifice* is *proper*
3 and applyable, onely *to divine worship*. 3 The *Sacrifice* of Christs *death did succeed to the Sacrifices of the Old*
4 *Testament*. 4 The *Sacrifice* of Christs *death is available* for *present, absent, living, dead* (yea, for them that are yet *un-*
5 *borne*.) 5 when we say the *dead*, we meane, it is available for *the Apostles, Martyrs*, and *Confessors* and all (because wee are all members of one body:) these no man will deny.

6 In a word, we hold with *Saint* Augustine in the very

very same chapter which the Cardinall citeth, *quod Hujus Sacrificij caro & Sanguis, ante adventum* CHRISTI, *per victimas Similitudinum promittebatur; in passione* CHRISTI, *per ipsam veritatem reddebatur; Post adventum* CHRISTI, *per Sacramentum memoria celebratur.* Aug. de Civitate. lib. 17. c. 20.

Altars. 2. VI

IF we agree, about the matter of *Sacrifice*, there will bee no difference about the *Altar*. The holy Eucharist being considered, as a *Sacrifice* (in the representation of the breaking the bread, and powring forth the cup) the same is fitly called an *Altar*: which againe is as fitly called a *Table*, the *Eucharist* being considered as a *Sacrament*, which is nothing els, but a distribution and an application of the *Sacrifice*, to the severall Receivers. The samo *Saint* AVGVSTINE, that, in the place alledged doth terme it, an *Altar*; saith in another place, CHRISTVS *quotidie pascit. Mensa Ipsius est illa in medio constituta. Quid causa est, ô audientes, ut mensam videatis, & ad epulas non accedatis?* The same *Nyssen* in the place cited, with one breath calleth it θυσιαστήριον, that is, an *Altar*; and ἱερὰ τράπεζα, that is, the holy *Table*. Hom. 46. de Verbis Domini secundum Iohannem.

Which is agreeable also to the Scriptures. For, the *Altar*, in the Old Testament, is, by *Malachi*, called *Mensa* DOMINI. And of the *Table*, in the New Testament, by the Apostle it is said, *Habemus Altare*. Which, of what matter it be, whether of *stone*, as *Nyssen*; or of wood, as *Optatus*, it skills not. So that the matter of *Altars*, makes no difference in the *face* of our Church. Mal. 1. 7. Heb. 13. Nyssen. de Bapt.

Worship of Martyrs and their reliques. VII

THis point hath been dealt in heeretofore; Seven of the places answered, in the *Answer to* BELLARMINE'S *Apologie*, viz. the place,

Of BASIL, *page.* 40.

Of Ambrose *de viduis, pag.* 45.
Of Nazianzen *upon Cyprian. page* 42.
Of Ryffin. (touching Theodosivs) *page* 45.
Of Chrysostome, *page* 42.
Of Hierome, *page* 49.
Of Nyssen *in* Theodorvm, *page* 48.

Aug. in Psa. 63. 88. cont. Faustum. l. 20. c. 21.

Saint Avgvstine wee agree with, we *celebrate the memories,* we *hold the Feasts of the blessed Martyrs; as, of Saint* Stephen, and the *Blessed Innocents:* aswell, for *imitation,* as that *we may be partakers of their* intercession, *and attaine to the Society of that which they haue obtained.*

Hieron. ad Marcellam.

Ep. ad Ripar. con. Vigil.

For their *Reliques* (were we sure, they were true and uncounterfeit) wee would carry to them the regard, that becommeth us. But, the Cardinall himselfe will not say, that *Saint* Hierome ever meant *to adore the ashes of Saint* Iohn Baptist: for, Hierome himselfe will say the contrary, *Nos autem, non dico Martyrum Reliquias, sed ne Solem quidem & Lunam, non Angelos, non Archangelos, non Cherubin, non Seraphin, & omne nomen quod nominatur in præsenti seculo & in futuro,* colimus & adoramus; *ne serviamus creaturæ potius quàm Creatori, qui est benedictus in secula. Honoramus reliquias Martyrum, ut Eum, cujus sunt Martyres, adoremus. Honoramus Servos, ut honor Servorum redundet ad* Dominvm. *Saint* Hierome opposed to Vigilantivs, that used reprochfull termes, to the *ashes and reliques* of *Martyrs* (then) calling them *vilem pulvisculum,* and *vilissimum pulverem,* and *illud nescio quid:* for which, he was, and was to bee justly censured, at any time: but specially at that time, while there lived so many heathen men. It was rashly and undiscreetly done of him, so to abase his termes.

And had they the power of doing miracles, as those of S. Stephen had (reported by *Saint* Avgvstine) and those of Fœlix (by Pavlinvs) we would esteeme them so much the rather; but yet in their degree, and nothing so high, as the Cardinall would seeme to set them. And yet, the *carrying them about in linnen clothes, and kissing them,* which Vigilantivs doth object, if hee did it truly, we would rather beare with it, and excuse it, as proceeding

from popular and private devotion, which will many times overshoot it selfe, then commend it: for, if it had beene, *Solùm honorare*, it seemes, VIGILANTIVS would not haue found fault with it. Hier.con.Vigil.

To that booke *de curandis Græcorum affectibus*, questioned whether it be THEODORET's or no, wee oppose that which is THEODORET's out of question upon the *II.* and *III. Chap.* to the *Colossians*; where he expresly sayes (and that by the authority of the Councell of *Laodicæa*) *Angels are not to bee prayed to*. And if not *Angels*, not *Martyrs*. Theodoret. de Gr.aff.cur.l.8.

Traditions. 1. VIII

THis is matter of Opinion, not of practice; and so, toucheth not the *face of the Church*.

Exceptions haue beene made, by ERASMVS and other Learned men, to this booke. Wee oppose to it out of BASILS treatise *de Fide*, which never was questioned till now or late by the Cardinall, these wordes; *Haud dubiè manifestissimum hoc infidelitatis argumentum fuerit, & signum superbiæ certissimum: Si quis eorum quæ scripta sunt, aliquid velit rejicere; aut eorum quæ non scripta, introducere.* Basil.de Spu. S.ad Amph.c.6. Φανερα ἐκπτωσις πίστεως κὴ ὑπερηφανιας κατηγορία ἢ ἀθετεῖν τι τῶ γεγραμμένων, ἢ ἐπεισάγειν τῶ μὴ γεγραμμένων.

Prayer for the Dead. 6. IX

FOr *offering* and *prayer for the Dead*, there is little to bee said against it; it cannot bee denied, but that it is ancient.

Lent. 3. X

IT is in the *face* of our Church, as well as theirs. Neither is it a *time of Marriage*, with us, but by speciall dispensation.

XI

No fast on Christmasse day, though it bee a Fryday. 11.

WE *fast not on Christmasse day*, though it fall upon a *Fryday* or *Saturday*.

XII

Priest's Marriage. 4.

THe restraint of *Priests from marrying*, neither is, nor ever was conceived to be, but *positivi juris*; which being restrained upon good reason, it might upon as good reason, bee released. And PIUS *II.* was of opinion, that there was better reason to release them, then to restraine them. And so were divers other, at the Councell of Trent, if there had beene faire play.

Platina in vitâ ejus.

The Canons, that seeme to restrine it, were not generall: when they were urged as generall, they were opposed by the *VI. Generall Councell, Can.* 13. where the Church of *Rome* is in expresse termes taxed, for urging them. Nor in those places, where such Canons were, were they generally observed; as appeareth by EPIPHANIUS in the place alledged.

Hæres. 59.

But, that an *Apostolique Tradition* or *Canon* it could not be, but quite beside them, it is plaine by the 5. *Canon* of the *Apostles*; where, it is taken as granted, that they had wives, and ordered that [a] *they should not put them away under pretense of Religion*. [b] And that doth the *VI. Generall Councell* affirme to haue beene the *Ancient* and [c] *Apostolique Tradition. Can.* 13.

[a] τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα μὴ ἐκβαλλέτω προφάσει εὐλαβείας.

[b] Ἡμεῖς τῷ ἀρχαίῳ διακολουθοῦντες κανόνι τῆς ἀποστολικῆς ἀκριβείας καὶ τάξεως, &c.

[c] παρὰ τὴν ἀποστολικὴν κατάστασιν, &c.

Marrying after vow of single life. 4. XIII

WE hold, such vowes as be orderly and duely made, are to be kept, and cannot bee broken without offence. All the question is, about the undue and disorderly making of them.

Mingling of wine with water in the Eucharist. 2. XIV

SAint CHRYSOSTOME against the *Hydropocastata* or *Aquary* seemeth to oppose it. We hold it a matter not worth the standing on: So all else were agreed, we would not sticke with them to put as much *water* in, as the Priests use to doe.

Hom. lxxxiij. in c.26. Mat. aut lxxxij. secundum Græcam Editionem.

Exorcismes and Exufflations. 1. XV

IT commeth in heere, out of place; it is afterward repeated againe, at the XVII.

The five Sacraments. 9. XVI

WE deny not, but that the title of *Sacrament* hath sometimes beene given by the Fathers unto all these five, in a larger *Signification*. But, so is it also, to many things more: And namely (as it is alledged after by the Cardinall in the XVII. Head) *Salt* is called a *Sacrament*: *Sacramentum Catechumenis non detur, nisi solitum Sal*. But *pour vraye & propre Sacrament*, there is not any of the Fathers so affirmes any of the five. The whole

Con. Carthag. III. c.5.

whole matter is a meere λογομαχία. If the thing were agreed upon, we should not strive for the name.

XVII

The Ceremonies of Baptisme. Chrisme, Salt, Candles, Exorcismes, Signe of the Crosse, Ephata, and the Consecration of the Water. 10.

These, being all matter of Ceremonie, are therefore in the Churches power, upon good reason, either to retaine, or to alter. As appeareth by the Cardinal's owne allegation of *not fasting the Fridayes betweene Easter and Whitsontide,* which notwithstanding, the Church of Rome now fasteth, as well as other Fridayes before and after it. And by the ceremonie of *not kneeling all that time,* nor *all the Sundayes in the Yeere:* which though it were *Apostolique* (as were also the *Agapæ* and the *maintaining of Widdowes*) yet, are all left, as well by them, as by us: and so, plainely shew the Churches power over Ceremonies. Wherein our Churh useth her liberty.

Chrisme (indeed) is very ancient, yet never but as a ceremony, which though we retaine not, yet the invocation of the grace of the Holy Ghost, we doe.

Exorcismes, though we retaine not, yet the substance of them, the *forsaking the Deuill and all his workes,* we doe.

The *Signe of the Crosse* we doe retaine.

So doe we the *Consecration of the Water by Prayer.*

Salt, Candles, and *Ephata* we doe not, as having nothing in them, proper to the Sacrament. And his reasons are but poore ones: for, *Salt* may with as good reason be used in *Orders,* which are *perpetuall* and not to be iterated; and the rather for that they which are ordained, are, *in the Scriptures Stile,* said to be the *Salt of the earth.* And *lights,* by as good reason, may bee used in all the rest: for, CHRIST *is the Light of the World,* no more in one then in another. As for *Ephata,* it is no more to be said, to the eares to open them

(which

(which was one Miracle) then *Clay* to be put on the eyes of the child, to *lighten* them (which was another.) The Cardinals very reasons shew, they may with reason be taken away.

Necessitie of Baptisme. 3. XVIII

WE hold the same *necessitie of Baptisme*, that the Fathers did hold, which is, *Viâ ordinariâ:* yet *non alligando gratiam* DEI *ad media*, no more then the Schoole-men doe.

Holy Water. 3. XIX

FOr *Holy Water* there are alledged only two Miracles, [1] of IOSEPH the Convert Iew, in EPIPHANIVS; and [2] MARCELLVS the Bishop of *Apamea* in THEODORET: which, if they were so done, were done, rather by vertue of the faith in CHRIST, then of the *Water* or *Signe*, which is knowne many times since, to haue had no such effect. Two Myracles, without any Canon to enjoyne it, will not conclude any rule for the practice of it, in the Church.

Epiphan. Hær. 30.
Theod. Hist. Eccl. 5. 21.

The five Orders. 10. XX

A Point not worth the standing on. While the revenues of the Church were able to maintaine so many degrees, it cannot bee denyed but that there were so many: but, by the Churche's owne Order, neither by commandement, nor example of Scripture. But, what is this to the present estate of the Church, scarce able to maintaine two? And, it is well knowne, that in the Church of Rome, they doe take these fiue, and with them the Order of Deacon, all in one day; And that the fiue,

are rather for matter of forme and of fees, then for any thing else. So that, this is nothing but a σκιαμαχία.

And, as for the great mystery, that the degrees among Bishops, of Archbishops, Primates, and Patriarchs, should be de *jure positivo*, but that the Pope should be de *jure divino*; it is so grosse (that in one uniforme ascent or scale of 4. degrees, one degree onely should be de *jure divino*, and all the other 3. de *jure positivo*) that it deserves rather to bee scorned, then answered.

We know that *Saint* HIEROME, when he was vexed in the East, by the Bishop and Clergy of *Hierusalem*, had recourse to DAMASUS Bishop of *Rome*, whom hee had served in sorting his papers. But, we say withall, when he was angry with the Priests of *Rome*, he set as light againe, by them, and the See it selfe, and said, *Quid mihi profers unius urbis* (Romæ) *consuetudinem? major est Orbis urbe. Episcopus sive* Romæ, *sive Eugubij, ejusdem meriti, ejusdem est & Sacerdotij.*

Hieron. ad Dam. Ep. 57.

Hieron. ad Euagrium.

Saint AUGUSTINE and the Councell of *Milevitum* did truly acknowledge, the Bishoprique of *Rome*, was a See of higher place and account, then any in *Afrique*, as being the See of the Imperiall Citie. But when APIARIUS appealed to *Rome*, it is well knowne, what the Councell and *Saint* AUGUSTINE writ and did in that case.

The Councell of *Chalcedon's* Epistle to LEO, is answered, *Respon. ad Apol. p.* 170. that, for all that terme, yet in that Councell a Canon was made by the *members*, which LEO, the *head*, tooke in very evill part, but could not amend it, nor by default of his consent, make the Councell unlawfull.

Last, for the complaint of IULIUS in SOCRATES and SOZOMEN: It is true that no Generall Councell (whose Canons onely did bind the whole Church) was to be holden without the presence of the Bishop of the 4. chiefe Sees, by themselues or their deputies. But, what is this more to *Rome*, then to *Constantinople, Alexandria* or *Antioch*? All is but *Sacerdotalis lex, Canon Ecclesiasticus*, as they are there termed.

Socr. l. 2. c. 8.
Sozom. l. 3. c. 10.

Succession

Succession without interruption. 3. XXI

WE plead there is no *interruption* in the *Succession of our Church*. And so, this Article fights with a shadow.

Distinction of Bishop and Priest. 3. XXII

OVr Church doth hold, there is a *distinction* betweene *Bishop* and *Priest*; and that, *de jure divino*. So, this toucheth not us.

Points of Opinion. 7. XXIII

NEither are these to the point, or touch the outward *Face* of the Church; neither doe we hold them.

We hold *Freewill* as *Saint* AVGVSTINE held it. 1

We hold *good workes necessary to Salvation*: and, that *faith, without them, saveth not.* 2

We hold, that *no man is predestinate to doe evill.* 3

We thinke it not safe, for any man, *peremptorily to presume himselfe predestinate.* 4

Service in Latine or in Greeke. XXIV

THere is no authority cited for this, but we are referred to another place.

XXV. ## Certaine Ceremonies of the Church, at large. 35.

1 D*istinction of Holy dayes*; 3 we hold it.
2 *Distinction of Habite, between Clergy and lay men*: 4 we hold it.
3 *Distinction of vessels*: 2 Our Church holds it.
4 *Vse of Shaving*: 4 The Church of *Rome* holds it not; witnesse the booke *pro verbis Sacerdotum*. One place onely is alledged, of TIMOTHY that cut off MAXIMVS *his beard*; but if hee had come to cut off PERRON's, he would haue had his scissers taken from him. PERRON, that is painted with a beard, can but evill speake for *shaving*. All the *censures* els come too late, without the compasse of *Saint* AVGVSTINES time, every one.

Theod. *Hist. l.* 5. *c.* 8.

5 *Anoynting at the giving of Orders*, 4 as a ceremony, might be used, but was not necessary so to be, as nothing perteining to the essence of Orders. There is no ceremony, in Scripture, but *imposition of hands*. This was taken up, by the Churches power, and by the same, may bee laid downe againe.

6 *Washing of the Priests hands before his going to the Eucharist*: 1 A very high point, a thing which in civility, might be vsed, but, not made a *Tenoit* writtē in the forhead of the Church.

7 The *Paxe*. 1 Onely one place (of the Councell of LAODICÆA) is quoted for *osculum pacis*, which the Communicants used to giue one to another, before the Sacrament. But for the Cardinalls *Paxe*, it were strange, to finde it, in the Councell of LAODICÆA, or many hundred yeeres after.

8 *Pronouncing some part of the Service in a low voyce not to bee heard*. 1 It appeares by the Councell, that, there were three prayers, before the Communion. One of which was left, to every particular receiver, to powre out of his heart privately in silence to God; which kinde of prayer, in some cases,

Concil. Laod. c. 19.

cases, our Church also useth. But, this was no *low voice*; it was no voyce, at all; which maketh nothing to the Cardinals purpose.

Processions [9] we finde *occursum & concursum*, a great concourse of people; but that makes not a *procession*. Yet *Processions* also our Church useth, in some cases. 9 Aug. *de Civitate. l.* 22. *c.* 8.

Torches at the burying of the dead. [10] And great reason, seeing they were buryed in the night, as appeareth, by that which is added, *nocturnis cantionibus*. 10 Nazian. *in Iulian. Orat.* 11.

Painting images. [11] EVSEBIVS saith nothing. PAVLINVS saith, *Saint* MARTIN was painted onely *in loco refectionis*, that is in a dining roome. BASILS is a piece of Oratory, for disabling his own discourse of BARLAAMS martyrdome, he wisheth, that some skilfull painter would draw it more lively, then he had or could set it forth: but when all is done, where it should be bestowed, he sayes never a word. NYSSEN speakes as well of *painting flowres and beasts*, as of the *martyrdome* of THEODORVS: *for the adioyning of the Church, all.* PRVDENTIVS speakes of no *painting, upon the Altar*; but, whatsoever it was, upon the ground it was, for hee saith, *Stratus humi tumulo advolvebar*———. To haue a story painted, for memories sake, we hold it not unlawfull, but that it might well enough bee done, if the Church found it not *inconvenient* for her Children. 11 Euseb. *in vita Constan. l.* 3. Paulin. *Ep.* 12. Basil. *in Barlaam.* Nyssen. *in S. Theodor.* Prud. *in S. Cassian.*

Crossing themselves. [12] For the signe of the *Crosse* we are no Enemies to it, we use it in *Baptisme*. 12

TERTVLLIANS authority is too ranke, for, no Papist, now, makes a *Crosse* every time he *puts on his Shoo's*, nor *at every step hee goes*, nor *upon his stoole* every time hee sits downe. *de Coron. mil. c.* 3.

In the time of Persecution, and after, in the time of Peace, so long as the Christians dwelt mingled with the heathen, they shewed plainely by making and using the Crosse, that they were not ashamed of that Signe, wherewith the Heathen men did use to deride them.

In HILARIONS life, there is no *blessing of the people with it*. Hieron. *in vita eiusd.*

Athanas. con. Idola. That, not the *Signe of the Crosse*, but the faith of him that made it, might scatter inchantments, it might well be: but, the faith of working miracles being gone, that effect now ceasing, it is to small purpose, to keepe the Signe on foot.

Paul. Ep. 11. This concerneth not any now; there is no *Crosse* at *Hierusalem*, in the *face of the Church, to bee shewne on good Friday*. And so PAVLINVS might haue beene spared.

13 For *burning of incense*, [2] the place of CHRYSOSTOME

l. 4. c. 7. is cited amisse. And EVAGRIVS, is out of the compasse of *Saint* AVGVSTINES time, which is the time in question. And yet, hee is too rank too: for, his *incense* was a *Sacrifice*, which the Cardinall will by no meanes admit of, but haue it onely a bare ceremony.

14 There were *Lights*, there was *Incense* used by the Primitive Church, in their Service. Not, for any mysticall meaning, but (as it is thought) for this cause: that where the Christians in time of Persecution, had their meetings most commonly in *cryptis*, in caves & grots under ground, places darke and so needing *Light*, and dampish and so needing good *Savors*, they were inforced to provide *Lights* against the one, and *Incense* against the other. After, when peace came, though they had Churches, then, aboue ground, with light and ayre enough, yet retained they both the *Lights*, & the *Incense*, to shew themselves to be the Sonnes and successors of those ancient Christians, which in former times had used them (though upon other occasion;) shewing their communion in the former faith, by the communion of the former usages. Whereto the after-Ages devised meanings and significations of their owne, which from the beginning were not so.

Of

Of the Churches visiblenesse incorruptnesse, perpetuity of succession, &c. 14. XXVI

THis is a *qui tenoit*, matter of opinion, and not pertaining to the *Face of the Church*. For, whether the *Church* bee *visible*, whether alwayes *incorrupt in doctrine and Sacraments, &c.* are points Doctrinall; there is no *traicts de visage*, or externall forme of the Church to bee noted in them: And, there is not any of them, but wee shall willingly subscribe unto.

A Briefe of the 26. *Heads, in the Chapter.*

THere are in the *Chapter* 26. *Heads*, every one beginning with *Une Eglise qui.*

Of these 26. two haue no authoritie quoted for them, but we are put off to another place.

Those two are the fourth of the *Communion under one kinde.*

The 24. of the *Church Service in Greeke or Latine onely.*

Of the 24. left, eight are dogmaticall; matters of opinion; and pertaine not to the outward practice or face of the Church.

These 8. are the 1. Of beleeving *Christs body to be* sub speciebus. 1

8. Of holding *Traditions equall to the Scriptures.* 1

13. *Marriage after a vow unlawfull.* 4

16. *Fiue Sacraments of the seven.* 9

18. *Baptisme to bee necessary.* 3

21. *Succession without interruption.* 3

23. *Free-will: Good works necessarie, &c.* 7

26. *The Church visible, Succession, of doctrine, no Salvation out of it.* 14

Of

Of which 8, we differ not in fiue of them.

We hold it *After a lawfull vow vnlawfull to marry.*

Wee hold *Baptisme to be necessarie.*

Succession not to bee interrupted.

That there is Free-will: that Good workes are necessarie, &c.

That the Church is visible, &c.

The other three are answered.

Of *Christs body* sub speciebus.

Traditions.

The fiue Sacraments of the seven.

Of the 16. lost, which are matter of outward practice.

In sixe we differ not.

Wee receiue the Sacrament with due reverence. 4

5. *Wee grant the Eucharist a Sacrifice.* 6

6. *We are not against Altars, we haue them.* 2

10. *We obserue Lent.* 3

11. *We fast Fridayes and Saturdayes, yet not Christmasse day, if it fall on them.* 1

22. *Wee maintaine the difference betweene a Bishop and a Priest.* 3

And in some points of the other, we agree.

7. As in holding *Feasts, in memorie of the Saints and Martyrs.* 2

17. *The Crosse in Baptisme.* 2

25. *The*

25. *The Feasts of Christs Birth, &c.* 3

Distinction of Habite betweene Priests and Lay-men. 4

Of Vessels holy from common. 2

Of the 10. left, wherein we varie.

7. *Worship of Martyrs and their Reliques.* 19

12. *The Marriage of Priests.* 4

20. *Fiue inferior Orders.* 10

Matter of Ceremonies.

17. Either of *Baptisme.* 10 (6)

15. to which we referre *Exorcismes.* 1

25. Or at large ~~In five we differ~~ 35(13)

14. to which we referre *Mixture of water with the wine.* 2

19. *Holy water.* 3

Two remaine.

3. *The Reservation of the Eucharist.* 7

9. *Prayer for the dead.* 16

A Briefe of the 158. places quoted in the Chapter.

Of the places quoted, in number 158.

5.	we find not.
8.	are twice cited, or with, *ut supra.*
14.	are after S^t. AVGVSTINE'S time.
10.	haue beene answered of late *Respon. ad Apolog.*
39.	are spent in points dogmaticall, 5 of which may be agreed.
30.	in points we differ not in, besides those 5.
39.	in matter of Ceremonies.
13.	in the points of *Reseruation* of the *Eucharist*, and *Prayer for the dead.*
158.	

These quotations are to bee referred to the first Article.

a Zvinglivs de vera & falsa Religione.

Unde facilè adducimur, Avgvstinvm *præ aliis acuto perspicacique ingenio virum, suâ tempestate, non fuisse ausum disertè veritatem proloqui, quæ jam casum magnâ parte dederat. Vidit omnino pius homo, quid hoc Sacramentum esset, & in quem usum esset institutum; verùm, invaluerat opinio de* corporeâ carne.

b Cyrill. Hier. catech. Mystag. 5.

Accedens autem ad Communionem, non expansis manuum volis accede, neque cum disiunctis digitis, sed sinistram veluti sedem quandam subjicias dextræ, quæ tantum Regem susceptura est: & concavâ manu suscipe corpus Christi, *dicens, Amen. Sanctificatis ergo diligenter oculis, tam sancti corporis contactu, communica. Et paulò post. Tum verò, post communionem corporis Christi, accede, & ad calicem sanguinis Illius, non extendens manus, sed* pronus adorationis in modum & venerationis, *dicens,* Amen. *Sanctificeris eo sanguine* Christi *quem assumis: & cum adhuc est humiditas in labijs tuis, manibus attingens, & oculos & frontem & reliqua sensuum organa consecra.*

c Chrysostom. in I. ad Corinth. Hom. 24.

Τοῦτο τὸ σῶμα καὶ ἐπὶ φάτνης κείμενον ᾐδέσθησαν μάγοι· καὶ ἄνδρες ἀσεβεῖς καὶ βάρβαροι τὴν πατρίδα καὶ τὴν οἰκίαν ἀφέντες, καὶ ὁδὸν ἐστείλαντο μακράν, καὶ ἐλθόντες μετὰ φόβου καὶ τρόμου πολλοῦ προσκυνήσαντες. μιμησώμεθα τοίνυν κἂν τοὺς βαρβάρους ἡμεῖς οἱ τῶν οὐρανῶν πολῖται. Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ καὶ ἐπὶ φάτνης ἰδόντες, καὶ ἐν καλύβῃ, καὶ οὐδὲν τοιοῦτον ἰδόντες οἷον σὺ νῦν, μετὰ πολλῆς τῆς φρίκης προσεκύνησαν. σὺ δὲ οὐκ ἐν φάτνῃ ὁρᾷς, ἀλλ' ἐν θυσιαστηρίῳ, οὐ γυναῖκα κατέχουσαν, ἀλλ' ἱερέα παρεστῶτα, καὶ πνεῦμα μετὰ πολλῆς τῆς δαψιλείας ἐφιπτάμενον τοῖς προκειμένοις. οὐχ ἁπλῶς αὐτὸ τοῦτο τὸ σῶμα ὁρᾷς ὥσπερ ἐκεῖνοι, ἀλλ' οἶδας αὐτοῦ καὶ τὴν δύναμιν, καὶ τὴν οἰκονομίαν ἅπασαν, καὶ οὐδὲν ἀγνοεῖς τῶν δι' αὐτοῦ τελεσθέντων, μετὰ ἀκριβείας μυσταγωγηθεὶς ἅπαντα. Διαναστήσωμεν, τοίνυν ἑαυτοὺς καὶ φρίξωμεν, καὶ πολλῷ τῶν βαρβάρων ἐκείνων πλείονα ἐπιδειξώμεθα τὴν εὐλάβειαν, ἵνα μὴ ἁπλῶς, μηδὲ ὡς ἔτυχε προσελθόντες, πῦρ ἐπὶ τὴν ἑαυτῶν σωρεύσωμεν κεφαλήν. Ταῦτα δὲ λέγω, οὐχ ἵνα μὴ προσίωμεν, ἀλλ' ἵνα μὴ ἁπλῶς προσίωμεν.

Hoc

Hoc corpus, etiam jacens in præsepi, reveriti sunt Magi: & viri impij, & barbari patriâ & domo relictâ, & longam viam confecerunt, & quum venissent, cum multo metu & tremore adorârunt. Imitemur ergo vel barbaros nos cælorum cives. Nam illi quidem quum & in præsepi vidissent & in tugurio; neque tale quidpiam vidissent, quale tu nunc, cum magna accesserunt reverentia. Tu autem non in præsepi vides, sed in altari non fœminam eum tenentem, sed sacerdotem adstantem, & spiritum cũ magna copia ea quæ sunt proposita supervolantem. Non solummodo hoc ipsum corpus vides, sicut illi, sed nosti ejus & virtutem & dispensationem, & nihil ignoras ex ijs quæ per ipsum effecta sunt, ut qui in omnibus mysteriis sis exactè & accuratè initiatus. Nos ergo ipsos excitemus, & formidemus, & longè majorem quàm illi barbari ostendamus reverentiam; ne si temerè & inconsideratè accesserimus, in nostrum caput ignem congeramus. Hæc autem dico, non ut non accedamus, sed ne temerè & inconsideratè accedamus.

d AVGVSTIN. in *Psal.* 98.

Nemo autem illam carnem manducat, nisi prius adoraverit. Sed postea: *Ille autẽ instruxit eos, & ait illis; Spiritus est qui vivificat, caro autem nihil prodest. Verba quæ locutus sum vobis, Spiritus sunt & vita. Spiritualiter intelligite quod locutus sum. Non hoc corpus quod videtis, manducaturi estis; nec bibituri illum sanguinem, quem fusuri sunt, qui me crucifigent. Sacramentum aliquod vobis commendavi, spiritualiter intellectum vivificabit vos. Et, si necesse est, illud visibiliter celebrari, oportet tamen invisibiliter intelligi.*

e THEODORET. Dial. 2°.

Οὐδὲ γὰρ μετὰ τὸν ἁγιασμὸν τὰ μυστικὰ σύμβολα τῆς οἰκείας ἐξίσταται φύσεως. μένει γὰρ ἐπὶ τῆς προτέρας οὐσίας καὶ τοῦ σχήματος καὶ τοῦ εἴδους καὶ ὁρατά ἐστι καὶ ἁπτά οἷα καὶ πρότερον ἦν. νοεῖται δὲ ἅπερ ἐγένετο καὶ πιστεύεται καὶ προσκυνεῖται ὡς ἐκεῖνα ὄντα ἅπερ πιστεύεται.

Neque enim signa mystica post sanctificationem recedunt à sua natura. Manent enim in priore substantia, & figura & forma, & videri & tangi possunt, sicut & priùs: intelliguntur autem ea esse, quæ facta sunt, & creduntur, & adorantur, ut quæ illa sint quæ creduntur.

Hoc corpus, etiam jacens in præsepi, reveriti sunt Magi: & viri impij, & barbari patria & domo relicta, & longam viam confecerunt, & quum venissent, cum multo metu & tremore, adoraverunt. Imitemur ergo vel barbaros nos qui sumus cœli cives. Nam illi quidem quum & in præsepi vidissent, & in tugurio; neque tale quid videntes quale tu nunc, cum magno accesserunt tremore. Tu autem non in præsepi vides, sed in altari; non mulierem quæ teneat, sed sacerdotem assistentem, & Spiritum cum magna copia super proposita supervolantem. Non simpliciter vides hoc ipsum corpus, sicut illi, sed nosti ejus & potentiam & universam dispensationem, & nihil ignoras eorum quæ per ipsum facta sunt, ut qui es omnibus diligenter initiatus. Excitemur ergo ipsi, & contremiscamus, & longe majorem quam illi barbari pietatem ostendamus; ne si temere & inconsiderate accesserimus, in nostrum caput ignem congeramus. Hæc autem dico, non ut non accedamus, sed ne temere & inconsiderate accedamus.

Avgvstin. in Psal. 98.

Nemo autem illam carnem manducat, nisi prius adoraverit. Sed caro autem nihil prodest. Verba quæ locutus sum vobis, Spiritus sunt & vita. Spiritualiter intelligite quod locutus sum. Non hoc corpus quod videtis manducaturi estis, & bibituri illum sanguinem quem fusuri sunt qui me crucifigent. Sacramentum aliquod vobis commendavi, spiritualiter intellectum vivificabit vos. Et si necesse est illud visibiliter celebrari, oportet tamen invisibiliter intelligi.

Theodoret. Dial. 2.

[illegible]

Neque enim signa mystica post sanctificationem recedunt a sua natura. Manent enim in priore & substantia & figura & forma, & videri & tangi possunt, sicut & prius: intelliguntur autem ea esse quæ facta sunt, & creduntur, & adorantur, ut quæ illa sint quæ creduntur.

AN ANSWER TO THE XX. CHAPTER OF THE FIFTH Booke of CARDINALL PERRON'S

Reply, written in French, to KING IAMES *his Answer written by* Mr. CASAVBON to the CARDINALL in Latine.

LONDON,
Imprinted by *Felix Kyngston* for *R. B.* and *Andrew Hebb.* 1629.

An Answer to the XX. Chapter of the fifth Booke of Cardinall Perron's Reply.

THere are Seven places of Cardinall BELLARMINE's answered by the Bishop of *Elie*. To five of which, Cardinall PERRON makes not any replie at all; nor once toucheth any of them. But deales onely with the rest, besides those Seven; which are such, as hee hath himselfe likewise alledged: (as, indeed, they bee the best of his allegations) P.1012.

Onely, to two of those seven of Cardinall BELLARMINES allegations, which are manifestly false, he is faine to use a poore defense: [1]*That it might be*, BELLARMINE *had not* EVSEBIVS, *or* CHRYSOSTOME, *in Greeke:* [2]*That*, he *did rel e himselfe, upon the Latine translation, of the Basil edition, revised by* GRYNÆVS: (which defense, how seely it is, let the world judge.

The Place of Chrysostome. P.1012. 1013.

CArdinall BELLARMINE alledged the *LXVI. Homilie ad Populum Antiochenum.*

The Bishop. It is certaine, CHRYSOSTOME made but *XXII. Homilies* (at the most) *ad Populum Antiochenum. Therefore*, to alledge the *LXVI. Homilies*, was some-

somewhat wide.

Bellar. de Scriptor. Eccle. p. 178. Since which, BELLARMINE himselfe confesseth as much. These are his wordes: *In quinto Tomo omnia ferè sunt certa, & indubitata*, exceptis Homilijs ad Populum Antiochenum, *ex quibus XXI.* [d] *tantùm reperiri dicuntur in Manuscriptis in antiquis Bibliothecis.*

So POSSEVINE, who alledgeth FRONTODUCÆUS; and he holdeth, there are but *XXI*: and that all the rest are but *Centones*, or *fragmenta consarcinata*, at the best.

Yea PERRON himselfe confesseth as much: that all, besides the *XXII*, *ne sont tissues que de pieces recueillies des autres homiles de ceste autheur.*

So is it also set downe in the last edition of all at *Paris.*

And even in the old edition, of FROBENIUS *Anno.* 1517. and of CRATANDER *Anno.* 1521. To sever those *XXI*, from the rest that followed; and to shew, that they were at an end; and that a new sort of Homilies began after the *XXI*, there is a new title, as an Introduction to the rest.

P. 1015. But Cardinall PERRON, hath since found it, in the *XXVI Hom.* on the II. to the *Corinthians*: and sets it downe, (Greek and all.)

The Bishop. But the Cardinall knoweth well, and was told by the Bishop; ERASMUS smelt, that those *Homilies*, upon the *II.* to the *Corrinthians*, were not, as they should be: Which made him, when hee came to the *VII Homilie*, that hee would translate no further.

Which made him also in his preface before his Latine translation, of BASIL *de Spiritu Sancto ad* AMPHILOCHIUM, (a booke likewise corrupted) to say: *Quædam rursus ejusmodi, ut indole referant parentem suum, viz. eum, qui, doctissimis* ATHANASII *libellis de Spiritu Sancto, suas loquaces sed elumbes attexuit nænias; quique* in Epistola ad Corinthios posteriore, *& in Actis Apostolorum,* CHRYSOSTOMUS haberi studuit. *Porrò, sceleratissimum contaminandi genus est, egregiorum virorum clarissimis purpuris suos pannos intertexere: aut (ut melius dicam) generosa illorum vina suis vasis corrumpere.*

Car-

Cardinall PERRON saith, that these words are to be found, in all Editions, and all *Libraries, both of the East, and of the West*.

The *Bishop*. It should seeme the Cardinall talkes of more Editions, then he hath seene. For in the Latine Edition by STELSIVS at *Antuerp*, 1556. set forth by IOHANNES AFINIVS, there is no such matter to be found. And, AFINIVS directly sets it downe, in the margent, that the *Verona copie* did, *there, vary from his*: So that all Copies then had it not.

[1] There being then, nothing neere *LXVI. Homilies ad Pop.* ANTIOCHENVM; and so no such place, there to bee found: [2] And, this place new found, in the *II.* to the *Corinthians*, smelling so ranke in ERASMVS's nose: when we could not finde it, in them, we found it by good hap, in *Garetius de Sanctorum invocatione page 96.* cited, under the name of THEODORVS DAPHNOPATVS: And so, we could take him, and no other, to be the Father of it.

Cardinall PERRON, here falls upon petty points: [1] In quarelling GARETIVS, who styles him DAPHNOPATVS; for that it should be, DAPHNOPATES.

The *Bishop*. Yet (by the Cardinall's leaue) DAPHNOPATVS is more agreeable, to the analogie of the Greeke Idiome, then the other. [2] It will not easily be proved, that DAPHNOPATES THEODORVS, in CEDRENVS, is the same that GARETIVS doth alledge: but, that they may be two severall men. For, CEDRENVS (who ended his story, in the beginning of ISACIVS COMNENVS reign, about 1060) citeth many Authors; and, among them, DAPHNOPATES is the very first, as a Writer of more antiquity, then the rest. Whereas DAPHNOPATVS is, by GARETIVS, ranked in order, immediately before HILDEBERT Bishop of *Tours*, who liued *Anno* 1120. which is, 60. yeeres, after CEDRENVS's time, and so seemeth, to be later then CEDRENVS himselfe was.

Cardinall PERRON affirmeth, DAPHNOPATES to haue beene a *Pedant*.

The Bishop, how he will proue that, no man knowes. If it be but, for the word ..., it is well knowne, ... was a higher style, then *magister* is. But CEDRENVS cites him as an Historiographer, or writer of liues: As, there is the life of THEODORVS STVDITA, written by him in Greeke, in the Catalogue of Auspurg Librarie.

Cardinall PERRON hath found in GESNER, one THEODORVS, that made collections out of CHRYSOSTOME.

Now if that THEODORVS should happen to proue this DAPHNOPATVS, (for all goes, by hap) then, the Cardinall thinkes, he hath sayd somewhat. But if hee fall out to bee some other, (as, there is no proofe, hee is the same; at leastwise hee makes no proofe) then, what shall become of the *Cardinall* and of his poore conjecture?

But (here) if this THEODORVS would write an oration, in the praise of *Saint* PAVL, and take it out of CHRYSOSTOME, what need he goe to the II. of the *Corinthians*, to furnish himselfe thence, when *Saint* CHRYSOSTOME had written 9. seuerall *Homilies*, in the praise of *Saint* PAVL (yet extant) from whence, by all likelihood, he might better haue made his collection?

P. 1015. And yet, *posito, sed non concesso*, that these wordes were CHRYSOSTOME's indeed: they are but the relation of an Act proceeding from the Emperour's owne priuate Deuotion, which reacheth not home: because his *Majestie* denies not, but that, there might bee some example found; but that there was no rule of the Church for it. For, what one or two shall doe, carryed away with their owne deuout affection, is not straightway a rule of the Church.

Nor yet granting the holy Apostles, to be intercessours for us, will their intercession for us, inferre our invocation of them; as, issue was joyned with *Cardinall* BELLARMINE, and now is with him.

The

The Place of Nazianzen.

THe Bishop is content to referre it, to any indiffe- P. 1015.
rent Reader, whether it be credible, that NAZIANZEN (one of so great learning, judgement, and memory) could be so grosly mistaken, as to commit these errours following: *Saint* CYPRIAN being [1] A Bishop, at [2] *Carthage*, [3] in *Africke*, [4] never in his life, any Sorcerer, but alwayes of honest profession, [5] converted by CÆCILIVS, [6] martyred under VALERIAN and GALLIEN, [7] and that neer unto *Carthage*, [8] there beheaded, [9] and buried *in Areâ Candidi Procuratoris*; [10] his Feast, the 14. of *September*.

The other CYPRIAN, of the same name, being a [1] Deacon, [2] at *Antioch*, [3] in *Asia*, under ANTHIMVS (Bishop there:) [4] A professed Sorcerer, at first; [5] In loue with a maid, and converted by her, [6] after martyred under DIOCLESIAN, [7] at *Nicomedia*, in *Asia*, by the river *Gallus*, [8] and there fryed to death, [9] buryed with RVFFINA; [10] his day being, the second of *October*: whether (I say) he could be so strangely mistaken, as that he should take one of these, for the other; and make a mingle-mangle of them both: Making *Saint* CYPRIAN, Bishop of *Carthage*, a Sorcerer, which hee never was; and, in loue with a maid at *Antioch*, where he never was: and in all this, to be mistaken. *Saint* CYPRIAN the Bishop, having yeerly a publike holiday, to keepe the remembrance of him; and this being, within lesse then an 100. yeeres, of his very martyrdome. Whether (I say) it can seeme probable, unto any man, *tam fœdo errore prolapsum esse* (to vse BILLIVS owne wordes) that he was so fouly overseen, as in a Sett Oration, upon a Sett Feast, within so short a time, not to be able, to distinguish one of these, from the other; but, to ascribe that unto *Saint* CYPRIAN, Bishop of *Carthage*, in *Africke*; that (if it were at all) was done, by CYPRIAN, the Deacon of *Antioch*, in *Asia*. That story, of *Saint* CYPRIAN, being cleare,

and of undoubted credit; this other, not so. For, where it is said in this oration, that CYPRIAN himselfe was in loue with the maid; the Legend saith, that it was one AGLAIDES, that was in loue with her, who used CYPRIAN's Sorcery, as a meanes to winne her. And the Legend sets downe his martyrdome doubtfully, *either under* DECIVS, or under CLAVDIVS (DECIVS *his Successor*:) whereas, CLAVDIVS was not his Successor; there being at the least, 3. yeere betweene them. For his part, the Bishop inclineth to beleeue, the Oration to be none of NAZIANZEN's, rather, then he would lay upon NAZIANZEN, the imputation of this, so senselesse an error.

P. 1016. But yet, say it were NAZIANZEN's owne report: It being but a private act, out of the devout affection in a maid, it cannot be drawne to a rule of faith. Neither is it proposed, as any example, to bee followed: but onely by way of bare narration, what she did. And this answere may stand, till the Cardinall can shew it, to haue beene the *generall use, of the universall Church, during the time of the foure first Councells.*

P. 1016. 1017.

The Place of Epiphanius.

THe *Bishop.* That Fact, of NAZIANZEN's maid; and that of the COLLYRIDIANS, which EPIPHANIVS condemneth, are of the same kinde. For whether is greater, to offer a Cake, or to offer a Prayer, in the Virgin's name? And (so againe) to offer a Cake, or to offer a wax-candle (which is yeerely done in the *Church* of *Rome*) what odds is, betweene these two?

But, in a cold chance doth *Cardinall* PERRON insert the mention of the 44. of *Ieremie*, and the name of the *Queene of heaven*, there. For he knoweth, in what *Church* there are yeerely offered matters, of as great moment as Cakes, expresly in the Prophet's words, and the name of *Regina cæli.*

Invocation (offering a Prayer) is *culte de latrie, culte Soveraine*

raine, culte qui insere Deite, no lesse then to offer a Cake. EPIPHANIVS saith plainely, that this Cake they offered, *either, as adoring the Virgin Marie, to her: or, for her:* both which, alike he condemneth. *The adoring* it is, that makes the heresie; and, that EPIPHANIVS findes fault with, and bendeth all his force against that point of *adoring*; no lesse then in 6. severall places [*Mariam nemo adoret.*] Now *adoration* being condemned, it cannot bee conceived, that adoring her, and offering to her, they prayed not also to her, and required of her, somewhat againe. So that NAZIANZEN's Maid praying, and the *Collyridians* adoring, differ not so much, as the *Cardinall* gladly would haue them, to seeme.

The Place of Nazianzen againe. P.1017. 1018.

FOr the *Apples and Olives*, and *Smallage*, whereof that Oration of NAZIANZEN's speakes to CYPRIAN then dead, rather in trifling, then in serious manner; *Cardinall* PERRON is wonderfully mistaken, in telling us, (and that in good earnest) that by a *garden of pleasures, wherein are Apples*, is meant the joyes of Heaven; and citing a great number of Scriptures, to that purpose. For, the Oration can meane no such matter; seeing, it calls his *Apples Delphicas nugas*, which (I trust) the *Cardinall* will not apply, to the joyes and felicity of Heaven. And so his answere, to this point, is little better it selfe, then *Delphica nugæ*, indeed.

The Place of Cyrill Hierosolymitanus. P.1018. 1019.

THe question here is, whether those *Catechismes* were *Saint* CYRIL's (whose name they beare) or no. *Cardinall* PERRON saith, that the Bishop hath not seene the *Librarie of Auspurg*, but tooke it upon trust, on GESNER's report.

The Bishop saith, that GESNER, hee never yet saw; but the Librarie of *Ausburg* hee hath seene, and had ever since 1595. the yeere it first came forth.

In the place quoted in the margent, by the *Cardinall*, it is thus: *Catechetica Institutiones Episcopi Hierosolymitani, quem* CYRILLVM *esse puto*. But what needed HOESCHELIVS, or (as POSSEVINE citeth him) *Velserus* say, *quem* CYRILLVM *esse puto*, if his name had beene put to them? So that there is not CYRILL'S name, to them, *in all Libraries in the East, and West, as the Cardinall* pretends. For in this Librarie, they are the *Catechismes* of one, whom HOESCHELIVS, or VELSER, thought to be CYRILL; but not CYRILL's, by name.

But that which followeth putts the matter cleane out of question: which the *Cardinall* beginnes to alledge, but leaves off, where the point is made most cleare. For, there HOESCHELIVS (or VELSER) saith: *Ejusdem autem Authoris, & has, & quæ sequuntur, existimo* μυσταγωγικὰς κατηχήσεις πέντε Ἰωάννου ἐπισκόπου Ἱεροσολύμων: which could not, but even willfully, bee so left out, by the *Cardinall*. For by this, it plainely appeareth, that IOHN *Bishop of Hierusalem* was Author of these five, and not CYRILL. Now, VELSER (or HOESCHELIVS) thinke, that the former and these, were all of one mans: and so unthinke that, which they thought before, *quem* CYRILLVM *esse puto*. For, if these bee IOHN'S; and the former, and these, all one mans; then are those other, not CYRILL'S neither.

Now it is altogether needlesse, to answere the *Cardinall's* conjectures, that they are CYRILL'S, and not IOHN'S, when we haue the name of IOHN, expresly set to them.

As for the character, all men sent not alike: that, which to the *Cardinall* seemeth to savour of true and pure antiquity; to others, seemes not so.

That *mentionem facimus in* CYRILL, is not all one with *invocamus*, there is no man but seeth. As for the mention of the Saints, made, or the end, for which it was made; we see no reason to denie either.

The

The Place of Saint Augustine.

P. 1020. 1021.

CYRILL's *mentionem facimus, &* AVGVSTINE's *nominamus*, seeme not to differ. But, if CYRILL's *mentionem facimus*, be an invocation (as to that end it is alledged before:) the Bishop would be glad to know, why *Saint* AVGVSTINE's *nominamus* should not bee so too? But, *Saint* AVGVSTINE flatly opposeth *invocamus* to *nominamus* (*nominantur, sed non invocantur*) and by the same reason, it is likewise opposed, to *mentionem facimus*. And so, CYRILL's place alledged to no purpose.

The *Cardinall's* Division of [1] *Invocation, direct and indirect*, or *oblique*; [2] as also, of Invocation *absolute*, and *relatiue*; [3] *Soveraigne*, and *Subalterne*; they be 3. new devices of the Cardinall's; and yet helpe him not. For though the Invocation of them, be not a *direct, absolute*, and *soveraine invocation*; yet if it be an *indirect, relatiue*, or *Subalterne invocation*, an *invocation* it is: (And such a one is the Invocation, at the Altar in the Masse: for thus it is, *Libera nos, intercedente pro nobis Beatâ Virgine, &c. Beatis Apostolis, &c. cum omnibus Sanctis*) and so, what shall become of *Saint* AVGVSTINE's *non invocantur*, who knew none of these distinctions, of the Cardinall's which in that Age, and many Ages after, were never heard of?

Neither can the Cardinall alledge any reason, why, if the Saints may be prayed vnto, they may not be so, as well by the Priest, as by the people; as well at Masse, as at Matines: as well in the body of the Church, as at the Altar?

But if *wee might aske Christ himselfe, and hee tell us*, (as the Cardinall seemes to say,) Christs answere were enough. But hee alledgeth not any place, where Christ saith any thing that wayes: whereas, *venite ad me omnes* seemes to say the contrary.

Si pourroit demander de nostre Siegneur mesme.

As for the Cardinall's new distinction of *Sacrificiall* and *unsacrificiall invocation*; and his conceit, that the *Sacrifice is offered unto God the Father alone*; it is refuted by the Canon,

it selfe of the Masse: the conclusion whereof, is *Placeat Tibi Sancta Trinitas obsequium servitutis meæ, & præsta, ut hoc Sacrificium, quod oculis Tuæ Maiestatis indignus obtuli, sit Tibi acceptabile.* So that the Sacrifice is offered, to the whole Trinitie.

The XXIII. Canon of the III. Councell of *Carthage*, *Ut cum altari assistitur, semper ad patrem dirigatur oratio*, that Canon is not held in the Church of *Rome*, neither, where both the foresaid prayer to the Trinitie, is said *in medio Altaris*: And besides, there are 3. Collects more, directed unto Christ himselfe; viz. the Collect, [1] DOMINE IESV CHRISTE, *qui dixisti, &c.* [2] and againe, DOMINE IESV CHRISTE, *Fili* DEI *vivi, &c.*: [3] and the Collect, *Perceptio corporis, &c.* all of them said, *dum assistitur altari.*

The Place of Gaudentius.

P.1021.

SEeing we vary not concerning that which is brought out of GAVDENTIVS, it is not worth the standing on, what exception may bee laid against him. This acception may, that hee is an Author new crept out; and so not to bee received so readily being a stranger, as those, with whom the Church hath long beene acquainted. For, as for the *Cardinall's* sent, it is not so aboue exception, as wee dare relye on it alone, for the discerning the character of Authors newly set forth, of late, and by parties suspected.

The Place of Saint Ambrose.

P.1022. 1023.

THe first point is, whether in these words, *Possunt pro peccatis nostris rogare, qui proprio sanguine, etiam sua, si qua habuerunt peccata, laverunt:* First, his *si qua habuerunt*, that it may bee called in doubt, whether the Martyrs *had any sinnes*, or no: The second is, whether it may properly be said, *lavantur peccata Martyris, etiam sanguine Martyris ipsius proprio.* Whether, either of

these

these bee not inconveniently spoken? 1 Either to call in doubt, whether they *haue any sinne*, 2 *Or*, to say, the *sinnes, that they had, they did themselves wash away, with their owne blood?* The third is; if their owne blood did wash them away; whether the blood of CHRIST might not be spared? For, what needes CHRIST's blood doe that, which was done already? For, either the Martyrs so washed away their sinnes, before; and then, CHRIST's blood comes too late: or else, CHRIST's blood having first washed their sinne, that, which his blood first had done, theirs could not after doe.

1 So that the *Cardinall* is forced, to haue recourse to his distinction, of *subalterne* and *instrumentall*; for, the places alledged relieve him not. For, *in the baptisme of blood, blood* may supply the place of water; but it cannot supply the place of CHRISTS *blood*, which is it, that *purgeth us from all our sinnes.*

2 The place of *Saint* PETER, of *Charitas operit multitudinem peccatorum*, is confessed to bee taken out of the *Proverbs*; where, the sense is farre otherwise, then as the *Cardinall* takes it. For, SALOMON saith there, that men being in hatred, will disclose one anothers faults; but, being in loue, and charity, they will cover them. Which is not to be alledged, as any way pertaining, to the taking away of sinnes before GOD: but, to the living peaceably, of one man with another. I hold it then, as unproperly said by him, that the loue, or charitie of Martyrs, wash away their sinnes, as the other of *Saint* AMBROSE. 1.Pet 6 8. Prov.10.12.

3. For that which CHRIST saith, *Hee that loseth his life, shall finde it*; doth onely shew, what shall follow or be the consequent; and not what is the cause. For, though of the *losing of our life for* CHRIST, this shall follow, that *we shall finde it*: yet our *losing* is not the cause of our *finding*; but the merit and death of CHRIST onely.

4. Neither doth the *Cardinall's* argument hold, *à minore ad majus*, from the *water of Baptisme*, to the *blood of Martyrs*. For, the *water of Baptisme*, is not lesse. For, though the *death of his Saints, bee precious in his sight*; yet the Sacrament being

ing God's owne divine institution, must needs be allowed to be greater then it. To speake safely and properly therefore: *The blood of* Christ *purgeth us from our sinnes*: and it is Hee, who *washeth us from our sinnes, in his blood. Laverunt stolas suas in sanguine Agni.* The blood of *Martyrs* is not the *blood* of Christ: and therefore, that speech was neither so safely, nor properly set downe.

The *Bishop* giveth as high honor, to *Saint* Ambrose, as doth the *Cardinall.* Yet, the *Cardinalls* both are pleased, sometimes to say, as well of him, as of other the Fathers, *Quòd minùs cautè locuti sunt.*

P. 1024. The next point is: When it was that *Saint* Ambrose wrote this Booke *de viduis*; and whether he were a yong divine, at the time of the writing it. We will take no other judge, then *Cardinall* Baronius; who, at the commandement of *Pope* Sixtus, wrote *Saint* Ambrose-his life with all diligence. It is plaine, that *Saint* Ambrose, before he was *Bishop*, was a secular Iudge, and no Divine; nay, no Christian at all: but that his Christianitie, and Divinitie, began both together, after he was chosen *Bishop* of *Milane.* For, hee was faine to be christened, before he could be consecrated. Now, the very next yeere after that, he wrote his *Commentaries* upon Luke, as Baronius proveth by *Saint* Ambrose's owne words, in his IX. booke upon the *XX. Chapter.* In which *Commentaries*, he citeth his booke *de viduis*: which therefore must needes be written, before those *Commentaries*, and so consequently, in the first yeere of his Divinitie and Christianitie both. *Saint* Augustine saith: Ambrosius, *vix Christianus, de rebus Ecclesiæ scribit.* But, Ambrose-his owne confession, of himselfe, is best in the beginning of his first booke *de officijs. Homines autem discunt, priùs quàm doceant, & ab alio accipiunt, quod alijs tradant. Quod ne ipsum quidem mihi accidit. Ego enim, raptus de tribunalibus atque administrationis infulis ad Sacerdotium, docere vos cœpi, quod ipse non didici. Itaque factum est, ut prius docere incipiam, quàm discere. Discendum igitur mihi simul & docendum est, quoniam non vacavi*

Tom. 4. 324. 327.

cavi ante discere. For, as hee saith in another place, *Quantus enim adolescere usus poterit in tam parvâ initiatæ Religionis ætate?* At what time, he saith of himselfe, he was *nondum triennalis sacerdos*; and (as BARONIVS reckoneth) he had been but two yeere and 6. weekes *Bishop*.

The third point is, the place out of the *Epistle to the Romanes.* Where he tels us, that these *Commentaries* upon the *Epistles*, are not *Saint* AMBROSE's; and that all *Learned men know it.* P. 1025.

Yet, hee knoweth well, that *Pope* SIXTVS *V*. knew not so much. For, he in his edition of *Saint* AMBROSE hath set them there, as *Saint* AMBROSE's, without any censure at all; and therefore, let him looke how he refuseth them.

Further, he knoweth that they goe usually, and are cited continually, under *Saint* AMBROSE's name by all Learned writers: namely, by SIXTVS SENENSIS, *lib.* 4. by *Cardinall* BELLARMINE, in 5. sundry places, *De Christo.* 4. 14. *De summo Pontifice* 1. 25. & 2. 16. & 35. *De Clericis* 1. 19. By *Cardinall* ALAN, in his defence of *Purgatorie c.* 7. (who yet know as much of this matter, as the *Cardinall* doth.) So that the *Cardinall* may, if it so please him, lament, that *such cleere and goodly spirits*, as *Pope* SIXTVS *V*, *Cardinall* ALAN, and *Cardinall* BELLARMINE, with SIXTVS SENENSIS, and divers others, suffered the same eclipse, and *knew not, that which all Learned men, both of the one* and *other side*, doe *know, that these Commentaries are not indeede Saint* AMBROSE's: thereby inferring (in effect) that these were no Learned men.

As for us, we are not so streightned, that we neede make any great reckoning, whether those *Commentaries* be questioned or no. For, wee after alledge a place of *Saint* AMBROSE, out of his workes, of which, there is no question. Onely this would be marked, that when they cite these *Commentaries*, for *cujus hodiè Rector est Damasus*, to prove the Pope to bee Ruler of the whole Church: then, they can finde none of these same *choses cy ineptes & impertinentes, &*

interpretations ridiculeux. Nor then they be no *escrits suppo-ses ou apocryphes,* and *qui no'nt rien ny du stile, ny du sense de Saint* AMBROSE.

Be it as it will, wee can bee content, to giue them good leave to except to this place, if we may bee allowed to lay the same exception, against *cujus hodie Rector est* DAMASVS, which stands them, in more stead, then this place doth us. And so, let the *Commentaries* bee quite on both sides, and goe, for none of *Saint* AMBROSE's, in GOD's name.

Or at least, I trust, wee may bee allowed to cite them, as the *Cardinall* doth himselfe, and say, as hee saith, *Saint* AMBROISE *ou l'autheur contemporain a luy, du Commentaire qui luy est attribue sur la primier epistre da* TIMOTHEE: And then all shall be well, and we shall escape these *ridiculous impertinent interpretations,* as well as he.

P.115 hujus libri.

P. 1026. But, whereas the *Cardinall* would father these *Commentaries,* upon HILARIE, a Deacon, and a *Luciferian* heretique; or on some other uncertaine and unknowne Author; that we may not yeeld him. For, albeit it might well bee ghessed, that the Author of them might bee one HILARIVS (inasmuch as *Saint* AVGVSTINE, under that name, citeth a passage to be found in them (for the understanding of that Text, in the Epistle to the *Romanes, in quo omnes peccaverunt*) yet, he citeth it, under the name of *Sanctus* HILARIVS; which title, *Saint* AVGVSTINE would neuer haue given, to a *Luciferian Heretique* (we may be sure.) Therefore, were it AMBROSE, or were it HILARIE, we may be bold to say, an *holy man* hee was; and one, of good authoritie, worth the citing, and therein we shall say, and doe no more then *Saint* AVGVSTINE hath said and done.

Aug. ad Ep. Pelag. 4.4.

P. 1026. 1027. Then falleth the *Cardinall* to yeeld, it may be *Saint* AMBROSE's; and to runne into a long discourse, of *suffragatur & suffragari*: telling us, how they be taken, in Heathen Authors: (in which Sense, I deny not, but these wordes may still bee used) *to giue a voice.* But, in the style of the

Church,

Church, hee knoweth, that *Suffrages* are taken for *prayers*. Witnesse his Romaise; where, in the Litanie and Suffrages, *Suffrages* are taken for *ora pro nobis*, which wee now are about. And those prayers, which wee pray the *Saints* to make for us, are nothing but their *Suffrages*, in the language of the *Misse-booke*.

O Brigitta mater bona, Dulcis ductrix & matrona,
Nobis fer Suffragia.
Katharinæ collaudemus Virtutum insignia
Vt spe certâ respiremus Per ejus Suffragia.

And the Master of the *Sentences*, when he saith, *Oramus ergo, ut Sancti intercedant pro nobis, id est, merita eorum nobis suffragentur*, did not meane, they should *give their voices with us*. Nor ALEXANDER HALES, when hee saide, *Per eorum Suffragia, quod petimus, impetramus*. Nor THOMAS, when he said: *Merita Sanctorum existentia coram* DEO, *sunt nobis Suffragia, id est, mediantibus Sanctorum Suffragijs*, DEI *beneficia in nos diffunduntur*.

And when all is done, it would be knowne, why GOD should have no need of some, (be it *Elements, Starres, Angels* or *Saints*) to enterpose betweene GOD and men, *pour l'informer*, and should haue neede of some to interpose betweene GOD and men, *pour les favoriser*. As he needes no Referendarie, to give him intelligence nor no Counsailour, to give him advice: So, neither needeth hee any Sollicitor to encline him to heare the prayers of a Devout Spirit; but the Great Mediatour of all, which is CHRIST our Saviour.

Now, the answere which the *Cardinall* makes heere, is there, by way of objection, made by the Authour of the *Commentaries*, under *Saint* AMBROSE's name, in the very same termes, that the *Church of Rome* useth it: that is, that by others, we may go to GOD, as men doe by the Courtyers, come to the King. But, he in the same place takes it away, as we doe; that they go to the King, by Courtyers, because hee is a man, and knoweth not many things: but P.1028.

GOD, who is ignorant of nothing, *il n'est point besoin pour l'avoir propice de suffragateur*, and againe, *pour obtenir les favours de Dieu il n'est point besoin de suffragateur.*

Now, in the Cardinall's sense, it is never taken. For, his interpretation, of *suffragateur*, is, to be a Referendarie, or adviser; which serves properly to giue notice, and to make things knowne: and not, to make GOD propitious to persons, which is properly the part of an Intercessor, by suffrages, according to the very Stile of the Church.

P.1029. The *Cardinall* saith: [*Non est opus suffragatore*] is not said, on our part, but on GODS. It would be asked of him; when it is said, *Ad* DEVM, *suffragatore non est opus:* whether *non est opus* shall be *non est opus nobis*, or *non est opus* DEO. To say, *Non est opus* DEO, were absurd: So, it must bee, *Non est opus nobis:* and so the *opus est* must needs lie on our parts.

P.1030. The fourth point is, out of AMBROSE, *in obitum* THEODOSII. *Tu solus*, DOMINE, *invocandus es.* Which (saith the *Cardinall*) is very true of *invocation absolute* and *soveraine:* as much, as we desire. For, as for his *relative* and *subalterne*, we know them not. For, *to recompense the losse of* THEODOSIVS, *in the person of his children, and to make their governement like his, so that there need be no lamenting for the death of the father; they had no recourse to any other remedie, but to* GOD *alone, as to Him, who turneth the hearts of Kings.* All which, we take, to make for us. As to that, (whether Saints haue particular knowledge of things below, and are set in particular as Presidents, over them) we meddle not with it; nor the Author of the Commentaries, neither: But, in [*Tu solus*, DOMINE, *invocandus es*] we haue our purpose.

And we will hope well, that THEODOSIVS might intercede with GOD, for his children: we see no cause to the contrarie. But, that THEODOSIVS should be called on, by his children; that is the Question. And that will not stand with *Tu* DOMINE, *solus invocandus es.*

The last point is: divers of the Fathers having expresly written Bookes of Prayer, and none of them ever mentioning this *oblique, subalterne, relative, transitorie prayer* of the Cardinall's: but, telling us onely of what is *direct, absolute, soveraine* and *finall*; this is no argument, *ab authoritate negative*; but, a great probabilitie, that they knew none of those obliquities, or transitorie passages. For if they had; so many, so divers Fathers, in so many treatises, must, somewhere, have mentioned them. P.1031.

And Saint AMBROSE in his booke (be it *de oratione*, or *de interpellatione*) after his complaint made, of the miseries of mankind, would haue had recourse to some of these *relative, subalterne prayers*. Which, because he never goes about, it is likely, he knew them not. For (say the Cardinall, what he will) it concerneth men, to know, not onely what they pray for; but, whom they pray to, and by whom. For (*quibus auxiliis*) is a necessary circumstance, which it behoved them not to leaue out, nor to leaue their people ignorant of that point. Which yet they doe; never telling them word (in all their treatises of prayer) of these *oblique*, and *transitorie meanes*, to helpe them in their devotion.

For PRVDENTIVS and PAVLINVS, there was nothing said of them, but in BELLARMINE's owne words (*Nihil aliud respondeo, nisi, more poëtico, lusisse* PRVDENTIVM:) and so much the Cardinall had no reason to be offended with. P.1031. 1032. 1033. 1034.

In Rhetoricall amplifications, it is well knowne, men take great libertie: But, in Poëtrie much more. Besides, their words serue them not at will, as they doe in prose; but, they must often take such to make up their verse, as were otherwise inconvenient to be used. Moreover, the fervour of their invention, carrieth them further oftentimes, then, in a temperate speech, they would be carried. And, when all is said that can be; it is not a piece of Poëtrie that must carry this point. Let Poëts, in the name of GOD, when they make Hymnes in praise of GOD, be as poëticall as they can; there is no feare of flattering GOD,

or

of extolling him too much. But, in all other matters, that divine Art must come to the touch of divinitie; and not divinitie, to the touch of it.

P.1035. ## For the Place of Ruffin, of Theodosius.

All that is said, is, that THEODOSIUS would not have lyen prostrate, before the tombes of the Apostles, unlesse he had meant, that *by so doing, they would heare him.* What the Emperour meant, is hard to say. But RUFFIN shewes, what he did: and all hee did, he might doe, without any such meaning.

P.1034. ## For the Place of Origen.

Bee it referred to the indifferencie of any Reader, whether, when ORIGEN saith; *The Saints pray for us ultrò*, his meaning be not, that they pray for *us de leur propre gree & volontairement*: but, that they pray for
1045. 1048. us, *ultrò*, that is, *sans estre marchandez & achettez*; all the merchandise being but *nidor Sacrificij*, a little smoke.

P.1034. 1036. 1037. 1038. ## Responses generales.

THe Bishop saith not, that all the examples brought, are taken out of *Demegorica*, or *Homilies* of the Fathers to the people. For he hath answered that of Saint AMBROSE, and others, that are not thence taken: But, that some places in those Homilies are not *loca decretoria.* Οὐ γὰρ κανόνα δογμάτων τὰ πανηγυρικῶς ἐν ταῖς ἐκκλησίαις λεγόμενα. That things panegyrically uttered in Churches, are no rules of opinion; as it is in the III. Dialogue of THEODORET. Specially, when they runne forth into figures of Rhetorique, and

keepe

keepe not themselues close to points of doctrine, as in the place alledged. As Cardinall BELLARMINE himselfe saith of CHRYSOSTOME. Sometime *dico* CHRYSOSTOMVM, *per excessum, ita esse locutum, ut & quædam alia:* and againe, *& alia id genus, quæ certum est dicta esse, amplificandi gratiâ.* De missa. l. 2. c. 10.

And as SIXTVS SENENSIS saith of him: *Multa enim concionatores per hyperbolen crebro enunciant, & inculcant, vel occasione temporum, locorum, personarum adducti, vel affectuum impetu & orationis cursu rapti: quod interdum* CHRYSOSTOMO *contingit.* And Saint HIEROME saith of himselfe, *Rhetoricati ibi sumus & in modum declamatorium lusimus.* Lib. Annot. 152. Adp. Helvidium.

Neither was it ever the Fathers minde, by using those flowres of Oratorie, to teach the people Idolatrie. For, who is there that when he heareth an *Apostrophe*, to a thing without sense, or to a party dead, but knoweth it is a figure of Rhetorique, and not any serious invocation? Let the point heere be truely spoken to, whether, in funerall Orations, any figure be more usuall then *Apostrophe*: and, if there be not, what needs any more to be said in that point? For, even among us, in England, they are dayly used, who yet intend no invocation thereby.

Where he saith, that NAZIANZEN'S *Apostrophe, to Easter, is not to the Feast it selfe, but to* CHRIST, *who is our true Passeover.* The very words themselues shew he is mistaken. For, NAZIANZEN adds immediately ὡς γὰρ ἐμψύχῳ σοι διαλέξομαι, that is, *for I will speake to thee, as to one that hath life.* Which by no meanes, can be applied to CHRIST, but to the Feast onely. He would never say to CHRIST, *I speake to thee as to one having life.* P. 1038.

And whether Saint AMBROSE make his *Apostrophe*, or speake to the *water* of *Baptisme*, or to *water* in generall, it is not much materiall. For, either is sufficient, to shew, that in *Apostrophe*, we speake to things we never thinke can heare us. And yet when hee saith, *O aqua, quæ Sacramentum* CHRISTI *esse meruisti, quæ lavas omnia nec lavaris, Tu incipis* P. 1039.

cipis prima, Tu comples perfecta mysteria, A te principium, in te finis, vel potius tu facis ut finem nesciamus. And the words wherewith he concludes all, *Regenerationis nostræ de tribus una es testibus. Tres enim testes sunt, Aqua, Sanguis, & Spiritus: Aqua, ad lavacrum; Sanguis, ad pretium; Spiritus, ad resurrectionem,* can hardly be understood, but of the water of *Baptisme.*

P. 1039. Touching the doubt, that the fathers had, whether those they spake to (being dead) did heare them, or no (to CONSTANTIVS, *si quis sensus*) he grants CONSTANTIVS had none. So, it seemes Martyrs onely had sense, and none els.

1039. 1040. To that of GORGONIA (yet she was no Martyr, neither) he makes another answer; wherein, he cannot well get out, but by putting to [Greek] NAZIANZEN's word the preposition [Greek], and so making it [Greek]. And then lo, if this may be allowed him, he findes in *Budees Dictionary,* that [Greek] is, not onely to haue sense of a thing; but, to be affected with it. And GORGONIA (he grants) though she knew, yet she was not any wayes *affected with her knowledge.* But, the truth is, the word is but [Greek]: and then, that will not serue his turne. BILLIVS turneth it (no otherwise then the Bishop did) *Si hoc præmij sanctis animabus à* DEO *confertur, ut ista persentiscant, suscipe hanc nostram orationem funeream.*

1040. But, trusting to neither of these, he tells us: that, *Si,* is not *vne note de doute, mais vne note de redoublement de affirmation,* and is sometime taken for, *for*; as in, *If I be* GOD, *where is mine honour?* and in, *Si* DEVS *est animus, &c.* And so, NAZIANZEN must say to CONSTANTIVS, *Heare me, for thou hast sense*; and, to GORGONIA, *Heare me, for thou hast not onely sense, but art affected.* Yet even very now hee confessed, that neither CONSTANTIVS had sense, nor GORGONIA was affected. And so, one of his answeres overthrowes the other.

But, there is no man, but if he reade these places unpartially, [1] *Heare, if there be any sense.* [2] *Heare, if* GOD *grant it*

as a priviledge to soules deceased to haue sense of these things, but he will conceiue that *Si* is no *double affirming*, but is a note of some doubt, in them at least.

Now for NYSSEN's speech concerning THEODORVS, *ubicunque tandem fueris*. He tells us, that NYSSEN was very sure, that he was in Paradise, but not, in which corner of it. That he could not tell, whether he were [1] in the upper region of heaven; or whether [2] in one of the celestiall orbs; or whether he were [3] assisting, as one of GOD's Apparators with the Angels; or whether he were [4] adoring the Deitie with the principalities and powers. So, he knew that there he was; but yet, hee knew not where he was. As if, *ubicunque* did not referre to the place it selfe, but to some part or corner of it. Or, as if NYSSEN should not haue said, *ubicunque tandem, in paradiso, fueris*, if such had beene his meaning. Page 1040. 1041.

After the same sort, doth hee answere the place of *Saint* HIEROME, of *Nepotian*: *Cum quo loqui non possumus*, with *parler avec*, speaking with; and *parler*, a speaking to. That *Saint* HIEROME might speake *to* NEPOTIAN, being dead; but not with him, because NEPOTIAN did not talke to him againe. (And yet hee was neere enough to haue answered, if *he laid his hands over his shoulders and imbraced him*, as it followes there.) But, neither doth *parler avec*, necessarily inferre an answere; no, not with the *Cardinall* himselfe. For, immediately after (forgetting himselfe) of CONSTANTIA to HILARION (that was likewise dead) hee saith that CONSTANTIA did *parler avec luy*, (and not *parler a luy*) and yet HILARION answered her not. Neither did shee any thing more, then the *Cardinall* would haue us doe, *quasi cum presente, ad adjuvandas orationes suas sermocinari*. P. 1041.

And where it is said, NEPOTIANVS *hæc non audit*, that is, NEPOTIAN *heard them not* (not the invasions and barbarous massacres of the Gothes) he tells us, NEPOTIAN *heard them*, though; but, *not with the eares of his head*. Now

Saint HIERONE saith, *He was happie, because he heard them not*: and if he heard them, with his eares or without his eares, howsoever he heard them, he was *not happy*: for, he was *happy in his not hearing*: and the very *hearing* made him not *happie*: And so, the Cardinall falls foule upon Saint HIEROME heere.

P.1042. The Bishop thought, hee had spoken to the purpose, when he aduised, that those points were best resolved, by the Bookes of the Fathers written *dogmatically*, or *didactically*, that is those Bookes of theirs, touching prayer. The Cardinall confesseth, that TERTULLIAN, CYPRIAN, NYSSEN, have made Bookes of Prayer (and of divers other, he might have confessed the like) but saith withall, their Bookes were onely of *Prayer absolute* and *soveraine*, and not of *Prayer relative*, of which hee confesseth they speake nothing: and so in this point the cause is gained. For, if divers of them, writing divers Bookes of *Prayer*, none of them had the grace once to remember *Prayer Relative*, it is a signe they made cold account of it.

And as to that of CHRIST's *Intercession*, the people hearing daily *Per* CHRISTUM DOMINUM *nostrum*, to conclude every Prayer; they needed not to be put in mind of it; as no more should they haue needed, if they had heard their Prayers concluded *per Sanctum* DIONYSIUM, or *per S.* GENOVEFAM, *&c.* And this is the chiefe reason: that the Fathers in their Treatises *dogmaticall* (*au quelles* (saith he) *les Peres escrivent ingenuement ce qu'elles tenent* (and namely, in

P.1043. those, which were purposely and expressely written touching *Prayer* it selfe, and no invocation of Saints so much as once mentioned or pointed at) that the Ancient Fathers, for the 400. yeeres after CHRIST, had nothing so great conceit of it, as the Cardinall would faine haue them seem to have had.

P.1043. Next to the Dogmaticall writings of the Fathers, the *Bishop* wisheth, something might haue been brought for the Invocation of *Saints*, out of their writings *Polemique*. Not,

Pole-

Polemique simply, or generally; but such as wherein this question came properly to be handled: as it did, in ORIGEN against CELSVS, and CYRILL against IVLIAN. Where, CELSVS and IVLIAN did object, that the *Christians* did yeeld like worship, and did in each respect their service, to their *Martyrs*, as the Heathen men did to their *Heröes* or *Semidei*, which ORIGEN, and CYRILL, doe expresly denie.

Heere the *Cardinall* tells us, that their writings *Pacifique*, are rather to be alledged then the writings *Polemique*. To what purpose? seeing that was done by the *Bishop* alreadie. For hee did first alledge, the writings *Pacifiques*, *Dogmatiques*, *Didascaliques*, before hee came to these writings *Polemiques*, *Gymnastiques*, or *Agonistiques*. Those, to bee first; but then, these to be second in their place. P.1042.

It is true, that in their *Polemiques*, concerning some one point, while they follow it eagerly, the Fathers doe forget themselves, concerning some other; and so is *Saint* BASIL'S saying to bee understood. But, never touching that very question which they haue in hand. For, therein alwayes, they hold themselves close to the point, and their *Tenets* are ever most sound and direct.

The like may be said, concerning ATHANASIVS against the *Arrians*: where, ATHANASIVS proves that CHRIST is GOD, because *hee is prayed to*. The *Major* of which argument must bee, *None but* GOD *can be prayed to*. Which the *Cardinall* cannot tell to avoyd, but by *his Prayer relative* and *subalterne*, which neither ATHANASIVS, nor the *Arrians* ever heard of, else ATHANASIVS argument had beene answered streight (that is) None but GOD *can be prayed to*, unlesse it bee by *Prayer Relative* and *Subalterne*; but so might the *Saints* be prayed to, aswell as CHRIST. P.1043.

But, where the *Cardinall* saith, that ORIGEN, and the other Fathers, writing against the Heathen, *Sont quelques fois de dire non ce qu'ils croyent mais le dissimuler & dire ce qui sent a leur cause pour la defendedre des objections de Gentiles*; And so, that *ils leur celassent dissimulassent & dequisassent beaucoup de* P.1044.

choses, ORIGEN and the Fathers are much beholden to him, that makes them dissemble, and disguise many things in *Christian Religion*; as if without dissembling, and disguising many things, they could not haue maintained it.

P.1044. 1045. But (though there were never any such thing indeed) this is well feigned and devised of him, that the Fathers *fuoyent & declinoyent le plus qu'ils pouvoient les occasions de parler des prieres que l'eglise faisoit aux Saints, de peur qu'il n'assemblast aux Gentiles qu'il y'eust quelque superficielle apparence de conformité (bien que faux & æquivocque) entre ce que l'eglise faisoit a l'endroit des Saints & ce que les Payens deferoyent a leurs faux Dieux & qu'il les Payens ne prinssent occasion de la de retorquer contre eux (bien qu'a fausses ensignes) l'usage de l'eglise.* (Did shunne and avoid as much as they could, all occasions to speake of the prayers of the *Church* to the *Saints*, lest the *Gentiles* might thinke that there was some superficiall appearance of conformity (though but false and *æquivoca*,) betwixt that which was practised by the *Church* in this matter, and that which the Heathen did performe to their Idols; and so might take occasion (though upon no just ground) to retort upon them their owne practice.) And this sheweth well, where the *Cardinall* is pinched.

P.1046. Now for CYRILL against IVLIAN, IVLIAN objecting that the *Christians honoroyent de pareille culte les martyrs que les Payens leurs Heröes.* All that the *Cardinall* hath to answere, is that the *pareille culte* was onely in *Sacrifice done to them and nothing else.* Where, it is well knowne, that the Heathen prayed, aswell as sacrificed to HERCVLES, and the other *Heröes* after their manner, in like sort as they did to their higher Gods. And where hee fleeth to THEODORET, to helpe out *Saint* CYRILL; the Reader doth well understand, that there is great difference betweene IVLIANS time, against whome *Saint* CYRILL wrote; and the later times, in which THEODORET wrote his Booke (if it were THEODORET, which wrote the book, for that is not agreed upon by all.)

Objections. P.1047.

WIth the objection out of the *Rom. c.* 10. the *Cardinall* is hard beset: so that hee is faine to say, *que nous croyons selon quelque degree de proportion & analogie aux Saints.* And that those in *Act. c.* 5. *croycient selon quelque sorte in Saint Pierre.* So that rather then he will not pray to *Saints*, hee is content to beleeue in *Saints*; and to defend his prayer *relative*, hee is faine to set up a *faith relative*; and so consequently, a faith in *obliquity* and a *faith transitory*; termes and things never heard of in the *Church* before, for any man relatively to beleeue in *Saint* PETER, or in any of the *Saints*.

And yet further to establish this new *Creede* or *Beliefe*, he is faine to destroy the old received diffrence in CHRISTS *Church*, of *beleeving one*, and *beleeving in one*. So that if one *beleeue* an honest man, he must also *beleeue* in him; or, as the *Cardinall's* words are: A Christian man doth beleeue *aussi bien en l'article de l'eglise come a ceux de la Trinite.* Aswell in the Church (he should say, if he durst) as in the *Trinitie*: otherwise hee speakes unproperly. For, wee beleeve the Articles, we *beleeve* not in the *Articles*. We *beleeue* the *Articles* both of the *Trinitie*, and the *Church* true: but so as we *beleeve* in the *Trinitie* which is the object of some *Articles*, and *beleeve* not in the *Church*, which is the object of some other. *Croyre en quelq' une Croyre a quelqu' une.*

Des Peres. P.1048. 1049.

FOr ORIGEN upon the *Canticles*, and the *Romans*, wee shall not neede to stand much. VVee grant the words, as the *Cardinall* sets them downe; *que cy aussi tous les Saints qui sont decedez de ceste vie ayans encore la charite envers ceux qui sont en ce monde sont dits avoir soin de leurs salut & leurs ayder par leurs prieres & leur intercession envers Dieu*

cela ne sera point mal convenable. And in the other upon the *Romans, Si etiam extra corpus positi vel Sancti qui cum* CHRISTO *sunt, agunt aliquid & laborant pro nobis* (*laborant pro nobis* or *orant pro nobis*) we agree to either.

For, as for the other 2 places of ORIGEN, 1 The one where he saith *Ego sic arbitror*, that is but a faint affirmation neither. 2 The other is taken from an allegory, which kind of Divinity (as the *Cardinall* knowes well) *non est argumentativa*, arguments cannot be drawne from it, although, for the matter, we doubt not of it at all.

P. 1050. We come now to the place in the II. Chapter to the *Coloss.* 2 the *Canon* of the *Councell* of *Laodicea*, 3 and THEODORET upon them both: For these three depend one upon another. 1 The place to the *Colossians* he cannot deny, but that it is truly alleaged, as it is set downe by THEODORET. But then he tels us, that concerning the *Angels*, there S. HIEROM will have them to bee ill Angels, and THEODORET good.

Now here it commeth to our course, to take up the same lamentation over the Cardinall and his fine spirit, in this his citation of HIEROM upon the *Epistles*, that he doth take up over the Bishop (and so might over Pope SIXTUS V. BELLARMINE, and ALAN likewise) for citing S. AMBROSE on the *Epistles*; and tell him we might, with a great processe and long circumstance, that all learned men know, that those *Commentaries* were written by PELAGIUS the Heretike, (and not by S. HIEROME,) and are every where stuffed with *Pelagianisme*. But so will we not doe, but spare the Cardinall. Others haue done it besides him, while they follow the common tract of those, who have usually heretofore alleaged them, and then stand critically scanning, how they may take the least advantage that may be. But then let him also be spare in finding fault with the Bishop, for that if these be cited under S. HIEROMES name by many, those other be cited vnder S. AMBROSE's name by as many, and more.

As to the Cardinals gleanings, they are none of RVTHS gleanings, nor euer gathered in Booz fields. Indeed of those gleanes he hath made a strange piece of worke upon the second to the *Colossians*, as will appeare by these twelue *cest'à dires* following. 1 The *Religion of Angels*, that is, *the Religion of the Iewes*. 2 *Philosophy*, that is, *the discourses of the Doctors of the Iewes*. 3 *Traditions of men*; that is, *the Precepts of the Law*. 4 *The elements of the world*; that is, *the Commandements and Ceremonies of the Law*. 5 *The world*; that is, *the Religion of the Iewes*. 6 *Humilitie of minde*; that is, *the literall sense of the Law*. 7 *Living in the world, in the world*; that is, *vnder the yoke of the Law*. 8 *Ipso usu*, or ἀποχρήσει · that is, *the vse of the Ceremonies prolonged beyond their time*. 9 *Voluntary worship*; that is, *the Law, because we are no longer subiect, now, to the obseruation of the Law*. 10 *Not sparing the body*; that is, *hauing continuall care of the things concerning the body*. 11 τιμῇ, (euer hitherto translated, *honour*;) that is, *Punishment*. 12 *Saturitatem carnis*; that is, *to abuse the freedome of abstinence from Iewish meates, against the austeritie of true Christian mortification*. All which *cest'à dires*, are so uncouth and unheard of, and euen one of them contrary to another, that sure a rufull gleaning he hath made: For, in stead of good Corne, hee hath gleaned nothing but straw, all the while. To rehearse them, is to confute them. P. 1051. 1052. 1053. 1054.

For the *Canon* of the *Councell* hee giueth diuers senses to carry the Reader about; but in the end he resolueth, it must needs be the *worship of Angels, excluding* CHRIST: of which *excluding of* CHRIST, neither the *Councell*, nor THEODORET make any mention, but count the worship of Angels an excluding of CHRIST. P. 1055.

Now for THEODORET, who saith expressly, the *Councell* by that *Canon* doth forbid, *that we should pray unto Angels, under pretense of humility, saying, that we cannot come to* GOD, *but it behoveth us by the Angels, to procure our selues his fauour and good-will*: he is put to a pitifull shift, first, to trifle, that εὐκτήρια are places to pray in with sacrifice, contrary to the nature P. 1056. 1057. 1058.

and use of the word, as all men know. And further to say, that those against whom the Canon was made, made the *Angels* the uttermost obiect of Religion, and contented themselues to adore them, without passing any further. Which he speaketh *gratis*: for THEODORET is plaine, that we should *offer vp our prayers and thankes unto* GOD by CHRIST *himselfe, and not by the Angels*. And so (as the Bishop said before) so he saith againe, that there is the same reason of *Saints*, that there is of the *Angels*; and therefore wee are to offer up our prayers and thankes to GOD by CHRIST himselfe, and *not by the Saints*.

For the Bookes *de martyribus* (which is the eighth Booke *de curat. Græc. affect.*) and the *Religiosa* or *SS. Patrum historia*, whether they be THEODORETS true Works, or no, the Bishop meddled not, and so leaueth him to trie that, with MOVNSIEVR RIVETT, and others that haue dealt in that matter. Alwaies the Bishop thinketh, he hath the better here, in that THEODORET upon the *Epistles* was neuer questioned by any man, but those two which the Cardinall citeth haue long been, and still are by learned men called in doubt, whether hee were the true Author, or no. And that upon good reason; seeing THEODORET is by their great Author, SIXTVS SENENSIS, reckoned up among those that held, the Saints departed, did not enioy the presence of GOD, till after the generall Resurrection. Which if he held that they did not, then would he not hold that they were to be prayed to, they being secluded from GODS presence; and so not hearing, seeing, nor knowing whether prayer were made to them at all, or no. And then *prier pour prier* were to small purpose.

P. 1064. And for *Nyssen in* THEODORVM *martyrem*, seeing we disagree not about that which is alleaged out of him, wee shall not need for this time to controvert that Oration, till something shall happen to be alleaged out of it, wherein we disagree, and that may give occasion to speake further; what time they may perhaps know, what can reasonably

 nably

nably be objected against it. In the meane time it maketh the matter somewhat suspicious, that the Cardinall mistrusteth his owne Author, in that (no word being spoken by the Bishop to impugne him) he, before any occasion given, enters into a needlesse defence of him of his owne accord; which plainely sheweth, all is not well with his *Nyssen*, but that he laboureth of somewhat, somewhere, whereever it is.

This one point is needfull to be observed thorowout all the Cardinals answer, that he hath framed to himselfe five distinctions, 1 Prayer *direct*, and Prayer *oblique*, or *indirect*. 2 Prayer *absolute*, and Prayer *relative*. 3 Prayer *soveraigne*, and Prayer *subalterne*. 4 Prayer *finall*, and Prayer *transitory*. 5 Prayer *sacrificall*, and Prayer *out of*, or *from the sacrifice*. Prayer *direct*, *absolute*, *finall*, *soveraigne*, *sacrificall*, that must not be made to the Saints, but to GOD onely: But as for *Prayer oblique*, *relative*, *transitorie*, *subalterne*, *from* or *out of the Sacrifice*, that (saith he) we may make to the Saints.

For all the world, like the question in Scotland, which was made some 50. yeers since; whether the *Pater noster* might not be said to *Saints*. For, then they in like sort devised the distinction of 1 *Ultimatè & non ultimatè*: 2 *Principaliter, & minùs principaliter*: 3 *Primariè & Secundariè*: 4 *Capiendo strictè & capiendo largè*: And, as for *ultimatè*, *principaliter*, *primariè & capiendo strictè*, they concluded it must goe to GOD: but *non ultimatè*, *minùs principaliter*, *secundariè*, *& capiendo largè*, it might be allowed *Saints*.

Yet it is sure, that in these distinctions, is the whole substance of his answere. And whensoever hee is prest, hee flees straight to his *prayer relative*, and *prayer transitorie*; as if *prier pour prier* were all, the Church of *Rome* did hold; and that they made no prayers to the *Saints*, but onely to pray for them. The *Bishop* well remembers, that *Master Casaubon*, more then once, told him, that reasoning with the *Cardinall* touching the invocation of *Saints*, the *Cardinall* freely confessed to him, that hee had never prayed to *Saint*, in all his life, saue onely, when hee happened to fol-

low the procession; and that then he sung *ora pro nobis* with the Clerkes (indeed) but else not.

Which commeth much to this opinion, hee now seemeth to defend: but, wherein others of the Church of *Rome* will surely giue him over. So that it is to be feared, that the *Cardinall* will be shent for this, and some censure come out against him by the *Sorbone*. For, the world cannot beleeve, that *oblique relative* Prayer is all, that is sought: seeing it is most evident, by their Breviaries, Houres, and Rosaries; that they pray *directly, absolutely*; and *finally* to *Saints*, and make no mention at all of *prier pour prier*; to pray to GOD forgive them; but to the *Saints*, to give it themselues. So that all that he saith, comes to nothing. They say, to the *B. Virgin, Sancta Maria*, not onely *ora pro nobis*; But, *Succurre miseris, juva pusillanimes, refove flebiles, accipe quod offerimus, dona quod rogamus, excusa quod timemus.*

O Regina Poli, mater gratissima proli,
Spernere me noli, me commendo tibi soli.

And not only *O Maria generosa,*
Super omnes speciosa,
Impetra nobis veniam;

But also — *O Maria gratiosa,*
Dulcis, mitis, & formosa,
Applica nobis gratiam.

And likewise *O Maria gloriosa,*
In delicijs deliciosa,
Præpara nobis gloriam.

Reparatrix & Salvatrix
Desperantis animæ,
Irroratrix & largitrix,
Spiritualis gratiæ,
Quod requiro, quod suspiro,
Mea sana vulnera:
Et da menti te poscenti
Gratiarum munera:

Vt sim corde prudens, ore studens
Veritatem dicere;
Malum nolens, Devm *volens*,
Pio semper opere.

Tibi Domina gloriosa commendo hodie & quotidie animam meam; ut me, *in tuam custodiam* commendatum, ab omnibus malis & fraudibus Diaboli *custodias*; atque in hora mortis constanter mihi *assistas*, ac animum ad æterna gaudia *perducas*.

Dona mihi de præteritis emendationem, de præsentibus custodiam, de futuris cautelam.

To St. *George*. *Hic nos solvat à peccatis,*
Vt in cælo cum beatis,
Possimus requiescere.

To St. *Erasmus*. *Sit* Erasmvs *præparatus*
Nostros tergat reatus.

To S. *Christopher*. *Sis memor nostri omni hora*
Et tuere, sine mora,
Corpus, sensum & honorem,
Conserva tu, *qui cæli florem,*
Meruisti hic portare
Inter ulnas, ultra mare;
Nos per tantam dignitatem
Fac *vitare pravitatem;*
Et amare, corde toto,
Devm *verum, laude, voto,*
Præ cunctis mundanis istis
Vt, post mundi hujus tristis
Blandimenta, te præsente,
Perducamur ad cæli regna.

To St. *Godard*. *Opem nobis, Benedicte bone,*
Fer, in nostris angustijs;

Et nos solve, in agone,
Ab æternis supplicijs.

To S^t^. *August.* *Canemur totis viribus,*
Iungamus preces precibus,
Vt, AVGVSTINI *meritis,*
Cœli fruamur gaudijs.

To S^t^. *Ambrose.* *O Præsul beatißime,*
AMBROSI *Doctor inclyte,*
Vita mea rege *cursum*;
Post hanc vitam, trahe *sursum*
Animam, ad gaudia;
Vbi, DEVM *contemplari,*
Iustis pijs sociari,
Merear, in gloriâ.

To S^t^. Brigitt. *Naufragantes, in hoc mare,*
Tuo ductu *salutare*
Duc *ad vitæ bravia.*

To the 11000. Virgins. *O præclara vos puella,*
Nunc implete *meum velle*;
Et dum mortis venerit hora,
Subvenite *sine morâ,*
In tam gravi tempestate
Me precantem defensate,
A Dæmonum instantiâ.

To all Saints. *Omnes quos* DEI *gratia*
Exemit ab hâc patriâ,
Bona donantes *cœlestia*
Nostra laxate crimina.

To S. *Martin.* *Martinus autem prævius*
Fac ut sit, horis omnibus,
Ne, Dæmonum fallaciâ,
Pes noster impactus ruat;

Hic

Hic *arma nobis* cœlica
Instante pugnâ conferat;
Hoc *præliante cominus*,
Hostis fugetur *noxius*;
Hic *nos, per undas seculi*,
Clavo gubernat *prospero*,
Ne forte, nostram, spumea,
Puppim, Charybdis sorbeat;
Hic *nos, triumpho nobili*,
Et laureatos mysticè,
Aptet *tuis conspectibus*
Iunctos supernis civibus.

To S^t. *Nicolaus*. *Ergo pie nos exaudi*
Assistentes tuæ laudi,
Ne subdamur hostis fraudi,
Nobis fer *auxilia*.
Nos, ab omni malo ducas
Via rectâ nos conducas,
Post hanc vitam nos inducas,
Ad æterna gaudia.

To him againe. *O venerande Pontifex*,
Pius nec tardus opifex,
Cunctis, qui corde credulo
Te quærunt *in periculo*,
Aufer *mortis dispendia*,
Confer *vitæ stipendia*,
Quo, post carnis exilia,
Tecum simus in gloriâ.

To Thomas Beckett.

Devs, *pro cujus Ecclesiâ, gloriosus Pontifex* Thomas *gladijs impiorum occubuit: præsta quæsumus, ut omnes, qui* ejus implorant auxilium, *petitionis suæ salutarem consequantur effectum*.

All

All which, and many more, shew plainely that the practice of the *Church* of *Rome*, in this point of invocation of *Saints*, is farre otherwise, then *Cardinall* PERRON would beare the world in hand: And that *prier pour prier*, is not all; but that, *Tu dona cœlum, Tu laxa, Tu sana, Tu solve crimina, Tu duc, conduc, induc, perduc ad gloriam; Tu serva, Tu fer opem, Tu aufer, Tu confer vitam*; are said to them (*totidem verbis:*) more than which cannot be said to GOD himselfe. And againe, *Hic nos solvat a peccatis, Hic nostros tergat reatus, Hic arma conferat, Hic hostem fuget, Hic gubernet, Hic aptet tuo conspectui*; which if they bee not *direct* and *absolute*, it would be asked of them, what is *absolute* or *direct*?

A SPEECH DELIVERED IN THE STARR-CHAMBER AGAINST THE TWO IVDAICALL OPINIONS OF Mr. TRASKE.

BY THE R. HONORABLE AND R. FATHER IN GOD, LANCELOT, late Bishop of *Winchester*, deceased.

LONDON,
Imprinted by *Felix Kyngston* for *R. B.* and *Andrew Hebb.* 1629.

A SPEECH DELIVERED IN THE STARR-CHAMBER AGAINST THE TWO IUDAICALL OPINIONS OF Mr. TRASKE.

BY THE R. HONORABLE AND R. FATHER IN GOD, LANCELOT, late Bishop of Winchester, deceased.

LONDON.
Imprinted by Felix Kyngston for R. B. and Andrew Hebb. 1629.

A Speech delivered in the Starr-chamber *against the two Iudaïcall opinions of M.* TRASKE.

IT is a good worke to make a *Iew* a *Christian*: but to make *Christen men Iewes*, hath ever been holden a foule act, and severely to be punished.

When a great *Apostle*, did but by his example onely, by *shifting company a little*, seem but to induce the *Gentiles* to *Iudaïze*; we know who it was, Gal.2.12.
that thought it his duty, *to withstand to him his face, and to aske* Ver.11.
him Quomodo? how, or why, hee made the *Gentiles* to *Iu-* 14.
daïze?

The reason he gives, is strong: *That, which I haue destroyed, if I build it anew*; that which is buried, If I rake it up againe, *prævaricatorem me constituo*, it is plaine *prævarication*, that, for a Christian so to do. The word is παραβάτην, which was *Iulian's* Sur-name, and doth indeede signifie plaine *Apostasy*.

Now if he were so zealous, for offering it but to a few *Gentiles* lately converted, what ought wee to be, when it is sought upon *Christians*, of so long descent after so many generations?

If to doe this, while the *Synagogue* was scarce laid in her grave: what to doe it, after she is putrified and consumed quite; to rake her up now againe, after so many hundred yeeres?

If for doing it but indirectly, by nothing but his example: what, to him, that professes it, makes a Doctrine of it? Consider these points well.

This partie heere, stands charged with this fault; that of *Christen men*, the *people of* GOD, *His Majesties Subjects*, he seeks to make little better then *Iewes*.

This he doth, in two points: and when it takes him in the head, he may doe it in two, and two, and two more; (we see, a third is newly discovered, not heard of till this day;) and so become a perfect *Marane*: Seeing there is no more reason for that one, then for that other; for these then for the rest.

1. One is, *Christians are bound to abstaine from those meats, which the Iewes were forbidden in Leviticus.*

2. The other, that *They are bound to observe the Iewish Sabbath*. Of either of these briefely: Of the Iewish meates first.

First, if wee be *Christians*, wee cannot but give eare to CHRIST our *Saviour*: who in the 7. of *Marke*, *calls all the people together, and when they were come about him all; He bids them; Hearken unto me every one of you*, and *marke it well*: what? *That there is nothing, that goeth into the mouth, that defileth the man*. And this is our ground: *Sermo* CHRISTI *omnes cibos mundans* (saith GREGORIE THAVMATVRGVS more then 1300. yeeres since.)

Mar. 7. 14.

The *Apostle* giveth the reason of this speech of our *Saviours*. *For, I know* (saith hee) *and I am fully perswaded in* CHRIST, *that of it selfe there is nothing uncleane*. And if not, then it cannot make uncleane: That which is *cleane*, cannot defile any.

Rom. 14. 14.

And indeede should wee graunt, ought were in it selfe uncleane (as TERTVLLIAN well saith) *rediret contumelia in Creatorem*, the blame must light upon GOD that made it such. Such a *god*, *creator immundi*, the *Manichees* had: we have none such: The true GOD is not so; His creatures *cleane, all*.

l. de cibis Iudaicis.

For

For which cause, when after the Floud, GOD licensed the eating of creatures that had life, He doth it in these termes, *Every thing that liveth, shall be meate for you*; *Every thing.* And he addes (to explaine it) *Even as the greene Herb, haue I given you them*: *Every thing now*, as before every green Herb. Suppose, every *wholsome Herb* there: so heere, every *wholsome meat.* For, *Herbs* there are as well as *meats*, noysome, and venimous. Gen. 9. 3.

Thus stoode it then, at the first: This, the *Law of Nations.* This, all the *Religion* of meats, under MELCHISEDEK'S *Priesthood*.

But after this, under AARON'S (when a *partition-wall* was set up) some were forbidden.

True: but I aske first, To whom? Not to the posteritie of IAPHET, or CHAM; nor to the posteritie of SEM, but of one Sonne of five. To no other Nation of the earth, but to the people of the *Iewes*, that were *circumcised*. 1.

Beginne there then: be *circumcised*, or this belongs not to you. To that people, it was given: to others, not.

And it is the common *Tenet* of all Divines, Fathers, and Schoolemen, that the *Leviticall* Law standing, all the rest did eate: and none did sinne in so eating, no other people did sinne in eating those meates, but the *Iewes* onely. It concerned not others (the booke of *Leviticus*;) touched them not; they were not to take notice of it: They kept on still, the Law of the *IX. of Genesis.*

To the *Iewes* then. But, was it to last for ever (this) with them? to haue no end? Aske the *Iewes*: And I will haue none but the *Iewes* themselves, answere this question. 2.

They haue an authenticall exposition or Commentarie on the *Psalmes*, (They call it *Midrash Tillim*) compiled out of, and approved by all their *Rabbins*. In the 146. *Psalme*, upon that verse, DOMINVS *solvit compeditos*, the LORD looseth the *bound*; They aske: How is *Israel bound?* How will GOD *loose* them, or when? Their answere is: *Bound* they be (the *Iewes*) from divers kindes of meates, of beasts, fowle, and fish. And when or how shall they be *loosed?* By the *Messias* (say they) when he comes. For, he shall loose them: מדרש תלים: Ver. 8.

them from this bond, and restore them to the free vse of all. So, at His comming, they hope to be free. And if we beleeve, He is come, wee are to hold our selves free: (even holding that, they hold.) And he, that thinkes CHRIST is come, and yet holds himselfe bound to them; in so holding, is not onely a *Iew*, but worse then any *Iew*: worse to CHRIST, then they to their *Meßias*.

3 Thirdly, I say, seeing they were not *prohibita quia mala*; (for, *evill* they were not) this was no *morall Law*. Beeing *mala, quia prohibita*, it must needs be a *ceremoniall*, to indure
ἀπὸ τοῦ μένειν εἰς καιρόν. i. à duratione ad tempus. but a time as the * name gives. That is, to indure no longer, then the prohibition did. And that, no longer, then the *Law of ordinances* whereof it is a part.

χειρόγραφον ἐν δόγμασιν. Now of that Law, CHRIST was the end. *The handwriting of ordinances*, that, *sustulit de medio* (saith the *Apostle*)
Col.2.14.15. *He tooke that away, cancelled it, nailed it to his crosse.* Sure, if he tooke any thing away; that, he tooke away; or else, we be *Iewes* still, not in this point onely, but in all other, as well
Col.2.20. as this. But *wee are dead to it*, and *it to us*, as Saint PAVL there saith.

Will ye see this plainely? will ye heare it from heaven?
Act.10.11.12. Saint PETER (as it should seeme) *at the comming downe of the great Vessell like a sheet with all manner of beasts, unclean as well as cleane, in it*: stood perswaded, the *Leviticall Law* of abstaining, had held still: But, *the voyce from Heaven*, enformed him otherwise. Bade him, *Rise, kill, eate*: *Not fearing*
Verse13. (*saith* AVSTIN) *any Iewish observances.* And, when he al-
Ver. 14. ledged *the difference of cleane and uncleane*, which *he had ever*
Ver. 15. *kept*; he was answered, that difference was gone; GOD *had cleansed all in the sheet.* Now, *what* GOD *had cleansed, he*
Ver. 16. *nor any from thenceforth, to hold common or uncleane*: *And this was done thrise.* That word from Heaven, was *litis decisorium*, made an end of this matter.

Act.15.10. Ensuing this voice, we see, that (in the 15. *Chapter* of the *Acts*, in the first *Councell* held by the *Apostles* themselves) S. PETER calls it, to *tempt* GOD and *to over-lode men*, to require it now. *Saint* IAMES calls it, *to disquiet* and *trouble them with more then needs.* They all call it (in their Epistle

pistle *Synodicall)* ἀναπλέκειν (that is) *a ravelling out of that, had been well knit before,* to enjoyne any such thing. Ver. 19. Ver. 24.

To the HOLY GHOST *and to them, it seemed good,* to restraine no kinde of creatures, *So it were not offered to Idols nor strangled.* And if so, then any, (though cleane:) if not so, then none; no kind at all. (And yet, this was but for the time neither, nor but for honour of the funeralls.) Ver.28. 29.

Upon this, we have Saint PAVL, full for it. *Whatsoever is sold in the Shambles, that eate ye.* And, to whom this? To the *Corinthians.* And at *Corinth,* all sorts of meat were there sold (it is well knowne;) The *Iewes* were not *Clerkes of the Market* there. 1. Cor. 10.25.

Againe, to TIMOTHIE for *Ephesus. Every Creature of* GOD *is good, & nothing* ἀπόβλητον, *to be cast away, to be refused, being received with thankesgiving. Every creature.* 1. Tim. 4.4.

Againe to TITVS, for *Candie, To the cleane, all are cleane:* What would we more? *All, every,* and *whatsoever,* who can devise termes more generall? Tit. 1. 15.

On the other side, he is direct; he would have none to make *a matter of Religion,* of meats and drinkes.

The Kingdome of GOD, *is neither meat nor drinke.* Rom. 14. 17.

Meat makes us not accepted to GOD, *no meat.* 1. Cor. 8.8.

If we eat this meat, we are not the lesse in his favour:

If we eat not that, we are not the more.

TERTVLLIAN saith well: *Qui per escas colit* DEVM, *prope est, ut ventrem pro* DEO *habeat:* If we make a Religion of meates, we are not farre from making our *bellie* our *god.* l.de cibis.

But what if any should (for all this) thinke thus? (as sure some there were, even then, that seemed so to thinke:) Doth the *Apostle* give any way? Doth hee not upbraid them, *that being with* CHRIST, *dead to these Ordinances, they should fall to dogmatizing thus, Taste not, Touch not: Taste not,* such a meat; *Touch not,* such a dead thing, it will make you uncleane. For, these must follow one another: they be in the same place, of the same Chapter, so interlaced, there is no severing them. By holding the Chapter of *Iewish* meats, we must fall further into these phrensies, and Col. 2.20. 21. Levit. 11.

goe

Ver.26. goe from *Fast not*, to *Touch* not. And if we touch a *dead Hare,*
31. *Mouse*, or *Mole*, or an *Oyster-shell, then are wee uncleane, and*
Ver.33. *must wash our clothes*, and *so remaine uncleane till the Sun-set*. If a trap chance to kill a *mouse*, it is uncleane; it must be broken all to pieces.

Ver.18. And as we may not eate *Swan* or *Heron*, &c. or any *Shell-*
19. *fish*; so we must eate *Grashoppers* and *Beetles* and *Dorrs* in stead
Ver.22. of them.

These must goe together: these, and twenty fooleries more. There is no end of *error*.

But for us in these latter times, the *Apostle* saith plainely,
1.Tim.4.3. *There shall come some such, as shall teach to abstaine from meates as unlawfull, which* GOD *hath created to bee received with thankesgiving, by them that beleeve and know the truth*: and then addes for his reason; *for, every creature is good*, and *none to be refused*.

But those that thus shall teach, he brandeth with 5. evill
Ancheno. markes. [1] That they shall bee *Apostates*, or *depart from the*
1.Tim.4.1. *faith*. [2] That, *ledde by spirits of error*. [3] That (the *Devil's Doctors* they be) preach *the doctrine of devils*. [4] That, *lying hypo-*
Ver.2. *crites* they be, *teach lyes in hypocrisie*. [5] That, (what part soever else they haue not) they *have their consciences seared with an hot iron*. Such as were the *Marcionites* and *Manichees* of old; and such as now this party heere, to make up the number.

And thus, the *Scripture* leaves this matter.

Now, if you desire to know, what the *Churche's Tenet* hath beene, concerning this point.

In the midst of the *persecution*, there is a booke in *Tertullian*, the title of it is, *De cibis Iudaicis* (which I beleeve, this man never saw:) It is directly to this point. And it is not long, for it was but an *Epistle*. It will serve to satisfie any man that will but reade it, that this man speakes, he knowes not what; that the whole *Primitive Church* was wrong, if he be in the right.

For the after-times of the *Church*, I will trouble you but with one example, one authority, & one censure against him.

The

The example is famous in the Ecclesiasticall Story, *Sozom. l. 1. c. 11.* Of SPIRIDON, a worthy Bishop (as was any in the first Great *Councell* of *Nice*) a man, indued with the Spirit of *prophesie*, and with the gift of working miracles. There came to him a stranger, weary, and faint; and it was *Lent*. He at the present provided of no other meat, but of some *Porke* in a poudring tubb; that, hee caused to be boyled, and sett on the table; fell to, himselfe first and willed him to do the like. And when he strained a little, and said, He was a *Christian*; *So much the rather* (saith the Bishop) *because you are so, are you not to refuse it: for* (saith hee, and gave it for his reason) *To the cleane, all things are cleane.* So, with him, Porke was *inter munda*. Tit. 1. 15.

The authoritie shal be *Saint* AVGVSTINE's against FAVSTVS the *Manichee* (taynted with this very phrensie) *l. 32. c. 13.* (a full testimony for the *Churche's* practice, then:) *Quis jam hoc Christianus observat, ut Leporem non edat?* what Christen man is there now, that observes this, that he will not eate of an Hare? And he goes further (which shewes plainely, the restraint of the XV. of the *Acts*, was but for a time) yea, though the Hare be *manu à cervice percussus, & nullo cruento vulnere occisus*, killed with a *blow on the necke*, and no *blood* of it let out. But if any should bee so simple, *à cæteris irridetur* (saith he further) all Christians else would scorne him; and adds for his reason, *Ita omnium animos in hac re, tenuit sententia veritatis*, [*Nihil quod per os intrat co-inquinat hominem*] *nullam cibi naturam, quam societas admisit humana, condemnans.* So hath the sentence of the *Truth* (that is CHRIST) possessed all mens mindes for this matter: (what sentence is that?) *Nothing that goeth in at the mouth, defileth the man*: which sentence condemneth no kind of meat, that the Society of mankinde hath admitted of.

The censure is of the Councell of *Gangra* (within two or three yeeres, as ancient as the first Councell of *Nice*; HOSIVS was present at both) holden against EVSTATHIVS, of this mans minde (as it seemeth:) It is the II. *Canon*. And in the great Authentique booke of the *Church*,

readd in the IV. Generall Councell of *Chalcedon*, the 61.) *If any man shall condemne any Christian for eating any flesh* (except, as the *Apostles* had before except) *as having no hope to please* GOD *for his so eating*, what then? *Anathema sit*, Be he *accursed*; that shall so condemne any.

And so, with that censure, I leave this first opinion.

The other, that *Christen men are bound to the Iewe's Sabboth*. I had thought, he had held both to that, and to the *Sunday* too: and if that be his opinion, then is hee a flatt *Ebionite* (one of the first heresies that ever was condemned) that made a piece of *Linsey-wolsey* of *Christian Religion*, as appeareth by *Euseb. l. 3. c. 27.*

But, if to no other, but that of the *Saturday*; then is hee *verè baptizatus* IVDÆVS, a very christened Iew, a *Maran*, the worst sort of *Iewes* that is.

The *Apostle (inter alia)* reckoning up divers others, concludes with the *Sabbath*; and immediatly upon it adds,

Col.2.16. 17. *Which all are but shadowes of thinges to come (Sabboth* and all;) *But the body is* CHRIST. The *body* had, the *shadow* to vanish: that *which was to come*, when it is come, to what end any figure of it? it ceaseth too. That, to hold the *shadow of the Sabboth*, is to continue, is to hold, CHRIST *the bodie*, is not yet come.

It hath ever been the *Churche's* Doctrine, that CHRIST made an end of all *Sabboths*, by his *Sabboth* in the grave. That *Sabboth*, was the last of them. And, that the *Lord's Day* presently came in place of it: *Dominicus Dies*, CHRISTI *resurrectione declaratus est Christianis, & ex illo cœpit habere festivitatem suam* (saith AVSTINE).

Epist.119.c.13. The LORD's *Day* was, by the resurrection of CHRIST, declared to be the *Christian's Day*, and from that very time (of CHRIST's *resurrection*) it began to bee celebrated, as *the Christen mans Festivall*.

For the *Sabboth* had reference to the old *Creation*: But in

2.Cor.5.7. CHRIST, *we are a new creature*; a new creation by him, and

and so to have a new *Sabboth:* and *vetera transierunt*, No reference to the old, &c.

By whom, Hee made the worlds (saith the *Apostle*), of CHRIST:) So, two worlds there were. The first, that ended at CHRIST's *passion* (saith ATHANASIVS;) and therefore then, the Sunne, without any eclipse, went out of it selfe. The second, which began with CHRIST's *resurrection*: and that day, *initium novæ creaturæ*, the beginning (and so, the *Feast*) of them that are *in* CHRIST, a *new creature*. Heb. 1. 2.

It is deduced plainely.

The *Gospells* keep one word all foure: tell us, CHRIST rose μιᾷ σαββάτων, *Vnâ Sabbatorum*: (that is, after the *Hebrue* phrase) the first day of the weeke.

The *Apostles*, they kept their meetings on that day: and *Saint* LVKE keepes the very same word exactly, μιᾷ σαββάτων, (to exclude all error.) On that day they were συνηγμένοι (that is) held their *Synaxes*, their solemne *Assemblies*: to preach, to pray, to breake bread, or celebrate the LORD's Supper, δεῖπνον κυριακὸν ἐν ἡμέρᾳ κυριακῇ, the LORD's Supper, on the LORD's Day: for, these two only ([1] the *Day*, and [2] the *Supper*) have the Epithet of κυριακὸν, *Dominicum*, in the Scriptures; to shew, *Dominicum* is alike to be taken in both. Act. 20 7. 1. Cor. 11. 20. Apoc. 1. 10.

This, for the *practice* then.

If you will have it in *precept*: The *Apostle* gives it (and in the same word still) that against μιᾷ σαββάτων, the day of their Assembly, *Every one should lay apart, what* GOD *should move him to offer to the collection for the Saints, and then offer it*: which was so ever in use. That, the day of oblations. So have you it, in practice and in precept, both. Even till SOCRATES's time; who keepes the same word still. *l. 5. c. 22.* 1. Cor. 16. 2.

This day, this μιᾷ σαββάτων, came to have the name of *Dies Dominicus* in the *Apostle's* times, and is so expressly called then, by *Saint* IOHN in the *Revelation* 1. *v.* 10.

And that name, from that day to this, it hath holden still; which continuance of it, from the *Apostle's* Age, may be deduced downe, from *Father* to *Father*, even to the first Councell of *Nice*: and lower (I trust) wee need not follow it. No doubt is made of it since then, by any that

hath read any thing.

I should hold you too long, to cite them in particular. I avow it on my creditt, there is not any Ecclesiasticall Writer, in whom it is not to bee found.

[a] IGNATIVS (whome I would not name, but that I finde his words in [b] NAZIANZEN:) [c] IVSTIN *Martyr*, [d] DIONYSIVS Bishop of *Corinth*, in *Eusebius l.* 4. [e] IRENÆVS, [f] CLEMENS ALEXANDRINVS, [g] TERTVLLIAN, [h] ORIGEN [i] CYPRIAN, every one.

[a] *ad Magnesianos.*
[b] *Hom. epitaph. in patrem.*
[c] *Apol.* 2.
[d] *Euseb. l.* 4. *c.* 23.
[e] *Iustin.* 1. 115.
[f] *Strom.* 7.
[g] *de idol. & coro. mil.*
[h] *con. celsum.* 8.
[i] *Epist.* 33.

And that we may put it past all question, IVSTIN *Martyr*, who lived the very next Age to the *Apostles*; and TERTVLLIAN, who lived the next Age to him, both say directly, The solemne Assemblies of the *Christians*, were that day ever, on *Sunday*, τῇ τοῦ Ἡλίου ἡμέρᾳ, saith IVSTIN: *Die Solis*, saith TERTVLLIAN, and leaves the Iewes to their *Saturne*: (either, in their *Apologie* for the Christians, offered by them to the *Emperour*.) IVSTIN made two; in his *Second*. TERTVLLIAN, but one; the XVI. *Chapter* of his. That, of the true Day, there can be no manner of doubt.

A thing so notorious, so well knowne euen to the *heathen* themselves, as it was (in the *Acts* of the *Martyrs*) ever an usuall question of theirs (even of course) in their examining, What? *Dominicum servâsti?* Hold you the Sunday? and their answer knowne; they all averr it, *Christianus sum, intermittere non possum*; I am a Christian, I cannot intermitt it: Not, the LORD's *Day* in any wise. These are examples enough. I will add but an Authoritie, and a Censure, and so end.

The authoritie I will referre you to, is of the Great ATHANASIVS. Great, for his Learning, for his vertue, for his labour, and for his sufferings; but aboue all, Great for his *Creed*.

TERTVLLIAN had written, as a Booke *de cibis Iudaicis* (which we haue;) So another, *de Sabbato Iudaïco*, which we have lost. But it is supplied by ATHANASIVS his booke *De Sabbato & circumcisione* (for so he puts them, and so they must goe together, *Circumcision* and the *Sabbath*:) In which, he is so cleere and so full for the abolishing

of

of the *Iewe's day*, and the succeeding of the *Lord's Day*, in place of it, as no man can wish more. And the treatise is no long one neither.

Now, as in the other of meats, so in this, will I end with the Censure. It is of the Councell of *Laodicæa* (more ancient then the first of *Nice*, and of so speciall accompt, as we find it cited by Saint BASIL: nay, as we finde *foure* of the *Canons*, made in this Councell, taken out of it, and transferred, and made *foure* of the *Canons* of the Great Councell of *Nice*. Such was the authoritie it was had in.) It is the XXIX. *Canon*, and of the authenticall great booke, acknowledged in that of *Chalcedon* the 133. This, it is: That *Christen men may not judaïze, or grow Iewes; that is, not make the Sabbath or Saturday, their day of rest: but that they are to worke on that day* (this, comes home) *giving their honour of celebration to the* LORD'S *Day. And, if any in this point, bee found to Iudaïze, Let them bee* Anathema DEO & CHRISTO, *to* GOD *and* CHRIST *both.*

So, to his two opinions, heere are two *Anathema's*, by two ancient Councells, above all exception. And no other censure shall need.

FINIS.

of the *Iewes day*, and the succeeding of the *Lord's Day*, in place of it, as no man can with more. And the treatise is no long one neither.

Now, as in the other of meats, so in this, will I end with the Censure. This of the Councell of *Laodicea* (more ancient then the first of *Nice*, and of so speciall accompt, as we find it cited by Saint BASIL: nay, as we finde *some* of the *Canons*, made in this Councell, taken out of it, and transferred, and made *some* of the *Canons* of the Great Councell of *Nice*. Such was the authoritie it was had in.) It is the XXIX. *Canon*, and of the authenticall great booke, acknowledged in that of *Chalcedon* the 133. This, it is: *That Christian men may not judaize, or grow Iewish; that is, not make the Sabbath or Saturday, their day of rest: but that they are to worke on that day* (this comes home) *giving their honour of celebration to the* LORD'S *Day. And, if any in this point, bee found to Iudaize, Let them bee* Anathema DEO & CHRISTO, *to* GOD *and* CHRIST *both*.

So, to his two opinions, here are two, *Saint Iames* his, two ancient Councells, above all exception. And no other censure shall need.

FINIS.

(K 3)

A SPEECH DELIVERED IN THE STARR-CHAMBER, CONCERNING VOWES, IN THE COVNTESSE OF Shrewsburies Case.

BY THE R. HONORABLE AND R. FATHER IN GOD, LANCELOT, late Bishop of *Winchester*, deceased.

LONDON,
Imprinted by *Felix Kyngston* for *R. B.* and *Andrew Hebb*. 1629.

A SPEECH DELIVERED IN THE STAR-CHAMBER, CONCERNING VOWES, IN THE COUNTESSE OF Shrewsburies Case.

BY THE R. HONORABLE AND R. FATHER IN GOD, LANCELOT, late Bishop of Winchester, deceased.

LONDON,
Imprinted by Felix Kyngston for R. B. and Andrew Hebb. 1629.

A Speech delivered in the Starr-chamber, *concerning Vowes, in the Countesse of* Shrewsburies *Case*.

His *Right Honorable*, and *Noble Countesse* standeth convict, of an act of *Disobedience*; which by divers circumstances, is growne to a *contempt*. This her contempt receiveth a great aggravation, by a relapse: for, having fallen into the like heeretofore (and even concerning the same Party:) and being convented then for it (though, not in the right place; so mildly was she dealt with:) and then shewed the censure due to her fault (even no other, then is now set on her,) and yet graciously spared then: upon mature consideration, she came to see her owne errour, and did both acknowledge it, and promise, for ever after to hold herselfe bound to answer in like case: and both these, under her hand (as, by an Act of Councell, appeareth.)

Thus then to recidivate, and to goe against her owne act and promise, upon favour then received: To dash now this second time, against this *petra scandali*, this rocke of offense, it must needs make it more grievous.

But as if all that hath beene said, were not enough, my *Ladie* doth yet further aggravate her offense, then all this, (which I was right sorry to heare:) That shee refuseth to answere, or to be examined, because (forsooth) there is a *vow* upon her: —*hoc praetexit nomine culpam*.

Thus to doe, is to draw over her contempt as a veile, so religious a thing as a *vow* is: To make *Sacramentum pietatis, vinculum iniquitatis* (as *Saint* AVSTIN saith) A sacred act of pietie, to become a bond to iniquitie.

Of which, it may well be asked, that which the *Prophet*
Esa.7.13. doth, *Is it a small thing to grieve men, that she will grieve* GOD *also?* Men, with contempt of authoritie; GOD, with abuse of his holy *vowes?* This last pertaines to us: To take off this maske, and to let her see (if it please GOD to open her eyes;) or else, to let others see, and to satisfie them, that this of all others, is the worst.

That she can pretend no such *vow*, for shee can make no such: the making of any such *vow*, cannot be avowed.

And, if she will make it for all that, that it is utterly void: as, not onely *vaine*, and so not to be regarded; but further, even *a sinne*, to make any such *vow*. A sinne, to make it. For, no religion at all, neither of this Realme, nor of *Rome* it selfe, will warrant it, none but disavow it; and a greater sinne, to keepe it; and so to bee repented of, as highly offending GOD.

1 *Vowes* are lawfull to be made, if they bee made lawfully. A *vow*, is that to GOD, that a promise is to *man*; Even, *A deliberate promise to* GOD (so wee define it.) For, GOD is (in our law) a person capable, of a *promise* and of any device or conveighance else.

He that promises (if it be but, to *man*) bindes himselfe, makes himselfe debtor of his promise, to him he promises: If it be to GOD, much more.

And if to *man*, he breake his truth, so by promise plight, it is *perfidia*: but if to GOD, it is so too, in a farre higher degree.

2 *Vowes* then, are to bee *made*, and are to be *kept*; if they be made aright. But, how (say you) shall wee know whether they be right made? If they bee made of a right matter: Looke then to *materia voti*. For, the *vow* is, as the *matter* is, ever. Every *beast* is not meet for *Sacrifice*; nor every thing, *matter* meet for a *vow*.

IACOB, that made the first, made it *to pay tithes*: (not ABRAHAM'S tithes, tithes by due; hee was bound to them; but) a *votive tithe*. For so are *tithes* by *vow*. *Gen.28.22.*

DAVID *vowed a vow to the* GOD *of* IACOB, that he would *build him a Church*. Paying of *tithes*, building of *Churches*, are a good matter, both: And so these *vowes* good. *Psal.132.2.*

But, there was a wealthy widow (MICA'S mother) she *vowed* 1100. *pieces of silver, to make a molten image*: The matter of her vowe, was *idolatrie*. *Iud.17.3.*

There were 40. *of the Iewes, that vowed, never to eat or drinke, till they had killed Saint* PAVL: The matter of their vow, was *murder*. *Act.23.12.*

ABSALOM, he made a vowe, and he *must goe to Hebron to pay it*; under color whereof he went about to dispossesse *King* DAVID of his Crowne: The matter of this vow, was *high treason*. *2.Sam.15.7.*

These, they called *vowes*. These vowes, the matter of them was naught: and so, damned *vowes*; and so, no vowes *vovenda*, but *devovenda* rather. For, such *vowes* there are, he is cursed that makes them: there are *vowes*, that are *abomination to* GOD.

The reason whereof, is: If we promise man ought, it must be of something *that pleaseth him*, that he will accept. To promise one, a thing that will displease him, a displeasure or a shrewd turne; that is, not to promise, but to *threaten* him. So is it with GOD: if wee promise him ought (as when we *vowe*, we promise) it must be, *de re gratâ*, of something welcome to him.

And so now wee have the full definition of a vow; that it is *A deliberate promise to* GOD *made of something acceptable to him*: else it is a *threat* and no *vow*.

Nothing is acceptable to Him, but that which is good: If we pay Him ought (wee call it *paying our vow*) we must pay him, in his owne money: Else will GOD reject it, and say, *Vota vestra non respiciam* (as in *Amos* 5.) not once looke at them. Then can no unlawfull thing be matter of a *vow*: If that be lawfull that is required, the *vow* against it, cannot be lawfull; and so, no *vow*.

Math. 22. 21. So that howsoever my *Ladie* saith, *shee gives to* CÆSAR *that which is* CÆSAR'S: I know not that. But, she giveth to GOD, that which is *not* GODS, if shee gave him this for a *vow*.

Let us see then, what is the matter of my *Ladie's vow*. This: that *she will not be examined*; *shee will answere no interrogatories*.

Thus doth my *Lady* speake to GOD: O LORD, *I promise thee, that being never so lawfully examined, I will not answer.* Doth my *Lady* thinke this acceptable to GOD? It is not, verily. This is no *materia votiva*: and so, this no *vow*.

For, is this a good and just promise? Then may any make the like: Nay all, if they will. Now, if all should make the like, not to answere any; then were Iustice quite overthrowne, and could not proceed. The overthrow of justice can be no matter of vow.

Iustice proceeds upon examining. Nay without examining, it cannot proceed. Enquirie must go before it; Else is it not justice. Take away this then; Let every offendor become such a votary, as my *Lady*; No man examined; all will be at a stand: This Court, all Courts, may be shut up.

To this tendeth my *Ladie's* vow; that, no examination, and so no justice. This, is not *res* DEO *grata*: So this, no vow; no promise: rather threatens GOD with the subversion of justice.

All lawes lay a punishment for delaying, for *retardati processus*: But, for *annullatio processus*, the finall disappointing the whole proceedings, yet much more.

This (I say) cannot bee *Res* DEO *grata*; which I shew plainely. GOD himselfe, sitting in judgement, did practise this; did *examine*, did *minister Interrogatories*. He needed it not: He knew every thing perfectly, not onely when, but before it was done. Yet did He *interrogate*, albeit He needed not. And no reason to be rendered of it; but onely, in so proceeding himselfe in his, to teach us how to proceed, in ours. In ADAM'S offenses, his Interrogatories were, *Gen. 3. 9, 11.* *Vbi es?* and then, *Quis indicavit tibi?* The very same are

pro-

propounded to my *Ladie*: *Madame, where is this supposed child? Madame, who told you*, such a child there is? that the *Ladie* ARBELLA had a child? If my *Lady* will not answere these (GOD's owne questions and none other, not a syllable added;) what is this, but with her *vow* to stop GOD's mouth sitting in judgement? for shee will answer neither.

In the case of the *five Cities*, GOD saith, *Descendam & videbo utrum ita*: I will *goe downe* and *see*, whether it be so, as is reported. What needed Hee? He could haue seene well enough, and sit still and never stirred. No reason of this neither, but to guide us, how to deale in matters before us: To *descend* into them, to *see* the bottome of them, of any dangerous report. No way for us to *see*, but by *examining* and *interrogating*. So that my *Lady* refusing this, what is it, but with her *vow*, to put out Iustice's eyes: which cannot please GOD; and no more can her *vow*, whereof this is the matter. Gen. 18. 21.

I will goe from GOD's practice, to his expresse Commandement in his *Law*. Which is plaine *Deut.* XIII. upon an offense, saith GOD; *Interrogabis solicitè*, the word is דרשת, that is, *Thou shalt interrogate, well and thoroughly interrogate*; So is the word most properly היטב. And againe, in the XVII. *Inquires diligenter, Thou shalt make diligent inquirie.* Deut. 13. 14. Deut. 17. 4.

Now by the same commandement, that GOD wills the Iudge, *Thou shalt aske*: He wills my *Ladie*, Madame, you shall answere. If the Iudge be bound to doe the one, by GOD's expresse charge; my *Lady* is bound to doe the other. *Tenetur respondere*: and so not to vow the not-doing of that which GOD expresly would haue done.

Yea, upon any offense, there is power given to the Iudge indefinitely to adjure any party (that knoweth ought concerning the matter) to come forth and beare witnesse in it; and if any heare that adjuration, and hath seene or knowne of it, if that partie utter it not, *portabit iniquitatem suam*: and so is my *Lady* like to beare her sinne, if she answere not. Not her *vow*, but her sinne in

making this vow. I know not: the bearing her censure may trouble her more: but in the end, when the sinne comes to be borne, it will prove sure the heavier and the harder so to be borne, sure the more insupportable. No bond against this bond (I am sure:) this, the bond of all justice.

So that, what doth my *Lady* with her vow? *The iudgements in earth, are* GODS (as IOSAPHAT said well.) 2.Chron.19.6.
Iustice and equitie uphold all things, as is well said in IOB XXXVI. The Law is GOD's *Law*. She makes a faire *vowing*, if she vow downe all these. If with her vow, she destroy the *iudgement*, which is GODS. If, with her vow, she shake these two *pillers*, which beare up all. If with her vow, she runne full against GODS *Law*. Thus saith the Law, *Thou shalt aske*. This saith my *Ladie*, *Aske not*; if you doe, I will not answer. This is, to condemne the Law of GOD it selfe. And can this vow, or can the matter of it please GOD?

Iob 36.17.

I will goe from matter of justice, to matter of estate: And this I say; that if a man, when he suspects his neighbour, that he hath put his hand to his goods; if a man when he suspects his wife, (onely out of the spirit of jealousie falleth upon him;) if, in either of these cases, they shall bring the partie to examination: If in these, one is to answere, if at all any to answer, much more, when the safetie of the *Blood-Royall*, when the quiet of thousands depends on it; then, no *Vow*, no excuse to serve.

I will give you but two examples. [1] One before: [2] The other under the Law.

1 Before, it pleased IOSEPH (it but pleased him; there was no true cause, but it pleased him) to suspect his brethren for Spies: he questions them, makes them answer: they deny it. He puts them to it *sub attestatione juramenti*. This, is further then my *Lady* was required: yet, they made no *vow* not to answer. And this was by the *Law of Nature*.

Gen.42.9.

2 Under the Law of GOD: King AHAB thought, he had cause to know what was become of ELIAS:

OBA-

OBADIAH that was his *Lord's Steward* and one that feared GOD) he tels ELIAS himselfe: *There was no countrie in the Kingdome, to which the King had not sent, to know whether he were not there, and kept close by them: And he made them answer, and when they were examined*, and denied it (and there were among them, those 7000. *that never bowed knee to* BAAL) *he put them to it upon their oathes*. And they had not the knowledge to make a *vow* against it (as my *Lady* hath) and to discharge themselues by that. 1.King.18.10. 1.King.19.18.

GOD did it himselfe, onely to teach Iudges to doe it. His practice is plaine: His law is plaine, both for matter of *Law*, and for matter of *State*, that this *vow*, hath not the *matter* of a *vow*; and so, is a vow without matter; and so none at all.

Then was it asked, who shall *dispense* with my *Ladie* for her vow? No body shall need. It needs no *dispensation*: It cannot bind: It is no vow. It hath not the *matter* of a *vow*. He that takes away that *matter*, takes away the *bond*; for he takes away the being: and that which *is not*, cannot *bind*; It subsists not: for, nothing *subsists* without a *matter*, *Non ens nihil operatur*.

Againe, the nature of a *promise* (and so of a *vow*) is, *if he, to whom it is made, will accept it, then it bindes*: if hee will not, then it is not obligatorie, then bindes it not. But it hath beene shewed, GOD will not, cannot ever accept of this: It is against his practice, against his law flatt. So, it *bindes* not: so, needs no *dispensation*. *Non debet voveri Deo, quod displicet Deo. Quod sibi persolvi non vult voveri non vult.*

But if I might advise, let my *Ladie* rather seeke how to bee assoyled of her *sinne*, in making this *vow*, the matter whereof is so plainely repugnant to all these. It needes no *dispensing*, as a *vow*: it needes *repenting*, as a *sinne*.

I will hope, she made it not, with that due deliberation and other things requisite to a vow making. But I will add this; that, for my *Ladie* to persever in it, that this can please GOD, for any to *vow*, (Never to be *examined*, never to *answer*) wittingly for my *Ladie* to attribute to GOD this mind, to think Him to bee such a one, as such a

vow can please him (let her looke to it) for it will amount to little lesse then *blasphemie*. For, it is as much as to *avow, that* GOD *loves not Iustice*; would have it defeated, at our pleasure; would have none done.

I will yet farther say this: that as it was *sinne* to my *Ladie,* to *make this vow*; so will it be a farre greater, and more grievous sinne, to *keepe it*. Let not my *Lady* add sinne to sinne, *binde one sinne to another*. It is enough for her, that she hath offended in *making* it; that, is the one halfe: If shee goe forward, and persist in the *keeping* it, it will be double that: better, leave at halfe.

What is then to be done? To *repent* of that is past. To goe no further, and to keepe it no longer. It is *Saint* AVSTINE's Maxim: *Injusta vincula rumpit justitia.* Her *bond* is unjust, let *justice* breake it in sunder, and spare not.

These are our grounds, in *Divinitie,* gathered by ISIDORE; This, the *Churche's* rule: *In malo promissio, rescinde fidem.* Albeit *Saint* AVSTIN saith well: *Si ad peccatum faciendum adhibetur fides, mirum si fides appellanda est.* It were strange, any should call that *faith*, that is abused to commit any sinne, as this of my *Ladie's* is. *In turpi voto muta decretum:* that comes to this matter cleerly. *Quod incautus vovisti, ne facias* (which I will yet hope, is my *Ladie's* case.) And the ground of all is: *Quia impia est promissio, quæ scelere impletur*. For, *impious* is that *promise*, that cannot bee fulfilled but with all these. *Tolerabilius est* (saith *Saint* AMBROSE in his Offices) *promissum non facere, quàm facere quod turpe est.*

Mat. 14. 7. The case is plaine. HEROD vowed, *whatsoever he was asked*, he would give it HERODIAS's daughter. It was unadvisedly vowed, too indefinite: a *vow* would not bee *indefinite*, *Whatsoever* (IEPHTE's fault too.) *Saint*

Iud. 11. 31. IOHN BAPTIST's head was no *matter* of a *vow*. Well, *infertur disco prophetæ caput; Et hoc æstimatum est esse fidei, quod fuit amentiæ.*

1. Sam. 25. 22. DAVID vowed the like (in a manner:) *To bee the death of* NABAL. But, upon better advice, (being put in minde by ABIGAIL, it would be no scruple nor upbraiding to

his

his conscience, if he *shed no blood,* and so kept not his heady vow) he did not keepe it. And in not keeping it, did well; is commended, and propounded for imitation, to all *votaries* of that kind. And such, I conceive my *Ladie's vow* to be: upon spleen, rather then any thing else.

Mine advise then shall be to my *Ladie*, out of the words of the Prophet AMOS. *C*.5.*v*.22. GOD saith there, *Hee will not regard any such vowes.* How shall we then helpe it? *Let my judgement* (saith he) *run downe like the water, and righteousnesse like a mightie streame.* That is: you stop the course of Iustice, with this *vow* of yours, it cannot *runne.* Let *justice* have her course, and let that be the breaking off of your *vow.* If you will needs have it a *vow,* let it bee but the *Nazarite's vow,* but for a time: Let it expire, it is more then time, it so did. Returne to your former promise, made advisedly, and lawfully: you were (then) well perswaded; breake not your lawfull promise then, with this unlawfull *vow* of yours now.

Assuring you (*Madame*) there is no Christian Divine, but will assure you, this vow is voyd: and you may safely vow, never to make any such vow more.

FINIS.

his conscience, if he feared God, and so kept not his heady vow) he did not keepe it. And in not keeping it, did well, is commended, and propounded for imitation, to all votaries of that kind. And such, I conceive my Ladies vow to be: upon spleen, rather then any thing else.

Mine advise then shall be to my *Ladie*, out of the words of the Prophet AMOS, C. 5, v. 22. GOD saith there, *He will not regard any such vowes*. How shall we then helpe it? *Let my judgement* (saith he) *run downe like the water, and righteousnesse like a mighty streame*. That is: you stop the course of justice, with this *vow* of yours, it cannot runne. Let *justice* have her course, and let that be the breaking off of your *vow*. If you will needs have it a *vow*, let it bee but the *Nazarite's vow*, but for a time: Let it expire, it is more then time, it so did. Returne to your former promise, made advisedly, and lawfully: you were (then) well perswaded; breake not your lawfull promise then, with this unlawfull *vow* of yours now.

Assuring you (*Madame*) there is no Christian Divine, but will assure you, this vow is voyd: and you may safely vow, never to make any such vow more.

FINIS.

ERRATA.

Pag.	Lin.		
3.	16.	παρεχρυάσθε	παρεχρυάσθε
8.	23.	tranſubſtantiatiam	tranſubſtantiatam
26.	12.	in Aprilis	Aprilis in
	vlt.	Occidente	Oriente
71.	vlt.	adijciat?	adijciat,
81.	20.	Paqam	Papam.
139.	11.	depoſuetut.	depoſuerunt
157.	18.	anticipata	anticipatam
163.	4.	cæterot	cæteros
182.	25.	Cardinalis	Cardinali
199.	12.	liberior : eſt	liberior eſt:
233.	32.	31.	13
241.	1.	regulas.	regulæ
245.	32.	conſernatione	conuerſatione
250.	22.	eſt ?	eſt.
253.	14.	eſſe reſurrectio	eſſe putetur reſurrectio
260.	17.	Sacris.	Saccis
262.	21.	euerticulum	euerriculum
265.	27.	Donminæ	Dominæ
271.	13.	cùm nullum	*dele* cùm
281.	14.	einim	enim
290.	15.	Arcâ	Arâ
302.	35.	nect	nec
310.	17.	Cardilem	Cardinalem
323.	17.	Abimelech	Ahimelech
347.	31.	loquantur	loquuntur
362.	penult.	videtur	videntur

In Marg.

Pag.	Lin.		
25	6	1335	1535
99	4	*Diacorum*	*Diaconorum*
140	26	*Sigebert*	*Sigebertus*
161	21	*frusta*	*frustra*
175	26	*eum*	*eam*
184	7	*Communis*	*Communionis*
240	21	*Christo*	*Antichristo*
255	5	*De grat. 1. Hom.*	*refer Cardinali*
272	3	*cælo*	*cælum*
281	4	*ſi*	*ſit*
282	21	*atque*	*neque*
293	11	*numine*	*nomine*
297	14	*Cruci*	*Cruce*
299	17	*peacato*	*peccato*
318	8	*ordinius*	*ordines*
326	17	*vos*	*eos*
351	22	*Confeſſione*	*Ex Confeſſione*

This relates to no. 2 of this volume